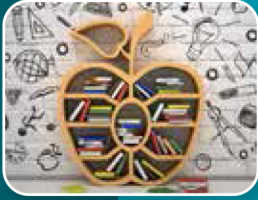

EĞİTİM BAKIŞ

EĞİTİM-ÖĞRETİM VE BİLİM ARAŞTIRMA DERGİSİ

**Eğitim Kovayı
Doldurmak Değil,
Ateşi Tutuşturmak**
Ali YALÇIN

**Yükseköğretimde Yaklaşan
Kriz: Eğitim Fakülteleri
ve Bir Çözüm Önerisi
Olarak Çok Amaçlı Eğitim
Fakültesi Modeli**
Burhan AKPUNAR

**Geleceğin Dünyası
ve Geleceğin Eğitimi**
Ertuğrul YAMAN

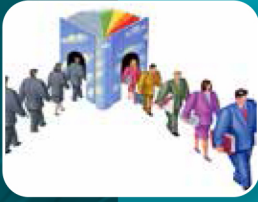
**Eğitimde Sistem
Yönetimi**
Kenan PEKER

**Ütopyalardan
Distopyalara Eğitim
ve Toplum**
Mustafa GÜNDÜZ

**Toplumun Sosyal,
Kültürel ve Ahlaki
Yapısını Şekillendirme
Açısından Okul**
Zülfü DEMİRTAŞ

**Öğretmenlerin Mesleki
Gelişimi**
Burcu GÜRKAN
Semra Tıcan BAŞARAN
Şener BÜYÜKÖZTÜRK

**Eğitimde Teknoloji
Kullanımına Eleştirel
Bakış**
Zafer ÖZER

**Yeni Üniversite,
Yeni Yaklaşım,
Yeni Ufuk...**
Zakir AVŞAR

Değişim ve Eğitim
Yakup YILDIZ

**Eğitimin Geleceği /
İnsanlığın Geleceği:
İnsana Dönüş**
Mustafa Zülkuf ALTAN

EĞİTİM-BİR-SEN

Geleceğin İzleri Bugünde Gizlidir

Eğitim ve değişim, birbirini sürükleyen iki olgudur. İnsan ürettikçe yenilikler devreye girer ve yenilik biriktikçe değişim gerçekleşir. Değişim olgusunun geçmişle mesafesi arttıkça eğitim de kendini güncellemek durumunda kalır. Eskinin izinden yürüyerek yeniyi bulma ve yeninin içindeki eskinin özünü koruma zorunlu bir hâl alır. Geçmişin tecrübesini heveslere kurban etmeden doğru girişimleri de statükoyla akamete uğratmadan atılacak her adım geleceği tahkim eder.

İdeal toplumun oluşması veya toplumun idealleriyle buluşması eğitime bağlıdır. Unutulmamalıdır ki, bireylerin başarısızlığı toplumun mutsuzluğu, toplumun mutsuzluğu da millet olgusunun yara almasıdır. Her yararın ilk ve son izi eğitimdedir. Eğitimdeki her maraz uzun vadede toplumsal yarılımadır. Her alandaki imenin de durmanın da kök ucu eğitimde mündemictir. Eğitim, hayati kurur, kuşatır ve yeniden yapılandırır. Nitelikli eğitim, geçmişi de içine alan bir dinamizmle günü kuşatmalı ve ayak uçlarıyla da geleceğe dokunmalıdır.

Varlık, senfonik bir devinin içinde her anı ve her alanıyla doğrudan ilişki içinde her an yenilenen, yenileyen dinamik bir süreçtir. Zamanın ruhunu okuyarak, çağın ihtiyaç duyduğu yeterlilikleri herkesten önce ufukta görerek insan yetiştirmek, sistem geliştirmek, tarihimize yaslanmak ve güncel olanı yakalamakla mümkündür. Sistemlerin değiştiği, kavramların evrim geçirdiği, bilginin hızla kılık değiştirdiği, teknolojinin sınır tanımadan geliştirdiği, yeni psikolojik durumların insanları çok başka eşiklere getirdiği, ekonominin küreselleştiği, kapitalizmin insanı makineleştirdiği postmodern dünyada, eğitiminin uzuvlarına korku kilitleri vurmamak, bir milleti yolundan alıkoymaktır.

Bilim ve teknolojinin sınır tanımadan ilerleyişi, yaşadığımız dünyayı klasik biçim, araç ve anlayışlarla kavranamayacak ölçüde değiştirmiştir. Küreselleşmenin, bilginin edinimi, üretimi, bölüşümü, paylaşımı, iletimi hususunda sınır ve engelleri ortadan kaldırdığı bir dünyada, bilgilenme şekli de klasik anlayışlara göre çok farklılaşmıştır. Nano teknolojiden yapay zekâya, robotların yaygınlaşmasından bilimin yeni alanlar keşfetmesine, yeni bilim dallarının kurulmasından her şeyin uzmanlık esasına göre ele alınması; bilgiyi, içinden her gün yeni bir hünerin çıkabileceği dev bir kuluçkaya dönüştürmüştür. Dünün hayal dahi edilmeyenleri, bugünün gerçekleridir. Yarının gerçekleri de bizim bugünkü hayallerimizden geçmelidir.

Tam da bu noktada birey ve toplum için eğitimin önemi tarihte olmadığı kadar artmıştır. Çünkü yeni dünyanın olgu, bilgi ve gerçekleri, ancak ciddi bir eğitim sistemiyle anlaşılabilir. Eğer eğitim sistemimizi geçmişimizden aldığımız bakiyenin mayasıyla yeni dünyanın realitelerine göre yeniden mayalayamazsak tarihi iskalamış, geleceğin gönderine iflas bayrağını asmış oluruz. Eski sistemin hantallığını, ideolojik kaygılarını, kariyer odaklı saplantılarını, en nihayetinde sınav taktikleriyle bezeli öğrenmeyi değil, ezberi zorunlu kılan yanlarını bugün tartışarak düzeltmemek; dijital yaşam teknolojileri, inovasyon, astrofizik, moleküler genetik, mikrobiyoloji yapay zekâ tasarımlarının uygulamaya dönüştüğü dünyaya inadına gözlerimizi kapamak, geleceğe arkamızı dönmek olur. Her alanda değişen dünyayla birlikte eğitimde köklü paradigma, içerik ve yöntem değişikliklerini hayata geçirmek kaçınılmazdır.

Balığa 'uçmalısın', kuşa 'yüzmelisin' demeden, herkesi aynı siklele istifilemeden, bilgiden ziyade bilgeliğe ayarlanmış, eğitimin odak noktasına öğretmeni almış; toplumun tüm uçlarını birleştiren, merkeziyle çeperini bir noktada buluşturan, toplumsal katmanları duygudaşlık harcıyla bütünleştiren; kariyerizme erdemi, rekabete yeteneği kurban vermeden, diploma verip rozet dağıtmadan insan yetiştiren bir eğitim modelini hep birlikte bulabilmeliyiz. Bunun için de 'nasıl bir eğitim' sorusuna doğru cevabı verebilmek için önce 'nasıl bir insan' sorusunu sormalıyız.

Neredeyse toplumun her kesiminin 'artık değişmeli', yöneticilerin de 'artık bulmalıyız' dediği bu tan vaktinde, Eğitime Bakış Dergimizin bu sayısını "eğitimin geleceği ve gelecekteki eğitim" başlığıyla, birbirinden değerli akademisyenlerimizin ufuk açan analizleri ve eğitimci yazarlarımızın birikimlerinden damıttıkları fikirleriyle sizler için hazırladık.

Yeni sayımızda görüşmek üzere...

sukrukulukisa@ebs.org.tr

EĞİTİME BAKIŞ'ın bu sayısı 25 bin adet basılmıştır. Kurumlara ve eğitim çalışanlarına dağıtımı il ve ilçe teşkilatlarımız tarafından yapılmaktadır.

Eğitim Kovayı Doldurmak Değil, Ateşi Tutuşturmak Ali YALÇIN	1
Geleceğin Dünyası ve Geleceğin Eğitimi Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN	3
Ütopyalardan Distopyalara Eğitim ve Toplum Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ	9
Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi Dr. Öğr. Üyesi Burcu GÜRKAN Dr. Öğr. Üyesi Semra Tıcan BAŞARAN Prof. Dr. Şener BÜYÜKÖZTÜRK	17
Yeni Üniversite, Yeni Yaklaşım, Yeni Ufuk... Prof. Dr. Zakir AVŞAR	25
Eğitimin Geleceği / İnsanlığın Geleceği: İnsana Dönüş Prof. Dr. Mustafa Zülküf ALTAN	30
Yükseköğretimde Yaklaşım Kriz: Eğitim Fakülteleri ve Bir Çözüm Önerisi Olarak Çok Amaçlı Eğitim Fakültesi Modeli Prof. Dr. Burhan AKPUNAR	38
Eğitimde Sistem Yönetimi Prof. Dr. Kenan PEKER	47
Toplumun Sosyal, Kültürel ve Ahlaki Yapısını Şekillendirme Açısından Okul Doç. Dr. Zülfü DEMİRTAŞ	53
Eğitimde Teknoloji Kullanımına Eleştirel Bakış Zafer ÖZER	59
Değişim ve Eğitim Yakup YILDIZ	65
Eğitimin Geleceği İçin Stratejik Eğitim Programı Faruk YILDIZ	73
Dijital Dünya-Dijital Eğitim Murat KÜRKÜLÜ	82
Eğitim Denetiminde Dönüşüm Sancısı Şener GÖNÜLAÇAR	88
Engeller ve İmkânlar: Türkçe Konuşan Akranlarıyla Birlikte Okuyan Yabancı Çocuklara Türkçe Öğretmek Ekrem POLAT	98
Muhtelif Eğitim Sorunları ve Olası Çözüm Yolları Neşet ERGİN	101

EĞİTİME BAKIŞ

Yıl: 14 • Sayı: 43 • Mayıs - Haziran - Temmuz - Ağustos 2018

Eğitim-Bir-Sen'in 4 Aylık Ücretsiz Yayınıdır

Eğitim-Bir-Sen
Adına Sahibi
Ali YALÇIN
Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni
(Sorumlu Müdür)
Şükrü KOLUKISA
Genel Başkan Yardımcısı

Editör
Şükrü KOLUKISA
Doç. Dr. Zülfü DEMİRTAŞ

Yayın Kurulu
Latif SELVİ
Ramazan ÇAKIRCI
Mithat SEVİN
Hasan Yalçın YAYLA
Atilla OLÇUM

Basın Danışmanı
Mahfuz YALÇINKAYA

Eğitimciler Birliği Sendikası Genel Merkezi
Oğuzlar Mahallesi Av. Özdemir Özok Sokak No: 5 Balgat/ANKARA
Telefon: (0.312) 231 23 06 (pbx) • Faks: (0.312) 230 65 28
e-posta: ebs@ebs.org.tr
web: www.ebs.org.tr

Grafik Tasarım & Baskı
Hermes Ofset Ltd. Şti.
Büyük Sanayi 1. Cadde No: 105 İskitler-ANKARA
Telefon: (0.312) 341 01 97 • Faks: (0.312) 341 01 98
hermes@hermesofset.com

Basım Tarihi: Ekim 2018

Eğitim Kovayı Doldurmak Değil, Ateşi Tutuşturmaktır

Ali YALÇIN

Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen Genel Başkanı

'Eğitimin geleceği' ve 'Gelecekteki eğitim'e dair cümle kurmadan önce bizi nasıl bir geleceğin beklediğiyle ilgili mülâhazalara odaklanmak iyi bir nirengi noktası olabilir. Zira günümüzde geleceğe dair tasavvurların odağında dijital devrim ve bu devrimin ürettiği/üreteceği fırsat ve felaketin yan yana durduğunu söylemek abartılı olmayacaktır. İnsanın, bu gelecek tablosu içerisinde nasıl konumlanacağına ilişkin analizlere kulak vermek "yarının ötesini" tahayyül edebilmek için önemlidir. Bu bağlamda Dünya Ekonomi Forumu Kurucusu ve Yönetici Başkanı Klaus Schwab'ın "tüm yaşam deneyimlerimizi yeniden şekillendirecek bir döneme girdiğimiz" iddiasını irdeleyerek başlayalım. Schwab, ekonomiden toplumsal ilişkilere, hukuk anlayışından çalışma hayatına kadar her şeyi yeniden şekillendireceğine inandığı bu dönemi 4. Endüstri Devrimi olarak nitelendiriyor. 'İnsanlık tarihi boyunca bu kadar büyük vaatler ve potansiyel tehlikeler içeren başka bir dönem yaşanmadığına' inanan Schwab'a göre dijital devrim, çok daha yaygın mobil internet, ucuzlayan daha küçük ama daha güçlü sensörler ve yapay zekâ ile karakterize olmuş durumda. Schwab, dijital devrim dediği bu süreçte merkeze şu soruyu koyuyor: "İnsanlık bu süreci nasıl karşılayacak ve nereye kadar bu sürecin bir parçası olacak?"

Burada kilit cümle, "insan nereye kadar bu sürecin bir parçası olacak" sorusudur. Çünkü bu tasavvura göre gelecekteki insan, geliştirdiği dijital dünyanın bir nesnesi ve hatta ayak bağı olma riski ile karşı karşıyadır. Geleceğin dünyasında yaşanan gelişmelerin tüm ilişkileri yerinden edeceği/yeniden tanımlayacağı öngörüsü hâkimdir. Son dönemde bu öngörülerini besleyen birçok araştırmadan haberdar oluyoruz. Bu araştırmaların birinde, ABD'de toplam istihdamın yüzde 47'sinin gelecek 10 ya da 20 yıla yüksek risk altında gireceği sonucuna varılıyor. Bu meslek gruplarının başında hu-

kukçular, finansal analistler, doktorlar, gazeteciler, muhasebeciler, sigortacılar, kütüphaneciler yer alıyor. Tom Peters'in, "işleriniz iyi gidiyorsa eğitim bütçesini iki katına çıkarın, kötü gidiyorsa dört katına" tavsiyesi, gelecekte işlerin pek de yolunda gitmeyeceğini öngören yaklaşımları düşündüğümüzde daha da önem kazanıyor.

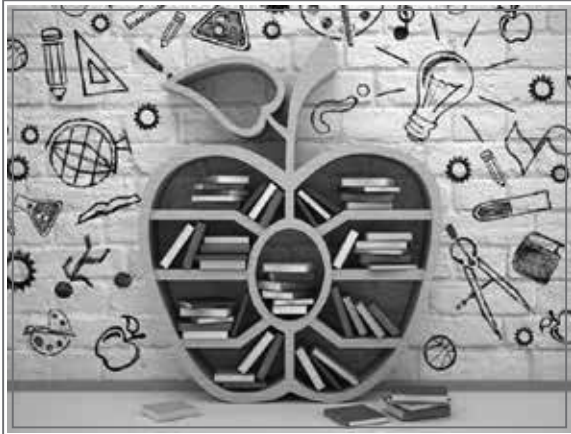
Günümüzde çok net bir kırılma veya dönüşüm yaşanmaktadır. Değişen dünya ve insan realitesiyle birlikte eğitimin niteliği de değişecektir. Geleceğin eğitiminin nasıl olacağı, bütün cevap ve hazırlıkları biçimlendirecek en temel sorudur. Bugün daha çok teknolojik eksenle biçimlenen değişimi anlamada, bu kaçınılmaz realiteye uzak ve ters düşmeden geçmiş birikimleri gelecek nesillere aktarmada yine en başat görev eğitimindir, eğitimin olacaktır.

Eğitim-Bir-Sen olarak, küreselleşmenin eğitimde neden olduğu/olacağı etkileri irdelemek ve bu değişimlerin maruz kalanı değil, öznesi olmanın gereğini yerine getirmek için birçok platformda gayret sarf etmekteyiz. Bu gayretlerimizin bir yansıması olarak, Eylül ayında İstanbul'da, dört gün süren ve 77 ülkeden 175 sendikacının katıldığı uluslararası "Küreselleşme, Eğitim ve Sendikalar" sempozyumunu düzenledik. Bu programda, geleceğin eğitimine şekil verirken her ülkenin kendi dinamiklerini de göz önünde bulundurarak temkinli adımlar atmaya dönük kaygıları olduğunu gördük. Bu bağlamda, Singapur'dan gelen katılımcının vurguladığı "Eğitimde başarılı olan ülkelerden eğitim sistemlerini devşirmenin, monte edildikleri ülkelerde kayıp nesillere neden olacağı" hususu hayattır. Bir ülkenin eğitim politikalarını belirlerken kendi yerel dinamiklerini aktive etmeden kopyala/yapıştır mantığı ile attığı her adım eğitimde endokrinasyona küresel boyut katarak yerel dinamikleri tahrip edeceği tespitine katılmamak mümkün değil.

Sempozyumumuzda, küreselleşmenin eğitime yansımalarının her ülkede ayrı bir gerçekliğe tekabül ettiğini bir kez daha gördük. Küreselleşmenin sınırları erittiği iddiasının yaygın bir inanca dönüştüğü bir vasatta; bir yanda, Batı Şeria'da 600 kontrol noktasının varlığı ve Kudüs'te okula devamsızlığın yüzde 50'leri bulması bir toplumun gerçekliği iken, öte tarafta Endonezya ve Kenya'da "Dünya vatandaşlığı eğitim konsepti" içerisinde öğretmenleri ve öğrencileri Endüstri 4.0'a hazırlamak için "Akıllı öğrenim merkezleri" açma gayretleri bir başka gerçeklik olarak karşımıza çıkıyor.

İnsan odaklı ve medeniyet köklerinin üzerinde olgunlaşan bir eğitim anlayışının elzem olduğunun bir kez daha altını çizmekte fayda görüyorum. Buna mukabil yerele sıkışıp kalan, küreselleşmeyi yok sayan her çözümün de yetersiz olacağını ifade etmek gerekiyor. Bugün, eğitimin ticarileşmesinin tüm dünyada bir eğilim olarak yükselmesinden eğitimin emtia olarak görülmesine, neoliberal politikaların eğitimde rekabeti merkeze alan yaklaşımlarından IMF ile eğitimin şekillendirilmesine kadar birçok ülkenin içinde yer aldığı tabloyu küreselleşmenin bir sonucu olmak görmekteyiz.

Öğrencilerin ve öğretmenlerin yeni dijital çağa hazırlıklı olmasını temin etmeye çalışırken, küreselleşmenin tek tip insan üreten bir kültürel şiddet aparatına dönüşmesine mani olmanın etkili yöntemi, paranteze alınmış yerel dinamiklerin merkeze yerleştirilmesidir. Bizim medeniyetimiz, bilgi ve eğitim medeniyetidir. Daru'l Hikme'den başlayan eğitim kurumları her ilginin, her kadememin ihtiyacına cevap verecek çeşitlilikte çoğalmıştır. Sıbyan mekteplerinden medreselere kadar kendi şartlarında son derece sistemli olan geleneksel eğitim, ferdi amaçlayan, ferde odaklanan eksende yapılanmıştır. Ferdin hayal ve düşünce dünyası, bilgi ve ahlak seviyesi, becerilerinin terbiye ve disipline edilmesi, sorumlulukları ayrıntılı

olarak konu edilmiş, başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Bizde en meşhur örneği Ragıp el İsfahani tarafından verilen 'Müfret' veya 'Müfredat' adlı eğitimin içeriğini konu edinen eser isimlerinin 'fert'le doğrudan ilgili olması çok anlamlıdır. Yani bizim eğitim sistemimiz esas itibarıyla insanı tek tek yetiştirmeyi amaçlamış ve bunu başarmıştır. O nedendir ki, Buhara'dan Semerkand'a, Bağdat'tan Mısır'a, İstanbul'a kadar eğitim kurumlarında İbn-i Sinalar, Farabiler, Biruniler, Kaşgarlı Mahmudlar, El Cezeriler, Ali Kuşçular, Koçi Beyler, Kâtip Çelebiler çıkmıştır. Sahasında insanlığı aydınlatan şahsiyetlere bakıldığında, nesnel ve öznel yönlerinin son derece gelişmiş olduğu görülür. İbn-i Sina ve El Cezeri'deki gibi teknikte de, İbni Haldun ve Zemaşşeri'deki gibi insani ve İslami ilimlerde de zirveye çıkmıştır.

Bu bütünlük, esasen bugün de muhtaç olduğumuz insan merkezli programdır. Hayatı ve insanı maddi manevi bütün yönleriyle kavramak, geleneksel eğitim düzenimizin bize sunduğu eşsiz imkândır. Bugünün ve geleceğin eğitim sisteminin nasıl olması gerektiği, bu tarihi birikim ve tecrübelerin sağladığı imkânlar, açılar bir yana konularak tartışılmaz. Bu birikim ve tecrübe bize son derece yol gösterici olmaktadır, olacaktır. Şimdi oyalanmadan, işin vahametini, bizi bekleyen risk ve imkânları düşünüp araştırarak kendimize sormalıyız: Eğitim düzenimiz, edinimi, içeriği, üretimi, paylaşımı, uygulaması ile yeni bilginin biçimlendiği dünyayı anlamaya, anlatmaya hazır mıdır? Köklü bir kültür ve medeniyetin sahipleri olarak yeni dünyanın ağır realiteleriyle bunalan, daralan çağdaş insana bir çağrımız var mıdır? Bugüne ve yarına sorularımız nelerdir? Bugünün ve yarının sorularına cevaplarımız nelerdir?

Hayatın her anında, her alanında hızlanan hareket, bugünün bilgisi ve alışkanlıklarıyla da yarını yaşamamızı imkânsız kılacaktır. İrlandalı Şair William Butler Yeats'in dediği gibi, "Eğitim artık kovayı doldurmak değil, ateşi tutuşturmak." Baş döndürücü gelişmelerin büyük bir hızla yaşandığı bu yeni dünyada bilgiyi istifleme değil, işleme yeteneğini kazandıracak yepyeni bir eğitim modeli adeta kendini dayatmaktadır. Bugünün dünyasını dünün bilgi ve donanımlarıyla yaşamamanın, hele başarmanın imkânı yoktur. Suyu yokuşa akıtmakla ziyan ettiğimiz geçmiş dönemlerde, eğitimde gerekli atılımı yapamadığımız ve açılımı başaramadığımız için, bugün birçok konuda yaya kaldık. Dünya ve tarih yeni bir yöne evrilmektedir. O hâlde ya dogmatik ideolojik prangalardan kurtularak yeni bir paradigmal atılım içine gireceğiz ya da yine yaya kalacağız.

Geleceğin Dünyası ve Geleceğin Eğitimi

Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN
Akademisyen / Yazar

Eğitim; bireyler, toplumlar ve devletler için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Kapsamı bu denli geniş bir kavram üzerinde nesnel sonuçlar elde edebilmek için, çok boyutlu düşünmek ve araştırmak gerekiyor. Nitekim; eğitim konusunda geçmişteki birçok tecrübe ve uygulama bilinmekle beraber, günümüzde yeni arayışlar da sürmektedir. Bu arayışlar; aynı zamanda henüz aranan eğitim sisteminin bulunmadığına veya en azından daha ideal eğitim uygulamaları ihtiyacına işaret eder. Günümüz eğitimini düzenlemeye ilişkin bu arayışlar, doğal olarak aslında geleceğin dünyasını da inşa ve ihya çalışmalarının bir parçasıdır. Günümüzde eğitim uygulamaları tam anlamıyla istenen sonucu ver(e)memişken gelecekle ilgili bir arayış, ütopyk bulunsa da işin gerçeği şudur: Biz, bu sözleri yazarken dahi bir gelecek beklentimiz vardır ve her an yeni bir geleceğin içine doğru hızla yol almaktayız. Bu bakımdan arayışımız; hem güncel hem de geleceğe ilişkindir. Böyle de olmalıdır; zira, geleceğimiz eğitime bağlıdır.

Geleceğin Dünyası

Geleceğin eğitimini düşünmek, araştırmak, tasarlamak veya en azından öngörmek için, öncelikle geleceğin dünyasıyla ilgili öngörülere gereksinim duyarız. Bu bağlamda kritik soru şu olsa gerek: Geleceğin dünyası nasıl olacaktır? Belki bu soru şöyle sorulursa daha gerçekçi olur: Geleceğin dünyası nasıl olmalıdır? Bu iki soru birbirine yakın gibi durmakla birlikte, aralarında çok ciddi farklılıklar mevcuttur. Her şeyden önce, ilk soru belirsiz ve teslimiyetçidir. Sadece gelecek tahminlerine bağlıdır. Oysa; ikinci soru belirgin ve

iradidir. İkinci sorunun peşine düşen kişi, aslında örtük olarak şunu da demek istiyordur: Geleceğin dünyasını ancak biz insanlar inşa edebiliriz. Etmemiz de gerekir!

Dünyanın geleceği veya geleceğin dünyası konusunda bilim adamlarının kimi öngörülleri var: Birçok bilim insanı, yakın geleceğe, bilişim teknolojileriyle beraber biyoteknoloji, nanoteknoloji ve yapay zekânın damga vuracağı tezini sürmektedir. Bu bağlamda; hayatımızın çiplerle yönlendirileceği, bunun da bilgisayarların ve internetin görünmez olmasını sağlayacağını öngörmektedir. Hayatımızın birçok işini robotların yapacağını söylemek kehanet olmasa gerek! Düşünce gücünün dokunmatik teknolojilerin yerini alacağı, sadece düşünerek e-posta gönderileceği iddia ediliyor. Biz; kâhin veya fütürist değiliz; ancak, her geçen gün büyük değişimler yaşandığı da gözlenmektedir.

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler, bir yandan insan hayatını kolaylaştırırken öbür yandan insanoğlunun doğaya ve kendi cinsine verdiği zararlar yüzünden dünyamız aynı zamanda birçok tehditle de karşı karşıyadır. En başta çevre kirliliği, doğanın tahribatı, aşırı kimyasallaşma, GDO'lu gıdalar, insan sağlığını hiçe sayan yapılaşma, teknolojik bağımlılık, aşırı ilaç kullanımı, makineleşme, robotlaşma, vahşetler... Bütün bu ve benzeri sebepler, neredeyse dünyayı insansızlaştıracak kadar ciddi tehditlerdir! İnsanoğlu, âdeta kendi eliyle kendi biricik yaşam alanını yaşanmaz hâle getirmek için var gücüyle çalışmaktadır!! Bütün bunlar, geleceğin dünyasını oluşturmada nasıl bir yol izleneceğini öne çıkarmaktadır. Düşüncemiz odur ki geleceğin dünyası, biz insanların gelecek tasavvuru ve bugünden alacağımız önlemlerle yakından ilgilidir. Bu tasavvur ve önlemler ise, ancak eğitim yoluyla düzenlenebilir ve uygulanabilir.

Geleceğin Eğitimi

Geleceği belirleme noktasında eğitimin rolü sanıldığından daha büyüktür. Nitekim, eğitim, en azından geleceğin dünyasını biçimlendirecek adımlar için başlangıç noktasıdır. Gelecekte güzel, olumlu ve yaşanması bir dünya hayal ediyorsak, bütün insanlık olarak küresel ölçekte bu amaca hizmet eden ortak ilkelere dayalı bir eğitim sistemi oluşturmak zorundayız. Aksi takdirde, bu

evrende biricik evimiz olan yerküreyi yaşanmaz hâle getirip kendi kıyametimizi kendi ellerimizle hazırlamış olacağız. Eğitimin bu yönü bir tüm-dengelim yöntemi olarak en büyük ve en önemli işlevi kabul edilmelidir. Oysa, bizler hâlâ bireysel ve örgün eğitimi çözemediğimiz için tüme varmıyoruz. Bu ise, küresel çapta bir tehdit olarak karşımızda durmaktadır. Konuya nereden bakarsanız bakınız, eğitim mutlak surette her konunun bir yerinde hem de en önemli yerinde bulunmaktadır. Kısacası, geleceğin dünyası geleceğin eğitimi ile yakından ilgilidir.

Mademki geleceğin dünyası ve doğal olarak da bizim geleceğimiz eğitim sistemiyle yakından ilgilidir, o hâlde gelecekte nasıl bir eğitim bizi bekliyor diye yalnızca öngörülerde bulunup izleyici konumunda mı kalacağız; yoksa geleceğimizi bugünden biçimlendirme gayretiyle belirleyici mi olacağız? Kişisel kanaatim odur ki yalnızca öngörülerde bulunmak geleceğimizi riske atmak demektir. Doğrusu bugünden tezi yok, bir an önce hem günümüzü düzenlemek hem de geleceğimize yön vermek adına eğitim konusunu ciddiye almak ve bütün gayretimizi eğitim işlerine yoğunlaştırmak zorundayız.

Konuyla ilgili görüş ve önerilerimizi ortaya koymadan önce geleceğin eğitimi konusunda, ortaya konan öngörülere göz atmakta fayda görmekteyiz. Birçok uzman ve eğitimci gelecek-

te “okul” kavramının tamamen bireysel olarak organize edileceğini, öğrenme işinin zaman ve mekândan bağımsız olacağını ileri sürmektedir. Öğrenme eylemi okuldan çok, dijital ve sanal olarak gerçekleştirilecektir. Her yeni öğrenme modeliyle beraber eğitimcilerin rolü öğrenmeye rehberlik etmeye doğru kayarak çeşitlenecektir. Muhtemeldir ki öğretim çiplerle toplu aktarımlar yoluyla yapılacak bu da eğitimi ekonominin bir alanı şekline dönüştürecektir. İş yaşamı o kadar hızlı dönüşüm geçirecek ki sürekli kariyer gelişimi norm hâline gelecek. Görüldüğü üzere bütün bu öngörüler, öğrenme merkezlidir. Eğitimin terbiye ve beceri kısımları muallaktır.

Eğitim ve Öğretim Algısı

Eğitim kavramının çok farklı boyut ve anlamları vardır: Geniş anlamıyla eğitim, hem bilgi verip öğretmeyi hem de verilen bilgileri davranışa dönüştürmeyi ifade eder. Türkiye’de hâlen uygulanan eğitim sistem, bilgi verme üzerine kurulu bir öğretim modelidir. Bilgi, her zaman değerlidir. Günümüzde bilgiye ulaşmak çok daha kolaylaşmıştır. İnternet teknolojisi sayesinde, hemen her tür bilgiye kısa zamanda ve kolaylıkla ulaşabilmektedir. Gelecekte eğitimin nasıl olacağına dair yukarıda saydığımız öngörüler, çoğunlukla “öğretim”le ilgilidir.

Oysa, eğitimin en temel amacı, insan kalitesinin yükseltilmesidir. Çağımızda insanı gereğince eğitmek ve iyi yetiştirmek toplumdaki huzur ve refahın ilk şartıdır. Sevginin, saygının, hoşgörünün, dayanışmanın olmadığı bir yerde, huzur ve kalkınmadan söz edilemez. Her şey, insana verilen değer ve onun eğitilmesiyle başlar. Gençleri layıkıyla yetiştirmenin en kestirme yolu ise, öncelikle onlara “değer” vermek ve onları “değer”lerimizle donatmaktır. Çocukları ve gençleri 4D

(duygu, düşünce, değer ve davranış) açısından yetiştirmek, bütün gelecek öngörülerinin dışında kalmaktadır. Bilgiyi, çiplerle veya bir yöntemle insan beynine aktarabilirsiniz; ancak, insan eğitimi ancak ve ancak birebir, yüz yüze eğitim modelleriyle gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla burada “öğretim” eylemi ile “eğitim” işini kesin olarak birbirinden ayrı düşünmek gerekir. Gelecekte üstün teknoloji ve robotlar, “öğretim” eylemini insanoğlunun elinden alabilir ama “eğitim” işi her zaman insancıl bir etkinlik olarak insan insana sürdürülecektir.

Geleceği Planlamak

Devletlerin birey ve toplum bağlamında yükümlü oldukları en önemli konu, hiç şüphesiz, eğitimidir. Dünya’nın bütün ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye’de de eğitim sistemimizi daha yüksek standartlara taşımak, eğitilmiş bireyler yetiştirmek ve eğitilmiş bir toplum kurmak hepimizin idealidir. Bireyden aileye, aileden topluma, toplumdan millete, milletten insanlık ailesine geçiş süreçlerinde eğitimsiz bir an dahi düşünülemez. Gelişmiş ve uygarlaşmış tüm ülkelerde eğitim en önemli yatırım alanı ve en öncelikli ihtiyaç olarak belirlenmiştir.

Gelecek nesillerini planlamayan ve kendince ideal insan yetiştiremeyen toplumlar ekonomik açıdan ilerleseler dahi ayakta kalamazlar. Bütün yatırımlar içinde en kıymetli olanı insana yapılan yatırımdır. Geleceğimiz eğitime bağlı olduğuna

göre, mevcut eğitim sistemimizi hem güncel hem de gelecek beklentisiyle gözden geçirmek ve mutlak surette yeni ve özgün bir model oluşturmak zorundayız. Yeni bir eğitim-öğretim anlayışı ve uygulamaları için, öncelikle, mevcut eğitim sistemini değerlendirmek, faydalı yönlerini devam ettirmek gerekir.

Mevcut Eğitim Sistemi

Ülkemizde uzunca bir süredir yamalı bohça misali sürekli değiştirilerek sürdürülen mevcut eğitim sisteminin ideal nesiller yetiştirmede yetersiz kaldığı konusunda birçok taraf hemfikirdir. Mevcut sistemin eksik ve arızaları değişik kesimlerle sıklıkla dile getirilmektedir. Bizce, mevcut eğitim sisteminin belli başlı eksik yönleri şunlardır: Mevcut eğitim sistemi, hilkate ve fitrata uygun değildir. Mantık ve yapıcı devşirme olup ağırlıklı ve zorunlu öğretim odaklıdır. Bireysel ve bencil yönü ağır basan model, değer ve marifet kazandırmaktan uzaktır. Aynı şekilde sistem, sınav odaklı olup faydacı ve kolaycı bir yapıdadır. Bütün bu tespitleri sıralarken amacımız, bağcıyı dövmek veya bir kişi ya da kurumu hedef almak değil; üzüm yemektir. Bugün ve gelecek için ideal olabilecek bir model üretmektir.

Eğitim-Öğretim Nasıl Olmalıdır?

Eğitmek ve öğretmek eylemlerinin ana hedefi, iyi ve nitelikli insanlar yetiştirmektir. Nitekim; insan kaynağındaki kalite ve nitelik, ülkelerin ve toplumların gelecek hayatını birinci dereceden etkiler. Çocuklarını ve gençlerini iyi yetiştirebilen ülkeler ve toplumlar; geleceğe ümitle ve güvenle bakabilir. Ancak; insanın eğitimi ve bilgi aktarımı sanıldığı kadar kısa ve kolay bir süreç değildir. Bu işi hakkıyla başarabilmek için; öncelikle millet ve devlet olarak eğitim ve öğretim konusunda toptan kararlı ve istekli olmak gerekir. Bu mesele; en önemli iş olarak her daim gündemde olursa ancak başarı elde edilebilir. Öte yandan eğitimi ve öğretim süreçlerini bütüncül bir bakış açısıyla ele almak; aile-okul-çevre-medya vb. ortamlarda ortak idealler oluşturmak ve uygulamalar yapmak gerekir. Eğitim ve öğretim süreçlerinde bilgidен çok, beceri kazandırmak esas olmalıdır. Bilgi aktarmak (öğretmek) ile değer kazandırmak (eğitmek) birbiriyle ilintili; ancak, farklı yöntem ve uygulamalarla sürdürülmelidir. Bütün bu ve benzeri genel ilkeleri esas almak kaydıyla toptan ve tümünden yeni bir anlayış ve uygulamalarla yepyeni bir eğitim ve öğretim sistemi üzerinde düşünmemiz, araştırmamız artık bir zarurettir.

Yeni Bir Eğitim Sistemi

Ülkemizin günümüz şartlarında tatmin edecek ve gelecekte de kullanılabilecek bir model arayışı gerçek bir ihtiyaçtır. Bu gerçek ihtiyacı karşılamak üzere ortaya konan arayış, mevcudun tamarı, iyileştirilmesi şeklinde olursa, kanaatimizce yine olumlu sonuçlar vermeyecektir. O bakımdan yeni çalışmanın temel yaklaşımı mevcut eğitim sistemini iyileştirmek değil, yepyeni bir model oluşturmaya dayalı olmalıdır. Ancak, devam eden sistemde yararlı görülen uygulamalar yeni modellerle eklenebilir. Bugünün ve geleceğin eğitim modeli; her şeyden önce hilkate ve fitrata uygun, mantık ve yapıcı bize ait olmalıdır. Sistem; öğretimden önce eğitim ağırlıklı olmalı ve ideal insanlar yetiştirmeyi esas almalıdır. Çocuklara ve gençlere değer, erdem, marifet, kişilik ve karakter kazandırmalıdır. Sistem; toplu çalışmayı ve ortak akli kullanmayı hedefleyen kümece ve toplumsal bir anlayışta olmalı, "ben" değil "biz" duygusunu kazandırmalıdır. Yeni sistemde bilgiyi ve bilimi öğretmek yeterli değildir. Bilimi öğrenmek yanında bilimi uygulamak asıl olmalıdır. Çocukları bilgi hamalı yapmak yerine onlara marifet ve hüner kazandırıp hayata hazırlamak en doğru yoldur.

Eğitim-öğretim kademeleri bütüncül olarak değerlendirilmelidir. Kanaatimizce, eğitim-öğretim kademeleri yedi basamakta toplanabilir:

Ailede Eğitim-Öğretim

Okulda Eğitim-Öğretim

Kurumda Eğitim-Öğretim

Hayat Boyu Eğitim-Öğretim

Özel Eğitim-Öğretim

Mesleki Eğitim-Öğretim

Ar-Ge (Tasarım ve Teknoloji).

Yeni eğitim sisteminin temel ilkeleri ise, şu şekilde özetlenebilir: Eğitim, kesintisiz bir süreç olup doğumdan ölüme kadar sürdürülmelidir. Bu yaklaşımın kültürümüzdeki ana dayanağı şudur: "Beşikten mezara kadar ilim farzdır." Eğitimin temel amacı, insanı adam yapmaktır. En temel eğitim kurumu ise, ailedir. Çocuğun en doğal eğitmenleri, anne ve babasıdır. Eğitim gönül işi olup zorlayıcılık değil, gönüllülük esastır. Nitekim, insan, öğrenen bir varlıktır. Asıl olan, uygun ortamı

hazırlamaktır. Spor, sanat ve hayat eğitimin temel ortamlarıdır.

Geleceğin eğitim modelinin temelinde "değer"li insanlar yetiştirmek en başta gelen hedef olmalıdır. Burada "değer" sözü hem birtakım değerlere sahip eğitimciler hem de değerli insanlar yetiştirme süreci şeklinde iki anlamı içermektedir. Diğer bir söyleyişle, günümüzde ve gelecekte bireylere bir beceri veya meslek kazandırmadan önce, üstün insani değerler, nitelikler ve donanımlar kazandırılması öngörülmelidir. Bireyin sağlam bir kişilik kazanması, doğru bir bakış açısı oluşturması, olumlu davranışlara ulaşması, eğitim modelimizin temelini oluşturmalıdır. Hayat boyu devam eden bu değer kazanma (kazandırma) süreçlerine genel anlamda "değerler eğitimi" denilmektedir.

Öğretmen Odaklı Eğitim

Günümüz eğitim sistemini başarısız kılan eğitim yaklaşımlarından birisi de "öğrenci odaklı" eğitim anlayışıdır. Henüz öğrenmeye aday olan ve eğitilmesi gereken çocuk ve gençleri eğitimin tam ortasına oturtmak eğitim sistemini peşinen sula nd ır m a k anlamına gelir. Zira, öğrenci odaklı uygulamalar çocuk ve gençlerimizde, aşırı özgüven, dik kafalılık ve duyarsızlık olarak tezahür etmiştir. Eğitim sistemi içinde çocuk ve gençler, elbette önemli bir paydaştır. Ancak; eğitim-öğretim süreçlerinin en önemli paydaşı şüphesiz öğretmenlerdir. Eğitim gemisinin gerçek emektarları onlardır. Diğer bir ifadeyle eğitimin; öznesi de tümleci de yüklemi de öğretmenlerdir. Behemehâl, öğrenci odaklı bu

anlayıştan kurtulup öğretmenin daha değerli ve işlevsel olduğu yeni bir uygulamaya geçmemiz gerekiyor. Her şeyden önce öğretmeni itibar açısından başımıza taç etmemiz bu yoldaki en doğru adım olacaktır.

Yerli ve Milli Eğitim

Geleceğin eğitim modeli, teknik ve yöntem açısından evrensel uygulamalara açık olmakla birlikte, ruh ve felsefe bakımından yerli ve milli olmalıdır. Köklerine bağlı, her türlü yeniliğe açık nesiller yetiştirmek en büyük hayalimiz olmalıdır. Kökleri mazide, gözleri atide olan nesiller ise, ülkemizin en gerçek ve en güçlü potansiyelidir. Köksüz ve idealsiz bir eğitim modeli bugünü de yarını da inşa ve ihya edemez. Kökü ve gönlü bir olan toplumlar; huzur, istikrar ve refahı yakalarlar. Birbirini seven, sayan, hoş gören, çalışkan, ortak duygu ve ideallere sahip toplumlar, uzun vadede huzur ve refahın da güvencesidir. Tasada, sevinçte ve kıvançta birleşen toplumlar, ekonomik olarak da hızla gelişir ve büyürler.

Ülkede birlik ve dirlik içinde kardeşçe yaşamın ve ekonomik olarak kalkınmanın tek ve gerçek yolu eğitimden geçmektedir. Yerli ve milli eğitim, ülke olarak bekamızın en güçlü teminatıdır. Yerli ve milli insan tipi, dinimize, inancımıza, ülkemize, devletimize ve geleceğimize sahip çıkacak yegâne insan tipidir. Dâhili ve harici düşmanların tanklarına, toplarına ve her türlü saldırılarına ancak milli duygusu yüksek insanlar korkusuzca karşı durabilirler. Bunun yegâne yolu da yerli ve milli insan tipini yetiştirmekten geçmektedir.

Bu bağlamda; eğitimin eğitme ve öğretme işlevi dışında çok önemli üçüncü bir işlevi daha üstlenmesi gerekiyor: Uygulanacak eğitim sistemi; milli birlik ve beraberlik ruhu oluşturmalıdır. Daha açık ifade etmek gerekirse, eğitim felsefemiz; toplumda bütün bireylerin aynı şekilde yorumladıkları, aynı anlamı yükledikleri, aynı şeyleri algıladıkları, ortaklaşa değer verdikleri ortak toplumsal kodlar oluşturmalıdır. Eğitim ayrıştıran değil, birleştiren bir işlev üstlenmelidir. Gelişmiş, kalkınmış ve ilerlemiş ülkelerde bu ortak ruhun oluşturulduğu ve bu ruhun huzur, güven ve refah getirdiği görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak her açıdan yepyeni ve kalıcı bir eğitim anlayışı ve modeline geçmek zorundayız. Bu model oluşturulurken hem günümüzün hem de geleceğin ihtiyaçlarını ve gereklerini göz önünde bulundurmamak durumundayız. Burada can alıcı nokta, "gelecekte nasıl bir dünya ve nasıl bir insan istiyoruz" sorusudur. Bir yandan günümüzün ihtiyaçlarını karşılarken bir taraftan da geleceği inşa ve ihya edecek insan tipini hayal etmek ve bu insan tipinin yetişmesi için çaba, gayret, emek ve kaynak sarf etmeliyiz. Bu noktada "öğretim" işinin gelecekte bugünden daha fazla teknolojiye ve hatta robotlara havale edileceği aşikârdır. Ancak, "eğitim" konusu asla teknoloji ve robotlara havale edilemez. Teknoloji ve robotlar "öğretim" işini gelecekte elimizden almaya aday olsalar da "eğitim" işi her daim insan insana olarak uhdemizde kalmalıdır. Yüce Mevlamızca insanlar için insanca yaşamak üzere yaratılan biricik dünyamızı korumak için hilkate ve fitrata uygun insanlar yetiştirmek en büyük insanlık görevimiz olmalıdır. Peki ama bunu nasıl başarabiliriz?

Türkiye'de günü ve geleceği kapsayacak bir eğitim sistemi oluşturmak için açık ve uygulanabilir iki önerimiz var: İlk önerimiz; Milli Eğitim Bakanlığımız öncülüğünde, en kısa süre içinde, tüm taraf ve paydaşları bir araya getiren ve en az bir hafta sürecek bir istişare toplantısının yapılmasıdır. Bunun için evveleminde, eğitimin tüm süreçleri üzerinde kafa yoranların ve eser verenlerin tespit edilmesi gerekir. İkinci olarak eğitim kademelerinde görev alan eski-yeni birçok eğitimcinin belirlenmesi ve davet edilmesi uygun olacaktır.

Böylece, tüm kesim ve tarafların temsil edilmesi suretiyle çok katılımlı bir istişarenin son derece faydalı sonuçlar verebileceği kanaatindeyiz.

İkinci önerimiz ise; geleceğin eğitim sistemini oluşturmak üzere, eğitim ve öğretim süreçlerini bir bütün olarak ele alacak şekilde, (aile-okul-çevre-medya-özel eğitim-mesleki eğitim-hizmetiçi eğitim vb.) Cumhurbaşkanlığı himayesinde bütün paydaşları muhtevi bir komisyon kurulmasıdır. Konunun bütün paydaşlarından temsilcilerinin yer aldığı (anne-baba, eğitimci-öğretmen-yönetici, teknik uzman, sosyal hizmet uzmanı, iletişimci-güvenlik uzmanı-din adamı-pedagog-psikolog-sosyolog-sanayici-esnaf vb.) bu bağımsız komisyon çalışmalarını zamana bağlı olmaksızın ve müdahalesiz olarak sürdürmeli ve örnek uygulamalardan sonra ülkenin hizmetine sunmalıdır. Oluşturulacak sistem toplumun müştereklerine dayanmalı ve bir mutabakat zeminine oturtulmalıdır. Öyle bir sistem kurgulanmalıdır ki ikide bir değişikliğe ihtiyaç duyulmamalı ve çağın gerektirdiği her türlü yenilik de bu sisteme kolayca monte edilebilmelidir.

Şunu asla unutmayalım ki eğer en kısa sürede böylesi bir çalışma başlatılır ve eğitim sistemi oluşturulursa, bunun olumlu yansımaları en kısa sürede önce insan kaynağında, sonra ekonomi, güvenlik, sağlık, hukuk vb. başta olmak üzere bütün alanlarda hızla kendini gösterecektir. Bütün yenilik, kalkınma, gelişme ve ilerlemenin anahtarı eğitimdedir. Bu anahtar, bütün kapıları açacak olan altın bir anahtardır. Kaliteli, nitelikli, liyakatlı, ehliyetli, marifetli ve hünerli insanlar yetiştirmekten başka yol yoktur. Bir an evvel her işimizi bırakıp eğitim konusuna yönelmek ve yoğunlaşmak, artık bir keyfiyet değil, bir mecburiyettir. Yeni bir eğitim sistemi öncelikle huzur, uzlaşma ve ortak yaşamının zeminidir. Hatta eğitim meselesi, artık ciddi anlamda bir beka meselesidir!

Kaynaklar

- Kaplan, Mehmet. (1985). Kültür ve Dil, Dergâh Yay. 3. Baskı, İstanbul.
- Topçu, Nurettin. (2016). Türkiye'nin Maarif Davası, 25.Baskı, İstanbul.
- Yaman, Ertuğrul (2017). Değerler Eğitimi, Akçağ Yayınları, 5. Baskı, Ankara.
- <http://blogs.kqed.org/mindshift/2013/07/what-the-future-of-learning-might-look-like/>
- http://knowledgeworks.org/sites/default/files/A-Glimpse-into-the-Future-of-Learning-Infographic_0.pdf

Ütopyalardan Distopyalara Eğitim ve Toplum

Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ
Yıldız Teknik Üniversitesi

İnsan zihni sürekli olarak, geçmiş ile gelecek arasına gerilmiş bir trapezde gelip gider. Hafıza ya sahip olmasından dolayı geçmişi bırakamaz, ölüm ve sonrasının belirsizliği başta olmak üzere sürekli bir rahatlık ve mutluluk arayışıyla daima geleceği düşünür. Geleceğin hayal edilmesi, düşünülmesi ve planlanması umut sayesinde. Yaşayanlar arasında insan türünün sırf insan olmasından kaynaklanan nitelikleri vardır. Bunların başında "nutk" konuşma ve "düşünme" eylemleri gelir. İnsanı diğer canlılardan ayıran temel nitelik konuşabilmesidir. Bu bakımdan Aristo insanı "konuşan canlı" olarak diğerlerinden ayırmıştır. Bunun bir ileri de düşünebilmektir. Descartes "Cogito ergo sum=düşünüyorum o halde varım" diyerek varoluşsallığı düşünebilmeye endekslemiştir. Konuşma ve düşünme dil becerisinin alt şubeleri ve bileşenleridir. Şu halde insan "dil"i olan, "dil bilen" canlı olarak da tasnif ve tarif edilebilir. Dil becerisi, konuşma ancak "öteki" ile mümkün olan bir eylemdir. İnsan tek bakıma dil sahibi olamaz, olması bir anlam kazanmaz. Beşer olarak dünyaya gelen canlının insana dönüşmesi bir "dil"e ve anlam/değer dünyasına sahip olmakla mümkün olabilir ve bu da farklı insanların bir araya gelmesiyle mümkündür. Bu zarureti Şirazlı Sadi, "benî âdem a'zâ-yı yek-digerend-ki der âferîniş zi-yek gevherend" Âdemoğulları bir vücudun parçası gibidir, çünkü yaratılıştaki aynı cevherden oluşmuşlardır" dizesiyle dile getirmiştir. İnsan, ancak hemcinsleriyle "topluluk/cemaat" halinde yaşayarak "nutk/konuşma" meziyetini inkişaf ettirebilir, bu suretle kendini gerçekleştirme, yaratılış gayesini başarma, kemale erişme imkânı bulur. Yaratılışın gayesi kemâle ermektir.

İnsan topluluk halinde yaşamaya mecburdur. Çünkü bütün ihtiyaçlarını tek başına karşılamak imkânı yoktur. Diğer taraftan tek başına hem tabii tehlikelerden, hem de kendi cinsinden gelecek tehlikelerden emin olma ve güvenliğini sağlama gücüne sahip değildir. Bu ihtiyaçlarını ancak bir arada yaşamakla sağlayabilir.

İnsanlar için toplu yaşamakla, topluluk içinde yaşamak ya da toplum içinde yaşamak arasında çok fark vardır. Diğer canlılardan bir kısmı da toplu yaşamaya, bir kısmı topluluk halinde yaşamaya mecburdur. Onlar da tek başlarına yaşayamazlar, onun için koloni kurarlar, belli mekânları sahiplenirler, ortaklaşa hareket ederler ve nesillerini böyle devam ettirirler. Bu birliktelikler topluluk olarak nitelense bile asla toplum olarak tanımlanamaz. Zira toplum olmak sadece insanın yapabileceği bir hususiyettir. İnsan niçin toplum halinde yaşamaya mecburdur? Toplum olmanın şartları nelerdir? İnsanlar nasıl toplum haline gelebilir? Toplum olmadığında eğitimin rolü nedir? Bu yazıda söz konusu sorulara cevaplar aranacak ve eğitim toplum olma sorunu arasında "ütopik ya da distopik" sarkacın paradokslarına değinilecektir.

İnsan ve Toplum Olmak Meselesi

Aristo insanı diğer canlılardan ayırırken, "insan zoon-politikondur" ifadesini kullanmıştır. İnsan, meydana geldiği maddeler, temel yaşam döngüsündeki ilkeler bakımından sıradan bir canlı türüdür. İnsanı diğer canlılardan ayıran temel hassa Aristo'ya göre nutk= konuşma ve "politik" olmasıdır. Buradaki "politik", bu günkü anlamda "policy" politikayla ilgilenen, politikacı değil, "police" anlamındaki "şehre ait", "şehir/li" diğer bir ifade ile de

medenî, medeniyete ait, kültür yapan anlamındadır. İnsan denen mahlûk/canlı, şehirde yaşama kabiliyetine, becerisine, potansiyeline sahip, ya da burada yaşama becerisi geliştirebilen canlı demektir. İbn- Haldun da bu gerçekliği ifade etmek için "insan tab'an medenîdir" demiştir. Ona göre insan, tabiatı gereği medenî, yani şehirdir. Ya da öyle olması gerekir. Bu seçim ve tercihten ziyade zorunluluktur. Aslında Aristo'nun önermesi ile İbn-i Haldun'un tanımı aynı kapıya çıkmaktadır. Öyleyse şehir neresidir? Temel nitelikleri nedir?

Arapçada "şehir" "medine" kelimesiyle karşılanır. "Medine" hukukun, kuralların ya da dinin olduğu yer demektir. Burada din de kurallar bütünü anlamında kullanılmıştır. Şehir, insanın toplum halinde yaşama becerisi gösterebildiği, toplumsallaşabildiği ve insanın insanî vasıflarını ortaya çıkardığı ve geliştirebildiği mekândır. O halde önce, toplum olmak ne demektir? Bu sorunun cevabının verilmesi gerekir. Toplum toplu, bir arada yaşamaktan gelir. Aynı tür canlıların bir arada yaşamasını ifade eder. Bir arada yaşamayı mümkün kılan şartlar değişiktir. Bazı canlılarda bir arada yaşama içgüdüselidir. Dünyaya geldiği andan itibaren

diğer türler içinde bir rol edinir ve her hangi bir öğrenme süreci geçirilmeden, doğrudan ilgili birimde yaşamaya ve kolonide hizmet etmeye başlar. Bu işlevinde nerede ise hiç şaşmaz ve ölünceye kadar otomatik olarak böyle yaşamaya devam eder. Canlıları bir arada yaşamaya sevk eden ve bir topluluk oluşturmalarını sağlayan temel içgüdü hayatta kalmak ve neslin devamını sağlamaktır. Bunun dışında bir amaç yoktur. Böylesi bir birliktelik "topluluk" olarak adlandırılır. Karıncalar, kuşlar ve diğer hayvanların yaşam pratikleri buna verilebilecek örneklerdir.

Toplu ya da topluluk halinde yaşamının bir ileri boyutu toplum olmaktır ve bu ancak insanlığın bir meziyetidir. Toplum insanların bir araya getirdiği birlikteliktir. Toplumun topluluktan farkı, bir arada olmayı sağlayan dinamikler, süreklilikler ve becerilerdir. İnsanlar da toplu halde ya da topluluk halinde yaşamışlar, hatta hâlâ da yaşamaktadır. Nitekim insanlığın avcı toplayıcı evresinde olduğu gibi şimdiye kadar gelen ve temel motivasyonu yaşamak ve neslini devam ettirmekten başka bir şey olmayan hayat serüveni bunun bir örneğidir. Dikkat edilirse böylesi bir tercihin güdüsel olandan pek de bir farkı yoktur. Toplum olmak ise, akli melekenin gerekli kıldığı istekleri gerçekleştirmek üzere yapılan tercihle bir arada olmaktır. Bunda toplu yaşamının yegâne gayesi temel canlılık dürtülerini tatmin etmek ve devam ettirmek değil, insanî nitelikleri açığa çıkartabil-

mek ve onları geliştirebilmektir. Bu doğallığın ötesine geçmek ve yapaylar inşa etmek demektir. Dil, sanat, düşünce, estetik, inanç, ahlâk gibi insana ait ruhi ve zihinsel donanımlar doğal olanın inceltmesi ya da ona yapaylıklar eklenmesiyle ilerler. İnsan eylemlerinin ve birikimlerinin doğallığı aşarak ortaya koyduğu

birikimin, yapayların somut ya da soyut kolektivitesine kültür denir. İnsan kültür yapan canlıdır ve bunu ancak şehirde başarabilir. Kültürün kendini aşarak, diğer toplumları ve şehirleri etkileyecek çapa erişmesiyle medeniyetler inşa edilir. Şu halde insanın kültür ve medeniyet üretebildiği birlikteliğin mekânı şehirdir ve bu biraradalığın adı da toplumdur.

İbn Haldun, İlm-i Medenî adını verdiği yeni ilim alanında, şehir ve toplum olgusunu "hadarî" ve "bedevî" kavramları üzerinden tasnif etmiş ve

medeniyetin şehirde nasıl inşa edildiğini açıklığa kavuşturmuştur. Ona göre, bedeviyet hayatı bir tür illiklik, kırsal alandaki insanların yaşam biçimlerini ifade eder. Burada insanların bir arada yaşamalarını sağlayan tabii güdülerdir. Yaşayabilmeleri için akli kullanmaya ve insanî hasletleri zarifleştirmeye gerek yoktur. Bir arada yaşamın kuralları vardır ancak bunlar yazılı olmadığı gibi, herkese eşit mesafeli de değildir. Kurallar daha çok güçlü tarafından belirlenir ve çoğu kere de onların lehine kullanılır. Gelenek ya da örf olarak adlandırılacak kurallar bütününe hukuk denilemez.

Kırsalda mücadele edilen temel güç doğadır. Doğaya karşı başarılı olabilmenin yolu da fiziksel güçten geçer. Çok çalışmak, güçlü kuvvetli olmak kırsal alanda toprakla uğraşarak yaşamak için yeterlidir. Çok fazla hesap yapmanın, karmaşık ilişkiler içinde olmanın gereği ve anlamı yoktur. Bu bakımdan bedevi hayat kaba(ca)dır, insanlar dürüsttür, sözlerinde dururlar. Yalan bilmezler, birbirlerini aldatmazlar. Aldatma, yalan, hile şehre ait hasletlerdir. Onun için bedeviler şehirlileri ikiyüzlü olmak, yalancılık yapmak ve verdikleri sözlerde durmamak özellikleriyle zemmederler. Bedevî hayatta yardımlaşma, imece usulü olsa da işbirliği ve işbölümü tarzında değildir. Bedevi hayatta, kırsalda ya da köyde sadece yaşayabilmek için gerekli olanları toplayabilmek adına, insanlar sene boyunca çalışırlar ve biriktirirler. İşbirliğinin ve iş bölümünün olmaması, herkesin her ihtiyacını kendisinin görmeye çalışmasına sebep olur ki bu da hem niteliksizliği hem de verimsizliği beraberinde getirir. Böylesi bir hayat tarzında insanlar geçimlerini sağlayacak kadar ürün ortaya koyar ve "artık ürün" diye bir fazlalık da söz konusu olmaz.

Bedeviyetin karşılığı ise hadarîyet, yani şehirlilik olmak medeniyete dâhil olmaktır. Şehirde mücadele edilmesi gereken güç doğa değil insanın kendi türüdür. Burada başarılı olmanın, hayatta kalmanın yolu, kas gücüyle çalışmaktan ziyade akla ve sosyal iletişim becerilerine dayanır. Şehirde yaşayabilmek için güvenilebilecek, yaslanılabilecek en büyük ve etkin kuvvet akıldır. Herkesin aklına güvendiği bir ortamda son derece keskin bir hiyerarşi de ortaya çıkar. Bu hiyerarşide yükselebilenin yolu akli ve zekâyı etkin bir şekilde

kullanmaktır. Bu durum insanın her duruma karşı farklı tavırlar takınmasına, farklı çehrelerinin olmasına, kısacası politik dil geliştirmesine sebep olur. Hiyerarşinin keskinliği ve rekabetin büyüklüğü kuralları mecburi kılar. Kuralları kim nasıl koyabilir ve kim denetler ve uygular? Kuralları toplum koyar ve yine toplum uyar. Toplum adına karar vericiler belli usullerle seçilir ve onlar toplum adına karar verirler. Bu Atina demokrasisinin devamıdır ve ortaya çıkan düzene de demokratik ve hukuk toplumu denilir. İnsanlar kendi hayatları ve birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemek için kendi iradeleriyle aklın eşlik ettiği bir süreci işleterek kurallar koyabilirlerse bu gerçek anlamda bir hukuk toplumdur. Böylesi bir toplumda kurallar gücünün tekeline, keyfi değildir ve güçlüyü korumak için uygulanmaz. Kurallar/hukuk herkes için ve herkese eşit mesafededir. İnsanlar bu güvenceyi aldıklarında kendilerini gerçek anlamda özgür hissederler. Zira aslında kendi akıllarının ürettiği kurallara kendileri uymaktadırlar. Kurallara uymak, insan aklının kendi ürettiği aşkınlığa teslimiyet olduğu için gerçek özgürlük duygusunu verir. Hayli teorik duran bu düzenin somuta dökülebilmesi şehir hayatının birbirine bağlı iki temel niteliği ile gerçekleşir. Bu da modern sosyolojinin kavramsallaştırdığı "işbölümü" ve "işbirliği" ve bunların ürettiği boş/artık zamandır.

Şehir, Toplum, Eğitim ve Okul

Bütün canlıların en temel güdüsü hayatta kalabilmektir. Bu hususta kendini güvende hissetmeyen insan daha iyi yaşamak konusunda bir arayış içine giremez. İnsan ihtiyaçları üç kısma ayrılır: zaruriyât, hâciyât ve tahsiniyât. Bunlardan ilki, yaşayabilmek için vazgeçilmez şeylere delalet eder; yemek, içmek, uyumak, sıcak ve soğuktan korunmak ve barınmak gibi. İkincisi, her ne kadar zaruri olmasa da yaşayabilmek için ikinci derecede gerekli olan şeylerdir. Uyuyabilmek için bir yatak, yemek içmek için bir kap, sıcak ve soğuktan korunabilmek için bir tür kumaş, giysi vb. Tahsiniyât ise daha iyi yaşamak, insana en iyi yaraşır şekilde hayat sürebilmek için gerekli görülen, zevk, estetik, sanat ve incelikleridir. Su içmek için hususi bir bardağa sahip olmak, hatı bu bardağın kalaylı, gümüş, kristal ya da altın gibi değerli madenlerden olmasını arzu etmek

gibi. Tahsiniyât, temel varoluşsal meselelerini hal-lerden insanlar tarafından ihtiyaç duyulabilir. Bu noktaya gelmemiş bir insandan estetik beceri ve tahsiniyât beklemek beyhudedir. Tahsiniyât, bir toplumun ürettiği kültür anlamına gelir. Kültür ise ancak temel yaşam beklentilerinin ve becerilerinin karşılanmasından sonra üretilebilecek bir tarz ve mesaidir. Bu da boş zamana sahip olmak ve artık kazançlara sahip olmakla mümkün hale getirilebilecek bir durumdur.

Şehir hayatının en temel özelliği iş bölümünün ve işbirliğinin olmasıdır. İş bölümü sayesinde insanlar belli konularda uzmanlaşır, herkes birbirine mutlak olarak muhtaç hale gelir. Bu çalışma tarzı sayesinde geçinebilecek bir gelirden çok daha fazlası temin edilebilir. Yaşamı sürdürülecek kadar temel ihtiyaçların karşılanmasından sonra daha keyif verici, haz verici işlerle uğraşmaya sıra gelebilir. İşte tam bu noktada sırf yaşamak değil, daha iyi yaşamak sorunu ortaya çıkar. Daha iyi yaşamak demek, zevk ve estetiğin devreye girmesi demektir. Artık sadece para kazanmak mesele olmaktan çıkmış, paranın nasıl, nerede ve neye harcanacağı sorunu ortaya çıkmıştır ki bu birincisinden daha güç bir problemdir. Çoğu kere para kazanmak eğitim istemezken, nitelikli para harcamak nitelikli bir eğitim ister. İşte tam bu noktada devreye ahlâk, etik, estetik, bilim, sanat ve felsefe girer. Bu etkinliklere vakit ayrılabilmesi için boş zaman ve ekonomik yetkinlik gereklidir.

Toplumun özü, tabiatı çeşitlilik, eşitsizlik, hiyerarşik farklılıktır. Değişik kabiliyet, zevk ve estetik duygularına sahip insanların bir araya gelmesiyle yenilikler gerçekleşebilir. Ancak burada bir sorun vardır: o da birbirinden dil, inanç, yeme içme ve ırk bakımından alabildiğine farklı olan insanlar nasıl bir araya gelecek ve ortak bir yaşam alanı tasavvur edebilecek, kurabilecek ve bunu işletebilecektir. Toplumdaki bu farklılık, yüzlerce çeşit müzik aletinin bir arada bulunmasına benzer. Bunların anlamlı olabilmesi için ortak noktanın bulunması, bunlar arasında bir harmoninin yaratılabilmesi, notaların yazılması gerekir. Aksi halde ortaya çıkacak olan büyük bir gürültüdür. Onlarca farklı müzik aletinden, herkesin keyifle dinleyebileceği bir müzik parçası nasıl üretilebilir? İşte bunu yapacak olan mekanizma eğitimidir. Eğitim sayesinde özünde birbirinden çok farklı kişiler ve

yapılar belli amaç ve ortak değerler etrafında toplanır ve üretim yaparlar.

Okul (school) kelimesinin etimolojisi hakkında farklı görüşler ileri sürülür. Her ne kadar modern tarih yazımında "ekol", tarz ve yöntem gibi kökenlerden türediği iddia edilse de çoğu filozofa göre "school", "schola" Antik Yunan'da boş zaman geçirilen yer anlamına gelmektedir. Okulun modern toplumdaki işlevini bir kenara bırakırsak, gerçekten de toplum için son derece anlamsız bir kurum karşımıza çıkar. Bu bakımdan, kitlenin toptan eğilmesi, tek-tipleştirilmesi gibi modern amaçlar zuhur edinceye kadar dünyanın hiçbir yerinde yaygın bir okul sistemi ortaya çıkmamıştır. Ortaçağ ve öncesindeki toplumlar düşünüldüğünde okul gereksiz, anlamsız bir yapıdır. Oraya ancak işi gücü olmayan, boş işlerle uğraşan insanlar gidebilir ve orada vakit öldürebilir. Ancak öldürüldüğü varsayılan bu zamanda aslında, her ne kadar toplumun ekseriyeti için gerekli gibi görülmesine de, neticeleri herkesi ilgilendiren kültür, bilim ve sanat yaratılmaktadır. Dar bir çevrenin ilgilendiği okul, Ortaçağ toplumunun kültür, etik, estetik ve hukuk ihtiyacını karşılayabilmiştir. Bu sayede sayısı az da olsa gerçek anlamda şehirler ve toplumlar icat edilebilmiştir. Ancak önce Rönesans, ardından Reform hareketleri ve daha sonra da endüstri toplumunun ortaya çıkmasıyla şehir kurmak, toplum olmak, kültür üretmenin dinamikleri değişmeye başlamıştır. Artık iki bin sene dir devam eden düzen kökünden sarsılmaya başlamıştır. Bu bakımdan da geleceğin toplumuna, şehrine ve medeniyetine dair ütopya devreye girmiştir.

Ütopya, Eğitim ve Toplum

Yunanca kökenli "ou-topos" kökeninden gelen "ütopya" bilinmeyen yer (terra incognita) demektir. Olmayan ya da bilinmeyen yerde kusursuz işleyen bir toplum düzeninin özlemi ya da tasavvuru olarak tanımlanabilir. Bütün ütopya, içinde yaşadıkları toplum ve devlet düzeninden bunalan zekâların mevcut durumu tasvir ettikleri cehennem ya da tahayyül ettikleri cennetlerdir. Orada herkes mutludur. Paradoksal bir şekilde ütopyalarda toplumsal uzlaşma değil, üstten bir mühendislik giydirmesi hâkimdir. Distopya ise ütopyanın tersidir. İnsanlığın karanlık, felaket

günlerini, kıyamet senaryolarını tasvir eden anlatılardır. Ütopya ve iktidar arasında güçlü bir bağ vardır. Ütopya, egemenlerin iktidarından kurtuluş arayışı iken, distopya egemenlerin ütopyası olarak tanımlanabilir.

Bu vadinin beklisi de bilinen ilk ve en önemli örneği Platon ve meşhur eseri Devlet'tir. Platon Devlet'inde ideal bir toplum düzeni düşler. Bu tasavvurun en önemli süreci ve bileşeni insanların eğitimidir. Çalışmayı ve üretmeyi kölelere layık gören Platon, hür insanların sadece zihinsel ve ruhî eylemlerle meşgul olmasını istemiştir. Buradan hareketle de bilgi, sanat ve felsefe ile uğraşmak yalnız hürlerin hak ve sorumluluğu olarak düşünülür.

Yöneticiler, askerler ve üreticiler olarak sınıflı bir toplum yapısı öngören Platon, güçlü ve sürekli bir toplum düzeninin sağlanabilmesi için çocukların doğumdan itibaren kontrol altında tutulmalarını, anne babalarından ayrı beden ve ruhen sıkı bir eğitimden geçirilerek devletin sadık kulları hale getirilmelerini önermiştir. Onun Devlet'inde güçsüz, zayıf ve sakatlar yer yoktur. Platon'la başlayan ideal devlet ve toplum ütopyaları ve burada eğitimin rolü Ortaçağ ütopyacılara da ilham olmuştur.

Rönesans ve Reformasyon ile birlikte XVI. yüzyıl aynı zamanda "ütopya çağı" olarak da anılabilir. Zamanın meşhur isimleri Thomas More, Thomas Hobbes, Tommaso Campanella, Daniel Defoe olarak görülebilir. Avrupa'nın bu isimlerinden önce Endülüslü Filozof İbn Tufeyl'in Hay bin Yakan başlıklı eseri de bir tür ütopya'dır. Eser tek başına adada var olma çabası gösteren bir çocuğun varlık ve tabiat karşısında ve tabiat içinde yaşama mücadelesini anlatmaktadır. Yazar bu mücadeleyi alternatif bir medeniyet örüntüsüne büründürmüştür. İbn Tufeyl'den dört asır sonra kaleme alınan Robinson Crusoe da bir ütopya'dır ve orada bir Batılı'nın tabiat, varlık, canlı ve insanlarla nasıl

iletişim kurduğu, onları nasıl kendi denetimi altına aldığı, eğittiği ve evcilleştirdiği tahayyül edilmektedir. Her iki romanın temel ediminin ve aktivitesinin eğitim olduğu görülebilir.

"Ütopya" denildiğinde akla gelen ilk isim kuşkusuz bu kelimeyi meşhur eden Thomas More ve 1516'da Latince kaleme aldığı Utopia başlıklı eseridir. Sınıfsız, tam eşitlikçi bir toplum tasavvur eden More'un Ütopyası'nda eğitim, yaşadığı çağda olduğu gibi sadece seçkinlerin değil herkesin hakkı ve ödevidir. Herkes bir meslek sahibi olmalı, bir zanaat tercih etmeli ve büyük oranda da aile mesleğini devam ettirmelidir. Bilim ve sanatla uğraşmak bütün topluma açıktır ve bunu sağlayabilmek için de halk dersleri öngörülmüştür. Thomas More, Rönesans ve Reformasyon çağının kilise, devlet ve birey dikotomisinde iki yüz sene sonra tartışılmaya başlayacak kamusal eğitimin haberciliğini yapmıştır. Daha da önemlisi More, eğitimin belli bir yaşta alınıp biten bir süreç

değil, ömür boyu devam etmesi gereken bir etkinlik olduğunu söyleyerek "yaşam boyu eğitim" olgusunun öncülüğünü yapmıştır.

Ütopya çağının en meşhur siması Thomas Hobbes 1595'de kaleme aldığı Leviathan eserinde, modern devletin temel bileşenlerini ve felsefesini inşa ederken, egemenin yeni dünyayı düzenleme sürecinde en kritik rollerden birinin bilgi, bilgiyi aktarma ve toplumu eğitime/aydınlatma olduğunu ortaya koymuştur. Hobbes, dönemin somut devlet ve toplum yapısından doğal durum soyutlaması yaparak bir Leviathan, insanların ürettiği ölümlü tanrı üretmiştir. Burada insanlar tek başına, eşit, ancak güvenlikten yoksun "homo lupini lupinus=insan insanın kurdu" manzarası içinde yaşamaktadırlar. Hobbes, Rönesans döneminde bireyi yüceltirken, yapay bir organizma inşa ederek yaşayabileceği şartını koymuştur. Bu yapay organizma gönüllü uzlaşım-

çılığa dayalı toplum ve onu yöneten devlettir. Birey ancak bu oluşum içinde varlık gösterebilir ve güvensizlikten kurtuluşun çaresi, özgürlüklerini kendi içlerinden birine geçici olarak devretmektir. Leviathan'ın bir elinde kılıç diğer elinde ise, aydınlanmanın "aydın despotu"nu haber veren meşalesi vardır. Bu meşaleyi pekâlâ modern devletin eğitim misyonu olarak yorumlamak mümkündür. Hobbes'a göre egemen, istediği bilgiyi üreten, hangi kitapların basılacağına karar veren, hangi bilginin doğru ve gerekli olduğunu ortaya koyandır.

Ortaçağın ütopyelerine güçlü katkılardan biri de İtalyan filozof Tommaso Campanella'nın düşünceleri uğruna 27 yıl hapis yattığı sırada keleme aldığı "Güneş Ülkesi"dir. Campanella da içinde yaşadığı bunalım toplumundan kurtulmak için yeni bir ülke/toplum tahayyül etmiş ve buradaki yönetim, günlük hayat, mülk edinme ve eğitim konularını tasarlamıştır. Ütopyelerin vazgeçilmez konularından biri insanların nasıl eğitileceği ve yöneticilerin eğitim aygıtını nasıl kullanacaklarıdır. Güneş Ülkesi'nde de geleceğin, idealist, cennet tasavvurunu yaratacak ve sürdürülebilir kılaçak aktivitesinin herkese sunulan eşit eğitim hizmeti olduğu vurgulanmıştır.

Ütopyalardan Distopyalara: Kitle Eğitimi ve Toplumsallaştırma

XVI. yüzyıldan sonra hızla değişmeye başlayan, büyüdü bozulan bir dünya vardır. En başta, nüfus artmış, coğrafi keşiflerle yeni kıtalar keşfedilmiş, ticaret artmış, kas gücü yerini buhar gücüne bırakmış, servet sermayeye dönüşmüş, tarımda makinalaşma ile temel yaşam alanları kırsal yerine büyük kentler olmaya başlamıştır. Bütün bunları sağlayan temel unsurlardan biri bilim ve tekniğin teknolojiye tatbikidir. Böylece tarıma ve toprağa bağlı ekonomi yerini makine ve sanayiye bırakarak tarım toplumunun sonu gelmiştir. Bu köklü değişimin paydaşlarından biri de devletin yönetim biçimi ve yöneticilerdir. Geleneksel iktidar odakları ve meşruiyet sistemleri yerini modern devlete ve yeni yönetim biçimlerine bırakmaya başlamıştır.

Yukarıda toplumun özü farklılıktır denilmiştir. Birbirine benzemeyen unsurları bir arada tutabilmek, hele hele onların şiddet ve "şerrinden" emin

olmak çok güçtür. Bu bakımdan toplumu idare eden siyaset sanatı, toplumdaki farklılığı daima azaltmayı, insanları birbirine benzetmeyi planlamıştır. Her ne kadar Ortaçağ boyunca devletin ontolojisi ve varlık gereği gibi sebeplerle buna fazla ihtiyaç duyulmamış olsa da, sınırların pekiştiği, mesafelerin azaldığı, iletişimin hızlandığı, insan devlet ilişkisinin yeniden tanımlandığı XVII. ve XVIII. yüzyılda toplumdaki farklılıkların, ayrıkların birbirine daha çok benzetilmesi, onların ortak değer dünyaları etrafında toplanması bir zaruret haline gelmiştir.

Kilise, devlet, seçkinler ve yeni ekonomik düzen ile birlikte yeniden kurulan dünyanın yaşam riskleri artmıştır. Teolojik, tanrı merkezli değer dünyasına dayanan bir Ortaçağ yaşam felsefesi kentlerde, modern siyaset ve kapitalist ekonomi elinde hızla dönüşürken geniş insan kitlelerinin bir arada varlığını güvenli biçimde sürdürebilme meselesi ortaya çıkmıştır. Modern eğitim, kitle eğitimi, zorunlu ve devlet kontrollü eğitim bu arayışın bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle modern eğitim sanayi devri egemenlerinin distopya aracıdır. Egemenliklerini meşrulaştırmak, bilgi ve sanatta iktidar sahibi olmak ve George Orwell'in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'ünde anlattığı gibi "hakikat nazırlığı/bakanlığı" inşa etmektir. Orwell'in 1949'da kaleme aldığı meşhur romanı modernitenin ve XX. yüzyılın en büyük distopyasıdır. Bu distopya, XIX. yüzyılda üretilen eğitim ütopyelerinin asimetrik yansımasıdır.

Aslında Aydınlanmanın bütün büyük zekâları/filozofları idealize ettikleri devlet ve toplum yapısını kurabilmek için kitle eğitimine sığınmışlardır. John Locke, Eğitim Üzerine başlıklı eserinde kiliseden ziyade ebeveyn, çevre ve öğretmeni ön plana çıkarırken muhafazakâr eğitimi savunmuştur. Modern eğitimin kutsal kitabını yazdığı söylenen Emile Yahut Terbiyeye Dair başlıklı ideolojik eserinde Jean Jeack Rousseau, modern hayatın ideal insanını nasıl yetiştireceğini kapsamlı bir şekilde planlamıştır. Emile, modern zamanın en büyük eğitim ütopyasıdır. Yaratıcının elinde her şeyi güzel ve mükemmel gören filozof, toplumun her türlü kötülüğün merkezi ve membaı olduğunda ısrar etmektedir. Bu kötülük cehenneminden özgür insanı ve uzlaşmacı toplumu çıkarabilmek için tabii eğitimi bir kurtuluş reçetesi olarak sunmuştur.

Bir yönüyle Rousseau hayranı olan Alman filozof Emmanuel Kant, Alman ulus birliğinin teminini disiplinli bir ahlâk eğitimde görürken, birey ve devlet bileşiminin devlet kontrollü idealist eğitimden geçtiğinde ısrar etmiştir. Kant'ın yolundan giden Fichte'nin de büyük eğitim planlamalarının olduğu, idealizminin temeline eğitimi yerleştirdiği söylenebilir. Aydınlanma ve erken modern dönem filozoflarının toplum inşasında eğitimin nasıl kullanılabileceğine dair ürettikleri ütopyalar, kapitalizmin ve modern hayatın tatbikine başladığı modern kitle eğitim distopyasının zemini sayılır. Modern eğitim, kilisenin karşısında modern devlet ve siyasetin tezlerini gerçekleştirmek üzere üretilen bir mekândır. Oy kullanmak ve seçilmek hakkıyla siyasal meşruiyeti sağlamak, seküler değerler dünyasını üretmek ve modern ekonominin ihtiyaç duyduğu uzmanlaşmış insanları yetiştirmek için zorunlu kitle eğitimi kaçınılmaz görülmüştür. Böylece egemenlerin hakikatleri, iyi ve doğruları tek merkezden bütün insanlara servis edilerek herkesin birbirine benze(til)mesi temel amaçlardan biri haline gelmiştir. (Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun esbâb-ı mucibesinde, "bütün bireylerin ayı duygu, his ve düşünce içinde olmalarını sağlamak" ifadesinin olması tam da böylesi bir realiteye işaret etmektedir).

Bu planlamanın zihinler için aslında nasıl bir distopya olduğu, söylemde özgürleştirme, bireyselleştirme gibi değerler öne sürülse de neticede aynı doğrulara inanmış kitlenin parçasına dönüşmeyi sağladığı görülebilir. Nitekim bu realite eş zamanlı olarak Avrupa'da alternatif eğitim düşlerini üretmiştir. Bernard Russel, İvan İllich, Neill Summerhill gibi alternatif eğitimciler de kendilerine göre eğitim ütopyaları kurmuşlardır. İllich, zorunlu kitle eğitiminin anlamsızlığını ve gereksizliğini savunurken, Russel de kitle eğitiminin dahi zekâları yok ettiğini ileri sürmüştür. XX. yüzyıl eğitim ütopyaları ve distopyaları bakımından hayli zengindir ve sadece Avrupa'da değil, Brezilya'dan Hindistan ve Çin'e varıncaya kadar değişik örneklerini görmek mümkündür. Fransa'dan Catherine Baker, Brezilya'dan Paulo Freire, Hindistan'dan Jiddu Krishnamurti ilk akla gelen isimlerdir.

Michael Foucault, panoptikonizm kuramını üretirken merkezi belirsiz egemenlerin toplumu kontrol altına alabilmek için yeni kurumlar oluş-

turduğunu söyler. Egemen yapının toplumu ve bireyi kontrol edebilmek için ürettiği en önemli mekânların başında hapishaneler gelmektedir. Ortaçağın zindanı modern dönemde hapishaneye dönüşmüştür. Hastaneler ve tımarhaneler sadece şifa dağıtılan yerler değil, devletin kitleyi gözetimi altına aldığı, dert ve devayı kendisinin kontrolüyle insanlara ulaştırdığı bir merkezdir. Moda, spor ve zorunlu askerlik hatta turizm ve eğlence ortamları gibi kurumlar da bedenlerin kontrol edilmesi (biyopolitika), güçlü ve güzel vücutlardan oluşan bir toplum yaratabilmenin araçları olarak var edilmişlerdir.

Foucault'a göre, iktidar sahiplerince denetlenmesi gereken asıl mekanizma ya da organ zihinlerdir. Fransız filozofun "government= hükümet ve mental=zihin" kelimelerinin terkihiyle ürettiği "governmentality" kavramı bu realiteyi izah etmektedir. Devlet aklının bireylere tatbiki ve tecessümü olarak da tarif edilebilen bu kavram-sallaştırmaya göre, kapitalizm ve liberal devlet geleneksel yönetimsellik kalıplarını aşarak doğrudan bireylere yönelmektedir. Aslında hiç de rasyonel olmayan insan, iktidar kontrolünde bilgi sayesinde makineleştirilerek otonom birey haline getirilmektedir. Toplumdan atomize edilmiş bireylere kendini yönetmek ve sorumluluk sahibi olmak gibi otonom alanlar yüklenerek, onun zihnen kontrol edilmesi amaçlanmaktadır. Okullar zihin denetiminin en iyi gerçekleştirildiği kurumlardır. Egemenler tarafından eğitim politikacıları aracılığıyla sınırları ve vasfı belirlenmiş bilgi belli dozlarda bireylere buralarda enjekte edilerek, zihinsel tektipçilik oluşturulmaktadır. Foucault'un çözümlediği devlet, toplum ve eğitim XXI. yüzyılın eğitim ve toplum distopyasından başka bir şey değildir. Fransız filozofun zihinsel kontrol kavram-sallaştırması Aldous Huxley'in Cesur Yeni Dünya'sında, George Orwell'in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'ünde ve The Matrix'te anlatılmaya çalışılan distopyanın yeni bir tanımlanmasıdır.

Bugünün Distopyaları ve Eğitim

Ütopyalar ve distopyalar arayışı hiç bitmemiş, hatta bugün çok daha artmıştır. Bilimin sunduğu imkânlarla inanılmaz atılımlar yapan teknoloji, insanlara özgürlük ve sınırsız bireysel tercihler sunduğunu söylerken, diğer yandan onları hizaya sokmakta, denetlemekte, mahkûm etmekte, hat-

ta bir tür tahakküm aracı haline gelerek esir muamelesi yapmaktadır. Sinema filmleri bilim kurgu atölyelerinde kıyamet senaryoları, dünyanın sonu ve yabancı istilalarını sıklıkla konu edinmektedir. Devletler ve toplumlar yakın geleceğin büyük bir risk altında olduğu güvensizliğiyle yaşamaktadır. En başta siber saldırılar, askerî güvenlik, iç savaş ve etnik çatışmalar, nükleer araştırmalar, gen teknolojisi, farmakolojinin devadan ziyade zehre dönüşme riski, kitle imha silahları ve biyokimyasal endişeler günlük hayatı tehdit eden gelişmeler büyük bir belirsizlik olarak karşımızda durmaktadır. Bunlar arasında özellikle robotlar, yapay zekâ ve arttırılmış gerçekliklerin ise insanlığı nereye götüreceğini kimse kestirememektedir.

Ortaçağda ütopya ve distopyalar uzak bir mekân ve zamanı konu edinirlerken bu gün realite ile iç işe yaşamaktadır. Materyalist filozof La Mettrie'nin 1747'de telif ettiği "L'Homme Machine=Makine İnsan" kehaneti tam da şimdi gerçeğe dönüşmek üzeredir. İnsan-makine melezleşmesi (siborglaşma) insanlığı en başta ontolojik varlık gerekçesi bakımından büyük bir kaosa sokmuş durumdadır. Düşünme/idrak, mukayese/çözümleme, yorum ve karar alma gibi fonksiyonlar neticesinde ulaşılan rasyonalitenin insana has bir meziyet ve hakikat olup olmadığı artık tartışmalı hale gelmektedir. Organlar fonksiyonlarını makinalara devrederken insanın ne olduğu sorusu daha da bilinmez hale gelmekte ve büyümektedir. Dünyanın gelişmiş ülkelerinde bunlar olurken, Türkiye'de manzara nasıldır?

Türkiye'de bu gün hâlâ sanayileşme dönemi, hatta öncesinde üretilen eğitim ütopyaları hâkimdir. Kitle eğitimi, iktidar/egemenler tarafından belirlenmiş doğrular ve gerçeklikler muhkem bilgi kaynakları olarak nesilden nesle aktarılmaktadır. Oysa bu sürecin artık hiçbir anlamı kalmamıştır. Machiavelli ve Thomas Hobbes'un öngördükleri gönüllü uzlaşma toplumsallığının sonu çoktan gelmiş ve tanımlanamayan bir bo-

yuta ulaşmıştır. Rasyonel olanla irrasyonel olanın iç içe girdiği bir dönemde üretilen ütopya herkesi ilgilendirirken eğitim sisteminin geleceğe dair değil bir ütopyasından, reel planlamasından bile bahsetmek güçtür. Her şeyden önce eğitim sisteminin ütopya üretmeye müsait bir zemin var mıdır? En azından sanayileşme sürecinden bu yana, Türkiye'de özgün bir eğitim ütopyasından bahsedilebilir mi? Tanzimat'tan bu yana teşekkül eden batıcı kültür iktidarının şekillendirdiği siyasal egemenlerin ve avangartların pozitivist eğitim pratikleri toplumun kahir ekseriyeti için bir tür apokaliptik distopya olmamış mıdır? Şerif Mardin'in özellikle Cumhuriyet döneminde, "yok sayıldı dediği etik, estetik ve metafizik dünyanın, yeniden keşfi-

ne dair bir arayış söz konusu mudur? Eğitim dünyamızda bu soruların sorulduğunu ve cevapların arandığını söylemek mümkün müdür?

XXI. yüzyılın ilk çeyreğini tamamlamaya doğru giderken, eğitim sistemimiz herkesin kendini rahat ifade edebileceği ve özgür hissedebileceği yeni bir tarz uzlaşma toplumu yaratabilecek midir? Bunun yol ve yöntemleri nelerdir? Eğitim bilimcilerin ve sosyologların öncelikli meselesi, eğitimi egemenlerin distopyası olmaktan çıkararak, geniş kesimleri bir araya getirerek, geleceğin toplumunda herkese erişilebilir ütopya üretecek bir zeminin nasıl sağlanabileceğini tartışmaktır. Türkiye parçalı, birbirinden kopuk ve uzak topluluk kompartımanlarından geçişken, şeffaf, interaktif modern toplumsal yapıya paradoksal da olsa ancak eğitimin sunduğu imkânlarla erişebilecektir. Ancak bunun için eğitim ütopistlerine ve ütopya-larına ihtiyaç vardır.

Kaynaklar:

- İbn Haldun, Mukaddime, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017.
Cogito, S. 90, 2018.
Thomas Hobbes, Leviathan, (Çeviren: Semih Lim), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1993.
Bu makalenin yazımında Dücane Cündioğlu'nun "Şehir Konuşmaları ve Felsefe Dersleri" başlıklı konuşmalarından da istifade edilmiştir.

Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi

Dr. Öğr. Üyesi Burcu GÜRKAN
Hasan Kalyoncu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Semra Tıcan BAŞARAN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi

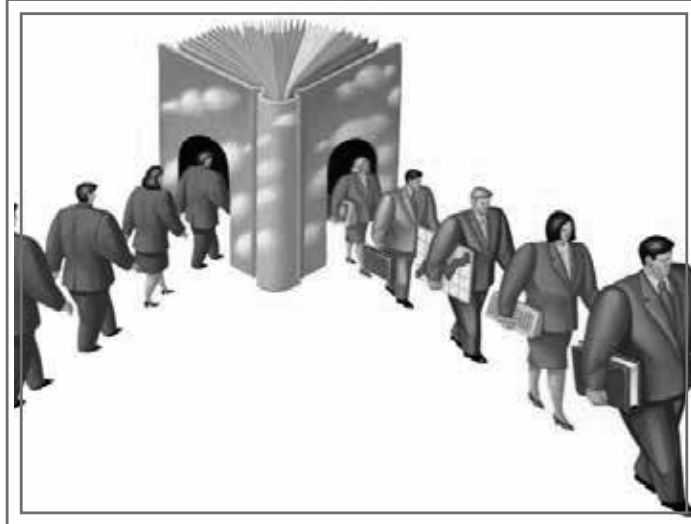
Prof. Dr. Şener BÜYÜKÖZTÜRK
Hasan Kalyoncu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Dekan

Giriş

Genç neslin ve o nesli yetiştirmekten sorumlu öğretmenlerin eğitimlerine yapılan iyileştirici yatırımlar, bir ülkenin gelişmişlik adına eğitime verdiği önemi göstermektedir. Geleneksel eğitimin çok gerilerde kaldığı bu yüzyılda, öğretmen eğitiminin mevcut kalıplardan sıyrılarak değişiklik göstermesi zorunlu hale gelmiştir. Eğitimde niteliği geliştirmeye dönük plan ve programlarda öğretmen yetkinliklerini geliştirici çalışmalar üzerinde önemle durulduğu görülmektedir. Son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi, ekonomi ve günlük yaşamın her alanına hızlı yayılımı Bilgi Toplumu kavramını ortaya çıkarmıştır. Tarım ve endüstri toplumlarından çok farklı bu yeni toplum düzeninde teknolojinin gelişimi meslek türleri ve çalışma şekilleri, yaşam tarzları ve iletişim şekilleri üzerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Sürekli olarak yeni beceriler edinir olma, değişime ayak uydurabilme ve istihdamda esnek çalışma modellerinin geliştirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Böylesi toplumlarda bireylerden öğrenmeyi öğrenme

becerisini kazanmaları, keşfedici ve sorgulayıcı bir tutum sergilemeleri, bilim ve teknolojiye uyum sağlayarak bu kulvarda girişimci ve yenilikçi yetkinliklerle donanmaları beklenmektedir. Buna bağlı olarak, okulların rolünün bilginin aktarımı ile sınırlı tutulamayacağı, bunun çok ötesinde bireyleri geleceğe hazırlamaları, yaşam boyu öğrenme becerileri ve başkaları ile birlikte çalışabilme, yaşayabilme ve bir arada olabilme becerileri kazandırmaları yönünde dönüşümlerinin kaçınılmaz olduğu anlaşılmıştır. Bunun için kendilerini yeni rollerine hazır hissetmeleri ve mesleğe adanmışlıkları bakımından öğretmenlerin iyi yetiştirilmesi üst düzeyde önemli görülmektedir. Değişen rolü nedeniyle öğretmenin öneminin azalması değil aksine artması söz konusudur çünkü eğitim sisteminde ne değişirse değişsin, nitelikli ve etkili bir öğretmenin yerini hiçbir şey alamayacaktır

(Altan, 2017). Barber ve Mourshed (2007), bir eğitim sisteminin kalitesinin öğretmenlerinin niteliğini aşamayacağını ileri sürmektedir. Bu bağlamda öğretmen niteliğinin ne olması gerektiği yetiştirilecek öğrencilerin nasıl olacağı konusunda güçlü ipuçları sunmaktadır.

Yenilenme, ilerleme kaydetmek isteyen ülkeler için başat bir güç olmalıdır. Mevcut durumunu analiz edebilen toplumlar, günün ve geleceğin ihtiyaçlarını eş zamanda karşılayarak gerekli önlemleri alabilmektedir. Ulusal ve uluslararası platformlarda hemfikir olunan temel nokta, öğrenci eğitiminin programlar aracılığıyla tek başına güçlendirilmesi değil o eğitimden sorumlu eğitimcilerin de çağın oluşturdukları bağlamında geliştirilmesidir. Her alanda olduğu gibi eğitimde de rekabet küresel boyutta yaşanmaktayken küresel ölçekte en iyi olan en fazla beğenilmekte ve en güçlü eğitici etkiyi yapmaktadır (Özcan, 2011). Nitekim kaliteli öğretmen yetiştirme sorunu, Türkiye gibi kalkınmakta olan ve bunu kısa zamanda başarmak durumunda bulunan ülkelerde öncelikli eğitim konusudur (Yılman, 2006). Neslin eğitimcileri olan öğretmenlerin böylesi bir hareketlilikte bilgi, beceri, değer ve tutumlarıyla farklılık gösterebilmeleri ya da küresel bağlamda ortak paydalar taşımaları hem bireylerin hem de toplumun faydasına olacağı açık bir gerçektir.

Mesleki Gelişim İhtiyacı

Öğretmenlerin mesleki gelişimleri adına savunulan güncel savlar ve manasını yorumlamaya çalışan birçok eğitim araştırmacısı öğretmenlerin uzmanlaşmasına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulduğunu dile getirmektedirler. Rosenthal (1985) öğretmenlerin sınıfta başarılı olabilmeleri için becerilerinin güncel tutulması gerektiğini; Newman (1997), bugünü de içeren gelecek 30 yıl sonrası öğretmenlerinin "araştırmacı, keşfedici öğretmen" olarak tanımlandığını ifade etmektedir. Mesleki açıdan iyi yetişmiş öğretmenler öğrencileri için olumlu öğrenme koşulları sağlayabilirler. Bu nedenle mesleki gelişim konusunda öğretmenlere sağlanmış sürekli bir desteğin varlığı çok büyük önem taşımaktadır (Seferoğlu, 2004). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO] (2014) tarafından yayımlanan 'Herkes için Eğitim Küresel İzleme Raporu'nda, öğretmen niteliklerinin üst seviyede olması durumunda öğrenci başarısının da o kadar yükseleceği açıkça belirtilmiştir. Bu bağlamda öğretim ve öğrenmeyle ilgili çok şey bilen ve öğrencileri tanımalarını sağlayan ortamlarda çalışan öğretmenler, başarılı öğrenmenin kritik unsurlarını oluşturmaktadır ve öğretmenler desteklendik-

lerinde eğitimin kalitesinde yükselme görülecektir (Darling-Hammond, 1997; Darling-Hammond ve Post, 2000).

Öğrencilerin kazanmaları istenen davranışlar öğretmenlerin sahip olmaları gereken bilgi, beceri ve tutum yeterliklerinin kapsamını da belirlemektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin mesleki gelişimleri öğretimi ve öğrenci başarısını ilerletmeyi kapsayan anahtar bir araç olarak görülmektedir (Petrie ve McGee, 2012). John Dewey'in "Bugünün öğrencilerini, dünün öğrencilerini eğittiğimiz gibi eğitirsek, onların yarınlarını çalmış oluruz!" sözü durumun daha da iyi anlaşılmasını sağlamaktadır (Altan, 2017). Değişimin hızlı yaşandığı günümüzde dün edinilmiş bilgi ve beceriler yeni nesilleri geleceğe hazırlamada yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla, lisans eğitimi tamamlamak öğretmenin eğitimi için yeterli görülmemektedir. Öğretmenlerin eğitimine mesleğe girdikten sonra da devam edilmesi gerekmektedir (Güneş, 2016). Günümüzde hem bireylerin hem de toplumların hızlı değişimler karşısında çaresiz kalmamalarının çaresi, yaşam boyu öğrenmeye devam etmeleridir (Miser, 1999).

Güneş (2016), mesleki gelişimi, en kısa şekilde bireylerin mesleğiyle ilgili bilgi ve becerilerini geliştirme süreci olarak tanımlamaktadır. Hizmet öncesinden emekliliğe kadar uzanan süreçte, öğretmenlerin örgün, yaygın ve informal (plansız) eğitim yoluyla öğrendiklerinin tamamıdır. Uluslararası Öğretim ve Öğrenme Araştırması [TALIS]'nda ise öğretmenlerin mesleki gelişimi beceri, bilgi, uzmanlık ve öğretmen olarak diğer özelliklerini geliştiren faaliyetler olarak tanımlanmakta ve hem kurs, çalıştay, diploma/sertifika vb. planlı (formal) eğitim uygulamalarını hem de meslektaş işbirliğinden veya alanı ile ilgili araştırmaları takip etme gibi yollarla edinilen plansız (informal) eğitim edinimlerini kapsamaktadır (OECD, 2014). Avalos (2011) öğretmenlerin mesleki gelişim sürecinin bilişsel ve duyuşsal ilerlemeyi içeren karmaşık bir süreci ifade ettiğini ve mesleki gelişim konusundaki çabaların özünde öğretmen öğrenimi, öğretmenlerin öğrenmeyi öğrenmeleri ve bilgilerini öğrencilerinin faydasına olacak şekilde uygulamaya nasıl dönüştürecekleri anlayışının olduğunu belirtmektedir. Darling Hammond (2006)'a göre de öğretmenler

sadece öğrencilerine kullanışlı bilgi sağlayabilme-ye ihtiyaç duymamakta ayrıca farklı özelliklerdeki öğrencilerin öğrenmelerinde de etkili olabilmeyi istemektedirler. Woolfolk ve Hoy (1990), öğrencilerin öğretme öğrenme sürecine etkin olarak katılmasını sağlayan öğretmenlerin hem planlanan hedeflere ulaşacağını hem de öğretim etkinliğinin niteliğini geliştirebileceklerini vurgulamıştır. Dolayısıyla yazılı olan programları kurumlarda canlı tutabilmek, çağın gerekliliklerine ayak uydurmak ve bu durumu yaşam boyu öğrenme felsefesiyle içselleştirmek adına öğretmenlerin mesleki becerilerinin geliştirilmesinde sürdürülebilir bir uygulamanın ortaya konması önem arz etmektedir.

Genel olarak bakıldığında öğretmenin mesleki gelişiminin mesleğe başlamadan ve başladıktan sonraki eğitimlerin tamamını kapsadığı söylenebilir. Üniversitelerde lisans düzeyinde verilen eğitim hizmet öncesi eğitimi oluştururken, mesleğe başladıktan sonra; işe başlama eğitimi, hizmet içi eğitim ve lisansüstü eğitimler öğretmenin mesleki gelişimini sağlamanın temel yolları olarak görülmektedir. Ancak bunların öğretmen adaylarının hepsine aynı oranda sunulmadığı da bilinmektedir (Güneş, 2016). Lisans ve lisansüstü eğitim yükseköğretim kurumları tarafından karşılanırken diğer eğitimler Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından karşılanmaktadır. 652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile 2011 yılında yeniden yapılanan Bakanlıkta kamu eğitim kurumlarında görev yapan diğer personelin ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerine yönelik eğitim hizmetlerini planlama, uygulama ve değerlendirme görevi Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (ÖYGGM)'ne verilmiştir.

Uygulama ve Yansımaları

İşe başlama eğitimi, MEB tarafından göreve yeni başlayan öğretmenlerin mesleğine, kurumuna ve görev bölgelerine uyumlarını kolaylaştırmak amacıyla planlanan "aday öğretmen yetiştirme" sürecidir. Öğretmen Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği çerçevesinde gerçekleştirilen bu süreçte güncellenerek 2017 yılında göreve yeni başlayan öğretmenlere 384 saati "sınıf ve okul içi faaliyetler", 90 saati "okul dışı faaliyetler" ve 180 saati yazılı ve sözlü sınav konularını kapsayan hiz-

met içi eğitim faaliyetlerini kapsayan toplam 654 saatlik bir program sunulmuştur (MEB ÖYGGM, 2017). Program meslekte yeni öğretmenlere planlı bir program sunmuş olması bakımından olumlu görülse de kapsadığı hizmet içi eğitim konuları ve yazılı sınav konularının birçoğunun öğretmenin hizmet öncesinde yetiştirilmesine yönelik verilen eğitimin kapsamı ile aynı olması gibi nedenlerden dolayı öğretmenlerin gerçek ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmadığı izlenimi vermektedir. Söz konusu programın etkinliğine yönelik yapılan değerlendirme çalışmaları olumlu bulunmakla birlikte sonuçlarının sonraki eğitim programlarına yansımadağı, içerik olarak programın aynılığını koruduğu görülmektedir (Başaran, 2016).

MEB sorumluluğunda olan mesleki gelişim etkinliklerini "hizmet içi eğitim etkinlikleri" ve kamuoyunda "seminer çalışmaları" olarak da bilinen "meslek ile ilgili çalışmalar" şeklinde iki grupta ele almak mümkündür. Meslek ile ilgili çalışmalar Haziran ve Eylül dönemleri için MEB tarafından okul kademelerine ve alanlara göre oluşturulan içerik doğrultusunda gerçekleştirilmektedir (ÖYGGM, 2018). Ancak, ilköğretim öğretmenlerinin mesleki çalışmaları ile ilgili olarak Türkiye genelinde yapılan bir çalışmada mesleki çalışma programının içeriği oluşturulurken öğretmenlerin görüşlerinin alınmadığı dolayısıyla yapılan eğitim etkinliklerinin ihtiyaçlara yönelik olmadığı ve güncellenmediği, uygun ortamların seçilemediği ve çalışmaların değerlendirilip başarılı uygulamaların ödüllendirilmediği ortaya koyulmuştur (Ardıç, 2006).

Hizmet içi eğitimler ise MEB merkez ya da taşra teşkilatı tarafından düzenlenebilmektedir. Merkez teşkilatı tarafından Bakanlık Hizmet İçi Eğitim Planı yıllık olarak ilan edilmekte ve bu doğrultuda etkinlikler yürütülmektedir. Ancak yapılan araştırmalar bu hizmetlerin bekleneni karşılayamadığı yönündedir. Şahin (2013), öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarının MEB ve eğitim fakültelerinin işbirliği içinde yürütülmesine, hizmet içi eğitim kurslarının üniversitelerdeki alan uzmanlarınca verilmesine ihtiyaç duyduklarını ifade etmiş; Döş (2016) öğretmenlerin mesleki gelişimleri açısından "teknoloji bilgi ve becerisi, ders materyali hazırlama, öğretim yöntemlerini uygulama, sınıf yönetimi, içerik bilgisi, öğretim programı uygula-

nabilirliği" konularında gereksinimleri olduğunu belirlemiştir. Ayrıca öğretmen yeterlikleri bağlamında yürütülen çalışmalarda öğretmenlerin bireysel farklılıklara dayalı öğretim, bilimsel araştırma yeterlik algılarının düşüklüğü görülmekte ve bu doğrultuda mesleki beceri kazanma talepleri yer almaktadır (Gürkan ve Doğanay, 2017; Gürkan ve Kanatlı Öztürk, 2018).

Türkiye'de öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinin değerlendirilmesi birçok araştırmacının ilgisini çekerken MEB'in kendisi de bu konuda arayış içinde olmuştur. Bu kapsamda, 2011'deki yeniden yapılanma öncesi Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen MEB Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi araştırmasının sonuçları bu konuda yapılan araştırmaların sonuçlarını özetler niteliktedir. Söz konusu araştırmaya göre hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının saptanmasında bilimsel ihtiyaç analizi çalışmaları yapılamamakta, eğitim programları eğitim programı geliştirme ilkeleri doğrultusunda geliştirilememekte, geliştirilen programlar öğretmenlerin gereksinimlerini karşılayamamaktadır. Alınan eğitimlerin öğrenci başarısına etkilerinin izlenemediği ve öğretmenin özlük haklarına da yansıtılmadığı ifade edilmektedir (Yayla ve Sayın, 2006).

Sorun uluslararası düzeyde ele alındığında benzer bir durumun söz konusu olduğu görülmektedir. OECD tarafından yapılan ve 2008 yılında Türkiye'nin de katıldığı Uluslararası Öğretme ve Öğrenme Araştırması (Teaching and Learning International Survey [TALIS]) ilk döngü raporuna göre Türkiye'deki öğretmenlerin %80'i 40 yaşın, %33'ü ise 30 yaşın altında ve %18'i iki yıllık öğretmenlerdir. Dolayısıyla Türkiye genç ve daha az deneyimli bir öğretmen kadrosu ile OECD ülkelerinden farklılaşmaktadır. Öğretmenlerin genç ve deneyimsiz olması, hizmet içinde öğretmenin

mesleki gelişiminin daha çok desteklenmesine ihtiyaç duyulduğu anlamına gelmektedir. Aynı raporda TALIS ana uygulamasının yapıldığı Nisan 2008 öncesi 18 aylık süre göz önünde bulundurularak elde edilen verilere dayalı olarak Türkiye'de öğretmenlerin %74,8'i ortalama 11,2 gün mesleki gelişim etkinliklerine katılırken bu değerler için OECD ortalaması %88,5 ve 15,3 gündür. Öğretmenlerin hizmet içi etkinliklere katılmalarında kendilerinin duyduğu mesleki gelişim ihtiyaçlarından çok yöneticilerin veya başka zorlayıcı unsurların belirleyici olması dikkat çekicidir. Türkiye'deki öğretmenler hizmet içi eğitim etkinliklerine katılım oranı en düşük öğretmenler olduğu gibi sonraki dönemde de hizmet içi eğitim etkin-

liklerine katılmaya ihtiyaç duyduğunu en düşük oranda belirten öğretmenlerdir. Çoğunluğu devlet okullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyaç duymamalarının en önemli gerekçesi daha önce almış oldukları hizmet içi eğitimlerin beklentilerini karşılamamasıdır. Bunu gereksinimlerine uygun bir etkinliğin

bulunmayışı, ders saatlerinin uygun şekilde düzenlenmemesi ve ailevi sorumlulukları izlemektedir (OECD, 2009). Aynı dönem verileri ile hazırlanan TALIS Türkiye Raporuna göre öğretmenlerin yaklaşık %20'si katılmış oldukları "kurs/çalıştay" ve "konferans/seminer" türü mesleki etkinliklerin gelişimleri üzerinde hiç etkisinin olmadığını veya çok az etkisinin olduğunu düşünmektedirler (Büyükoztürk, Akbaba Altun ve Yıldırım; 2010). Bu bulgular öğretmenlerin mesleki gelişim ihtiyaçlarının öğretmenden başka kişiler tarafından değil öğretmenin ihtiyaçlarını kendisine soran uzman kişiler tarafından gerçekleştirilen bilimsel ihtiyaç belirleme çalışmalarına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. İyi bir eğitim programının başarısı ihtiyaçların doğru saptanmasına bağlıdır; çünkü

sürecin geri kalanı ihtiyaçlar doğrultusunda belirlenen öğrenme hedeflerine göre şekillendirilmektedir.

2013 TALIS'e Türkiye katılmamıştır. Bu araştırmada "(a) okul liderliği, (b) mesleki gelişimi içeren öğretmen eğitimi, (c) öğretmen değerlendirmesi ve geribildirimi, (d) öğretmenlerin pedagojik inançları, tutumları ve öğretim uygulamaları, (e) öğretmenlerin öz yeterlik algıları, iş doyumları, okul ve sınıf iklimleri." kapsamı üzerinde durulmuş ve elde edilen bulgular karşılaştırmalı olarak incelenerek 2014 yılında OECD tarafından raporlanmıştır (OECD, 2014). Bu raporda TALIS 2013 araştırmalarından elde edilen sonuçlar öğretmenlerin daha fazla mesleki gelişim desteği aldıklarında daha etkili çalışabileceklerini, öğretim yöntemleri hakkında daha güçlü inançlara sahip öğretmenlerin de meslektaşları ile daha iyi işbirlikçi davranışlar sergilediklerini ve öğretmen öğrenci ilişkilerinin daha olumlu olduklarını düşündüklerini, okul yönetimine karar alma süreçlerinde aktif rol oynayan öğretmenlerin de öz yeterliklerinin yüksek ve iş tatminlerinin doyurucu olduğunu ortaya çıkarmıştır. Özellikle raporda mesleki gelişim için dikkat çeken noktalar arasında öğretmenlerin %71'inin kurs ve çalıştaylara katıldığı; %44'ünün kendi yaptıkları çalışmalarını eğitim konferanslarında sunduğu; %37'sinin mesleki gelişim ağlarına dâhil olduğu; %31'inin ilgilerini çeken bir konu üzerine bireysel ya da işbirliğine dayalı araştırmalar; %29'unun ise mentorluk ve koçluk yapmakta olduklarıdır. Araştırmada öğretmenlerin mesleki gelişim ihtiyacı duydukları konular şunlardır:

- Özel gereksinimli çocuklar için öğretim,
- Bilgi ve teknoloji öğretimi,
- Yeni teknolojik deneyimler,
- Öğrenci davranışı ve sınıf yönetimi,
- Çok kültürlü ve çok dilli eğitim,
- Bireysel öğrenme yaklaşımları,
- Öğrenciye rehberlik ve danışmanlık,
- Ölçme ve değerlendirme,
- Disiplinler arası öğretim,
- Alan öğretimi pedagojik yeterliliği ve bilgisi,
- Okul yönetimi ve idaresi,
- Öğretim programı bilgisi.

MEB tarafından ilan edilen 2018 yılı hizmet içi eğitim planı incelendiğinde gerçekleştirilmesi planlanan eğitim etkinliklerinin içerik olarak bu ihtiyaçları karşılamaya yönelik olması sevindiricidir ancak sayıları bir milyonu aşan öğretmenlerin tamamına ulaşması mümkün görünmemektedir.

MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından 2017 yılında yayınlanan 2017-2023 Öğretmen Strateji Belgesi'nde "öğretmen yeterlikleri çerçevesinde mesleki gelişim ihtiyaçlarının 2018 yılının sonuna kadar tespit edilmesi" 16. Eylem Planı olarak, "eğitim çalışanlarının bilimsel etkinliklere katılmaları konusunda sürekli teşvik edilmesi" de 24. Eylem Planı olarak belirlenmiştir. Yine, MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından 2017 Aralık ayında yayınlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayıcı nitelikte mesleki bilgi, mesleki beceri, mesleki tutum ve değerler olmak üzere üç temel yeterlik alanı ve bunların altında yer alan 11 yeterlik ve 65 göstergeden oluşan bir yapı şeklinde kamuoyuna duyurulmuştur. Bu yeterlikler incelendiğinde alan ve alan eğitimi bilgisi, özel gereksinimli öğrencilere öğretim, bilgi ve teknoloji öğretimi, bireysel farklılıklara dayalı öğretim, ölçme ve değerlendirme, öğrenci davranışı ve sınıf yönetimi, öğretim programı okuryazarlığı gibi alanların yer aldığı ve TALIS 2013 araştırmasına dahil olan öğretmenlerin mesleki gelişim ihtiyaçlarını yansıttığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, ulusal bağlamda milli ve manevi değerlerin de önemsendiği görülmektedir. Ancak okul yönetimine katılım, disiplinler arası öğretim gibi konularda yeterliklerin eksik olduğu göze çarpmaktadır.

Öneriler

Yukarıda yer alan bilgiler ışığında öğretmenlerin mesleki gelişimleri için aşağıdaki çalışmaların yapılması önemli görülmektedir:

1. Ulusal ve uluslararası alan çalışmaları dikkate alındığında öğretmenlerin mesleki gelişimleri, "21. yüzyıl becerileri" ve "Mesleki beceriler" olmak üzere iki gelişim alanında ele alınabilir. Öğretmenlerin Tablo 1'de açıklanan beceriler konusunda yeterliklerin güçlendirilmesi yerinde olacaktır:

Tablo 1. Öğretmenlere Yönelik Mesleki Gelişim Alanları

Mesleki Gelişim Alanları	
21. Yüzyıl Becerileri	Mesleki Beceriler
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Üst düzey düşünme (eleştirel, yansıtma, yaratıcı, metabilişsel) ▪ İnsan yönetimi becerileri ▪ Öz yönetim becerileri ▪ Öz değerlendirme becerileri ▪ İletişim ve işbirliği becerileri ▪ Teknolojik beceriler ▪ Sosyal ve kültürler arası beceriler ▪ Liderlik ve sorumluluk becerileri ▪ Okuma ve dil becerileri ▪ Matematik ve fen becerileri ▪ Yenilik ve girişimcilik becerileri ▪ Medya ve enformasyon becerileri 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pedagojik beceriler ▪ Öğretim programı adaptasyonu (uyum) ▪ Disiplinler arası öğretim ▪ Bireysel farklılıklara dayalı öğretim ▪ Öğretimi tasarlama ve planlama ▪ Etkili öğretim ortamı oluşturma ▪ Öğretim materyali hazırlama ▪ Etkili sınıf yönetimi ▪ Ölçme ve değerlendirme ▪ Bilimsel araştırma ▪ Çok dilli ve çok kültürlü eğitim becerileri ▪ Öğrenciye rehberlik ve danışmanlık ▪ Mentörlük veya koçluk

Tablo 1’de görüldüğü üzere, öğretmenlerin mesleki gelişim becerileri 21. Yüzyıl Becerileri ve Mesleki Beceriler kapsamında değerlendirilmiştir. 21. Yüzyıl becerileri aynı zamanda öğrencilerden beklenen davranış örüntülerini yansıttığından öğretmenlerin de bu yeterliklerle donanmış olmasını zorunlu hale getirmektedir. Darling-Hammond, Hyler ve Gardner (2017), karmaşık öğretim biçimlerinin 21. yüzyıl öğrenci yeterliklerine göre geliştirilmesine ihtiyaç olduğunu dile getirmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin mesleki gelişimlerinde çağın yarattığı becerilerin yer alması ihtiyacı kendiliğinden doğmaktadır. Mesleki beceriler kapsamında ise öğretim hazırlıkları ve öğretim sürecine yönelik yeterlikler yer almaktadır. Sürekli eğitim desteğiyle öğretmenlere sağlanacak eğitimlerin öğretmen yeterliklerinde iyileşme yaratacağına ve böylece öğrencilerin de bilgi, beceri ve tutumlarında olumlu gelişmelerin olacağına inanılmaktadır.

2. Öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin planlanmasında Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA), TALIS, Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (TIMSS), Herkes İçin Eğitim (EFA) gibi uluslararası ve EARGED tarafından bir dönem yapılan Öğrenci Başarılarının İzlenmesi (ÖBB) ve hâlihazırda uygulamada olan Akademik Becerilerin İzlenmesi ve Değerlendirilmesi (ABİDE) gibi ulusal düzeydeki bilimsel çalışmaların sonuçlarından yararlanılması da yerinde olacaktır.

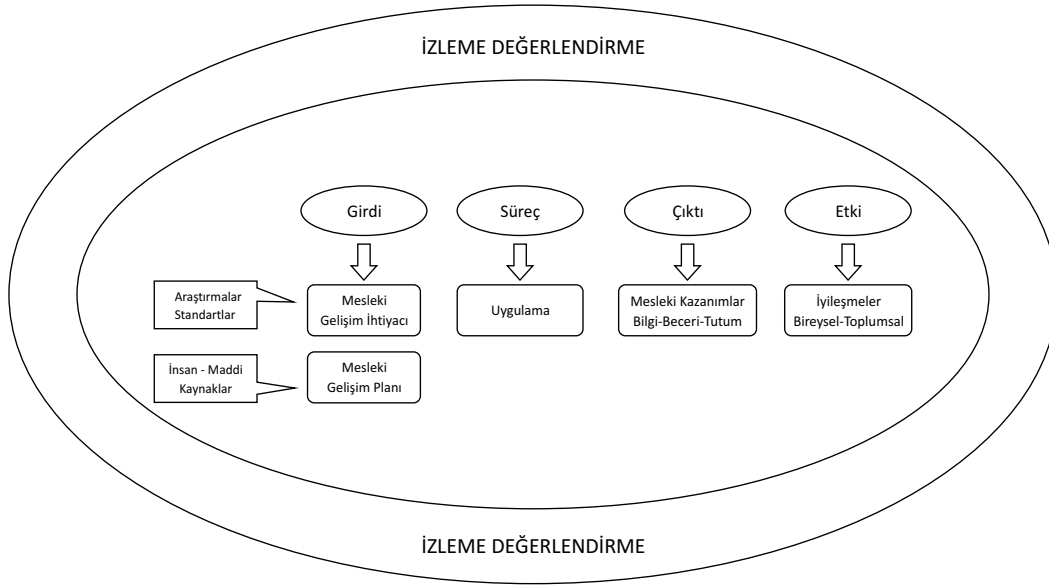
3. Öğretmenlerin hizmet içinde mesleki gelişimlerini sağlayamama MEB’in öncelikli olarak çözülmesi gereken sorunudur ancak MEB’in bu ihtiyacı karşılayamadığı ortadadır. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde olduğu üzere öğretmenleri lisansüstü eğitime teşvik eden ve akredite edilmiş diğer kurumlardan alacakları eğitimlerin tanınırlığının sağlandığı, kısacası öğretmenin kendi mesleki gelişiminin sorumluluğunu üstlendiği bir yapıya yönelmesi yerinde olacaktır. Bu yapıyı destekleyecek en önemli unsur öğretmenlerin mesleki gelişimlerine yönelik çabalarının özlük haklarına hissedilir bir şekilde yansıtılmasıdır. Bu anlamda 2005 yılında başlatılan ve henüz etkin bir şekilde uygulamaya konulamayan Öğretmenlik Kariyer Basamakları uygulamasının hayata geçirilmesi önemlidir (Başaran, 2016).

4. Öğretmenlerin mesleki gelişim ihtiyaçlarının ampirik ve kuramsal çalışmalara dayalı olarak belirlenmesi önemli görülmektedir. Bunun için MEB’in bünyesinde eğitim fakültesi olan üniversitelerle proje temelli işbirliği yapması bir gerekliliktir. Mesleki gelişim ihtiyaçlarının karşılanması sorumluluğu sadece MEB’e bırakılmamalıdır. Öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin sağlanmasına yönelik uygulamalar, uygulamaların izlenmesi ve değerlendirilmesi konularında üniversiteler kuramsal olarak sorumluluk almalıdır. Bunun için proje bazlı çalışmalar planlanmalı ve kurumlar arası işbirliği protokolleri düzenlenmelidir. Uygu-

lama, tüm ülkeyi kapsamalı, YÖK ve MEB'in belirleyeceği üniversitelere il düzeyinde sorumluluk verilmelidir. Bu süreçte, okul temelli mesleki gelişim dikkate alınmalıdır. Mesleki gelişim faaliyetlerinin bir kısmı bölge ve ulusal düzeyde planlanıp uygulanıp, değerlendirilirken, bir kısmı da okulda yürütülebilir. Bu faaliyet okul temelli gelişim modeli ile bütünleştirilebilir ve süreç üniversiteler tarafından her bir okul için görevlendirilen danış-

manlar tarafından okul yönetimi ile işbirliği yapılarak yürütülebilir.

5. Bölgesel ve ulusal düzeyde yürütülecek öğretmen mesleki gelişim çalışmalarını geliştirmeye odaklı sistem yaklaşımını temel alan bütünsel bir izleme değerlendirme modeline ihtiyaç vardır. Bu çalışmada model, "Öğretmen Mesleki Gelişim İzleme Değerlendirme Modeli" olarak isimlendirilmiş ve Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Öğretmen Mesleki Gelişim İzleme Değerlendirme Modeli

Şekil 1'de yer alan modelin temel girdisi olan Mesleki Gelişim Planı, bu kapsamda yürütülecek çalışmalar için gerekli olan insan ve maddi kaynakları içermektedir. Planın nicel ve nitel araştırmalardan gelen ampirik dayanağı, ulusal ve uluslararası standartlardan ve literatürden gelen kuramsal dayanağı olmalıdır. Planın ulusal mesleki gelişim politikalarına uygunluğu, ihtiyaçlara dönüklüğü, insan ve maddi kaynaklarının değerlendirilmesi önemlidir. Alınması gereken tedbirler başlangıçta alınabilir veya planda varsa düzeltme talepleri uygulama öncesinde plana yansıtılabilir. Planda yer alan eğitim programlarının (çalıştay, kısa süreli seminer/kurs veya daha uzun süreli sertifika programları) uygulanması modelin süreç boyutunu göstermektedir. Planda yer alan faaliyetlerin uygulama boyutu işleyişteki dinamikler ve etkileşimler de dikkate alınarak karma araştırma yöntemleriyle izlenmeli ve değerlendiril-

medir. Tüm tarafların veri kaynağı olarak dikkate alınacağı bu aşamada varsa engellerin ortadan kaldırılmasına veya uygulamanın daha sağlıklı yürütülmesine ilişkin tedbirlerin alınması beklenir. Modelde eğitim çalışmalarının hemen sonrasında bilgi, beceri ve tutum boyutlarında elde edilen mesleki kazanımlar olarak tanımlanan çıktıların mesleki gelişim plan hedeflerine uygunluğunun değerlendirilmesi gerekir. Eğitim çalışmalarının genellikle ihmal edilen ancak gerçekte en kritik olan unsuru ise etkinin izlenmesi ve değerlendirilmesidir. Bu aşamada bireysel ve toplumsal boyutta; elde edilen yararlar, iyileşmeler, duyulan memnuniyet, toplumsal farkındalık, yaşam kalitesindeki artış, okul kültüründe olumlu değişimler, yaşama transfer edilmiş beceriler, okulun sunduğu idari ve eğitim hizmetlerin niteliğine etkisi değerlendirilir. Mesleki gelişim izleme değerlendirme modeli; girdinin, sürecin, çıktının ve etki-

nin analizini içeren araştırma temelli bir yaklaşımı temel dayanak olarak ele alır. Etkinin analizi genelde sosyal boyut bağlamında ele alınmaktadır. Bununla birlikte ekonomik etkilerinin analizinin de unutulmaması önerilir. Şüphesiz modelin tüm unsurları arasında etkileşim olduğu kabul edilir. Unsurların birindeki değişimin diğer unsurlar üzerinde doğrudan veya dolaylı etkilerinin olacağı bilinmelidir.

6. Gençlere ve öğretim elemanlarına öğrenim veya ders verme hareketliliği fırsatları sunan Erasmus+, Farabi ve Mevlana gibi programlara benzer uygulamaların öğretmenlere de sunulmasının Türkiye’de öğretmenlik mesleğinin güçlendirilmesine önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Altan, M. Z. (2017). Öğretmenlik Mesleği: Bugünü ve Geleceği. *Eğitime Bakış*, 13, (41), 18-26.
- Ardıç, A. (2006). İlköğretim okulu öğretmenlerinin yaptıkları mesleki seminer çalışmalarının değerlendirilmesi. Erişim tarihi: 20 Nisan 2018, https://www.meb.gov.tr/earged/earged/senebasi_seminer_calismalari.pdf
- Avalos, B. (2011). Teacher professional development in Teaching and Teacher Education over ten years. *Teaching and Teacher Education*, 27, (1), 10-20.
- Başaran, S. (2016). Öğretmen Eğitimi ve Mesleki Süreç. TEDMEM 2016 Eğitim Değerlendirme Raporu içinde (s.55-103). Ankara, Türk Eğitim Derneği Yayınları
- Barber, M. & Mourshed, M. (2007). How the world's best-performing school systems come out on top. London: McKinsey and Company.
- Büyükköztürk, Ş., Akbaba Altun, S., Yıldırım, K. (2010). Uluslararası Öğretme ve öğrenme araştırması: Türkiye Ulusal Raporu. Ankara: MEB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.
- Darling-Hammond, L. (1997). Doing what matters most: investing in quality teaching. New York: National Commission on Teaching & America's Future.
- Darling-Hammond, L., Hylar, M.E. & Gardner, M. (2017). Effective teacher professional development. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.
- Darling-Hammond, L. (2006). Constructing 21 st-century teacher education. *Journal of Teacher Education*, 57 (X), 1-15. DOI: 10.1177/0022487105285962.
- Darling-Hammond, L. & Post, L. (2000). Inequality in teaching and schooling: supporting high-quality teaching and leadership in low-income schools. In Kahlenberg, R. D. (Eds.), *A notion at risk: Preserving public education as an engine for social mobility* (pp. 127-167). New York: Century Foundation Press.
- Döş, B. (2016). Determining the deficiencies of the teachers in terms of professional knowledge and skills: a qualitative study. *İnönü University Journal of the Faculty of Education*, 17 (3), 41-52. DOI: 10.17679/ıuefd.17351841.
- Güneş, F. (2016). Mesleki gelişim yaklaşımları ve öğretmen yetiştirme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (24), 1006-10041.
- Gürkan, B. ve Kanatlı Öztürk, F. (2018). İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin araştırmacı kimlikleri ve akademik yayın yapma eğilimlerinin betimlenmesi. 27. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, (18-22 Nisan 2018). Antalya, TÜRKİYE.
- Gürkan, B. ve Doğanay, A. (2017). Sınıf öğretmenleri ve adaylarının bireysel farklılıklara dayalı öğretimi tasarlama ve uygulama yeterlilik algılarının incelenmesi. 5. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretimi Kongresi, (26-28 Ekim 2017). Muğla, TÜRKİYE.
- MEB (2009). Uluslararası öğretim ve öğrenme araştırması-TALIS 2008. Ankara.
- MEB (2017). Öğretmen strateji belgesi 2017-2023. Erişim tarihi: 08.08.2018, http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/26174415_Strateji_Belgesi_RG-Ylan-_26.07.2017.pdf
- MEB (2017). Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri. Erişim tarihi: 08.08.2018, http://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlik-meslegi-genel-yeterlikleri/icerik/39_
- Miser, R. (1999). Halk eğitimi ve toplum kalkınması. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Newman, K. A. (1997). Combining standarts with changing teacher needs: introducing teacher research strategies to preservice teachers. Annual Meeting of the American Association of College for Teacher Education (February ,1997). Phoenix.
- OECD. (2009). Creating effective teaching and learning environments: First results from TALIS. Paris: OECD Publishing.
- OECD (2014). TALIS 2013 Results: An international perspective on teaching and learning, TALIS, OECD Publishing. Erişim tarihi: 30.07.2018, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264196261-en>.
- ÖYGGM. (2018). Aday öğretmen yetiştirme programı. Erişim tarihi: 10.08.2018, <http://oygm.meb.gov.tr/www/19072017-tarihinde-atamasi-yapilan-sozlesmeli-aday-ogretmenlerin-yetistirme-programi/icerik/433>
- ÖYGGM. (2018). Öğretmenlerin 2018 Haziran Dönemi Mesleki Çalışmaları. Erişim tarihi: 15 Mayıs 2018, http://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_05/16190638_2018_haziran_donemi_mesleki_calismalar.pdf
- Özcan, M. (2011). Bilgi çağında öğretmen eğitimi, nitelikleri ve gücü bir reform önerisi. (ISBN: 978-605-5485-40-5) Ankara: Türk Eğitim Derneği (TED) İktisadi İşletmesi. Erişim tarihi: 04.05.2018, http://portal.ted.org.tr/yayinlar/Bilgi_Caginda_Ogretmen.pdf
- Petrie, K. ve McGee, C. (2012). Teacher professional development: who is the learner?. *Australian Journal of Teacher Education*, 37 (2), 59-72.
- Rosenholtz, S. J. (1985). Political myth about education reform: Lessons from research on teaching. *Phi Delta Kappan*, 66(5), 349-355.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Akıl Aydınlığında Eğitim*, 58, 40-45.
- Şahin, Ü. (2013). Sınıf öğretmenlerinin hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bir model önerisi. Yayınlanmış doktora tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- UNESCO (2014). Global monitoring report 2014: Teaching and learning, achieving quality for all (ISBN 978-92-3-104255-3). France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Woolfolk, A.E. ve Hoy, W.K. (1990). Prospective teachers sense of efficiency and beliefs about control. *Journal of Educational Psychology*, 82 (1), 81-91. Erişim tarihi: 26 Şubat 2018, <http://psycnet.apa.org/buy/1990-20992-001>
- Yayla, D. ve Sayın, M. (2006). Milli eğitim bakanlığı hizmet içi eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi. Milli Eğitim Bakanlığı kaynak kitaplar dizisi, ISBN 975-2840-4.
- Yılman, M. (2006). Türkiye’de öğretmen eğitiminin temelleri. (2. bs). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yeni Üniversite, Yeni Yaklaşım, Yeni Ufuk...

Prof. Dr. Zakir AVŞAR

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi/ Michigan State Üniversitesi Misafir Öğretim Üyesi

Türkiye Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemine geçişle birlikte, pek çok alanda muazzam bir yeniden yapılanma, etkin ve verimli yönetsel süreçleri gerçekleştirme yoluna girdi.

Kuşkusuz ki, bu yeniden yapılanma ve etkinlik, verimlilik artırma çabalarında üniversitelerimizin yer almaması düşünülemez. Her geçen gün sayıları artan, devlet ve vakıf yapılanmaları üzerinden Türkiye'nin her yerinde başta gençler olmak üzere talep eden herkese yeni fırsatlar sunan üniversitelerimizin toplumsal katma değerinin artması için bu reformist süreçten fazlasıyla yararlanması ayrı bir önem değer taşımaktadır.

Üniversitelerimizin daha dinamik bir yönetsel yapıya kavuşturulması, kaynakların yerli yerinde ve kendini büyütecek şekilde kullanılması, gençlerimizin teorik ve pratik bilgilerle mücehhez kılınarak, geleceğin büyük ve güçlü Türkiye'sinin mimarları olabilmesi işte tam da bu tarihsel dönemde atılacak adımlarla belirginleşecek gibi görünmektedir.

Günümüz dünyasında üniversite yönetimlerinin amaçları, üniversiteler arası akademik, idari personel ve öğrenci hareketliliği temini, yüksek öğretimde işbirliği yaparak değişimi hızlandırmak, araştırma merkezleri kurulmasını sağlamak, bilgi paylaşımını mümkün hale getirmek, ortak işbirliği ve rekabet gücünü geliştirmek, kolektif bir yönetim anlayışı oluşturmak, yüksek öğrenimde yeni ulus ötesi politikalar üretmek ve evrensel düşünebilen insan tipleri yetiştirmek, alternatif yönetim yaklaşımlarının uygulanmasını kolaylaştırmak, olarak sıralanmaktadır (Kehm ve Teichler, 2007, aktaran: Çankaya, Töremen, 2010). Bu amaçlara ulaşabilmek için de yönetsel bilgi

birikimi, deneyimi yüksek yapıların oluşturulması gerekmektedir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçişle birlikte atılan çok önemli bir adım olan, üniversite rektörlerinin akademik kimlik ve unvanlı kişiler dışından da belirlenebilmesine imkân veren hukuki düzenleme bu açıdan çok gerçekçi ve ümitvar olmamızı gerektiren bir adım olmuştur. Her ne kadar akademik çevrelerden bu noktada tenkitler yöneltilmekte olsa da, dünyanın en ciddi, akademik verilerden hareketle yapılan ölçüme dayalı sıralamada (ranking) en yükseklerde yer alan dünya üniversitelerine baktığımızda genel olarak yönetimlerinin çok profesyonel kişi veya yapılarca gerçekleştirildiği görülmektedir. İnsanların alanlarında çok iyi, başarılı, saygın akademisyen olmaları, böyle tanınmaları üniversite yönetimine geldiklerinde de aynı başarıyı gösterecekleri anlamına gelmemektedir.

Nitekim, bundan ötürü üniversitelerimiz yıllardan beri çok mesafe kaybetmiştir. Pek çok kaynak savurganca kullanılmıştır. Üniversitelerimizin buldukları şehirlere de, öğrencilerine de, mensuplarına da katkıları sınırlı kalmıştır. Böyle eleştirel cümleler kurduğum için kesinlikle biliyorum ki, ben de eleştiriler alacağım. Ancak, bu eleştirilerimi temellendireceğim çok ciddi çalışmaların olduğu da bir gerçek. Maliye Bakanlığı Bütçe Genel Müdürlüğü verilerine yıllar itibarıyla bakıldığı takdirde, üniversitelerimizin kaynak üretimi ve kullanımı performanslarına dair pek çok veriye ulaşmak ve bunlardan hareketle de pek çok şey söylemek mümkündür. Ancak şunu rahatlıkla ve çok yalın bir şekilde ifade etmemiz lazım ki, şu ana kadar neredeyse hiçbir devlet üniversitesinin

bütçesi içinde özgelir kalemi yüzde 10'a ulaşmamıştır.

Hattı zatında pek çoğunun döner sermayelerinden kaynaklanan yüksek meblağlara ulaşan borçları bulunmaktadır. Özellikle tıp fakültesi ve hastanesi bulunan üniversitelerimiz son derece büyük mali sıkıntılarla yüz yüze kalmaktadır. Bu konuda Hükümetler sürekli yeni tedbirler alma ihtiyacı hissetmektedir¹.

Özgelirleri ise, genel olarak varlıklarının kirasından kaynaklanan gelirlerdir. Sözelimi kantin, yemekhane, yurt veya ticari alan olarak değerlendirilen yerlerden alınan kiralar bu kalemin en önemli enstrümanlarıdır. Olması gereken araştırma geliştirme, inovasyon, marka, patent, buluş, proje gelirleri ise adeta mikroskoplara zor görülecek miktaslardadır.

Şimdi böyle bir anlayış içerisinde üniversitelerimizin iyi yönetildiğinden bahsetmemiz mümkün müdür?

Elbette, pek çoğu son yıllarda kurulan üniversitelerimizin yeni binalara, alanlara ihtiyacı bulunmaktadır, bunları da mevcut yönetimleri eliyle yürütmek durumdadır; mamafih, üniversite yönetim görevinden önce herhangi bir şekilde bu ölçekte bütçeler kullanılacak bir deneyim alanı bulunmayan kişilerin göreve geldikleri andan itibaren en büyük meşguliyetlerinin müteahhitlik hizmetleri olması da doğru değildir.

Kabul etmek zor olsa da, üniversite yöneticilerinin pek çoğu yönetim işini göreve geldiği an-

1 Konuya ilişkin bir grup gazeteciye açıklamalarda bulunan önceki hükümetin Maliye Bakanı Sn. Naci Ağbal, Maliye Bakanlığı olarak üniversite hastanelerinin 31 Aralık 2017 tarihi itibarıyla var olan borçlarını üstlendiklerini belirtti. Ağbal, 43 devlet üniversitesinin bu tarih itibarıyla 3.8 milyar lira birikmiş borcu bulunduğunu, yasal düzenlemenin ardından ilaç firmaları ve medikal şirketlerin üniversitelere müracaat ettiklerini, bu kapsamda 2.9 milyar liralık borca ödeme imkânı sağladıklarını söyledi.

Bkz: <https://www.medimagazin.com.tr/hekim/universiteler/tr-maliye-bakanligindan-flas-aciklama-hastanelerin-borclari-odenecek-2-15-77458.html>

dan itibaren öğrenmeye başlamakta; bu durum da o kişilerin öğrenme sürecinde üniversitelerimizin ciddi anlamda mesafe yitirmesine neden olmaktadır.

Dolayısıyla, Üniversitelerimizde rektörlerin akademik personelin seçimi ile gelmesi gibi, üniversiteleri bölen, kamplaştıran, akademisyenleri birbirine düşüren bir sistemden vazgeçilerek atama usulünün benimsenmesi ne kadar olumlu neticeler hasil etmiş ise (bkz.TC Resmî Gazete. 29 Ekim 2016, Kanun Hükmünde Kararname) şu anda profesyonel yöneticilere imkân sağlayacak olan dışardan da rektör atanmasına imkân veren

703 Sayılı KHK ile getirilen bu yeniden yapılanma üniversitelerimiz bakımından çok ciddi bir kaynak artırımını, verimlilik ve elbette başarıyı beraberinde getirme fırsatı doğurmuştur².

Amerikan üniversite yönetim modelinde olduğu gibi, profesyonel bir rektör ve onunla birlikte yine profesyonellerden oluşan veya elini taşın

altına koymaya hazır bir kurul veya mütevelli heyeti üniversitelerimizi ihtiyaç duyduğumuz etkin ve verimli kaynak kullanımı ve maksimum performans içinde yarışmacı ve rekabetçi bir yapıya doğru evirecektir.

Amerikan üniversitelerinde Üniversite rektörü, üniversite yönetim kurulu tarafından ve üniversite dışından seçilir. Eğitim bakanı tarafından atanır. Üniversite yönetim kurulu, Mevcut üniversitedeki akademisyenlerin yanı sıra, hükümetin atadığı temsilciler, öğrenciler ve idari personel temsilcileri, eyalet valisi, eyalet eğitim yöneticisi,

2 2547 sayılı Kanun'un 13 üncü maddesinin birinci paragrafının 703 sayılı KHK ile değiştirilen hali; "MADDE 135- 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun; d) 13 üncü maddesinin (a) fıkrasının birinci paragrafı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. "Devlet ve vakıf üniversitelerine rektör, Cumhurbaşkanınca atanır. Vakıflarla kurulan üniversitelerde rektör ataması, mütevelli heyetin teklifi üzerine yapılır. Rektör, üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü tüzel kişiliğini temsil eder."

sendika temsilcileri, diğer sivil toplum örgütleri temsilcileri ve bölgede bulunan ilk ve ortaöğretim okulları yöneticilerinden temsilcilerin yer almasından oluşmaktadır. Eğitimden sorumlu bakan tarafından görevlendirilen kişiler tarafından denetlenir (Doğramacı, 2007).

ABD'nin en önemli üniversitelerinden ikisinin yönetimi ve denetimi şu şekildedir:

Californiya Üniversitesi: Rektör, üniversite üst yönetim kurulu tarafından seçilir. Kurul 26 kişiden oluşmaktadır. 18 üyeyi mevcut üniversitede görev yapan akademisyenler arasından vali atar, 1 üyeyi mevcut üniversitedeki öğrenciler seçer, 7 üye ise milli eğitim müdürü, okul müdürleri ve sivil toplum örgütü temsilcilerinden oluşmaktadır. Eyalet valisinin görevlendirdiği özel denetmenler tarafından denetlenir.

Newyork State Üniversitesi: Rektör, üniversite personeli tarafından seçilir. Rektör genellikle akademik faaliyetlerle ilgilenir. Rektör ve "Chancellor" adı verilen üniversite idari yöneticisi mütevelli heyeti tarafından atanır. Tüm idari işleri ise "Chancellor" adı verilen yönetici yürütür (Doğramacı, 2007).

Dünya üniversiteleri akademik başarı değerlendirmelerine bakıldığı zaman ilk yüz içinde yoğunluklu olarak Amerikan üniversitelerinin yer alması bir tesadüf olmasa gerekir.

Çünkü, akademik sıralamada bulunduğu yeri kaybeden rektörler kendilerini atayan irade tarafından çok ciddi eleştirilere tabi tutulmakta, çoğu zaman koltuklarını kaybetmek gibi bir bedel ödemektedirler. Yine aynı şekilde kötü yönetim, acziyet hallerinde rektörler kesinlikle görevlerinden uzaklaştırılmaktadır. Son olarak Michigan State Üniversitesi'nde atletizm takımı doktorunun uzun yıllar boyunca kız öğrenci sporcuları tacizlerine yönelik tedbir almadıkları ve örtbas etmeye uğraştıkları için başta rektör olmak üzere pek çok üst düzey yönetici görevden uzaklaştırılmıştır (<https://www.landof10.com/michigan-state/larry-nassar-case-michigan-state-sexual-assault>), (<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-42894833>).

Türkiye'de ODTÜ tarafından gerçekleştirilen URAP Bilimsel değerlendirme sıralamasında da ABD üniversiteleri ilk sırada yer almaktadır.

URAP alan sıralaması 41 alanı kapsamaktadır. Bu alanların 17'sinde ABD üniversiteleri dünya bi-

rincisidir. Çin 6 alanda, İngiltere 6 alanda, Hollanda 5 alanda, Singapur 3 alanda birinci olurken; İsviçre, Fransa, Kanada ve Brezilya üniversiteleri ise birer alanda dünya birincisi olmuştur.

Türk Üniversiteleri 2016 yılında; 41 alan sıralamasının 1'inde yer alabilmişken 2017 yılında 41 alanın 25'inde yer alma başarısını göstermiştir. ODTÜ 41 alanın 17'sinde dünya alan sıralamalarında yer alırken, İTÜ 14 alanda, Gazi 13 alanda, Hacettepe 12 alanda, İstanbul ve Ankara 10 alanda, Ege 9 alanda, İ.D. Bilkent 8 alanda, Erciyes 7 alanda, Dokuz Eylül, Atatürk ve Marmara 6 alanda sıralamaya girmiştir.

Bu üniversitelerimizin "sıralamaya girmiş olmakla birlikte" bu sıraların çok gerilerde olduğunu da ifade etmek lazımdır. Ne yazık ki, birincilik, ikincilik, üçüncülük gibi sıralamalar henüz bize uzak düşmektedir.

Yine üniversitelerimiz, 2017 yılında açıklanan 41 alan sıralamasının 16'sında yer almamıştır. Bu alanlar: Tarım, Arkeoloji, İşletme, Ticaret & Yönetim & Turizm & Hizmet Sektörü, Ekonomi, Sinema & Dijital Medya, Tarih, Gazetecilik, Hukuk & Yasal Çalışmalar, Felsefe, Piskoloji, Sosyoloji, İstatistik, Güzel Sanatlar ve Şehir Bölge Planlaması'dır (http://tr.urapcenter.org/2017/URAP_2016-2017_DUNYA_ALAN_SIRALAMASI_RAPORU_16_MAYIS_2017.pdf).

Aslında bu yapı şeffaflık, hesap verebilirlik gibi sürekli dile getirilen ama bir türlü gerçeğe irca edilemeyen bir anlayışın üniversitelerimize yerleşmesinde de güzel bir vesile olacaktır. Hiçbir kimsenin, sınırsız ve sorumsuz yetkileri olmayacak, yapamayan gidecek, yarışan, yapan, başaran ile yol almak imkânı doğacaktır.

Yine bilimsel değerlendirme ölçütlerine göre çok önemli yerlerde olan ülkelerdeki üniversitelerin yönetimlerine göz attığımız zaman aynı profesyonel anlayışa rastlamaktayız.

İsviçre: Rektör, akademik Konsey'i ve Dekanları temsil eden 13 üyeli bir komite tarafından 4 yıllığına atanır. Rektöre 3 rektör yardımcısı, Genel Sekreter ve Yönetici müdür yardım eder. Üniversiteyi oluşturan tüm sektörlerin temsilcilerinden oluşur. Senato ile birlikte üniversite politikalarını belirler. Üniversitelerin mali ve idari denetimi federal hükümetin yetkisindedir.

Almanya: Üniversite kurulu, rektör adayını belirler ve onaylaması için eyalet eğitim bakanına

sunar. Eyalet eğitim bakanı, rektörü atayabileceği gibi veto etme hakkına da sahiptir. Veto durumunda kurul yeni bir aday belirleyerek yeniden gönderir. Akademik personel, idari personel temsilcileri, araştırma görevlileri temsilcileri ve öğrenci temsilcilerinden oluşmaktadır. Rektör adayını belirleme yetkisi vardır. Kanzler adı verilen, eyalet eğitim bakanı tarafından her üniversite için ayrı olarak atanan bağımsız denetçiler tarafından denetlenir.

İskoçya: Rektör üniversite dışından olmak şartıyla 3 yıllık bir süre için öğrencilerin oylarıyla seçilirler. Akademik personel, idari personel temsilcileri ve öğrenci temsilcilerinden oluşmaktadır. Kararlar oy çokluğu ile alınır. Rektörün yetkileri sınırlıdır. Kurul onayı olmadan karar alamaz. Üniversiteler akredite kriterlerine göre özel kuruluşların denetimine ağıktırlar

Norveç: Rektör üniversite kurulunun başkanıdır. Üniversitenin işleyişinden sorumludur. Rektör ve pro-rektör öğretim üyeleri, teknik ve yönetici personel ile öğrencilerin ağırlıklı oyları ile 4 yıllığına seçilir, kral tarafından atanır. En üst yönetim kuruludur. Akademik etkinliklerin en üst standartlarda yürütülmesinden sorumludur. Bütçenin kullanımında bakana karşı sorumludur. Rektör, pro-rektör, öğretim üyeleri arasından seçilmiş 2 üye, 1 yönetici üye, 2 öğrenci temsilcisi ve dışardan 4 üyeden oluşur. Üniversitelerin mali ve idari denetimi bakanlar kurulu yetkisindedir.

İngiltere: Rektör, aday tespit komitesinin belirlediği kişiler arasından üniversite konseyi tarafından süresiz olarak atanır. Üniversite yönetim kurullarına akademik profesörler dışında özel sektör temsilcileri ve öğrenciler de üye olarak seçilerek geniş tabanlı üniversite komitesi oluşturulmuştur. Üyelerinin büyük çoğunluğu üniversite dışarisından seçilen özerk olarak çalışan kuruluşlar tarafından denetlenir (YÖK, 2006, YÖK, 2007).

Üniversiteye olan talep, genç nüfus, okullaşma zorunlulukları neticesinde pek çok şehrimizde birden fazla üniversite kurulmuştur. Muhtemeldir ki, önümüzdeki yıllarda daha pek çok üniversite de kurulacaktır. Sayının çok olmasının hiçbir sakıncası yoktur, tersine ne kadar artarsa rekabet ve akademik başarı hedeflemesi de o kadar artacaktır. Bu nedenle, yeni üniversiteler kurulmasına yönelik eleştirileri de doğru ve gerçekçi olarak değerlendirmek mümkün görünmemektedir.

Ancak, mevcutların da, yeni üniversitelerin de buldukları yer başta olmak üzere, ülke kalkınmasına katkısının sürekli sorgulanması, öğrencilerinin mezuniyet sonrası başarılarının takip edilebilmesi de yine çağdaş üniversite anlayışı içinde büyük önem taşımaktadır. Dünyanın önemli ve itibarlı üniversitelerinin pek çoğunun itibarının sürdürülebilirliği mezun takip sistemi ile mümkün olmuştur. En köklü üniversitelerimizin dahi çok sağlıklı işleyen bir mezun takip sistemine sahip olduğunu söyleyebilmek imkânı bulunmaktadır. Üniversite yönetimleri, mezunlarının olağanüstü başarıları ile birlikte ancak onlarla temas kurma ihtiyacı hissetmekte ve maalesef kurulan ilişkiler de süreklilik arz etmemekte, konjektürel olarak sürmekte veya sona ermektedir.

Dünyanın en itibarlı üniversitelerinden birisi olan Harvard Üniversitesi'nin yönetimi tamamıyla mezunlar derneği tarafından belirlenmektedir. Harvard Üniversitesi'nde Rektör mezunlar derneği tarafından atanır. Derneğe rektör başkanlık eder. Rektör akademik, bilimsel çalışmalar ve üniversitenin iş dünyası ile ilişkilerinin geliştirilmesi görevlerini sürdürür. Üniversite yönetiminde yetki, mezunlar derneğinin elindedir. Derneğin üyeleri bu üniversiteden mezun kişilerden oluşur. Üyelerin görev süresi 6 yıldır. İdari tüm işlerin yürütücüsü ise yine mezunlar derneği tarafından atanan "Provost" adı verilen kişidir (Doğramacı, 2007). Şimdi bırakın bizim üniversitelerimiz için böyle bir model tahayyülünü, buldukları illerin seçkin kişileriyle teması sürekli kılacak modelleri bile geliştirme konusunda sıkıntı yaşanmaktadır.

Oysa ki, her şehire on binlerce öğrenci hareketliliği kazandıran, bunlara bağlı çok önemli bir ekonomik canlılık temin eden üniversitelerimizin buldukları şehir insanları tarafından sahiplenilmesi, pek çok ihtiyacının bu şehirlerce, şehirlerin yerel yönetimleri, ticaret ve sanayi erbabı veya hayırseverlerince temin edilmesi daha ucuz, doğal ve kolay değil mi?

Üniversitelerimizin buldukları şehrin kanaat önderlerinden, özel sektöründen, sanayi ve ticaret erbabından, yerel yönetimlerinden ve hayırseverlerinden oluşan bir yapı içinde, öğrencisini, mezununu, akademik ve idari çalışanını dahil ettiği bir yapı tarafından sürekli denetlenen, katkı verilen yapıları hedeflemeleri lazımdır.

Sürekli olarak kamusal kaynak ve imkanlarla, destekleyerek üniversitemizi bir yere taşıyamayacağımız her geçen gün biraz daha anlaşıl-maktadır.

Üniversitemizin mezunlarının, buldukları şehrin kanaat önderlerinin, özel sektörünün, yerel yönetimlerinin içinde bulunacağı bir yapı üzerinden güçlendirilmesi bu illere şehir dışından gidecek öğrencilerin geçmişte olduğu gibi FETÖ benzeri yapıların ağına düşmesini de engelle-yecek bir mekanizma olacaktır. Bunlar eliyle üni-versiteler gerçekçi tespitler yapacak, ihtiyaçlarını belirleyecek ve kaynaklarının verimli ve etkin bir şekilde kullanımını gerçekleştireceklerdir. Yurt ve barınma ihtiyaçları, burs ve eğitim öğretim destekleri konusunda da bu yapılanmanın üni-versitelere çok büyük katkıları olacaktır. İmkânı olmayan öğrencilerin, kendilerine yapılan barınma veya burs katkılarına mukabil hem kendi geleceklerini, hem de ülkenin geleceğini ipotek altına alacak birtakım kötü niyetli yapılanmaların etkisinde kalmamaları da mümkün olacaktır.

Üniversite yönetimleri, güç devşirme yeri, bi-reysel veya kolektif imkânları genişletme mak-amı, heveslerin tatmin aracı veya geçmişe dayalı kişisel hesapların görüldüğü yerler olmaktan an-cak profesyonelleşme ile uzaklaşacaktır.

Sonuç olarak, üniversitenin tepe yöneticisi olan rektörün belirlenmesi, atanması usulünde yapılan değişiklik kanaatim odur ki, üniversite yönetimimizi daha da profesyonelleştirecek, kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanıl-masına imkân sağlayacaktır. Hep arzu edilen şef-faflık ve hesap verebilirlik bu yolla mümkün hale gelecektir. Üniversitemiz, dışı açık, yarışmacı, rekabetçi bir yapı içinde bilimselliği en üst sırala-ra taşıyacak şekilde yeniden örgütlenebilecektir. Sayıları her geçen gün artan devlet üniversite-lerimizin özgelirleri büyüyecek, kendi kaynağını büyük ölçüde kendisi temin etmeye başlayan bir üniversite ile gerçek bir akademik özgürlük yo-lunda ilerlenecektir. Tüm kaynakları devletten, hükümetten alıp sonrasında da akademik bağımsızlıktan, özgürlükten bahsetmek; bu özgürlükle-rin kullanımında da konuyu tamamıyla saptırarak bilimle alakası olmayacak şekilde politik yoğun-laşmalar içine girmek gibi gerçek dışı yöntemler de üniversitemizi terk edecektir.

Üniversitemizin mezunları ile ilişkileri çok dinamik olmalıdır. Bu dinamizm üniversiteleri bü-yütecektir. Mezunları ile iletişim ve etkileşim için-de olan üniversiteler yıllara sari olarak mezunları ile birlikte muazzam bir güce erişecektir. Bazı kök-lü üniversitemizin tam olmasa bile yapmaya uğraştıkları mezun bilgi ve etkileşim sisteminin tüm üniversitemizin kurumsallaşmasında çok katkısı olacağı açıktır.

Üniversitemizin buldukları şehirle bü-tünleşmelerinin yolları aranmalıdır. En önemli yol olan mütevelli sistemi devlet üniversiteleri için de teşkil edilmelidir. Kanaat önderlerinin, özel sektö-rün, yerel yönetimlerin içinde olduğu bir müte-veli sistemi, üniversitemizin şehirle bütünleş-mesine, genel bütçe kaynakları ve döner sermaye gelirleri dışında mahallinden katkılarla da güçlen-mesine imkân sağlayacaktır. Ancak daha önemli-si, bu mütevelli heyet, üniversitemizi pek çok yönüyle verimlilik analizine tabi tutacak, akade-mik yarıştaki yerinin iyileşmesi için teşvikkâr ola-caktır.

Bu yapının bir diğer önemli katkısı, gençleri-mizin, gelecekte FETÖ benzeri yapıların eline düş-mesine mani olacak şekilde ihtiyaçlar ve imkânlar arasında denge kurarak üniversitemizi öğrenci odaklı geliştirmeleri olacaktır.

Kaynakça

- Doğramacı, İ. (2007). *Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Yöneti-mi*. Ankara: Meteksan Yayıncılık.
- Kehm, B. & Teichler, U. (2007). "Research on Internationalisation in Higher Education". *Journal of Studies in International Edu-cation*, 11, 260-269. Aktaranlar; Çankaya, İ- F. Töremen; Tür-kiye, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri Üniversite Yönetimlerinin Karşılaştırılması, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl 2010, Cilt 7,Say1 13, s. 151 163.
- Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı, (2006). *Yüksek Öğretim Kurulu Raporu*. Ankara: Bilkent Basımevi.
- Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı. (2007). "Türkiye'nin Yükseköğ-retim Stratejisi". (http://www.yok.gov.tr/content/view/557/238/lang,tr_TR/) (Erişim Tarihi: 07.02.2009).
- <https://www.medimagazin.com.tr/hekim/universiteler/tr-maliye-bakanligindan-flas-aciklama-hastanelerin-borclari-odenecek-2-15-77458.html>
- <https://www.landof10.com/michigan-state/larry-nassar-case-michigan-state-sexual-assault>
- <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-42894833>
- http://tr.urapcenter.org/2017/URAP_2016-2017_DUNYA_ALAN_SIRALAMASI_RAPORU_16_MAYIS_2017.pdf

Eğitimin Geleceği / İnsanlığın Geleceği: İnsana Dönüş

Prof. Dr. Mustafa Zülküf ALTAN
Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Kayseri

Giriş ve Mevcut Durum

Formal eğitimin ortaya çıktığı ve uygulanmaya başladığı zamandan beri eğitim milletler için her zaman çok önemli bir unsur olmuştur. Eğitim bugün için olduğu kadar çok daha önemlisi yarın içindir. Milletlerin geleceği bugün atılacak adımlarda gizlidir!

Mevcut eğitim sistemleri, varyasyonlar ve nitelik farklılıkları gösterse de maalesef 19. yüzyılın gerçeklerine göre kasabalı, köylü veya orta sınıf insanları şehirde bulunan fabrikalarda işçi, devlet dairelerinde memur veya toplumun ihtiyaç duyduğu diğer meslek elemanlarını yetiştirmek üzere tasarlanmıştır. Bu sistemde; bilgi dikte edilir ve/veya aktarılır. Zamanla bu bilgi sosyal olarak yapılandırıldı.

Öğrenme sınıfa hapsedildi. Teknoloji başlangıçta çok az zamanla her yerde ancak sınırlı oranda kullanıldı. Öğretmen genelde tek bilen olduğu için öğretme genelde öğretmenden, öğrenciye yönelik zamanla kısmen de olsa öğrenci/öğrenci yönelimli yapıldı. Öğrenmeden ve öğretmekten tek sorumlu öğretmenler kabul edildi. Okullar duvarlarla kaplı blok binalardan oluştu, Sınıflar sıralar halinde oturan öğrencilerden oluşturuldu (bu durum yukarıda bahsettiğim farklı ortamlarda

farklılıklar gösterebilmektedir). Öğretmen genelde tek bilendir ancak asla profesyonel bir meslek erbabı olarak görülmediler. Ailelerin öğrencileri okula gönderdikten sonra başka sorumlulukları olmadı. Okullar adeta birer gündüz bakım evine dönüştürüldü, özellikle de özel okul anlayışı ile! Aynı sistemde öğrencinin dersi geçmesi, sınıfını geçmesi ve önündeki sınavları başarması ana hedef kabul edildi. Bu sistemde herkese benzer beceriler kazandırılmaya çalışıldı. Kazanılan bu becerileri (sayısal/sözel) diğer bireylere göre daha gelişmiş olanlara yerel ve merkezi sınavlar yoluyla

avantaj sağlandı. Bu sistem asla sorgulatmadı, düşündürmedi, yaratıcılığa, risk almaya, eleştirel düşünmeye müsaade etmedi! Bu sistemde sadece sayısal ve sözel zekâlar değerli görüldü. Bu

sistemde, ezber vazgeçilmez olduğundan, anaoğulundan doktora sonrasına kadar bu iki zekâ ve sol beyin odaklı, standart ve merkezî testlerle bireyleri bireysel olarak değerlendiren, bireyleri tek tipleştiren, bireyleri gerçek yaşama hazırlamayan dolayısıyla da bireylerin gerçek birer test çözücü robot olmasını sağlayan bir uygulama söz konusuydu. Böylesi bir sistem hedeflenen fabrikalara işçileri, devlet kurumlarına memurları, mevcut mesleklere, uygun etikete sahip bireyleri hazırladı ancak 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren

teknolojide ve kullanımında meydan gelen değişim ve gelişmeler, küresel oluşumlar, sorunlar, ekonomik sıkıntılar ve değişimler, yeni kavramları, oluşumları, ihtiyaçları ve yapılanmaları ortaya çıkardı. Bütün bu yenilikler de ister istemez ciddi sorunların ortaya çıkmasına sebep oldu. Eğitimin bu değişime, yeni ihtiyaçlara cevap vermesi beklendi ancak mevcut sistemlerin buna cevap vermede yetersiz kaldığı görüldü, görülmeye de devam ediyor. Eskiyle yeni inşa edilmeye, palyatif çözümler üretilmeye çalışıldı. Bazı ülkeler kültürleri, sistemleri ve demografileri gereği bu değişime kısa sürede kısmi de olsa ayak uydururken Türkiye gibi devasa bürokratik bir yapıya, entegre bir eğitim sistemi olmayan bir sisteme ve yoğun nüfusa sahip ülkeler maalesef sonuçlarını görmeden ardı ardına gelen değişim, reform ve yenilik çabaları içine girdi. Günü kurtarmak adına yapılan bu çabalar işleri daha da kötüleştirdi ve işin içinden çıkılmaz bir hale getirdi. Böylelikle sadece bireylerin gelecekleri çalınmakla kalmadı, ülkelerin gelecekleri de ipotek altına alındı.

19 yüzyıl için tasarlanmış bu anlayış zamanında işe yarayabilir ancak 20 yüzyıldan başlamak üzere günümüze kadar gelen bu anlayış maalesef eğitimin temel amacını, insanı ve insanın geleceğini göz ardı etmiştir.

Bu eski anlayışı, yeni ihtiyaçları karşılamak amacıyla kullanabilmek için de bazı kavramlar, normlar ve/veya uygulamalar birileri tarafından dayatılmaya başlandı ve adeta olmazsa olmaz birer kutsal gerçek gibi lanse edildi ve maalesef edilmeye de devam ediliyor. TEOG gibi yerel merkezi sınavlar (kaldırıldı ancak hâlâ farklı bir formda ve herkesin girmesi gerektiği halde öğrencilerin çok büyük kısmının girdiği sınavlar mevcut), PISA, TIMMS gibi uluslararası değerlendirmeler, STEM, yok olmadı STEAM, KODLAMA, vs. gibi yeni öğretim anlayışları bir biri ardına birileri veya bir yerler tarafından dayatılıyor milletlere ve maalesef hiçbir şekilde sorgulanmadan bodoslama atlanıyor bu fikirlerin üstüne!

Bir ülkenin gittikçe artan bilgi tabanlı, teknoloji-yoğun küresel toplum ve ekonomiler içinde gelişimini sağlayabilmesi, sürdürebilmesi ve yenilenmeye devam edebilmesi iyi eğitilmiş ve iyi vatandaşlardan oluşan bir nüfusa sahip olmasına bağlıdır. Bu bakımdan eğitimin en temel görevi

bireyin kişiliğini olumlu yönde etkileyerek hangi alanda hizmet sunacak olursa olsun öncelikle iyi bir insan, sorumlu ve iyi bir vatandaş olmasına katkı sağlamaktır. Eğitimin amacı sanıldığı gibi bilgi edinmeye yardımcı olmak, kitap okumayı sağlamak, bazı gerçekleri öğretmek, bazı becerileri kazandırmak, belli seviyeler için bireyleri sınavlara hazırlamak ve/veya bu sınavları kazandırmak, öğrenme hevesi kazandırmak, bireylerin akıllarını kullanmalarını öğretmek veya bir meslek sahibi yapmak değildir!

Günümüzün temel sorunlarına şöyle bir baktığımızda insanların bizzat kendileri tarafından yaratılmış, karşı karşıya kaldığı ve bir şekilde çözmesi gereken sorunları şöyle listelemek mümkündür: sosyal patlamalar, mülteci sorunu, küresel terör, siber saldırılar, etnik temizlik, ırkçılık, hoşgörüsüzlük, din adına ortaya çıkan sapkın gruplar, ekonomik sıkıntılar, gelir dağılımındaki eşitsizlik ve adaletsizlik, açlık, iklim değişikliği ve sonucunda meydana gelen doğal felaketler, insanın; insana, hayvana ve doğaya zararı, sosyal etik sorunları, genetik çalışmalardaki etik sorunlar, merhametsizlik, vicdansızlık, estetikten yoksunluk, sürekli kazanmayı amaçlayan vahşi kapitalist sözde piyasa ekonomisi, insanları tek tipleştiren, köleleştiren test odaklı, sol beyin merkezli öğretim anlayışı, bilim adına insanlığa zarar evren hatta belki de sonunu getirmeye yardımcı olacak sözde bilimsel çalışmalar, epidemik hastalıklar, yapıları bozulmuş zararlı yiyecekler, mutsuzluk, vs.

Yukarıda listelenen sorunların sebebi ve kaynağı nedir? Mevcut öğretim sistemlerinin yukarıda listelenen sorunları çözmek için bir çabası mevcut mudur? Maalesef yukarıda çok azı sıralanan sorunların kaynağı 19.yüzyıldan beri sürdürüle gelen eğitim/öğretim anlayışı ve bu anlayışın çok kötü uygulamalarının bir neticesidir. Bu anlayış bazı ülkelerde kısmen de olsa eğitim/öğretim anlayışındaki özgünlük ve farklı uygulamalar, demografik yapı, vs değişik nedenlerden ötürü bazı sorunları yaşamamakta ve/veya bu tür sorunların toplumu fazla etkilemesine müsaade etmemektedir. Ancak küresel çapta yaşanan sorunların er ya da geç bu ülkelere de zarar vereceği çok açıktır. Barışçıl bir millet olarak kabul edilen bir ülkede hortlayan ırkçılığı, etnik milliyetçiliği neyle izah edebilirsiniz?

Küresellikten, teknolojik değişim ve yeniliklerden kaynaklanan yeni duruma uyum sağlamak adına ardi ardına yeni yeterlilikler, beceriler, vs yazılmaya ve ortaya atılmaya başlandı. Nedir bu yeterlilik ve beceriler?

- Ana dilde etkili iletişim kurabilmek
- Dünya dillerini öğrenebilmek ve yabancı dilde iletişim kurabilmek
- Temel matematik yeterliliği & bilim ve teknolojiye temel yeterliliklere sahip olabilmek
- Temel dijital yeterliliğe sahip olmak ve teknoloji okuryazarı olmak
- Öğrenmeyi öğrenmek
- Sosyal ve medeni yeterliliklere sahip olabilmek
- İnisiyatif alabilmek, kullanabilmek, girişimci ruhuna sahip olmak ve kendini yönetebilmek
- Kültürel farkındalık sahibi olmak, kültürler arası iletişim becerilerine sahip olmak ve kendini ifade edebilmek
- Sanatsal ve estetik bir bakış açısına sahip olabilmek
- Vatandaşlık algısı ve bilgisine sahip olabilmek
- Coğrafya bilgisine sahip olmak ve bunu kullanabilmek
- Yaratıcı ve yenilikçi bir düşünce yapısına sahip olmak
- Eleştirel düşünebilmek ve problem çözebilmek
- İşbirliği yapabilmek, esnek ve uyumlu olmak
- Üretken olmak ve hesap verebilmek
- Liderlik vasıfları sergileyebilmek ve sorumluluk alabilmek
- Medya okuryazarı olmak
- Bilgiye ulaşabilmek, değerlendirebilmek ve kullanabilmek

Bu liste bize mevcut eğitim sistemlerinin bu yeterlilikleri ve becerileri bireylere kazandırması gerektiğini söylüyor. Bu yeterlilikler ve/veya beceriler insanlığın ilk kez duyduğu şeyler midir? İn-

sanlık bunları bugüne kadar hiç duymadı mı? Hiç sergileyemedi mi?

Teknolojik ve dijital başlıklardaki yenilik ve gelişmeler hariç ki onlarda da dönemlerin özelliklerine göre insanlar bir şekilde bu becerileri kazandı ve sergiledi. Yenilik her zaman vardı. Rönesans nasıl göz ardi edilir? 9-11. yüzyıl arası İslam coğrafyasındaki yenilikler nasıl hatırlanmaz? Ancak özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tek tipleştirilen, köleleştiren ve yavaş yavaş insanlığın sonunu hazırlayan anlayış, uygulama ve düşüncelerden ötürü eğitim sistemleri gerçek bir çıkmaza ve girdaba sürüklendiler. Unutulmamalıdır ki toplumları bu girdaba sürükleyenler aynı zamanda yeni kavramları ve sanki yeni şeylermiş gibi bazı beceri ve yeterlilikleri ortaya atanlarla aynı kesim ve güruhtur!

Yukarıdaki beceriler ve yeterlilikler listesine baktığınızda geçmişte bu beceri hiç gerekmedi, bu nitelikler hiç sergilenmedi, diyebileceğiniz tek bir madde var mıdır? Zamanında bunlar aynı isimle olmasa bile vardı ve sistemlerin içinde bir şekilde kazandırılıyor veya kazandırılmaya çalışılıyordu. Ne zamana kadar? Tek tipleştirilen, köleleştiren ve adeta insanı, insanlıktan çıkaran sol beyin odaklı, IQ tabanlı, sayısal/sözel ağırlıklı yerel, merkezi ve uluslararası testlerin bütün eğitim sistemlerini esir alıncaya yani insanın doğası bozulunca ya kadar!

Bu mezbeleliği yaratanalar aynı zamanda yukarıda sıralanan sözde bu yeni becerileri (hiç biri asla yeni değildir) sözde yeni anlayışlarla (kodlama, STEM, STEAM) kazandırabileceklerini iddia ederek toplumları yeniden kendi planları ve hedefleri doğrultusunda yeni bir girdaba sürüklemektedirler! Neymiş efendim, gelecekte fabrikalarında bunları bilen insanlara ihtiyaç olacaktı!

Eğitim fakültelerinin dekanlarının yarıya yakınının lisansları, yarıdan fazlasının da yüksek lisans ve/veya doktora çalışma alanları alan eğitimi olmayan bir ortamda, eğitim fakültelerine daha yeteri sayıda ve nitelikte alan öğretimi çalışmış öğretim üyesi yetiştirememişken, sınıflara alan öğretimi çalışmış nitelikli öğretmenler yerleştirememişken, ortada bir formasyon garabeti dururken, STEM/STEAM gibi konuları çalışmış, bunların sınıf ortamlarında uygulanmasının pratiğini yapmış öğretim üyeleri yokken bazı fikirlerin arkasına

takılmanın festivallerde bando takımlarının arkasına takılıp amaçsızca yürümekten bir farkı var mıdır? Yukarıda ve STEM içinde bahsedilen beceri ve yeterliliklere kendileri bizzat sahip öğretmen eğitimcileri var mı? Kendileri bizzat bu beceri ve yeterliliklere sahip öğretmenler var mıdır? YOK! Maalesef bu dayatma yutturmacasına kapılıp milyarlarca lirayı saçma sapan sözde uygulama ve projelerle heba eden fırsatçılar türedi! Bu yolla, eğitimi almadığı halde ve kendisinde bu beceriler ve yeterlilikler olmadığı halde öğrencilere kazandırmaya çalışanların sayısı maalesef giderek artıyor! Bu konularla ilgili sözde projeler yaparak, hatta devasa kalınlıkta kitaplar yazarak(!) maddi ve/veya manevi çıkar elde edenler azımsanmayacak sayıdadır. Ancak bu yeterliliklerin ve yeteneklerin kazandırılmadığı pek çok mevcut gerçek yüzünden gün gibi açıktır. Kazandırsan ne olacak konusu da ayrı bir ciddi sorunsal olarak karşımızdadır.

İşin ilginç tarafı, eğitime dair mevcut uygulamaların yukarıdaki listede yer alan yeterlikleri kazandırmaya bizzat engel olması da bir gerçektir! Tek tiplendiren, herkesi aynı beden elbise giymeye mahkûm eden sol beyin odaklı yapılan merkezi testler, içeriği farklı da olsa yine farklı ülkelerin insanlarını tek tiplendirmeyi amaçlayan PISA, TIMSS gibi uluslararası değerlendirmeler maalesef yukarıda sıralanan yeterlilik ve yeteneklerin kazanılmamasına en büyük engel olmuştur ve olmaya da devam etmektedir.

Peki, eğitim alanında yapılan değişim, reform ve yenilikler bu becerileri ve genel yeterlilikleri kazanmış bireyler yetiştirebilecek mi? Cevabım HAYIR! Eskiyle yeni inşa edilebilir mi? Unutulmalıdır ki, genelde terörü yaratanlar, insanlığı terörden kurtaracak formülleri de insanlara sunarlardır!

Değişimi sağlamak isteyenlerin böyle bir kaygısı veya vizyonu var mıdır? İsrarla sürdürülen sol beyin odaklı, merkezi/sözde standart ve yüksek riskli testlerin yukarıda sıralanan becerileri kazanmış bireyleri tespit edebilme şansı var mıdır?

Yapılan sözde reform, yenilik ve değişim çabaları eski ve bilinen anlayışın yan sanayi ürünleri olduğundan akademik hedefleri gerçekleştirmediği gibi çocuklarımıza demokratik değerleri ve eğitimin en temel amacı olan iyi vatandaş olma değerlerini de kazandırma konusunda ve yukarıda listelenen sorunlara sebep olmama ve/veya mevcut sorunları çözme yolunda maalesef yetersiz kalmaktadırlar. Bunun en acı kanıtı 2016

yılında ülke olarak yaşadığımız 15 Temmuz darbe girişimidir! Bir zamanlar gazeteler TV'ler FETÖ okullarının ne oldukları bilinmeyen saçma sapan birimlerin yaptığı fen, matematik, vs olimpiyatlarında elde ettikleri başarı yazıları ve yayın-

larıyla doluydu! Ne oldu bunlara? Bıçakla keser gibi kesildi bu haberler! Ara sıra saçma sapan robotik yarışmaları haberleri çıkmaya başladı gerçi! Görme özürlü birine yardımcı olan robot yapmış okulun birinde bir çocuk ve jüri özel ödülü almış gibi haberlere rastlıyoruz! Aman ne başarı! İnternet bunların nasıl yapılacağını gösteren videolarla dolu! Kaldı ki bu hizmeti yüzyıllardır eğitilmiş köpekler zaten yapıyor! Yapılan her faaliyet, ortaya çıkarılan her yenilik ve uygulama insan için olmalı, insanlık yararına olmalı ve bir soruna çözüm olmalıdır!

Kodlama, robotik sistemler, yapay zekâ meseleleri de bu bağlamda değerlendirilmelidir. Evet, insanlığa yardımcı olacak ortam ve uygulamalarda mutlaka kullanılacaklardır ancak hemen her şey bunlara bağlı olacak ve bunlar tarafından yönetilecek algısını insanlara enjekte ederek toplumları ruhsuz, kalpsiz, vicdansız ve merhametsiz, ahlaksız ve etikten yoksun hale getirenlere dik-

kat edilmesi insanlığın geleceği için son derece önemlidir! Her çocuğun kodlama öğrenmesi gerektiği saçmalığını üretip dayatanlara mı kızayım, düşünmeden bu fikri alıp kullanan veya savunanlara mı?

Yapay zekâ meselesi herkesin ağızda pelesenk olmuşken bir paragraf da üstün/yüksek zekâ konusuna ayırmak istiyorum. Ne tuhaftır ki gün geçmiyor gazetelerde, dergilerde şimdilerde pek moda olan TÜBİTAK aracılığıyla yapılan sözde projelerde yüksek zekâlılara, üstün yeteneklilere ait bir habere denk gelmeyelim. Ülkemizdeki bu yüksek/üstün zekâ ilgisini anlamak hiç de kolay değildir. Zekâ konusundaki görüşlerimi "Zekâ Girdabı: Kanıksanan kültür ve göz ardı edilen gerçekler" ve "Yaşasın! 21. Yüzyılda 19. Yüzyıl Anlayışıyla Bir Testle 13 Bin Üstün Zekâlı/Yetenekli Dâhimiz Oldu!" adlı makalelerimde detaylarıyla bulabilirsiniz. Ancak sıradan insanların sözde üstün zekâlılara yönelik proje yapmak istemesi, onları tespit etmeye çalışması hele hele zekânın artık durağan olmadığı ve sadece 2 zekâdan (sayısal/sözel=IQ) oluşmadığı kabul edilen bir yüzyılda 200 yıl öncesinin mantığıyla sözde projeler yapıp milli ekonomiye zarar verilmesini anlamakta zorlanıyorum. TÜBİTAK maalesef proje yaptıracağım diye birçok hataya sebep oluyor, kaynak ayırıyor. Yabancı dil ders kitabı yazdırma projesi gibi! Güler misin ağlar mısın? TÜBİTAK'ın işi midir yabancı dil ders kitabı yazdırmak? Türkiye'de hangi alanda olursa olsun ders kitabı yazma eğitimi almış bir öğretim üyesi ve/veya öğretmen var mıdır? Bu işin bir endüstri olduğu ve profesyonellerin işi olduğu maalesef göz ardı edilerek pek çok alanda saçma sapan kitaplar yazdırılıyor. Sonuçlar da ortada!

"Normal" zekâyâ sahip insanlara gerekli eğitim verilemediği için sürekli yeni kavramlar, yöntemler, vs. üretilen bir dünyada birilerinin "yüksek/üstün zekâlılara" yönelik sürekli bir şeyler yapmaya çalışması fırsatçılıktan başka neyle açıklanabilir ki?

Sonuç ve Geleceğin Eğitimi

Eğitim; tercih edilen, arzulanan bir geleceği yaratmaya yardım eden en önemli unsur ve güçtür. Bu güç de hayali kurulan rüyayı gerçekleştirebilecek daha iyi jenerasyonlar yetiştirmek

zorundadır! Mevcut eğitim sistemleri geçmişe takılı kaldıklarından büyük bir çıkmazın içindedirler. Çözüm olarak dayatılanlar ise yine mevcut anlayıştan kaynaklandığından çözüm olmak yerine yeni ve daha derin sorunlara sebep olmakta ve/veya olacaktırlar!

Eğitimin geleceği, insanlığın geleceğidir. İnsan da sadece fiziksel bir madde, yaratık, canlı değildir! Sadece bilişsel alana yatırım yapılması hele hele herkesin bu tarafa yönlendirilmesi zaten sorunlar yumağıyla cebelleşen toplumları daha da girdabın içine çekecek ve sonlarını getirecektir. İnsanı, insan yapan ruhudur, kalbidir! Her zaman yazdığım gibi de kalbin beyni sağ beyindir! Bu yüzden de insanın bu tarafına yatırım yapmanın, hizmet etmenin ve bu tarafını geliştirmenin insanlığa çok daha fazla katkı sağlayacağı düşüncesindeyim!

Hayat gibi pek çok şey denge üzerine kurulmuştur. Denge bozulduğu andan itibaren bir biri ardına sorunlar ortaya çıkmakta, bu sorunları düzeltmek için ise maalesef dengesizliği yaratanlar tarafından sözde yeni çözüm yolları ortaya atılmakta ve bir illüzyon eşliğinde insanlara dayatılmaktadır. Bu dayatmalarla dengeyi sağlamak asla mümkün olmayacağı gibi giderek dengesizliğin boyutu arttırılacaktır.

Hindistan'a bakın. Teknolojik olarak çok üst düzeydeler. Hintli Bilim adamları ABD ve diğer gelişmiş ülkelerin üniversite laboratuvarlarını dolduruyor. Dünyanın en zenginleri listesinde onlarca Hintli var. Bir düğüne yüzlerce milyon dolar harcayabiliyorlar! Hindistan, ekonomik olarak dünyanın en hızlı gelişen ülkelerinden birisi, devasa bir ülke. Ya toplum? Etik? Ahlak? Estetik? Merhamet? Vicdan? Uzaya; uydu, roket gönderilme yeteneği olan bu ülke artık bir Taj Mahal yapamıyor! Yapabilecek bir anlayıştan yoksun! Neden? Yaşanan toplumsal olayları ise yazmaya utaniyorum!

Tarih bilmeden, yabancı dil bilmeden, coğrafya bilmeden, dinin özünü ve amacını bilmeden, başkalarına karşı anlayışlı ve toleranslı olmadan, başkalarıyla birlikte çalışabilme becerisi sergilemeden, eleştirel düşünmeden, estetik ve sanatın insanla ilişkisini anlayamadan, inisiyatif kullanamadan, sistemin öldürdüğü girişimci ruhunu ortaya çıkaramadan, kodlama öğretsen ne olur,

öğretmesen ne olur? İşin sadece fizik kısmını yani sadece robotu, kodu, fen, matematiği, mühendisliği öğretmek insanı yarım bırakacaktır, yaya bırakacaktır ve insanlığa zarar verecektir. Verdiği de gün gibi açıktır! Dünyada olup bitenlere, sorunlara bir bakın! Son zamanlarda ülkemizde

olup bitenlere bakın! Değişik saçmalıklardan gözaltına alınanların, tutuklananların özgeçmişlerine bakın! Çoğu direkt alan çalışmış hatta sistemin "zeki" diye tarif ettiği insanlar! Sonuç? Güya, sözde din çalışmış cemaatlara, tarikatlara ve sapkın gruplara bakın!

Hemen her gün, "Ne oluyor bu insanlara?" diye sorup duruyoruz! "Ne oluyor bu topluma?" sorusunun cevabı açık değil midir? Vicdansız, merhametsiz, duyarsız, ırkçı, başkalarına karşı toleranslı olmayan, estetikten, etikten, ahlaktan yoksun insanları kimler yetiştirdi? Uzaydan mı geldi bu insanlar? Şehirlere bakın? Önünde resim çektirebileceğiniz tek bir bina var mı? Bu mühendisler, mimarlar nerede kimler tarafından yetiştirildi? Durum bu haldeyken şimdi de tutturulmuş herkese kodlama, STEM, endüstri 4. 0!

Bir de antik Yunan'a, Mısır'a, Aztek'e, Roma'ya, Bizans'a, Selçuklu'ya Osmanlı'ya bakın! Yetiştirdikleri bilim adamlarına ve bıraktıkları eserlere bakın! Bu insanlar STEM mi çalıştılar? Direkt kodlama mı öğrendiler? Üstün zekâya sahip olup olmadıkları sıradan insanlar tarafından hazırlanan sözde zekâ testleriyle mi tespit edildi?

Dayatılan STEM fikrinin zararları görüldü ve "A" yani İngilizce sanatın (Art) ilk harfi eklenerek günah çıkarılmaya çalışılıyor! İyi de ne gerek var akronimlere! Gerçi, Amerikalılar çok sever böyle akronimlerle bir şeyi ifade etmeyi! STEM'in çıkış sebebi ve ortaya çıkma yeri, o kültür için geçerli

bir neden olabilir! Sorun bu gerçeğin başka kültürlerde de kalkanmasında ve o içeriklerin de düşünülmeden sahiplenilmesindedir! Adam gibi gerçek eğitim yapsanız! Yani matematiği, sanatı, yabancı dili, müziği, resim ve diğerlerini eşit şekilde insanlara kazandırmaya çalışsanız! Gerçek

çocuk eğitimde yukarıda bahsedilen listedeki beceri ve yeterliliklerin hepsi işlenir ve kazandırılabilir! Tek sorun; tek tiplenen, köleleşen insanlığa zarar veren yerel, merkezi ve uluslararası testler ve değerlendirmelerdir! Bu testlerle bu beceri ve yeterlilikleri ayrıca insanı insan yapan merhameti, vicdanı, ahlakı, etiği ve estetiği değerlendiremez ve test edemezsiniz bu yüzden de bunlardan uzak duruluyor! Eksikliği gidermek için de yeni şeyler uyduruluyor ancak nafi!

İnsanı bir bütün olarak ele alan ve insanlığı ve geleceğini hedef alan bir eğitim sistemi tasarlanmalı, bu eğitim sisteminde değer gören niteliklere sahip öğretmen eğitimcileri yetiştirilmeli, aynı beceri ve yeterliliklere sahip öğretmenler yetiştirilmeli ve bu felsefeye sadık kalınarak, elbette ki gerekli düzenlemeler, eklemeler/çıkarmalar gerektiğinde yapılarak, insan odaklı gerçek bir eğitim sistemi yaratılmalıdır.

Teknoloji her zaman çağın gereklerine uygun olarak insanlığın yararına kullanıldı ve kullanılmaya da devam edecektir. Teknolojiyi yaratan da insanın ta kendisidir! İnsanın kendisinin yarattığı yapay zekâ kendi yerini mi alacak? Belli alanlarda evet, sanayide, otomasyon gerektiren otomotiv sektöründe, kısmi olarak zaten var, tıp sektöründe, tarımda, havaalanları gibi yerlerde vs! Ama asla insana has olan ve anlık olan bazı duygularla hareket edebilmeleri ve hizmet verebilmeleri düşünülemez, düşünülmemelidir de! Neden benim

yerimi alsınlar ki? Bu konuda “Öğretmenliğe Dair Filmler ve Öğretmenler” kitabımda yer alan “Sınıf 1999” adlı film hakkında yazdıklarımı okumanızı ve filmi izlemenizi tavsiye ederim. Eğitim ve öğretim konusunda ne değişirse değişsin, nitelikli ve etkili bir öğretmenin yerini hiçbir şey alamayacaktır!

Geleceğin eğitimi tasarlanırken insanı bir bütün olarak algılayan hem sol hem de sağ beynine yani kalbine yatırım yapılan bir anlayışla bütün zekâlar ve farklılıklar ve alanlar eşit görülerek bütüncül bir sistem tasarlanmalıdır. Eğitimin bir süreç olduğu ve yaşam boyu devam ettiği kavratılmalıdır. Ürüne değil de sürece odaklı bir yaklaşım geç kalınmış bir gerçekliktir. İşbirlikçi öğrenme yeni değildir ancak eğitim sistemlerinde özellikle bizim gibi ülkelerde hep göz ardı edilmiştir. Bu bakımdan bu olgu mutlaka işlenmelidir. Eğitimin, her yerde ve her zaman işe yarayacağı gerçeği kazandırılmalıdır. Benim bütün eğitim anlayışımın temelini oluşturan bireysel farklılıkların eşit şekilde beslenmesi sağlanmalıdır. Bu durum tek beden herkese uyar felsefesinin de sonunu getirecektir. Bilgi aktarımından ziyade bilginin analizi, yorumlanması, değerlendirilmesi ve işlenmesi ve sonucunda yaratıcılığa odaklanılmalıdır. Değerlendirmeler mutlaka alternatif değerlendirmeler üzerine oturtulmalıdır. Öğrenmenin sorumluluğu mutlaka öğrenciye bırakılmalıdır. Gerekliğinde mentorluk yapılmalıdır. 2018 dünyasında bile öğrenmeyi öğrenemedik! Dolayısıyla da öğretmedik. Kendisi öğrenmeyi öğrenememiş, öğrenmeye âşık olmamış birisinin bu niteliği başkasına kazandırmasını beklemek ahmaklık değil de nedir?

Endüstri 4.0 dan sonra insan ve makine ve teknolojinin birlikteliğinden ve ortaklığından ortaya çıkan ve çıkabilecek yeni olasılıklar heyecan verici çok büyük imkanlar sunacaktır. Ancak bu sistemin ve gerektirdiği eğitimin büyük kitlelere amaçsızca ve plansızca verilmesi toplumda çok büyük sorunlara özellikle de sorumsuz insanların elinde toplumların sonunu getirecek birer silaha dönüşeceği açıktır. Dijital teknolojilerin imkânları, kişiselleştirilmiş bilgi, açık kaynaklar ve teknolo-

jinin ateşleyeceği küresel yeni insanlık, maalesef sorumsuz birey ve grupların elinde ciddi bir tehdit ve tehlike altında olacaktır. Bu oyunu bozmak ve oyunu insan odaklı hale getirmek gerekmektedir. Toplumları, endüstrinin merkezindeki yönlendirici küresel şirketlerin ihtiraslarına ve kendi hedeflerine teslim etmemeliyiz. Amaçsızca ve ihtiyaçtan fazla yetiştirilen mühendis, fizikçi, kimyacı, matematikçi, vs için yer açmak amacıyla toplumların altına dinamit konulmasındaki tehlikeyi birilerinin daha geç olmadan görmesi gerekmektedir! Burada en büyük sorumluluk da eğitime, eğitimcilere ve öğretmen eğitimcilerine düşmektedir!

Geleceğe yönelik ütopyik vizyonlara zaman harcanarak insanlığa zarar verileceğine daha ılımlı daha insan odaklı yenilikler tasarlanmalı ve kullanılmalıdır. Öze dönüş yani insana dönüş kaçınılmazdır. Endüstri 4.0 gerçeği vardır ancak toplumdaki her bir bireyin buna uygun bir eğitim alması gerektiği doğru ve gerçekçi değildir. Örneğin web17.0 ve getirdikleri sanal gerçeklik gibi rahatlıkla sınıflarda kullanılabilecektir. Zaten benzer uygulamalar hali hazırda kısmi de olsa kullanılmaktadır. Doğru ellerde yaygınlaştırılabilir. Nüfusun sadece %8'nin köylerde yaşadığı bir ülkede gelecekteki sorunun ne olacağını görmek için medyum olmaya gerek var mıdır? Bir kg etin fiyatının 50-60 TL'ye dayandığı bir ülkede geleceğin nelere gebe olduğu görülmez mi? Yoksa laboratuvarında üretilmiş yapay et mi yemek istiyorsunuz?

Müfredat daha fazla etik, değer, ahlak, rasyo-nellik, bilimsel ve eleştirel düşünme becerilerinin kazanılması, uygulanması ve değerlendirilmesini, yaratıcılığı, takım çalışmasını, estetiği, etik ve so-rumlu davranabilmeyi, kendini gerçekleştirebil-meyi içermelidir. Daha katılımcı bir sistem, hem fiziksel olarak (kız/erkek) hem de içerik olarak (bireysel farklılıkların beslendiği) mutlaka sağlan-malıdır. Sadece sayısal/ sözel zekânın yani IQ'nun tek ve mutlakmış gibi değer gördüğü, işlendiği ve değerlendirildiği bir toplumda yaratıcılıktan, yenilikten nasıl bahsedilebilir ki?

Yapay zekâ, KODLAMA, STEM gibi konulara ayrılan para zamanın üçte biri daha erdeme, ah-laka, estetiğe, vicdana ve merhamete ve bu de-ğerlere sahip olmaya ayrılrsa nasıl bir dünyada yaşardık diye hiç düşündünüz mü? Bu nitelikler mevcut uygulamalarda görüldüğü gibi asla ayrı birer ders olarak müfredata konulmamalıdır. Her bir dersin içine gizlenmiş olmalı ve farkında olmadan sürekli işlenmeli, uygulanmalı ve yerleş-meleri sağlanmalıdır.

İnsan olarak neyi, neden, ne zaman ve ne ka-dar istediğimizi ve nasıl ve nerede kullanacağımızı bilmemiz yeterli olacaktır. Bu bakımdan herke-se her şeyi öğretilim gibi saçma bir mantıkla ha-reket edilmemelidir.

Beni yakından tanıyanlar yemekle ilgili oldu-ğumu bilirler. 1990'ların başında yemek işine de teknoloji dâhil edildi. Bir sürü teknolojik aygıttan yararlanarak yemekler yapılmaya başlandı! Sonra özellikle 2000'lerin başında işin içine sanat da ko-nulmaya başlandı. Özellikle tabaklama ve sunum kısmıyla alakalı olarak! Teknolojiden yararlanarak ve içine sanat katılarak müthiş görünümlü, farklı tekniklerle hazırlanmış adeta birer tablo gibi ye-mekler yapıldı ancak bir şey unutulmuştu! O da yemeğin ta kendisiydi! Yemeğin neden var oldu-ğu ve kim için olduğu gerçeği göz ardı edilmek-teydi! Ortada yemek yoktu? Göze hitap tamam da ruha ve mideye hitap eksikti! O yüzden de 2000'lerin ikinci on yılından sonra artık "bırakın yemek yiyelim" diye bir akım başladı! Bu süreç yukarıda izahına çalıştığım eğitim konusuna ne kadar da benziyor değil mi? Bu benzeşme daha birçok diğer konuya da uyarlanabilir! Çünkü siste-mi tasarlayanlar hemen her alanda aynı yolu izli-yorlar!

Dünyada her yıl yaklaşık 10 milyon insan aç-lıktan ölüyor, 1.3 milyar ton gıda israf ediliyor ve 800 milyon aç insan var! Yani insanın, insanlık için yapacağı çok ama çok şey var! Herkesin teknolo-ji öğrenmesinden hem de çok daha fazla! Kaldı ki asla öğrenilemeyecek ancak yarım yamalak ne oldukları belirsiz, işe yaramaz ve problemler nesil-ler oluşacak! Teknolojinin, FETÖ'nün ve diğer kir-li ruhlu sözde tarikat ve cemaatlerin elinde neye dönüştüğüne bakın!

Geleceğin eğitimi veya eğitimin geleceği in-san için ve insana hizmete odaklanmalıdır! Aksi takdirde insanlığın sonu her zaman olduğu gibi yine insanın kendi elinden çıkacaktır. Seçim biz-lerin! "Dış güçlerin" elinde değil, olmamalıdır da. Veya seçimimizi bizlerin dışındaki güçlere bırak-mamalıyız! Son yıllarda özellikle de bu yıl içinde yaşadığımız ekonomik çalkantıları sadece ekono-mik savaş olarak görenler resmin sadece güncel ve popüler tarafını görüyor demektir! Asıl büyük resmi yani toplum mühendisliği yapılan eğitim tarafını görmek lazım! PISA, TIMMs, STEM, KOD-LAMA da aynı güçlerin dayatması ve milletleri belli formata getirme tuzaklarıdır. Bu tuzakları baştan göremezsek ve ülke gerçeklerine göre ha-reket edemezsek yine bir süre sonra "Dış güçlerin oyunu" teranesine devam edilecektir! Dış güçler her zaman olacaktır ancak en büyük hata ona fırsat vermektir! Ben tuzağı görüyorum ve onlara fırsat vermemeye kararlıyım ve "Dış güçler" tera-nesine devam etmek "Dış Güçler" bandosunun arkasına takılmak niyetinde hiç değilim, ya siz?

Kaynaklar

- Altan, M. Z. (2018). Eğitim Fakültesi Dekanlarının Akademik Öz-geçmişleri. Yayınlanmamış Konferans Bildirisi. ICES-UEBK, 2018, 18-22 Nisan, Antalya.
- Altan M. Z. (2017). Yaşasın! 21. Yüzyılda 19. Yüzyıl Anlayışıyla Bir Testle 13 Bin Üstün Zekâlı/Yetenekli Dâhimiz Oldu! [http://www.turkiyekamu.com/yasasin-21-yuzyilda-19-yuzyil-anlayisiyla-bir-testle-13 bin-ustun-zekliyetenekli dhimiz-oldu-makale,252.html](http://www.turkiyekamu.com/yasasin-21-yuzyilda-19-yuzyil-anlayisiyla-bir-testle-13-bin-ustun-zekliyetenekli-dhimiz-oldu-makale,252.html)
- Altan M. Z. (2017). 15 Temmuz Perspektifinde Eğitim: Eğitimin Amacı Nedir? Eğitime Bakış, 38:43-51
- Altan M. Z. (2016). Öğretmenliğe Dair-Filmler ve Öğretmenler. PEGEM, ANKARA.
- Altan M. Z. (2016). Zekâ Girdabı: Kanıksanan Kültür ve Göz Ardı Edilen Gerçekler. Eğitime Bakış, 37: 29-37.
- Altan M. Z.(2014). Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı Girişimci Öğretim Girişimci Öğretmen. PEGEM, ANKARA.
- Posta (07 Şubat 2017). Türkiye'de nüfusun yüzde 8'i köyde yaşıyor. <http://www.posta.com.tr/turkiye-de-nufusun-yuzde-8-i-koyde-yasiyor-1265423>

Yükseköğretimde Yaklaşan Kriz: Eğitim Fakülteleri ve Bir Çözüm Önerisi Olarak Çok Amaçlı Eğitim Fakültesi Modeli

Prof. Dr. Burhan AKPUNAR
Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı

Giriş

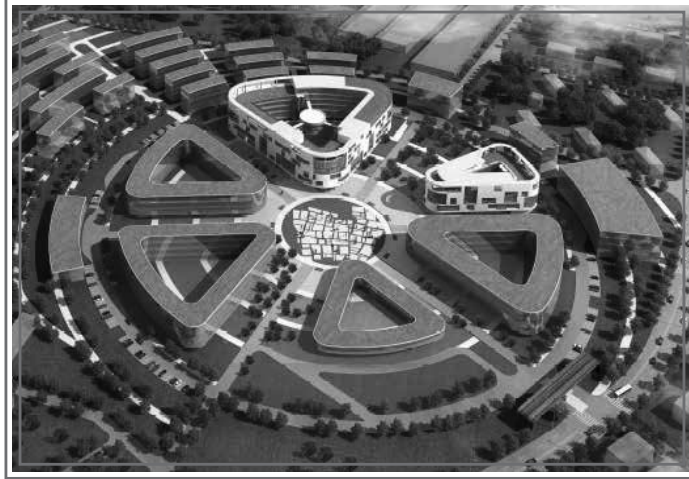
Bugünden gösterilen çabalar, atılan olumlu adımlar ve konuyla ilgili yapılan yatırımlar dikkate alındığında, Türkiye’de eğitimin geleceği için iyimser olunabilir. Ancak bu iyimserlik, eğitimin geleceğinde her şeyin güllük ve gülistanlık olacağı anlamına da gelmemektedir. Zira fitratı ve özü gereği *eksik* olan insanın eğitiminde mükemmeliyetçi bir beklenti gerçekçi değildir. Buna, bilim, teknoloji ve sosyo-ekonomik sahalardaki *sürekli değişim* gerçeği de eklendiğinde, eğitimde bugün olduğu gibi gelecekte de birtakım sorunların olacağını beklemek normaldir. Normal olmayan, gelecekteki muhtemel sorun potansiyelini önceden sezip, bunu en aza indirecek ve eğer mümkünse geçiştirecek tedbirleri almamaktır. Bu noktada gelecekte Türk Eğitim Sistemi (TES)’in karşılaşması muhtemel sorunlardan birisinin de, Eğitim Fakültesi sorunu veya öğretmen yetiştirme problemi olacak gibi görünmektedir.

Şimdilerde, Eğitim Fakültesi veya öğretmen yetiştirme sorununun yaklaştığını gösteren birçok öncü işaret mevcuttur. Bu öncü işaretler arasında devasa boyutlara ulaşan “atanamayan öğretmenler” sorunu başı çekmektedir. Buna, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının başında gelen Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakültelerinin hızla gözden düşmesi sorunları da eklenebilir. Bu sorunların, uzak olmayan bir gelecekte İlahiyat Fakültelerinin de başına geleceği de söylenebilir. Bu sorun, mikro ölçekte söz konusu fakültelerin “memur yetiştirme” gibi tek bir amaca bağlı olmalarıyla ve makro ölçekte ise Tür-

kiye’deki yükseköğretim mezunlarının istihdam sorunu ile yakından ilişkilidir. Yine bu istihdam sorunu, öğretmen yetiştiren fakülteler de dahil olmak üzere (aslında Tıp ve Dişçilik gibi birkaç fakülte hariç) tüm yükseköğretim kurumlarının, birkaç istisna dışında mevcut yapı ve işleyişleriyle Türkiye ve dünya gerçeklerinden uzak olmaları ile de ilişkilidir. Bu itibarla, topyekun TES’in ve konumuz itibarıyla da Türk yükseköğretiminin (bazı istisnalar hariç), Bilgi Çağına uyum sağlayamadığı söylenebilir. Covey’in (1998) tabiriyle “dünya Bilgi Çağını yaşarken” Türkiye, okullarını geçen asrın paradigması olan Sanayi Çağına göre işletmektedir. Yani Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakülteleri başta olmak üzere yükseköğretimimiz, öğretim paradigması açısından büyük ölçüde geçen asırda takılı kalmıştır. Bu özelliği itibarıyla Eğitim Fakülteleri ve Fen-Edebiyat Fakülteleri ile Bilgi Çağı paradigmasına göre işleyen Bilgi Ekonomisi arasında asırlık anlayış farkı vardır. Bu farkın telafisi için eğer zamanında harekete geçilemez ise, söz konusu sorunun krize dönüşme potansiyeli oldukça yüksektir. Hatta bu krizin topyekün TES’in kalite ve verimliliğini tehdit edeceği bile öngörülebilir. Çünkü bir eğitim sisteminde kalite ve verimlilik birçok faktöre bağlı olmakla birlikte, öğretmen, en kritik değişkenlerin başında gelmektedir (Kaya, Haruroğlu, Keser ve Horoz, 2011). Hatta literatürde yer aldığı gibi (Korkmaz Vd., 2013) denilebilir ki, “bir okul, bünyesinde barındırdığı öğretmen kalitesi kadar niteliklidir”. Bu itibarla dünyada yapılan eğitim reformlarının odağında öğretmenin yer aldığı gözlenmektedir (Bayrak, 2014). Aynı şekilde bir eğitim sisteminin başarısı,

bu sistemin temel ögesini oluşturan öğretmen niteliği ile yakından ilişkilidir (Gürbüz ve Kışoğlu, 2007). Bu itibarla Eğitim Fakülteleri de dâhil topyekûn eğitimin gelecek garantisi söz konusu olduğunda *kalite* ve *verimlilik* vazgeçilmez stratejik kavramlardır (Şahin, 2009).

Öncü işaretlerine bakılarak, uzak olmayan bir gelecekte krize dönüşmesi muhtemel Eğitim Fakültesi sorununun, öğretmen yetiştirme ve *atanamayan öğretmenler* bağlamında tartışılması önemlidir. Tartışmada, sorunun kaynağını teşkil eden Eğitim Fakültelerinin mevcut durumuna göz atmakta yarar vardır. Zira bugünün sorunları dün; yarın yaşanması muhtemel sorunlar ise bugünden geleceğe bırakılan mirastır. İnsanoğlunun tarihselliği olgusundan hareketle, bizden önceki kuşakların, sorunlarını çözmek için göster(me)dikleri çabalar, bugün yaşadığımız sorunların kaynakları arasındadır. Bu itibarla genellikle PISA gibi uluslararası sınavlardaki başarısızlığımız ya da YKS ve TEOG gibi ulusal merkezi sınavlarda yaşanan değişikliklerin gölgesinde kalan (Gümüş, 2018) “*atanamayan öğretmenler*” sorununun gecikmeden masaya yatırılmasında yarar vardır.

Eğitim Fakültelerinin Dünü ve Bugünü

Eğitim Fakültelerinin tarihi arka planı şüphesiz öğretmen yetiştirme tarihine dayandırılabilir. Ancak Eğitim Fakültelerinin tarihi bu bağlamda ele alındığında konu, çok derinlere gitmekte, aşırı detaylanmakta ve girift bir hal almaktadır. Bu yazının esas konusu olmadığı için bu tür bir yaklaşımdan kaçınılmış ve Eğitim Fakültelerinin tarihi, üniversite düzeyinde öğretmen yetiştirme düzenlemesi bağlamında ele alınmıştır.

Osmanlı’da 1848 yılında rüştiyelere öğretmen yetiştirmek üzere Darülmualiminin adıyla ilk öğ-

retmen okulunun açılması tarihi esas alındığında (Başkan, Aydın ve Madden, 2006), Türkiye’nin mesleki formasyona sahip öğretmen yetiştirme tarihi 170 yıllık bir geçmişe dayanmaktadır (Ünüvar, 2012). Bu anlamda ciddi bir deneyim ve birikime sahip olan Türkiye’de, konuyla ilgili kurumsallaşmanın gerçekleşmemiş olması düşündürücüdür. Bunda, farklı birçok neden olsa da, son zamanlara kadar cari olan “geçmiş inkâr ve istihfaf” politikalarının rolü muhakkaktır. Zira Türkiye’de uzun süre ecdadın birikimi “yararlanılacak deneyim” olarak değil de, “çağdışılık” olarak anlaşılmıştır. Tarihi birikimi göz ardı edip, büyük oranda Batı’dan devşirilmiş, Modernitenin ürünü olan mevcut eğitimde (Yılmaz, 2017) geline veya gelinemeyen sonuç, herkesin malumudur. Bu noktada tek teselli, öğretmen yetiştirmenin ve özellikle de nitelik boyutunun birçok ülkede tartışılıyor olmasıdır (Şahin, 2016).

Türkiye, son yıllara dek öğretmen yetiştirmede birçok yol, yöntem ve model deneyerek günümüze gelmiştir. Bu denemelerden sonra Eğitim Fakülteleri marifetiyle öğretmen yetiştirmenin tarihi 1982 yılına dayanmaktadır. 1982 yılında YÖK’ün kurulması ile birlikte Bakan-

lığa bağlı 13 Eğitim Enstitüsü, Eğitim Yüksekokuluna dönüştürülerek üniversitelere bağlanmıştır. Eğitim Yüksekokullarının öğrenim süresi 1989’dan itibaren dört yıla çıkarılmış, 1992 yılında ise Eğitim Fakülteleri haline dönüştürülmüştür (Ünüvar, 2012; Yılmaz, 2017).

Eğitim Fakülteleri, anılan tarihten sonra zaman zaman yeniden yapılandırılarak günümüze değin ulaşmıştır. Ancak bu fakültelerin ihtiyacı karşılayamaması üzerine ön lisans ve açık öğretim de dâhil, mezuniyetine ve branşına bakılmadan birçok yükseköğretim mezunu öğretmen olarak atanmaya devam etmiştir. Bugün de

kısmen devam eden şekliyle öğretmenler, bir yandan Eğitim Fakültesinde yetiştirilirken, diğer yandan Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerine pedagojik formasyon verilerek yetiştirilmeye devam edilmektedir. 1997 yılında yapılan yeniden yapılanma ile pedagojik formasyon uygulaması kaldırılmış, bunun yerine fen-edebiyat fakültesi mezunları için 4+ 1,5 tezsiz yüksek lisans uygulamasına geçilmiştir (Yüksel, 2011). Ancak sonra bu uygulamadan da vazgeçilmiştir.

Birkaç farklı sistem ve model denemesinden sonra günümüzde öğretmen yetiştirme işini Eğitim Fakülteleri, Fen-Edebiyat Fakülteleri ve İlahiyat Fakülteleri birlikte yürütmektedir. Bunlardan Eğitim Fakülteleri ağırlıklı olarak okulöncesi, ilkököl, ortaokul ve az sayıda da ortaöğretim öğretmeni yetiştirirken; birkaç branş hariç ve bazı istisnalarla Fen-Edebiyat Fakülteleri ile İlahiyat Fakülteleri ise ağırlıklı olarak ortaöğretim öğretmeni yetiştirmektedir. Bunlara çeşitli branşlara yönelik lise öğretmeni yetiştirmek üzere İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, BESYO gibi diğer fakülte ve yüksekokullar da eklenebilir. Bunlardan İlahiyat Fakültesi hariç (bu fakülte de pedagojik formasyon dersleri lisans eğitimi ile birlikte verilmektedir), diğer fakülte mezunları, Eğitim Fakültesi marifetiyle verilen pedagojik formasyonu alarak öğretmen adayı sıfatını kazanmaktadır.

Böylece ülkemizde öğretmen yetiştirme; Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) yürüttüğü öğretmen okulları, yüksek öğretmen okulları, eğitim enstitüleri, eğitim yüksekokulları ve son olarak eğitim/ eğitim bilimleri fakülteleri sürecinden geçerek, 1982 yılında üniversitelere devredilerek dört yıllık lisans programı şeklinde devam etmiştir. Bu lisans programları 1997, 2006, 2009, 2014 ve son olarak da 2017 yıllarında yeniden düzenlenmiştir. Bugün Eğitim / Eğitim Bilimleri Fakülteleri bünyesinde 9 Bölüm ve bu bölümler altında 33 Anabilim Dalı ve 25 Program yer almaktadır. Bu bölümler şunlardır: Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Eğitim Bilimleri Bölümü, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Matematik ve Fen Eğitimi Bölümü, Özel Eğitim Bölümü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölü-

mü, Temel Eğitim Bölümü ve Yabancı Diller Eğitimi Bölümü (YÖK, 2018).

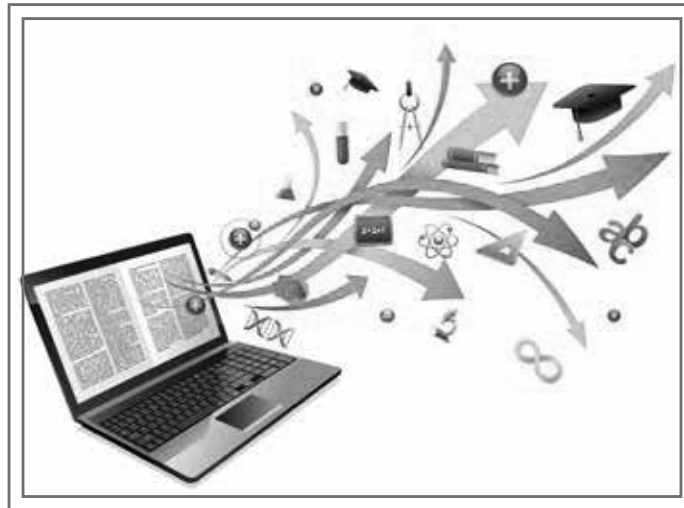
Bu şekilde eğitim-öğretime devam eden Eğitim Fakültelerine ait sayısal veriler şöyledir: İlgili dokümanlar incelendiğinde Türkiye’de 2017 yılı itibarıyla aktif olarak toplam 94 Eğitim / Eğitim Bilimleri Fakültesi bulunduğu görülmektedir. Bu fakültelerde toplam 260.465 öğrenci, öğretmen olmak umuduyla öğrenim görmeye devam etmektedir. Bunlara her yıl ortalama 100 bin formasyon alan diğer fakülte mezunu öğrenciler de eklendiğinde, yılda ortalama 165 bin öğretmen adayı MEB’den atama beklemektedir. Bu sayıya daha önce mezun olup da atanamayan 300 bin (Eşme, 2014) sayısı da eklendiğinde, Türkiye’de “atanamayan öğretmen” sayısı yüzbinlere ulaşmaktadır. Konuyla ilgili olarak 2016 yılı itibarıyla Eğitim ve Eğitim Bilimleri fakültelerinde 228 bin 279 öğrenci okurken, kaynak alan kapsamında bu sayıya Fen-Edebiyat, Sosyal Bilimler, İlahiyat Fakültelerinde okuyan öğrenciler dâhil edildiğinde toplamda 653 bin 899 lisans öğrencisi öğretmen olmayı beklemektedir (Çınkır ve Kurum, 2017).

Türkiye’de diğer Devlet memurları gibi öğretmen alımı da, Eğitim Fakültesi mezunu olan ve diğer fakülte mezunlarından pedagojik formasyon eğitimi almış öğretmen adayları arasından merkezi olarak yapılan KPSS’den yeterli puanı alıp, mülakatta başarılı olanlar arasından atanmaktadır. Bu şekilde atananlar öğretmen unvanı alırken; Eğitim Fakültesi de dahil çeşitli fakültelerden mezun olup, pedagojik formasyon eğitimi aldığı halde KPSS’den yeterli puanı alamayan veya ilgili mülakatta başarılı olamayan öğretmen adayları ise “atanamayan öğretmenler” olarak literatürdeki yerini almaktadırlar. Türkiye’nin toplam öğretmen ihtiyacının ortalama 100 bin (Safran, 2014) ve Bakanın söylemiyle (<http://www.egitimajansi.com>) yılda yaklaşık 20 bin öğretmen ataması yapılabileceği dikkate alındığında, sayıları milyona yaklaşan atanamayan öğretmenler sorununun boyutları daha iyi anlaşılır. Bu sorun, eğitime büyük önem atfeden Türkiye’nin geleceğinde Devlet’in işgücü-istihdam dengesi, MEB’in kalite ve verimlik hesapları başta olmak üzere makro planları etkileyen ve Eğitim Fakültelerinin itibarını düşüren bir krize dönüşme potansiyeli

taşımaktadır. Bu kriz, "Eğitim Fakülteleri dışında Fen-Edebiyat Fakültesi başta olmak üzere diğer fakülteler öğretmen yetiştirme işini bırakıp, kendi işine baksın" şeklindeki kolaycı bir tavırla çözülemez. Bu sorun bir taraftan Türkiye'de yetişmiş insan gücünün israfı anlamına gelirken, diğer taraftan MEB'in öğretmen kalitesi gibi kritik eğitim sorunlarına odaklanmasını da engellemektedir. Türkiye, yıllarca kalkınmamızı olumsuz etkileyen *beyin göçü* sorununu tartıştı. Anlaşılan bundan sonra da, "atanamayan öğretmenler" sorununun yol açtığı *heba edilen genç enerjiler* ile *israf edilen beyinler* konuları çokça konuşulacak gibi. Dönmez'in (2017) de işaret ettiği gibi, bu sorun, gençlerin ise hayata atılmalarını geciktiriyor. Olan bir anlamda "kamuya atama ihtimali" ile yetişmiş gençlerin sahip olduğu enerji ve kapasitesini reel sektörde kullanmayı sürekli olarak ertelemesidir. Ülkenin sahip olduğu en değerli kaynaklar arasında yer alan genç beyinlerin bu durumlarının Türkiye'ye kaybettiği çok şey vardır. Öğretmen istihdamı eksenli bu sorunun çözümü için kritik kavram planlama (Aydın vd., 2014) olsa da, farklı eğitim fikir ve modellerinin denenmesi de alternatifler arasında değerlendirilmelidir. İşte, Çok Amaçlı Eğitim Fakültesi Modeli (ÇAEFM), söz konusu öğretmen istihdamı eksenli sorunlara çözüm için tartışılması gereken alternatifler arasında yer alabilir.

Çok Amaçlı Eğitim Fakültesi Modeli (ÇAEFM)

Henüz çok ham bir fikir olan ÇAEFM, öğretmen yetiştirme veya atanamayan öğretmen sorununa alternatif çözümlerden birisi olarak tartışılabilir. ÇAEFM, bir anlamda Eğitim Fakültelerini sadece memur yetiştirmekten kurtararak, farklı meslekleri icra edebilecek çıktılar (mezunlar) üret-

mesini sağlayacak bir model olarak da düşünülebilir. Diğer taraftan ÇAEFM, bir anlamda da çok amaçlı interdisipliner bir yükseköğretim modelini çağrıştırmaktadır. Eğer illaki bir kalıba sokulacaksa ÇAEFM, şimdilerde gündemde olan eğitimde STEM yaklaşımına da benzetilebilir. Malum STEM, öğrencileri gerçek hayata hazırlamak üzere, bir araya getirilmiş çeşitli disiplinlerin İngilizce baş harflerinin kodlanmasıyla oluşturulmuş bir eğitim yaklaşımının adıdır. STEM'deki kodlama şöyledir: Science (Bilim), Technology (Teknoloji), Engineering (Mühendislik) ve Mathematic (Matematik). Literatürde bu birlikteliğe Sanat (Art) da eklenecek STEAM şeklinde kodlamalara da rastlanmaktadır. Türkiye'de STEM, ilgili disiplinlerin Türkçe isimlerinin baş harflerinden oluşan FeTeMM (Üçgöl, 2016: 91) şeklinde isimlendirilebilmektedir. STEM'in pedagojik anlamı, eğitimin öğrenci merkezli (Altundış, Şahin ve Şengül, 2016), disiplinler arası bir anlayışla (Yıldırım ve Altun, 2015), reel piyasa şartları gözönüne alınarak, üretime ve yeniliğe dönük şekilde yürütülmesidir. STEM eğitimi, hemen her ülkenin gündemindeki üç tema olan problem çözme, inovasyon ve tasarıma vurgu yapar (Gülhan ve Şahin, 2016).

Benzer şekilde ÇAEFM de, Eğitim Fakültelerinin, Türkiye ve Dünya gerçeklerine uygun öğretim politikasıyla birçok mesleği icra edebilecek farklı (çoklu) çıktılar (mezunlar) vermesini öngörmektedir. Bunun için Eğitim Fakültesi öğretim programları ile öğretim uygulamalarının ciddi şekilde gözden geçirilmesi gerekir. Aslında ÇAEFM, bir anlamda "bilim için bilim" anlayışı yerine "fayda için bilim" gibi pragmatik bir anlayışı yan-

sıtmakta ve istihdam odaklı eğitime odaklanmaktadır. Kamuya ait okullarının bu denli piyasa odaklı olması tartışılabilir. Ancak günümüzde neredeyse tüm sektör ve sahaların reel piyasaya odaklı hale geldiği Pragmatik bir ortamda, şimdilerdeki derdi istihdam, kali-

te ve verimlilik olan Eğitim Fakültelerinin, hepsinin değil de, bir kısmının istihdama odaklanmasının ne sakıncası olabilir? ÇAEFM, seçilecek veya gönüllü olacak birkaç Eğitim Fakültesinde pilot uygulama tarzında uygulanabilir ve alınan sonuçlara göre Modelin geleceği masaya yatırılabilir. Bu noktada "Eğitim deneme tahtası değildir" seslerini duyar gibiyim, ama bilim de sürekli arayış ve denemek değil midir? Eğitimin, sanat boyutu olduğu kadar, bilim boyutu da olduğu için yeni fikir ve modellerin denenmesinde ne sakınca olabilir? Yeter ki, bu arayış ve denemelerin kuşaklar üzerinde bırakması muhtemel zararları tolere edecek önlemler alınsın. Kaldı ki, Montessori Okulları, Dalton Planı, Jena Planı, Ivan Illich, Taba ve Tyler gibi eğitime dair fikirler ancak denendikten sonra model haline gelmiş ve literatürde derin izler bırakmıştır. Son zamanlarda birçok sahada yerli ve milli uygulamalara şahit olunan Türkiye'de, eğitim konusunda da yerli fikirlerin denenmesi zamanı gelmedi mi? Yoksa bugüne kadar yapıldığı gibi, çoğunlukla ithal fikir ve felsefelere dayalı modelleri Türkiye'de aynen uygulamak doğru bir yol mudur? Bu şekildeki ithal ikameci eğitim modelleri, öğretmenleri ve öğretim elemanlarını noter veya distribütöre dönüştürmedi mi? Kaldı ki bu tür alternatif fikirlerin denenmesi veya en azından tartışılması, mevcut yapısıyla şimdilerde çıkmaza girmiş olan Eğitim Fakülteleri için elzemdir. Zira mevcut hal sürdürülemez gibi görünmektedir. Zira eğitimin hızla piyasalaşması ve eğitimde rekabetin artmasına paralel olarak, konuyla ilgili taleplerin de giderek çeşitlendiği bir ortamda tüm Eğitim Fakültelerinin aynı şekilde yapılandırılması ve aynı amaca odaklanması, eşyanın tabiatına aykırıdır. Tematik bir anlayışla, sahip olduğu insan ve maddi kaynak ile beklen-

tiler dikkate alınarak, örneğin bazı Eğitim Fakültelerinin sosyal bilimler, bazılarının fen ve teknoloji ve diğerlerinin dil ağırlıklı eğitim-öğretim yapması düşünülemez mi? Eğer gerekiyorsa ve ihtiyaç varsa bazı Eğitim Fakültelerinin mevcut yapısı da korunabilir. Böylece Türkiye, farklı yapı ve işleyişe sahip ve kalite için birbiri ile rekabet halinde olan Eğitim Fakülteleri ile tanışmış olur. Bu noktada ÇAEFM gibi farklı fikirlerin tartışılmasında yarar vardır.

ÇAEFM için öncelikle mevcut öğretim programlarının (müfredatın) güncellenmesi gerekir. Zira en yetkili merciden (YÖK), mevcut programların, konuları, içerikleri ve bütünsellik özellikleri bakımından gereken nitelik ve özelliklere sahip öğretmenleri yetiştirmekten uzak olduğu belirtilmektedir (YÖK, 1998, Akt: Akdemir, 2013). Eğitim Fakültelerinin çok amaçlı çıktılar üretebilmesi için öğretim programlarına farklı dersler ve konular eklemekle yetinmeyip, bu derslerin amaç, kapsam, metot ve uygulamaları da değiştirilmelidir. Bu

değişim, öğrenci merkezli, piyasa odaklı ve istihdam orjinli bir öğretim paradigması anlamındadır. Bu paradigmaya göre organize edilecek öğretim sürecinde öğrenci pasif alıcı değil, aktif kalımcı; öğretim elemanı ise aktaran değil, bilgiye ulaşmayı kolaylaştıran ve beri kazanımına rehberlik eden pozisyonundadır. Farklı amaçlara yönelebilmek için ÇAEFM'de örneğin 4 yıllık (8 dönemlik) lisans programının ilk iki yılı ortak veya havuz derslerden; diğer iki yılı da branş derslerinden oluşturulabilir. Her öğrencinin almakla yükümlü olduğu ortak/havuz dersleri, 21. yüzyılın gerektirdiği temel bilgi ve becerileri kazandıracak şekilde tasarlanmalıdır. Bu beceriler; yaratıcılık, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, iletişim, işbirliği, bilgi-iletişim teknolojileri ya da sosyal sorumluluk, yaşam

ve kariyer, aktif vatandaşlık (Schleicher, 2012, Akt: Çınkır ve Kurum, 2017) şeklinde sıralanmaktadır. Aynı konuda Akdemir (2013) de, teknoloji, proje tasarımı, kişisel ve mesleki gelişimi önermektedir. Bunlara, günümüzün iletişim dili olan internet tabanlı, değişik psikolojik ve pedagojik kuramlara dayalı farklı öğretim tasarımları geliştirme bilgi ve becerileri de eklenebilir. Türkiye’de neredeyse hemen her öğretmenin, yine hemen her derste anlatma ve soru-cevap ile dersi işlediği bir oramda, farklı öğretim tasarımları ve ders işleme yöntem-tekniklerinin sağlayacağı avantajları düşünün.... Aynı yöntem ve tekniklerden gına geçirmiş olan öğrenciler için, farklı matematik, fizik veya yabancı dil öğretimi ihtiyacını siz tahmin edin. Yapacak çok iş var. Psikoloji ve pedagojide denenmemiş birçok fikir, öğretim tasarımı yapabilenlerin bunları eğitim modellerine dönüştürmesini beklemektedir. Bunun için ise, farklı eğitim fakültelerine ihtiyaç olduğu açıktır.

Her ne ise, ÇAEFM’nin lisans programının ilk iki yılını teşkil edecek ortak derslerle öğrencilere, temel düzeyde bilimsel düşünme, matematik, bilişim, iletişim ve dil bilgi ve becerileri kazandırılabilir. ÇAEFM’in en can alıcı noktası ise, lisanstaki tüm derslerin, farklı mesleklere *transfer edilebilir bilgi* ve *becerileri* kazandıracak şekilde tasarlanmasıdır. Bunun için mümkün olduğu kadar her ders “ders+uygulama+proje” şeklinde üçlü bir kombinasyondan oluşturulmalıdır. Bütün dersler bilişim tabanlı olarak yapılandırılmalıdır. Bu şekildeki kombinasyona dayalı derslerin teorik kısmı Fakülte amfisinde, uygulama kısmı laboratuvar veya atölyede ve proje kısmı da piyasada icra edilmelidir. Üçlü kombinasyona dayalı dersler birden fazla öğretim üyesi ile birlikte yürütülebilir. Hatta bu eğitim ekibinin/takımının içinde iş piyasasından profesyonel meslek erbapları da öğretici olarak bulunabilir. Böylesi bir yapılanmayı yönetmek için de Fakültede yeni bazı birimler tesis edilmelidir. Bu birimler, Öğrenci Dekanlığı, Kariyer Danışmanlığı, Mezun İzleme Birimi, Uluslararası İlişkiler Ofisi” , “Müfredat Ofisi” şeklinde sıralanabilir. Bunlardan örneğin, Öğrenci Dekanlığının ilgi odağı öğrencilerin öğrenme sorunları olurken; Kariyer Danışmanlığı, öğrencilere geleceklerini planlamada destek sağlayabilir. Mezun İzleme Birimi ise, Fakülte çıktılarının yaşama tu-

tunma becerisini izleyerek, sisteme dönüt sağlayarak, ÇAEFM’in piyasadaki gelen veriler doğrultusunda sürekli kendisini yenilemesini mümkün kılabilir. Uluslararası İlişkiler Ofisi, Eğitim Fakültesinin “uluslararasılaşması” için çaba sarf edebilir. Küreselleşen bir dünyada ve gittikçe hinterlandı genişleyen Türkiye için bunun önemini düşünün... Zira işler yolunda giderse, orta vadede Türkiye’nin, yakın coğrafyanın turizm merkezi olmaktan öteye geçerek, bu coğrafyanın sağlık ve eğitim merkezi olmasının önünde ciddi bir engel yoktur. Müfredat Birimi de 21. yüzyıl bilgi ve becerisi kazandıracak öğretim programları tasarlamak ve bu programların uygulanması ve programların sürekli güncellenmesi işini takip edebilir. Bu örnekler çoğaltılabilir.

ÇAEFM’in uygulanmasında en büyük sorun, bu Modelin çoklu amaçlara matuf farklı meslekleri icra edebilecek çıktılar üretmesi noktasındadır. Bunun için ÇAEFM’in öğretmenlik mesleği etrafında farklı meslek tanımları yaparak buna uygun programlar ihdas etmesi gerekir. ÇAEFM ile ulaşılabilecek meslekler, kapsamlı ve derin bir iş ve piyasa analizi ile ilgili Bakanlıklar ve Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK), İŞKUR, KOSGEB gibi kurum ve kuruluşlarla istişare edilerek belirlenebilir. Sosyal bilimler temalı çok amaçlı Eğitim Fakülteleri için bu meslekler şu başlıklarda sıralanabilir: Eğitim, öğretim, iletişim, yönetim, rehberlik, koçluk, danışmanlık, terapi, bakım, yazar, sunucu, araştırmacı, tasarımcı, sanatçı vb. Fen ve Teknoloji bilimler temalı çok amaçlı Eğitim fakülteleri için liste şöyle oluşturulabilir: Biyoloji, fizik, kimya, kodlama, yazılım, bilişim vb. Eğer denilirse ki, bu meslekler zaten Fen-Edebiyat Fakülteleri tarafından sağlanmakta ve hali hazırda talep görmemektedir. O zaman, Eğitim Fakültesi ile Fen-Edebiyat Fakültelerinin ortak programları şekilde bu meslekler Bilgi Çağı paradigmasına göre yeni bir eksen ve gerekirse yeni isimlerle ihdas edilebilir. Örneğin pür fizikçi yerine tıbbi cihazlar fiziği, uygu ve iletişim fiziği ve nükleer fizikçi gibi. Bu mesleklerin ihtiyaç olmadığını kim söyleyebilir ki? Aynı şey örneğin Türkçe öğretmenliği için de geçerlidir. Sadece Türkiye Türkçesi bilen ve öğreten ve aynı yöntemle ders anlatmak üzere kamuya kapatılmak isteyen bir öğretmen profiline şimdilerde ihtiyaç yok gibidir. Ancak yine Eğitim, Fen-

Edebiyat başta olmak üzere birkaç fakülte veya bölümün bir araya gelerek disiplinler arası bir anlayışla dünyadaki tüm Türkçe dillerini bilen ve bunları öğretme bilgi ve becerisine sahip bir mezun vermesi mümkün değil midir? Buna, bir de küresel bir dünya dili eklenirse bu profildeki mezununun istihdam sorunu kalır mı? Denilirse ki, buna dört yıllık lisans eğitimini yetmez. Hadi buna yüksek lisansı da ekleyin eder altı yıl. Eğer iyi organize edilirse ve bunu gerçekten talep edecek öğrenciler bulunabilirse, bütün bunların altı yılda mümkün olduğu rahatlıkla söylenebilir. Kaldı ki dünyada özellikle ortaöğretim kademesindeki öğretmenliğin giderek yüksek lisans ile kazanıldığı vakıadır. Almanya gibi örneklerde olduğu gibi ortaöğretim öğretmenleri birden fazla branşla mezun olmaktadır. Konuyla ilgili olarak, 2016 yılı verilerine göre Türkiye'deki öğretmenlerin sadece %7,7'sinin yüksek lisans mezunu olduğu ve bu oranın ABD'de %44 olduğu (Rapor, 2017) dikkate alındığında, mevzu daha iyi anlaşılabilir. Kaldı ki Eğitim Fakültelerinin lisans programları yakından incelendiğinde ne kadar boşluk olduğu rahatlıkla görülebilir. Eğer iyi organize edilebilir, iyi yönetilebilir ve disiplinler arası ilişki matrisi iyi koordine edilebilirse, ÇAEFM ile yukarıda listelenen (bu listede artırılabilir) mesleklerden birkaçını icra edebilecek veya kısa bir adaptasyonla birkaçına uyum sağlayabilecek donanımda mezunlar verilebilir.

Sonuç

Türkiye, öğretmen yetiştirme bakımından çok ciddi bir deneyime sahip olduğu halde, bundan yararlanmak veya bu deneyimini çağa uyumlu hale getirerek geliştirmek yerine, çoğu ithal veya devşirme olan birçok farklı modeli uygulama yolunu seçmiştir. Netice, günümüze Eğitim Fakülteleri şeklinde intikal etmiştir. Eğitim Fakülteleri, halihazırda Fen-Edebiyat ve İlahiyat Fakülteleri başta olmak üzere başka birçok fakülte/yüksekokul ile irtibatlı şekilde öğretmen yetiştirme işini sürdürmektedir. Konuyla ilgili şikâyet ve serzenişler dikkate alındığında, mevcut uygulamanın başarısı tartışmalıdır. Eğitim Fakültelerinin itibarını zedeleyen bu tartışmalar, konuyla ilgili yaklaşan bir krizin de işaretlerini vermektedir.

Cazibe ve itibar anlamında belirli bir süre oldukça parlak günler geçiren Eğitim Fakülteleri, günümüzde *duraklama* dönemine girmiştir. "Atanamayan öğretmenler" sorunu başta olmak üzere, kalite ve verimlilik gibi öncü işaretler dikkate alındığında Eğitim Fakülteleri için *gerileme* döneminin de yakın olduğu söylenebilir. Eğer bu öncü işaretlerden hareketle gerekli önlemler alınmazsa, gelecekte Eğitim Fakültelerinin meşruiyet, itibar, talep, nitelik, istihdam vb. konularda ciddi bir krizle karşılaşacağı öngörülebilir. Zira mevcut durum, sadece arz/talep dengesi (aslında dengesizliği) bakımından bile sürdürülebilir değildir. Eğitim Fakültelerini bekleyen kriz, esas itibarıyla istihdam ile ilgili olsa da, bu fakültelerin Bilgi Çağı eğitim paradigmasına uygun olmaması, kamu ağırlıklı öğretim politikasına sahip olması, "memur yetiştirmek" gibi tek amaca odaklanması gibi birtakım başka problemler de krizin kaynakları arasındadır.

Çözüm, bugüne kadar çokça yapıldığı gibi başka ülkelerden model ithal etmek ve aceleci palyatif önlemler almaktan ziyade, Türkiye gerçeklerine uygun, çağa muvafık ve sürdürülebilir yerli ve milli bir model ihdas etmektir. Yerli ve milli bir öğretmen yetiştirme sistemi veya modeli ihdas etmek için, mevcut modelin (aslında modeller karmasının) tartışılması önemlidir. Bu tartışmalar da, mevcut sistem veya modelin topyekûn değişimi yerine, mevcut sisteme ek olarak konuyla ilgili alternatif fikirlere de uygulama şansı verilmesi gerekir. Zira önceki başarısız denemelerden dolayı toplum, "değişim", "yeniden yapılanma" ve "reform" gibi kavramlardan ciddi şekilde ürkecek bir

noktaya gelmiştir. Çoğu, yeterince düşünülmeden aceleyle uygulanan ve “suyu geçerken kural değiştiren” bu değişim girişimleri, sistemi iyileştirmede gibi, bahse konu kavramların da içeriğini boşaltmıştır. Bu itibarla, konu, daha temkinli ve serinkanlı bir şekilde tartışılmalı ve bu tartışmalarla ortaya konulacak “pilot modelin/modellerin”, ciddi bir ihtiyaç analizi ve piyasa incelemesine dayalı olarak, arz-talep dengesi gözetilerek, geçmiş uygulamalar ve dünya örnekleri analiz edilerek ortaya konulması gerekir. “Yenilik” iddiasıyla toplum oldukça irrite edilmiş olduğu için ve mevcut öğretmen yetiştirme sisteminin hantallığından dolayı (bunlara başka birçok sosyolojik, ekonomik ve politik neden de eklenebilir) alternatif fikirlere şans verilmesinin çok kolay olmayacağı açıktır. Ancak açık olan, değişim olmadan gelişmenin de olamayacağıdır. Bu noktada, henüz olgunlaşmamış bir fikir olan ÇAEFM’in, alternatif çözüm

için tartışılmasında yarar vardır. Eğitim Fakültelerine, disiplinler arası bir anlayışla, kamuya öğretmene ek olarak, birçok ilişkili veya farklı mesleği icra edebilecek çeşitli amaçlar yükleyen ÇAEFM, geleceği aşikâr krizin aşılması veya hiç olmazsa hafifletilmesi için denemeye değerdir. Eğer ÇAEFM’in pilot uygulaması

başarılı olursa, benzer denemelerin Fen-Edebiyat Fakültesi başta olmak üzere birçok diğer Fakülteye de ilham kaynağı olması beklenebilir. Kaldı ki, bilim, teknoloji, ekonomi ve sosyal değişimler sonucunda öğretmenliğin geleneksel olarak bilinen biçimden uzaklaştığı (Gür, 2013) bir ortamda, bu tür denemeler fantezi değil, zarurettir de.

ÇAEFM’in muhtemel en büyük sakıncası, aşırı piyasa odaklı ve istihdam orjinli olması, yani Pragmatik olmasıdır. Bu sakıncaya şöyle bir savunma yapılabilir (Özgüneş, 2014):

Tarihten öğreniyoruz ki, milletler bütün kurumlarını belli bir ekonomik seviyeye ulaştıktan sonra geliştirebilmektedir. Bu gerçek, **üretim dönük bir eğitim sisteminin**, gelişmekte olan milletler için taşıdığı hayati önemi açıkça ortaya koymaktadır. Bir ülkenin eğitim sistemi geliştirilirken şu etkenler mutlaka dikkate alınmalıdır: Sistemi besleyen ekonomik seviye, tarihi gelişim ve sosyal bünye...

Ancak bu savunmadan tatmin olmayanları da anlayışla karşılamak gerekir. Zira Yılmaz’ın (2017) derlemelerinden hareketle denilebilir ki öğretmen, “bir tacir, bir işçi, bir memur değildir. Muallim bir soy yaratıcısıdır.” Pragmatik modeldeki Eğitim Fakülteleri “düşünen ve seven adam” yerine, “usta adam, çok kazanmaya çalışan adam, girişimci adam” yetiştirecektir. Modernitenin ürünü olan “mevcutla yetinme, girişimci ol, yurtdışında çalış, kendini aş”

gibi, piyasa kavramları, insanın maddi yönüne hitap eden mesajlardır. Bu durumda insanın ruh ve maneviyatı ne olacak? Öğretmenler tamamen pragmatik amaçlara göre yetiştirilecekse, bizim kadim gelenğimiz olan “iyi ödev insanını” kim yetiştirecek? Bunun gibi haklı olan bütün bu itirazlar ve kaygılar dikka-

te alınarak ÇAEFM başka biçimlerde tartışılabilir. Örneğin Eğitim Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi ve İlahiyat Fakültesinin bir araya gelmesiyle, maddi-manevi dengeyi gözetecek farklı modeller düşünülebilir. Bu birlikteliğin ille de fakülte bazlı olması gerekmez, Bölüm bazlı interdisiplinler temelli öğretim programları da tasarlanabilir. Bu tasarımlarda, üniversitenin müşterileri olan öğrenciler, veliler, araştırma sponsorları, toplum, devlet ve hükümetler, iş piyasası, akademik çevre, akreditasyon birimleri, çalışanlar ve öğretim elemanlarının (Şahin, 2009) da görüşlerinin alınması

önemlidir. Nasıl ki pragmatik ihtiyaçlar karşısında, eğitimde STEAM paradigması düşünülmüş ise, isteyen ve talep edene de, Gazali'nin öğretim ilkelereinden birisi olan "madde ve mana dengesini" gözeterek, ahlak, etik ve değerlere ait konuların da (Teoloji) eklenmesiyle, STTEAM gibi paradigmalar neden düşünülmesin? Ahlak, etik ve değerler konuları bağlamında İlahiyat Fakültesinin bu birliktelikteki katkısı, tutarlı bir yaşam felsefesi kazandırarak mezunların ruh sağlığı dolayısıyla da "kalkınmanın itici gücü olan milli şuuru (Özgüneş, 2014) kazandırmada destek vermesi olabilir.

Son tahlilde "Nasıl bir eğitim?" sorusu için cevabın "Nasıl bir öğretmen?" olduğu (Üstüner, 2004) gerçeğinden hareketle, öğretmen yetiştirmede ana kaynak olan Eğitim Fakülteleri için yeni fikir ve modellerin denenmesi kritik öneme sahiptir. Yusuf Kaplan'ın (2018) ifadesiyle, Eğitimde devrim yapabilirsek, yeniden tarihi biz yapmaya başlayabiliriz. Eğitimde devrim yapabilmek, taklit ve devşirme ile değil, yeni ve orijinal eğitim fikirlerini (tabi ki yerli ve milli de) deneyerek doğruyu bulma veya doğruya yaklaşmak ile mümkündür.

Kaynaklar

- Akdemir, A. S. (2013). Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Programlarının Tarihçesi ve Sorunlar. *Turkish Studies*, 8(12), 15-28.
- Altundiş, E., Şahin, S. ve Şengül, Ö. E. (2016). Yenilikçi ve Teknolojik Gelişmelerin STEM Yoluyla Yabancı Dil Öğretimine Entegrasyonu[Bildir]. *Eğitimde FATİH Projesi Eğitim Teknolojileri Zirvesi* (ss. 111-116), 04 - 05 Kasım 2016.
- Aydın, A., Sarier, Y., Uysal, Ş., Aydoğdu-Özoğlu, E. ve Özer, F. (2014). Türkiye'de Öğretmen İstihdamı Politikalarının Değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 20(4), 397-420
- Başkan, A. G., Aydın, A. ve Madden, T. (2006). Türkiye'deki Öğretmen Yetiştirme Sistemine Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 35-42..
- Bayrak, C. (2014). Öğretmen Yetiştirme Politika ve Sorunları Uluslar Arası Sempozyumu Açılış Konuşması. 15-16 Mayıs 2014, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Covey, S. R. (2005). *8'inci Alishkanlık- Bütünlüğe Doğru-* (Çev: Sezer Soner ve Çağlayan Erendoğ) İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Çinkır, Ş. ve Kurum, G. (2017). Atanmak ya da Atanamamak: Ücretli Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5 (3), 9-35.
- Dönmez, B. (2017). Günah keçisi Olarak Eğitim Fakülteleri. *Hürriyet Gazetesi*, 13. 02. 2017.
- Gür, B. (2013). Türkiye ve Dünyada Öğretmenlik: Retorik ve Pratik. Eğitim Bir-Sen Raporu.
- Eşme, İ. (2014). Türkiye'de Eğitimci İstihdamı ve 'Atanamayan Öğretmenler'. <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiyede-egitimci-istihdami-ve-atanamayan-ogretmenler>.

- Gülhan, F. ve Şahin, F. (2016). Fen-teknoloji-Mühendislik Matematik Entegrasyonunun (STEM) 5. Sınıf Öğrencilerinin Bu Alanlarla İlgili Algı Ve Tutumlarına Etkisi. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 602-620.
- Gümüş, S. (2018). Türkiye'nin Eğitim Meselesi Ve Öğretmen Yetiştirme. <https://www.memurlar.net/haber/> Adresinden İndirilmiştir.
- Gürbüz, H. ve Kışoğlu, M. (2007). Tezsiz Yüksek Lisans Programına Devam Eden Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları (Atatürk Üniversitesi Örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 71-83.
- Kaplan, Y. (2018). Eğitimde Devrim Yapabilirsek Tarihi Biz Yapmaya Başlayabiliriz Yeniden. *Yeni Şafak Gazetesi*, 30 Temmuz 2018.
- Kaya, E., Harurloğlu, Y., Keser, S. ve Horoz, A. (2011). Fen ve Edebiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Formasyon Hakkına Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Bakışı, *Doğu Coğrafya Dergisi* - 26, 213-222.
- Korkmaz, F., Bağçeci, B., Meşe, N.N. ve Ünsal, S. (2013). Türkiye'nin Öğretmen Yetiştirme Problemi (1923-1954 Yıllar Arası). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), 155-167.
- Özgüneş, M. (2014). Eğitim Sistemimiz ve Eğitim Fakültelerimiz. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 19-23.
- Rapor, (2017). Türkiye'de Öğretmen Eğitimi ve İstihdamı: Mevcut Durum ve Öneriler (Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi) Aralık 2017.
- Safran, M. (2014). Eğitim Fakülteleri, Öğretmen Yetiştirme Süreci ve Yeni Arayışlar. *Öğretmen Yetiştirme Politika ve Sorunları Uluslar Arası Sempozyumu*, 15-16 Mayıs 2014, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Şahin, A. E. (2009). Eğitim Fakültesinde Hizmet Kalitesinin Eğitim Fakültesi Öğrenci Memnuniyet Ölçeği İle Değerlendirilmesi. *H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 106-122.
- Şahin, M. (2016). Pedagojik Formasyon Eğitimi Uygulama Dersinin (Staj) Öğretmen Adaylarının Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(22), 32-49.
- Üçgül, M. (2016). Fen, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik (FeTeMM) Temalı Robot Kampının Öğrenciler Üzerindeki Etkileri [Bildir]. *III. International Eurasian Educational Research Congress* (ss.90-92), 31 Mayıs-3 Haziran 2016 Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Ünvar, S. (2012). Fen-Edebiyat Fakülteleri ve Formasyon Programı (Öğretmen Yetiştirme). *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 1(2), 97-104.
- Üstüner, M. (2004). Geçmişten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme ve Günümüz Sorunları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 1-21.
- Yıldırım, B. ve Altun, Y. (2014). STEM Eğitimi Üzerine Derleme Çalışması: Fen Bilimleri Alanında Örnek Ders Uygulanmaları [Bildir]. *VI. International Congress of Education Research*'ında sunulmuş bildiri, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, K. (2017). Eğitim Fakülteleri Yeni Bir Eğitim Felsefesi Oluşturabilir Mi? *Türk Eğitim Dergisi*, 2 (1), 22-41.
- YÖK (2018). Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yüksel, S. (2011). Fen- Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinin Öğretmen Yetiştirme Sistemine İlişkin Düşünceleri (Uludağ Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Örneği). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(1), 179-198.

Eğitimde Sistem Yönetimi

Prof. Dr. Kenan PEKER
Fırat Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

Giriş

Konuya sistemin önemini açıklayan bir örnekle başlamak gerekirse şöyle bir yaşanmış olay anlatılır; Ayakkabı imalatıyla meşhur olan Konya'dan ustalar İtalya'ya incelemeye giderler. İtalya firması ziyaretçilerini ayakkabı fabrikasını gezdirirken "sağ taraf bayan sol taraf ise erkek ayakkabı imalatı içindir" der. Fabrika kapsından girilince sol taraf 0-2 yaş erkekler, sağ taraf aynı yaş bayanlar, ilerlerken yine 2-12 yaş erkekler için imalat soldaki tesislerde aynı yaş grubu bayanlar için imalat sağdaki tesislerde şeklinde devam edilir, 13-30 yaş, 31-40 yaş, 41-50 yaş, ... şekilde devam edilir ve fabrikanın çıkışına gelinir. Konyalı ayakkabı imalatçıları hiçbir şey öğretmediler diye düşünürken İtalyalı fabrika sahibi "Sistem nasıl?" diye sorar. Tüm meselenin sistem ve sistem yönetimi olduğunu öğrenen Konyalılar günümüzde de ayakkabı imalatında bol çeşit ve uluslararası işbirliğindeki faaliyetlerine devam etmektedirler. Bu çerçevede "Türk Eğitim Sistemi neler ifade ediyor veya dışarıdan nasıl görünüyor?" şeklindeki bir soru ile başlanacak olursa, eğitimin güzel olan kısımları kadar aksayan yönlerinden de bahsetmek mümkündür. Bardağın dolu tarafından bakmak övünç kaynağı iken, boş tarafından bakmak gelişmenin hızlandırılması açısından önemlidir. Bir defa şunu rahatlıkla söylemek mümkündür; küresel ekonominin ihtiyaçlarına cevap verecek insanlar yetiştirmede başarılı bir ülkeyiz. Maalesef bu ekonomilerin sektörleri ülkemizde konumlanmadığı için çoğu zaman başarılı gençler yurtdışına gitmektedir. Bu durum dışarıdan bakılınca "eğitim modelini ithal etmiş, yetiştirdiği başarılı gençleri

ihraç eden ülke" izlenimi vermektedir. Dünya sıralamasına bakıldığında en üst düzeydeki öğrenci sayısının diğer ülkelerden daha yüksek olması da bu durumun göstergesidir. Ancak, asıl olan Milli Eğitim Bakanı Sayın Ziya Selçuk'un ifade ettikleri gibi "ot kendi kökü üzerinde yaşar" anlayışında bir eğitim sistemi kurmaktır. Zira mevcut durumdaki eğitim aşğıdaki görünümüleri barındırmaktadır:

Gelecek perspektifine oturtulmaya çalışılan eğitimin amacı küresel ekonominin ihtiyaçlarına yönelik eleman yetiştirmek mi olmalıdır?

Şeker yediğimiz için dişleri çürümüş görünümü vermek amacıyla dişlerimizi mi boyuyoruz?

İnsan bu eğitimde robotlaştırılıyor mu?

İş hayatına atılacaklar için eğitim verilirken iş-ten atılma riskini azaltmak için neler öğretiliyor?

Sınav soruları öğrenci başarısını ölçmek için mi hazırlanıyor? Yoksa ne kadar öğrencinin başarısız olacağı mı belirlenmeye çalışılıyor?

Okul ortamı öğrenci için mutlu bir ortam iken okul çevresi ne kadar uygun?

Maddi konularda yoğunlaşarak maneviyatı unutturmak daha sonrada bireyin mutlu olmasını beklemek ne kadar doğru?

Süt tozu ithal edip öğrencilere süt diye içirilirse öğrenciler sütün hayvanlardan ve bitkilerden üretildiğini unuttur mu? Eğitimde kesiklik ve kopukluk ne zaman başladı?

Öğretmen yetiştirmede her biri ayrı bir dönemde okutulan dersleri toplam kalite yönetimi ve kalite güvence sistemi şeklinde birleştirip eği-

timci olmak nasıl, nerede ve ne zaman mümkün oluyor veya olacak?

Genel bir kaide olarak "Sınıfta veya derste konuşulmaz" derken öğrencilerin susulacak yerde konuşmak, konuşacakları yerde susmak şeklindeki uygulamalarla ruhları mı karartılıyor?

Aileler, öğrenciler, okul ve okul dışı zamanlardaki alanlar arasında iletişim ve etkileşimin çıktıkları ve ürünleri neler olmaktadır? Acaba ABD'nin 1902 de başlattığı öğrencilerin normal eğitimlerine ilave olarak akşamları öğrenci ve ailesinin katılacakları bir aile eğitim programı mı başlatmak gerekir?

Eğitimin başarısının derslerden başarılı olmakla ölçülmesi ne kadar yeterlidir? Sınavlar ile başarı arasındaki ilişki %100 doğru mudur? Neden başarılı öğrenciler içerisinde madde bağımlısı ve mutsuz olanların sayısı artmaktadır?

Yoksunluk, yoksunluk ve yokluk içerisindeki aileler ve öğrenciler için destek programları yeterli midir?

Eğitimin başarısı rakamlara işkence yapıldığında istediklerimizi söyleyen göstergeler midir?

Öğrencilerin kendilerini yönetme, ilişkilerini yönetme ve çevresindeki diğer unsurları yönetmede başarılı olmaları, karar alıp uygulamaları ve sonuçlarına razı olmalarında neler yapılmalıdır?

Çalışkan kişi tüm çabalarına rağmen girdiği sınavda aldığı sonuca razı olup çalışmasına devam eden kişi şeklinde tanımlanırken, ülkemizde öğrenci ve ailelerin başarısızlığın sebeplerini başkalarında aramaları bir çözüm müdür?

Öğretmen ve öğrenciler arasındaki ilişki ile ailelerin buna müdahaleleri ne derece doğru bir ilişkidir?

Eğitimin kamuoyu iletişim planı var mıdır?

Eğitimin amaç, anlam ve söylemleri doğru kullanılıyor mu? Düşüncelerin sınırını dil belirlediğine göre kelimeler hangi eğitim ile bilimsel kavramlar olarak kullanılmaktadır?

Atama ve yükseltme kriterleri için ölçekler neleri içermektedir?

Sınavlarda öğrenciler mi yoksa robotlar mı daha başarılı oluyor?

Sınavlar nedeniyle çocuklar çürütülüyor mu?

Yapay zekâ uygulamaları hekimlerden daha iyi teşhis mi koyabilir mi?

...

Genel anlamda sosyo-ekonomik varlık olan insan, hayata gözlerini açtığında yavaş yavaş çevresindeki sesleri işitmek, işittiklerini tekrar etmek, okumak, yazmak ve hayal etmek şeklinde bir öğrenme yolculuğuna çıkmaktadır. Listening, Speaking, Reading, Writing, and Imaging olarak ifade edilen yolculuk insanın fiziksel varoluşuyla mümkün olmaktadır. Zira kulaklar işitmek, ağız konuşmak, gözler ve ağız okumak, gözler ve eller yazmak için önemli gibi görünürken, derinliğine düşünüldüğünde aslında hiçbiri tek bir organ ile mümkün olmamakta ve bir sistemin bütünleri olarak gerçekleşmektedir. Örneğin hayal etmek konusu ele alındığında hangi organın ürünü olduğundan ziyade bir sistem mühendisliği olarak gerçekleştiğini bilmek önemlidir. Nasıl ki doğuştan işitme engelli, konuşma engelli, görme engelli, ellerini kullanma engelli, vs. eksiklikler söz konusu ise fazlalıklar da olabilmektedir. Organlar normal olsa bile gelişmeleri dikkate alındığında

hafif veya orta seviye zihinsel ve fiziksel gelişme geriliğine sebep olan down sendromu gibi kısıtlar olabilmektedir. Dolayısıyla denilebilir ki bireyin doğuştan gelen fiziksel, kimyasal, enstrümantal ve duyuşsal özelliklerinden oluşan sistem, yetiştiği çevrenin sistemi ile etkileşime girerek gelişmektedir. Gelişme ise farkındalık ve algılarla başlayarak devam etmektedir. Örneğin, çevredeki bir meyve ağacının algılanmasında çok sayıda alternatifler yaşanmaktadır. Kimileri ağacı meyvesi ile algılayıp düşünürken, kimileri yazın sıcaklığında gölgesinde oturmak ve kimileri ise kışın yakacak olarak değerlendirmek şeklinde algılamaktadır. Bu durum farkındalık, algı ve ihtiyaç önceliği şeklinde ön plana çıkmaktadır. Yeme içme ihtiyacı ön planda olan kişiler için meyve, barınma ihtiyacı ön plandakiler için ahşap ev, güvenlik ihtiyacı ön planda olanlar içinse dallarında saklanmak veya vahşi hayvanlardan korunmak, sosyal varlık olma ihtiyacı ön plana çıkanlar için sevdikleriyle gölgesinde oturmak, vs. algılar aynı ağaç için söz konusudur. Ayrıca bir de soyut ve somut ayrımı yapıldığında iş biraz daha karmaşık hal almaktadır. Örneğin muz hayal edin denildiğinde çoğu kişi benzer şekilleri çizerken, özgürlük hayal edin denildiğinde çizilenler birbirinden çok farklı olmaktadır. Dolayısıyla bu örnekler göstermektedir ki tüm mesele Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki piramit yerine sürdürülebilirlik için yeni bir piramit algısını veya hayattan beklentiyi ortaya koymak olmalıdır.

Gelişme

Hayat nedir? sorusuna "hayat yemek içmek can ve mal güvenliğinden ibarettir" diyen anlayıştaki insanlar kısıtlı kalmış, düşüncesi kısıtlı ve gelecek vizyonu kıt bir anlayıştır denilebilir. Zira insanlar için hayat sadece yemek-içmek, barınmak, can ve mal güvenliği gibi ihtiyaçlardan ibaret olmayıp, diğer canlılardan farklı olarak düşünme ile ortaya çıkan fizyolojik ihtiyaçlarının dışındaki algıyla belirlenmektedir.

Yaratılmışların en değerlisi İnsan olmak dikate alındığında eğitim ihtiyaçlar hiyerarşisini en alttan başlayarak aşağıdaki gibi algılanmasını sağlanmalıdır:

KENDİNİ AŞMA (%5)

KENDİNİ TAMAMLAMA (%10)

(Bilgi, Duygu, Beceri, Sistem)

SOSYAL VARLIK (%15)

(Halk ile ilişkiler, Toplumsal sorumluluk, Sanat)

CAN VE MAL GÜVENLİĞİ (%30)

(Yeme-içme ve barınmanın yanında can ve mal güvenliğini düşünmek)

FİZYOLOJİK İHTİYAÇLAR (%40)

(Hayatın sadece yeme-içme-barınmaktan ibaret olduğunu algılamak)

İnsanların İhtiyaçları Algılama Hiyerarşisi

Maslow'un 1. Fiziksel İhtiyaç, 2. Güvenlik, 3. Sevgi, 4. Saygı, 5. İdealler şeklindeki tanımlaması düşünce olarak Tümevarım metodu ve Tümdengelim metoduna dayanırken, düşüncenin mantıksal çerçeve yaklaşımı ve matrisler düzeyine taşındığı günümüzde sosyal varlık olma, kendi eksiklerini tamamlama ve kendini aşma şeklindeki sistem yaklaşımı veya bütünü görme söz konusu olmaktadır. Buna göre eğitim ihtiyaçları;

1. Yeme-içme, barınma vs. ihtiyacı,
2. Güvenlik ihtiyacı,
3. Sosyal varlık olma (Empati kurmak, çeşitliliği zenginlik olarak görmek, vb.) ihtiyacı,
4. Kendini tamamlama (duygu, bilgi, beceri olarak eksiklerini tamamlamak) ihtiyacı ve
5. Kendini aşma (içindeki kıskançlık, nefret, kin, vs nefsanî duyguları yenmek) ihtiyacı şeklinde algılanması ve kavranmasını sağlamalıdır.

Dünya'daki her şeyin tedarik zinciri olduğu ve değer zincirinin gücünün en zayıf halkayla ölçüldüğü algısı için sistem yaklaşımı veya bütünü görebilme düşüncesi önem arz etmektedir. Bu

durum insanın hayattan beklentilerini şekillendirmektedir. Şöyle ki sosyo-ekonomik varlık olan insan eğitimde 4H (Kalp, Kafa, Kol ve Kan)'ın geliştirilmesiyle duygu, bilgi, beceri ve sağlıklı birey olmakta, kazanmak (sevgi, para, statü vb.) için çaba göstererek zenginlik (servet, sağlık, sosyal vb.) ve faydalı olmak - - - şeklinde beklentilerle motive olmaktadır. Maalesef sistem yaklaşımı olmadığı ve Maslow'ın ihtiyaçlar hiyerarşisi esasındaki ders kitapları takip edildiği için çoğu zaman kişinin motivasyon kaynağı topluma faydalı olma aşamasına ulaşmamaktadır. Bu durum bireyin sağlıklı birey olmadığını ve hayatı kazanmak ve zengin olmak gibi paradoksla yaşadığını ortaya koymaktadır. Oysa iyi bir eğitim sonrasında sistem yaklaşımıyla yetişmiş olan birey;

Yaşamak için kazanmak (kazanmak için yaşamak değil),

Yaşamayı sürdürülebilir kılmak ve

Faydalı olmak (kendine, ailesine, ülkesine, insanlığa) şeklinde motive olmaktadır.

Bugün gelişmekte olan toplumlar ile gelişmiş toplumlar arasındaki en önemli farklardan biri; "yaşamak için kazanmak" veya "kazanmak için yaşamak" şeklindedir. Zira hayat sürecinin yapısal dönüşüm aşamaları yaşamak için kazanmak, yaşamı sürdürülebilir kılmak ve faydalı olmak şeklinde anlam kazanmakta ve off-road riskleri azalmaktadır. Böylece hayat her evrede neye ihtiyaç hissedildiği ve karşılamak için gösterilen çabalar şeklinde devam etmektedir.

Yeryüzü sistemdeki insanların çoğalma, yeryüzüne dağılma, yerleşik hayata geçme ve toplum halinde yaşama sürecindeki ihtiyaçlarının giderek artması ve bu ihtiyaçları karşılamada kullanılan kaynakların nüfusa göre kıtlaması veya yetersiz hale gelmesiyle sosyo-ekonomik varlık olan insan ekonomik yöne eğilimi artmış ve İktisat Düşüncesi ortaya çıkarmıştır. İktisadi düşünce bugün 5N + 3K + 4E şeklindeki mantıksal çerçeve yaklaşımı şeklinde devam etmektedir. Yani sosyo-ekonomik ihtiyaçların karşılanması için; Birey, Aile, Şirket, Topluluk, Devlet,

Dünya ölçeğinde; (5N) Ne, Nerede, Ne zaman, Nasıl ve Niçin yapılmalıdır? (3K) Kim veya kimlerle hangi Kaynaklar kullanılmalıdır ki Kalkınma olsun? (4E) Kalkınma Eğitim, Ekonomi, Etik ve Ekoloji bileşenlerinde nasıl bir dengede olmalıdır? konularının planlanması yapılmaktadır. Bugün öğrenci karnesinin yarısının talim ve diğer yarısının terbiye olması ve maalesef ileriki öğretim yıllarında tek taraflı olması yeniden üzerinde düşünülmesi ve sistem yaklaşımıyla düzenlenmesi gereken konudur. Ülkelerin ve Dünya'nın gelişmişlik düzeyi dikkate alındığında insanların ekonomik eğilimli değil sosyo-ekonomik dengede yetişmelerini sağlayacak 5N +3K +4E sürecindeki eğitim planlamasıyla insanın ve toplumun sosyo-ekonomik dengesinin dikkate alınması acil bir ihtiyaçtır. Artık sosyal devletin güçlü olduğu günümüzde bireyin yaşamak için kazanmak şeklindeki algıyla hayta başlamak yerine;

"Faydalı olmak",

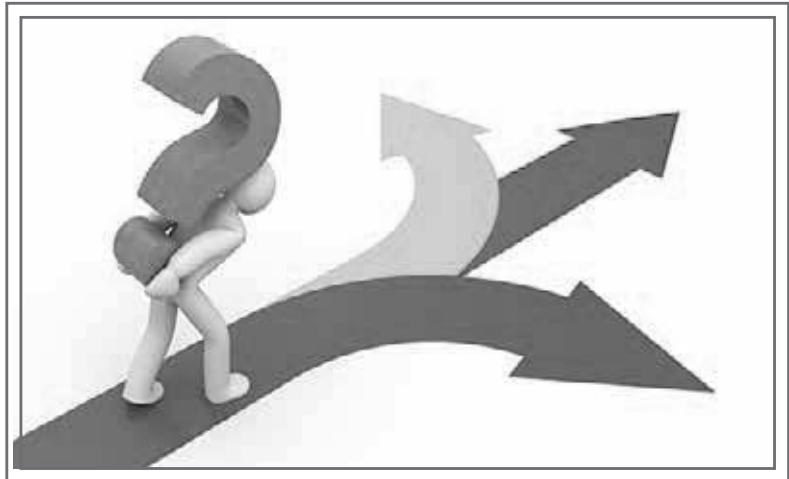
Yaşamı sürdürülebilir kılmak ve

Yaşamak için kazanmak şeklindeki algısı yerleşmelidir. Bu durumda eğitimi şekillendiren ekonomik sistem Kapitalist İktisatın aksine Değer İktisadı (Değerler Ekonomisi) yani;

Daha fazla para kazanmak için sömürmek yerine üretmek, Kaliteli üretmek,

Daha iyi bir statü için mevcudun ayağını kaydırmak yerine daha fazla çalışmak,

Güçlünün zayıfı ezmesi yerine bir değer zirciri oluşturup birlikte güçlü olmak şeklinde yer alacaktır. Zira mevcut ekonomi sisteminde hayatı kazanmak için yaşamak şeklinde algılayanların

yaşamı sürdürülebilir kılma çabaları, yetersiz algıdan dolayı, çoğu zaman Faydalı olma (kendine, ailesine, ülkesine ve insanlığa) aşamasına ulaşmaktadır. Aynı zamanda zenginliği sadece para olarak algılayan anlayış, insan zenginliği, sevgi zenginliği ve maddiyat yanında manevi sonsuz zenginlikleri tatmamaktadır.

Sonuç

Bireyin sosyo-ekonomik varlık olarak dengede yetişmesi yerine insanların sosyal yönünü unutarak ekonomi ağırlıklı eğilimleri sebebiyle ortaya çıkan konjonktüre cevap vermeye çalışılan eğitim-öğretim sürdürülebilirlikten uzaktır. Birey, toplum ve ulus yaşantıları iktisat biliminin babası Adam Smith'in 1776'da yazdığı Ulusların Zenginliği eseri sürecinde devam etmektedir. Dünya'nın ekonomik sorunları büyük ölçüde çözülmüşken sosyal bir çöküş söz konusudur. Sistem yaklaşımı ile eğitim süreçlerinin iyileştirme çemberi uygulamaları geliştirilmesi sosyo-ekonomik dengede bireyler yetiştirilmesini sağlayan eğitim-öğretimin sürdürülebilirliğini temin edecektir.

Eğitim-öğretim ile bireylerde toplumda değişmesi gereken en önemli şeylerden biri insanların ihtiyaç algısı veya hayattan beklentileri olmalıdır. Fizyolojik ihtiyaçların ve can-mal güvenliğinin sağlandığı yapıda birey sevgi, saygı ve idealler peşinde koşarken, güç kullanarak rakipler ile rekabeti tırmandırmaktadır. Sevmeyenleri ötekileştirme, güç kullanarak sosyal yapıda saygınlık oluşturma ve ideallerini gerçekleştirmek için her şeyi mubah görme şeklinde davranışlar sergilemektedir. Bireyde tehdit oluşturan, saldırılarla tehlikelerden kurtulacağı fikrini yerleştiren, rekabet ve yok etmeyle amaca ulaşılacağını düşündüren eğitim-öğretim yerine ülkeyi ve Dünya'yı bir değer sistemi ile ele alan

eğitim-öğretim ile uzun vadede çözüme ulaşılacaktır. Böyle bir eğitim-öğretim sistemi uzun vadede bireye sosyal varlıkta çeşitliliğin zenginlik ve bu zenginlikte kendini tamamlamanın ve kendini aşmanın üstünlük olacağı algılarını ve yeteneklerin yeterliliğindeki ilerlemeyi kazandıracaktır. Birey, sistemi oluşturan tüm bileşenlerde empati yapmayı öğrenecektir. Tıpkı yolda yürürken kendisine çarpan birine "önüne baksana kör müsün" dedikten sonra dönüp kör olduğunu görünce üzülme yerine önceden kör olma empatisi kurma düşüncesiyle iyisi sosyal yapıda kör olanların olabileceğini önceden düşünmüş ve engellerin kalmasına yardımcı olmak için çalışmış olacaktır. Böylece halkla ilişkileri geliştirip toplumsal sorumluluk üstlenmiş ve toplumun sanat aşamasına taşınmasında katkı sağlamış olacaktır.

Eğitim-Öğretim metodu "çoklu zekâya sahip bireylerin" "çoklu düşünme tekniklerini" kullanarak "hayal gücü yüksek kişiler" yetiştirilmesine uygun olmalıdır.

Her ders veya faaliyet için uygulanan metot sonrasındaki çıktılar uygun bir strateji ile öğrencilerin amaçlarına hizmet etmelidir. Amaçlar hedeflere, hedefler ise misyona hizmet etmelidir. Bu süreçte vizyon sahibi bireyler yetiştirilmesi önemlidir. Orta ve uzun vadeli vizyon yanında en önemlisi sonsuz hayat

için vizyon sahibi olunmasıdır. Örneğin, 2071 için nasıl bir Türkiye hayal ediyorsunuz? diye sorulduğunda 2071'e kadar yaşamayız diyen gençler değil, yüzyıllar sonrası için vizyonu olan gençler yetiştirilmelidir. Neticede hayatı son bulduğunda sonuç olarak ölmez eserler bırakacak insan tipi sürdürülebilirliğin teminatıdır.

Çoklu zekâsı, çoklu düşünme teknikleri ve çoklu yaklaşımlarla farkındalık, algı, kavram, kurum, analiz, sentez, Planla-Uygula-Kontrol et-

Önlem al (PUKÖ), izleme, iç kontrol, değerlendirme ve ön etki değerlendirme yapılabilen eğitim sisteminin çıktısı başarılı insan tipi ve ürünü ise ahlaklı milli ve manevi değerlere sahip bir nesil olacaktır. Bu nesil ise insanlık için adanmış hayat sürecinde rol model olan özgün, insanlık veya barış için teknoloji üreten etkili liderler olacaktır.

İnsanın sosyo-ekonomik dengesinin dikkate alınması yerine ekonomik trendlere göre şekillenen eğitimin öğretimden kopuk olduğu ayrılmış yapının, yaygın ve örgün eğitim şeklindeki ayrı veya entegrasyonu olmayan uygulamaların, semestrelere bölünmüş birbirine bağlantılı olması gereken derslerin, okul ile toplum çevresi iletişimsizliğinin, milli eğitim ile uluslararası etkileşimin ve benzerlerinin yeniden ele alındığı Eğitimin Sistem Yönetimi tercih edilmelidir. Bunun için kamu kurumlarının, üniversitelerin ve diğer paydaşların işbirliğinde eğitimsel çıktıların geliştirilmesindeki yol arayışları başlangıç olmalıdır.

Okul sistemi, okul dışı sistem ve uluslararası sistem entegrasyonundaki Eğitimde Sistem Yönetiminin belirlenmesi ve uygulanmasından önce bir ön etki analizleri yapılmalıdır. Riskleri minimize edebilmek için pilot uygulamalardan sonra yaygınlaştırılmalıdır.

Eğitimde sistem yönetimi yaklaşımı için insan kaynakları planı hazırlamakla (iç paydaşlar, dış paydaşlar, stratejik ortaklıklar) başlanmalı, ulaşılmak istenen vizyoner insan tipinin pazarlaması yapılarak, duygu, bilgi, beceri ve yetkinlik şeklindeki gelişmelerin çıktı ve ürün planları için iyi bir finansal plan ve organizasyon planı oluşturulmalıdır. Katılımcılık ve kapsayıcılıkla hazırlanacak stratejik plan taktiksel, stratejik ve operasyonel şekilde uygulanmalıdır.

Eğitim sistemi beşikten mezara kadar eğitim anlayışıyla öğretimi ayrı görmemeli yıllar ilerledikçe eğitim-öğretim kombinasyonunun oranları değiştirilmeli, paydaşların etkileşimi sağlanarak insanın sosyo-ekonomik dengede yetişmesi esas alınmalıdır.

Eğitim sistemi okulu öğrencinin iş çevresi, ülkeyi veya toplumu dış çevre ve en önemlisi dış ülkeleri stratejik veya genel çevre gören sistem yönetimi şeklinde optimizasyon + otomasyon + ? şeklinde yönetilmelidir.

Tarım, sanayi, elektrik-elektronik ve endüstri 4.0 şeklindeki devrimlere nasıl ulaşıldığı kesintisiz şekilde bilimsel süreçte görsel örnekleriyle ele alınmalıdır ki yeni bir devrim yapabilecek gençlik yetiştirilebilsin.

Eğitimde teolojik yaklaşım, pozitivist yaklaşım, epistemolojik yaklaşım, ontolojik yaklaşım ve aksiyolojik yaklaşım şeklindeki felsefelerin çatışması yerine birlikte bir değer oluşturdukları bütüncül yaklaşımdaki müfredat tercih edilmelidir. Bu durum insanların çok yönlü yaklaşımlar ile veri, veri analizi ve büyük veriyi görmelerinde faydalı olacaktır.

Bilim dalları itibarıyla ihtisaslaşma yanında Eğitimin amacının Beşer olan insanın Doğal ve Sosyal dengede Sağlıklı yaşamasının Mühendisliği için üretmek (Beşeri Bilimler, Doğa Bilimleri, Sosyal Bilimler, Sağlık Bilimleri, Mühendislik Bilimleri) olduğu gerçeğiyle bilim ağacı bir bütün olarak çizilmelidir.

Eğitim-Öğretim sistemi katılımcı bir kültürle dış paydaşların katılımını sağlayan, örgüt şemasında veya organizasyonda görev çevresi ve stratejik çevre ile etkileşimi sağlamaya yönelik uluslararası kabul görececek bir eğitim-öğretim olmalıdır.

Ülkemizin misyonu, vizyonu, hedefi, amaç ve ilkelerine hizmet edecek eğitim stratejileri belirlenmelidir.

Ülkenin kalkınmasında ise Türkiye Cumhuriyeti Başkanlık sistemindeki Kurulların yönetim gücünün yetenekler ve kişilerin bireysel üstünlüğüne yani liyakate dayandığı stratejik anlayışta Bakanlıkların dönüştürme şeklindeki operasyonel yönetimlerinde ve bireylerin yetenek ve yeterliliklerinin taktiksel yönetimi bileşenlerinde sistem yönetimi şeklinde uygulanmalıdır.

Kaynaklar

- <https://educationusa.state.gov/experience-studying-usa/us-educational-system>
- <https://www.hmc.org.uk/about-hmc/projects/the-british-education-system/>
- <https://tedmem.org/yayin/ulusal-egitim-programi>
- <https://www.bbc.com/news/uk-21354932>
- <https://www.moe.gov.sg/education/education-system>
- <http://www.euroeducation.net/prof/usa.htm>

Toplumun Sosyal, Kültürel ve Ahlaki Yapısını Şekillendirme Açısından Okul

Doç. Dr. Zülfü DEMİRTAŞ
Fırat Üniversitesi

Giriş

Okul kurumu amaç, program, yapı, yönetici, öğretmen, eğitimci olmayan çalışanlar, maddi olanaklar, fiziksel şartlar, derslikler, laboratuvarlar, işlikler, oyun alanları ve benzeri öğelerden oluşan toplumsal bir sistemdir. Okul sisteminin en temel girdisi toplumdan gelen öğrenciler olmakla birlikte bilimsel bilgi, teknoloji, içerik, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretmelerin sahip olduğu beceriler, okul binalarının fiziksel donanımı da okulun girdileri arasında önemli bir yer tutar. Sistem kuramına göre okul belli bilgi, beceri, tutum, davranış ve değerler kazandırmak amacıyla öğrencileri sisteme alır. Amaçlanan bu kazanımları gerçekleştirmek için öğretim süreci boyunca dersler ve ders dışı etkinlikler gerçekleştirir. Öğrenim süreci sona erdiğinde öğrencilerin bu kazanımların büyük çoğunluğuna ulaşması hedeflenir. Aslında öğrencilere kazandırılması hedeflenen kazanımlar toplumun arzu ettiği başka bir deyişle gelecek kuşaklarda olmasını istediği özelliklerdir.

Öğrencilere kazandırılmak istenen özellikler arasında sözel ve sayısal beceriler ağırlıklı durumdadır. Bunlarla birlikte, öğrencilere sosyal, kültürel ve ahlaki becerilerin kazandırılması da eğitimin açık işlevleri arasında yer almaktadır. Okuduğunu anlama, analiz etme, yorumlama, mevcut verilerden yola çıkarak geleceği kestirme, kendi düşüncelerini sözel ya da yazılı olarak ifade etme, başkaları ile etkili iletişim kurma vb. sözel becerilere örnek verilebilir. Verileri analiz etme, yorumlama, problem çözümünde verileri nasıl kullanacağını bilme, matematiksel ve cebirsel problemleri çöz-

me vb. sayısal becerilerden bazılarıdır. Toplumsal değerleri öğrenme, bu değerleri içselleştirme, hayatını bu değerler doğrultusunda düzenleme, başkalarına yardım etme, ilişkilerinde dürüst olma, ahlaki davranışlar sergileme vb. ise sosyal, kültürel ve ahlaki beceriler arasında yer alır. Maa-lesef bu üçüncü gruptaki kazanımların okullar ve toplum tarafından diğer iki gruptaki beceriler kadar önemsendiğini söylemek pek kolay görünmemektedir. Oysa bir topluluğu toplum yapan özellikler ilk iki gruptaki beceriler değil üçüncü grupta yer alanlardır. Toplumun varlığı ve devamlılığı bu becerilere sahip bireylerle mümkün olabilir ancak.

Sosyal, kültürel ve ahlaki özelliklere/becerilere sahip bireyleri yetiştirecek okullar yapı ve işleyiş açısından uygun olması beklenir. Bu minvalde okul, toplumun ahlak değerlerini, inançlarını, düşüncelerini, geleneklerini, göreneklerini, yaşam tarzlarını dikkate alarak etkinliklerini sürdürür. Okulun bu özelliği ne kadar güçlü olursa toplumla bütünleşmesi de o derecede başarılı olacaktır. Aksi takdirde okul ile toplum arasında bir kopukluk bir ayrılık olur, toplum okulu kabullenmez, benimsemez, içselleştirmez başka bir deyişle okulu "kendi okulu" olarak görmez. Bu gerçeğe binaen okullar müfredat, yönetim, fiziksel özellikler, öğretmen tutum ve davranışları, gerçekleştirilen etkinlikler ve bunların gerçekleştirilmesi boyutlarıyla toplumu dikkate almak ve toplumla uyumlu olmak durumdadır. Bu makalede okulun sosyal, kültürel ve ahlaki yönleri üzerinde durmayı ve gelecek için bir perspektif ortaya koymayı amaçlıyorum.

Sosyal Sistem Olarak Okul

Sosyalleşme, bireyin çeşitli bilgi, beceri, değer ve davranışlar edinerek içinde yaşadığı toplumun mevcut kültürünü, toplumun örgütlenme, iş bölümü, üretim ve tüketim biçimlerini öğrenmesi ve buna katılma çabası içinde olmasını ifade eder. Sosyalleşme sürecinde birey, çeşitli değer ve normları öğrenir. Bu değer ve normlara uyma ve kendisinden beklenen çeşitli toplumsal rolleri gerçekleştirme yönünde davranışlar sergiler. Toplumsallaşma sürecinde okul önemli bir yer tutar. Bu süreçte okul, bireylere çeşitli bilgi, beceri ve tutumlar kazandırarak toplumsal kültürün yeni kuşaklara aktarılmasını sağlar. Eğitim yoluyla birey, toplumsal kimlik kazanarak toplumun bir üyesi hâline gelir.

Sosyal bir sistem olarak okul, çocuğun içinde yaşadığı toplum ile bütünleşmesine ve toplumun bir üyesi olmasına yardımcı olur. Sosyalleşme süreci doğum ile birlikte ailede başlar, akran gruplarında ve okulda devam eder. Akrabalık ve komşuluk ilişkileri sosyalleşmede önemli etkenler arasında yer alır. Meslek grupları ve sivil toplum kuruluşları daha geniş bir çevreyi oluşturarak sosyalleşme sürecinin tamamlanmasında ekili olur.

Okul, birbirleriyle etkileşim içerisinde bulunan yönetim, öğretim kadrosu ve eğitimci olmayan çalışanlardan oluşan birimlerden ve çalışanlardan oluşur. Amaçlara ulaşmak için bu birimlerin ve çalışanların sürekli olarak birbirleriyle etkileşim içerisinde olmalarına ihtiyaç duyulur. Bu etkileşim sürecinde her bir birimin ve çalışanın belli görev, rol ve sorumlulukları vardır. Bu özellikler, okulun sosyal bir sistem olduğunu göstermektedir.

Okulun sosyal bir sistem olmasının en belirgin yönü onun kendisine özgü ve çevresinden farklılaşan bir kültürünün var olmasıdır. Belirli sayıda

öğrenci, yönetici, öğretmen ve eğitimci olmayan çalışanları bünyesinde barındıran okulun bir kültürden yoksun olması düşünülemez. Okul kültürünün oluşumunda toplumun üst kültürü, ülkenin siyasi yapısı, eğitimin genel ve özel amaçları etkilidir. Okul toplumunu oluşturan bireyler arasında egemen olan "biz" duygusu onları sosyal bir topluluk haline getirir ve bu topluluğa bir istikrar kazandırır. Bu istikrar sayesinde yönetici-öğretmen, öğretmen-öğretmen, öğretmen-öğrenci ve öğretmen-ebeveyn arasındaki ilişkilerin nasıl olacağını toplumun bütün üyeleri az ya da çok bilir ve buna göre davranır. Öğrenciler değişik sosyal sınıf ya da etnik gruplardan gelseler dahi belirli bir okulda toplandıklarında birbirlerine benzer özelliklere sahip bir grup haline gelmektedirler.

Sosyal bir sistem olarak okul, öğrencilerde empati duygusunu geliştirerek, başkalarının gözüyle olaylara bakabilme ve onları anlayabilme becerisini kazandırmaya çalışır. Başkalarının da temel hakları olduğu ve bu haklarını kullanma konusunda onların engellenemeyeceği bilincini öğrencilerde oluşturur. Başkalarına yardım etme bilincini geliştirir ve bundan mutlu olmayı öğretir. Başkaları ile işbirliği ve zarar verici olmayan rekabet edebilme bilincini oluşturur. Rekabetin olumlu yönleri kadar zararlarını görebilmelerini sağlar. Başkaları ile yapılan iş birliği ve rekabet yoluyla onlarla arkadaşlık ilişkilerini sağlamaya çalışır.

Kendisi sosyal bir sistem olan ve aynı zamanda toplumla bütünleşme ihtiyacı duyan okulun bu bağlamda yapabileceği ya da yapması beklenen pek çok şey vardır. Bir nebze olsun bunlar üzerinde duracağım. Her şeyden önce, toplumun değerlerini, inançlarını, yaşam tarzını dikkate almadan hazırlanan ya da bir başka toplum için hazırlanıp adaptasyonu gerçekleştirilmeden alınan müfredatların toplumda kabul görmesi beklenemez. Müfredatlar toplumun kendi gerçeklikleri doğrultusunda hazırlandığında toplum tarafından kabul görülür, benimsenir ve içselleştirilir. Bu özellikleri taşıyan müfredatların başarısı aksi özellikleri taşıyanlara göre daha yüksek olacaktır, özellikle sosyal alanlar için bu böyledir.

Okul yöneticilerinin yetiştirilmesi, atanması ve yükseltilmesinde toplumsal beklentilerin göz ardı edilmesi mümkün değildir. Yaşadığı toplumun değerlerini, inançlarını ve yaşam tarzını aşağıla-

yan ya da hor gören okul yöneticilerinin toplumla bütünleşmesi, işbirliği yapması, okulu daha iyi hale getirmek amacıyla toplumu harekete geçirmesi beklenemez. Üst düzey eğitim yöneticileri olmasa dahi okul yöneticilerinin atanmasında ya da yer değiştirmesinde toplumun ya da toplumu temsilen sivil toplum kuruluşlarının görüşlerinin alınması ve bu doğrultuda karar verilmesi etkili olacaktır.

Okul bina ve bahçelerinin milli mimari ile uyumlu olacak şekilde inşa edilmesi, toplumsal kabullenmeye yardımcı olacaktır. Ülkemizde özellikle 1960'lı ve 1970'li yıllarda Amerikan okulları baz alınarak inşa edilen pek çok okul binasını teftiş ettiğimizde fiziksel özelliklerin bizim toplumumuza uygun olmadığını müşahade etmiş durumdayız. Bununla birlikte bölgesel özellikler de göz ardı edilmiştir. Okul teftişlerimiz esnasında gördüğümüz acı gerçeklerden bir şöyledir: Sivas'ın soğuk iklimine rağmen Amerikan tip projesi doğrultusunda hazırlanan birçok ilkokul ve ortaokul binasının tavanları o kadar yüksek idi ki soba ile ısıtılması mümkün olmadığından bazı öğretmenler sınıflara ters tavan yaptırarak ısıtmayı kolaylaştırmanın bir yolunu bulmuştu. Oysa kadim Selçuklu, Osmanlı hatta Ermeni mimarisine uygun şekilde okul binalarının inşa edilmesi hiç de zor değildir. Bu mimari doğrultusunda inşa edilecek okul binaları elbette iklimsel koşullara uygun olacaktır.

Okulun toplum tarafından kabullenilmesinde etkili olan faktörlerden birisi de öğretmenlerin tutum ve davranışlarıdır. Tabii olarak bunu söylerken, öğretmenlerin kendilerine özgü inanç, tutum, değer ve davranışlarının olmaması, kendilerini görev yaptıkları topluma göre dönüştürmeleri gerektiğini söylemek istemiyorum. Öğretmenin inançları, değerleri ya da tutumları ne kadar farklı ya da aykırı olursa olsun toplumun inançlarına, değerlerine, tutumlarına ve yaşam tarzına saygılı olmaları beklenir. Öğretmen, sergilediği tutum, tavır ve davranışlarla toplumda örnek olması gerek bir meslek erbabıdır. Milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy öğretmenin "imanlı, edepli, liyakatli ve vicdanlı" olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. İman konusunda herkesin uzlaşa içerisinde olmasını bekleyemeyiz, ancak öğretmenin dini, mezhebi ya da meşrebi ne olursa olsun onu en iyi şekilde yaşaması ve temsil etmesi istenmektedir. Diğer yandan öğretmen bir edep ve haya timsali olmalıdır ki öğrenci "Bir yan-

lış yapacak olursam öğretmenimin yüzüne nasıl bakarım!" diye düşünmelidir. Kendisi edepli olan öğretmenin öğrencisi de edepli olacaktır. Vicdanlı olma; başkalarına karşı adaletsizlik yapmama, mesuliyetlerini bihakkın yerine getirme, hatta yapmak zorunda olmadığı ama yaptığında öğrencilerinin ya da toplumun fayda göreceği işleri severek ve isteyerek yapmayı gerektirir. Öğretmen hem öğrencilerine, hem topluma hem de çevreye ve diğer canlılara karşı vicdanlı olması beklenen ulvi bir kişidir. Liyakatli olmak ise mesleğini layık olduğu (yapılması gereken) şekilde yapmayı gerektirir. Bu bağlamda öğretmen, sürekli olarak kendisini geliştirme; öğrencilerine ve topluma yararlı olmanın yollarını keşfetme; öğretim yöntem ve tekniklerini bilme ve uygulama; öğretim materyalleri tasarlama, geliştirme ve kullanma doğrultusunda istekli ve gayretli olmak durumundadır.

Okulun toplum tarafından benimsenmesinde etkili olması beklenen son faktör ise okulun düzenlendiği etkinlikler ve bunların nasıl gerçekleştirileceğidir. Okul etkinlikleri düzenlenirken yakın çevre ve okul toplumun görüşlerinin alınması, karar verme sürecinde bu görüşlerin değerlendirilmesi, uygun olanların tercih edilmesi önemlidir. Okul bunu gerçekleştirecek olursa, kendisine danışılan, görüşü alınan veli, sivil toplum kuruluşu temsilcisi ya da diğer resmi kurumların yetkilileri ve çalışanları okula saygı duyacaktır. Bundan dolayı en iyi çözüm yollarını bulmada okula yardımcı olacaklardır. Görüşleri dikkate alındığından dolayı kendilerini değerli hissedecek ve planlanan etkinliklerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmaya istekli olacaklardır. Bu sürece toplum üyelerinin dahil edilmesinden dolayı alınacak kararlar ve gerçekleştirilecek etkinlikler toplum tarafından sahiplenilecektir.

Kültürel Bir Sistem Olarak Okul

Kültür kavramı, tarihi ve toplumsal gelişme süreci içinde oluşturulan bütün maddi ve manevi değerler ile bu değerleri oluşturmada, gelecek nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü olarak tanımlanmaktadır (TDK). Bütün toplumlar zaman içerisinde kendilerine özgü inançlar, değerler, normlar, davranış şekilleri, mimari, estetik, damak tadı, müzik, kutla-

ma usulleri, giyim tarzı ve benzeri özellikleri geliştirirler. Geliştirilen bu maddi ve manevi unsurların tamamı birlikte o toplumun kültürünü oluşturur.

Sosyal hayatın devamını sağlamaya yardımcı olan her kurumun kendisine özgü bir kültürü olduğu gibi okulların da kendilerine özgü kültürleri vardır. Okul kültürünü, okulun sosyal çevresinin üyeleri tarafından tarihi süreç içerisinde aktarılan normlar, değerler, inançlar, törenler, ritüeller, gelenekler ve mitleri kapsayan anlam örüntülerini ifade eder (Stolp ve Smith, 1994: s. 18). Okul toplumunu oluşturan, idareci, öğretmen ve diğer çalışanlar, öğretimsel amaçları gerçekleştirme yönündeki rol davranışları ile kendi kişisel ihtiyaçları arasında dinamik bir ilişkiler ağı geliştirirler. Bu dinamik ilişkiler sonucunda okul, toplumsal kültür içerisinde kalan ama aynı zamandan bu kültürden farklılaşan orijinal bir kültür oluşturmaya başlar. Okul toplumu içerisinde gerçekleşen etkileşim ve ilişkiler, okul kültürüne özgü ortak değerler, normlar, inançlar, düşünme yolları ortaya çıkarmaya ve geliştirmeye başlar. Geliştirilen okul kültürü, okula bir kimlik duygusu kazandırır ve onu diğer okullardan farklılaştırarak ona bir kimlik kazandırır.

Öğretmen, öğrenci ve yöneticilerin duygu ve düşüncelerinin şekillenmesinde okul kültürü etkili bir rol oynar. Öğretmenler çok yönlü değer ve beklentilere sahiptirler. Öğretmenlerin çalışmaya istekli olması, gelişimin önemine inanması, öğrencilerin kapasitelerinin belirlenmesinde geçmiş yaşantıların önemli olduğuna inanması, düşüncelerini birbirleriyle paylaşması, yeni öğretmenlere mesleksi destek vermesi, bütün öğrencilerin öğrenebileceğine inanması, farklı meslektaşlarını ve öğrencilerini kabullenmesi, işbirliği ve takım çalışması içerisinde çalışması öğretmen değerlerinin farklı yönlerini gösterir (Demirtaş, 2010).

Okul kültürü, okulun zaman içerisinde oluşturduğu bir yaşam tarzını ifade eder. Okulun tarih ve gelenekleri, okul çalışanlarının birikimleri; karşılıklı etkileşimleri, zamanla okula özgün bir kültürün gelişmesine neden olur. Bu kültür; norm, inanç, değer, tutum, beklenti, davranış ve eğilimlerden oluşur. Sonunda okulda nelere önem verildiği, nelerin değersiz bulunduğu, nasıl hareket edileceği konusunda çalışanlar arasında ortak algılar oluşur. Bundan dolayı okulun temel işlevi olan eğitim ve öğretimde öğrenciden ve öğretmenden neler

beklenmesi gerektiğini, nelerin vurgulanması gerektiğini belirleyen faktör okul kültürü olmaktadır. Etkili okullarda kültür eğitim ve öğretimi destekleyici nitelikte, bireysel öğrenme ve gelişme çabalarını özendirici özelliklere sahip olur (Balci, 2007).

Okulun kendisine özgü olan kültürü toplumsal kültür ile uyumludur ve üst kültürden soyutlanmaz. Okul, toplumsal kültürün yaşanmasında, geliştirilmesinde ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir işleve sahiptir. Bu minvalde, toplumsal kültürü çocuklara ve gençlere tanıtır, onların bu kültürü içselleştirmelerini ve yaşamalarını sağlar. Bununla birlikte, mevcut kültürün beğenilmeyen ya da yanlış kabul edilen öğelerinin geliştirilmesi ya da değiştirilmesi doğrultusunda bir toplumsal uzlaşma sağlanmasına yardımcı olur. Bazı yerel toplumlarda kan davası ya da başlık parası alınması gibi sorunların ortadan kalkacak derecede azalması, buna bir örnek olarak gösterilebilir. Bu bağlamda okulların toplumda bir bilinç oluşturması sonucunda bu türden sorunlar sönmeye yüz tutmuştur. Toplumsal şuurlu oluşturulması yoluyla kültürel gelişme sağlanabilir.

Ahlaki Bir Sistem Olarak Okul

Bir toplumun varlığını devam ettirebilmesi için belli kurallara ihtiyaç duyulur. Söz konusu kurallar yazılı olabileceği gibi yazısız da olabilirler. Hukuk kuralları yazılı kuralları teşkil eder. Bunlarla birlikte, yazılı olmayan bazı kurallar da toplumsal yaşamda etkilidir. Yazılı olmayan kurallar gelenek, görenek, töre ve ahlak olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahlak kavramı Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlükte (s: 48) iki farklı şekilde yer alır "Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları"; "Belli bir toplumun belli bir döneminde bireysel ve toplumsal davranış kurallarını tespit eden ve inceleyen bilim".

Özünde gelenek, görenek, töre ve ahlak kavramaları, belli bir toplumun varlığını, düzenini ve geleceğini sağlamaya yönelik kabul edilen ve toplumun üyeleri tarafından paylaşılan anlayışları, inanışları, düşünceleri, davranışları ve alışkanlıkları ifade eder. Bhusus ahlak, kültürel değerler ve ideallerle ilgili doğru ve yanlışları, bunlara uygun olarak nasıl davranılması gerektiğini belirleyen geniş tabanlı yazılı olmayan standartları içerir. Ahlakın hem pratik hem de teorik yönü vardır. Okul

örgütü, ahlakın hem pratik hem de teorik yönüne ağırlık vermek durumundadır. Okulun en önemli işlevlerinden biri çocukların ve gençlerin içerisinde yaşadıkları toplumun davranış biçimlerine ve kurallarına uymalarını sağlamaktır. Okul aynı zamanda, öğrencilerine ahlak bilimi öğretme ve bu bilimi geliştirme işlevini de yerine getirmek durumundadır. Böylece okullarda ahlak eğitimi, iki amaca hizmet etme ile karşı karşıyadır.

Öğretmenlik meleği, çeşitli alanlarda kendisi doğru değerlendirme yapabilecek duruma gelmiş ve bunun gereklerini yerine getirerek yaşayan birinin, diğer insanlara bunun nasıl yapılabileceğini göstermesidir. Bu bakımdan öğretmenlik, öğrencilere ilişkin her şeyi, onların insanlaşmasına katkıda bulunması veya bu doğrultuda eylemde bulunma mesleğidir denebilir. Öğretmen olma bilinci, felsefe, hukuk, fizik ya da bilgisayar dersi verirken başka insanların insanlaşmasına yardım etme bilincidir (Kuçuradi, 2009).

İnsanlaşmak güzel ile çirkini; iyi ile kötüyü ayırt etme ve iyi davranışlar sergileme şeklinde görülebilir. Birey daha çocukluktan itibaren iki aşamayı ayırt edebilir: İlk aşama, çoğunlukla aile içinde ya da anaokulu döneminde yer alır; izleyen aşama ise, ilkokul döneminde aile çevresinden ayrılmaya başlanan zamana denk gelir. Bu ikinci aşamada çocuk, daha geniş bir çevrenin üyesi olur. Bu dönem, ahlaki özelliklerin oluşmasında gerçekten önemli bir dönemdir. Birinci aşamada, çocuk henüz çok küçük; entelektüel gelişimi oldukça ilkel ve duygusal hayatı çok basit ve az gelişmiştir. Entelektüel temeli henüz, ahlakı besleyen karmaşık duygular ve fikirler için yeterli değildir. Entelektüel ufkunun bu dar sınırları aynı zamanda onun ahlaki anlayışlarını da sınırlar. Bu aşamada ancak çok genel bir fikir, birkaç basit düşünceye ve duygulara temel bir giriş niteliğinde bir eğitim verilebilir. Diğer taraftan, okul çağının sonuna kadar ahlakın temellerinin atılmaması durumunda, ilerleyen zamanlarda bu, asla mümkün olmaz. İyi bir ahlaki temele sahip olmayan bir kimse başlamış olduğu işi tamamlayabilir, duyarlılıklarını geliştirebilir ve bazı entelektüel konuları öğrenebilir. Ancak bu ikinci çocukluk dönemine kadar bir temelin atılması gerekir. Bundan dolayı öncelikle dikkatler uygun şekilde bu gelişim aşamasına yoğunlaştırılabilir (Durkheim, 2014).

Çocuğa erdemler kazandırılarak ahlaki yönden etkilenmesi mümkündür. Ama bütün erdemler aynı zamanda kazandırılmaz. Okulun erdemleri öncelik sırasına göre öğrencilere kazandırılması beklenir. Kazanılan her erdem, ardın gelecek erdem ya da erdemler için zemin oluşturur. Kazanılan erdemler serisi, bireyin yaşamının özel şartlarına rahatlıkla uyum sağlayan genel eğilimlerin gelişmesini kolaylaştırır. Öğrencilere ahlaki erdemleri kazandırmak için öğretmelerin yeteri kadar zamanları yoktur. Bu nedenle çocukların keşiflerine yönelerek okulların işleyişinde karşılaşılan bu en büyük engel aşılabılır. Çocuğa kazandırılması gereken erdemlerin sayısı çok fazladır. Bireyin en önemli erdeme sahip olabilmesi için diğer erdemlere de olsa sahip olmalı gereklidir. Bundan dolayı erdemli olabilmek için çok fazla gayret sarf edilmelidir (Durkheim, 2014).

Okul, toplumun ahlak kurallarını öğrenmelerinde ve bu kurallara uymalarında çocuk ve gençlerin yardımcı olur. Daha da önemlisi okul, öğrencilerin kendine özgü bir ahlak sistemi oluşturmaya ve bu kurallara uyma bilinci kazanmasına yol gösterir. Öğrenci, toplumun ahlak kurallarına ters düşmeden kendi ahlaki kurallarını oluşturmaya öğrenir. Toplumsal ahlaka aykırı tutum, tavır ve davranışların kabul görmeyeceği bireyin toplum tarafından dışlanabileceği gerçeğini görmesinde okul toplumu öğrenciye rehberlik eder.

Sonuç

Okul sosyal, kültürel ve ahlaki bir sistem olup aynı zamanda bu özelliklere sahip öğrenciler yetiştirir. Sosyal, kültürel ve ahlaki yönler olmadan bir toplum inşa edilemez. Bu bağlamda toplumun oluşumunda ve devamlılığında okulun hayati bir önemi vardır. Bunu sağlayabilmek için okulun bazı görevleri başarıyla yerine getirmesine ihtiyaç duyulur. Burada "okul" kavramı ile kast edilen şey aslında eğitim sisteminin tamamıdır. Türkiye eğitim sistemi açısından baktığımızda, okullarda uygulanan müfredatın hazırlanmasında toplumsal özellikler ve beklentiler yeterince dikkate alınmamış ya da göz ardı edilmiştir. Müfredat geliştirme sürecinde uzmanların rolü başat durumdadır. Bu başatlık durumu o derece barizdir ki müfredat geliştirme sürecine öğretmenler dışında başka bir toplumsal kesimin ortak edildiğine tanık olamıyo-

ruz. Katılımı sağlanan öğretmenlerin ise bu alanda ilgili ya da yeterli olmalarından dolayı tercih edildiklerine yönelik somut deliller yoktur. Nasıl seçildikleri genellikle bilinmemektedir. Süreç içerisinde katılımcı öğretmenler aslında program geliştirme uzmanlarının güdümünde çalışmakta ve ciddi bir katkı sağlayamamaktadırlar. Kaldı ki müfredat geliştirme sürecine çok az öğretmen (yaklaşık yüz – yüz elli kişi) dahil edilmektedir. Oysa bu sürece bütün öğretmenlerin dahil edilmesi gerekmektedir. Müfredat hazırlama sürecine öğretmen katılımının artırılması, olası yanlışların önceden görülmesine fırsat verir. Diğer taraftan öğretmen katılımı, onların müfredatın felsefesini, amaçlarını, içeriğini, değerlendirme durumlarını hem öğrenmesine hem de içselleştirmelerine yardımcı olur.

Okul yöneticilerinin atanmasında sınavların tek ölçüt olmasından vazgeçilmelidir. Yöneticilik sınavına girebilmek için hizmet öncesi ya da hizmet içi eğitim şartı getirilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bugünlerde dile getirilen “profesyonel yönetici” kavramı ile kast edilenin bu olduğunu düşünüyorum. Hiçbir eğitim almadan genel kültür, yönetim bilimi, inkılap tarihi, Türkçe içeriğinden oluşan bir sınavdan elde edilen başarı, yöneticilik için uygun bir ölçüt değildir/olamaz. Yöneticilerin atanmasında sivil toplum kuruluşlarının söz sahibi olmalarını sağlayacak bir mekanizma oluşturulabilir. Yönetici performansının toplumsal beklentileri karşılama ve toplumla bütünleşme ölçütlerine yer verilmeli ve bu ölçütün ne derecede yerine getirildiğinde sivil toplum kuruluşlarının da görüşleri alınmalı, sadece üstlerin ve/ya müfettişlerin değerlendirmeleriyle yetinilmemelidir.

Öğretmelerin görev yapacakları toplumun sosyal, kültürel, ahlaki ve dini ya da mezhepsel özelliklerini tanımadan doğrudan doğruya okullara atanması, onların toplumla bütünleşmeleri önünde önemli bir engeldir. Eski Milli Eğitim Bakanlarından Hüseyin Çelik döneminde kısa bir süre uygulanan adaptasyon / uyum sağlama programına devam edilmedi. Bu programa tekrar başlanmalı, öğretmen atandığı tarihten itibaren görev yapacağı toplumun sosyal, kültürel, ahlaki ve inançsal yapısını tanıyacak bir adaptasyon sürecine tabi tutulmalı ve program en az altı ay sürmelidir.

Okulun topluma öncülük yapabilmesi ancak “öğrenen okul” olmakla mümkündür. Okul; hüküm veya emirler, tüzük veya tepeden inme kuralı olmadan, bunun yerine bir öğrenme yönelimi belirleyerek sürdürülebilir biçimde canlı ve üretken hale getirilebilir, başka bir deyişle öğrenen okul olabilir. Peter Senge ve arkadaşlarına göre öğrenen okulu oluşturmak ancak beş öğrenme disiplini sürekli geliştirmekle mümkün görünmektedir. Bu disiplinler: (1) sistem düşüncesi (2) kişisel ustalık, (3) zihni modeller, (4) paylaşılan vizyon ve (5) takım halinde öğrenmedir. *Sistem düşüncesi*, okulu çevresiyle birlikte ele almayı, tek tek olaylara ya da bireylere odaklanmaktan ziyade bir bütünlük içerisinde analiz ve değerlendirme yapmayı gerektirir. *Kişisel ustalık*, okulun her bir üyesinin kendi alanında yeterli olmasına vurgu yapar. *Zihinsel modeller*, olaylara ya da sorunlara bakış açılarımızı gözden geçirerek mevcut düşünüş tarzımızın değerlendirilmesini ifade eder. *Paylaşılan vizyon* disiplini yönetici, öğretmen, öğrenci, öğrenci, aile ve toplumun üzerinde uzlaşmaya varacağı amaçların belirlenmesini gerektirir. Son olarak *takım halinde öğrenme*, kişilerin öğrenmesinin yeterli olmadığını, bir takım gelişebilmesi için takımın her bir üyesinin diğerleri ile eşgüdümlü bir şekilde öğrenmesini gerektirir. Öğrenen bir okulda, toplumla bütünleşme sağlanmadan girilen etkinliklerin ya da projelerin başarılı olamayacağı bilinci etkili olur. Toplum ile birlikte hareket etmeye ve toplumu yanına almaya yönelik etkinlikler tasarlanır ve uygulanır.

Kaynaklar

- Balci, A. (2007). *Etkili Okul, Okul Geliştirme: Kuram Uygulama ve Araştırma*. Ankara: Pegem A.
- Demirtaş, Z. (2010). Okul Kültürü ile Öğrenci Başarısı Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Bilim*, 35(158), 3-13.
- Durkheim, E. (2014). *The First Element of Morality, The Spirit of Discipline*. In: The Structure of Schooling: Readings in the Sociology of Education. Eds.: Richard Arum, Irene R. Beattie and Karyl Ford, Third Edition, Sage Publications,
- Kuçuradi, İ. (2009). *Uludağ Konuşmaları*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). *Eğitim Sosyolojisi*. Ed. Cafer Vayni. MEB Devlet Kitapları.
- Senge, M. P., Cambron, N., Lucas, T., Smith, B., Dutton, J., ve Kleiner, A. (2014). *Öğrenen Okullar* (Çeviri Editörü: Münevver Çetin). Ankara: Nobel.
- Stolp, S. & Smith, S. C. (1994). *School culture and climate: The role of the leader*, OSSC Bulletin. Eugene: Oregon School Study Council.
- Türk Dil Kurumu (TDK), (1998). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK yayınları.

Eğitimde Teknoloji Kullanımına Eleştirel Bakış

Zafer ÖZER
Konya Maarif Müfettişi

Günümüz dünyasında, teknolojinin geldiği nokta düşünüldüğünde, sağlıklı bir toplum ve gelecek tasavvuru oluşturmada nasıl bir eğitim modeli/sistemi inşa edilmesi gerektiği hususlarında politikacıların, özellikle de eğitimcilerin kafaları karışmış durumdadır. Bilişim teknolojisi ve onun ürettiği diğer unsurlar insan yaşamına dair tüm niteliklerin değişimini sağlayarak, tanımlanması ve yönetilmesi güç bir toplumsal yapının oluşumunu gündeme getirmiştir. Bu durum doğal olarak da ülkelerin eğitim sistemlerini yöneten, kurgulayan yönetici ve eğitimcilerin karar verme süreçlerini zorlaştırmıştır. Çağa dair tüm bu gelişmelerin, insanın hayrına ya da şerrine mi olacağı sorusu ciddi bir tartışma olarak sürekli bir şekilde gündemi meşgul etmeye başlamıştır. Bu noktada, eğitim sistemi, eğitim, öğrenme, eğitimli insan, vs. kavramlarına yüklenen anlamlar üzerinde müşterek oluşturmak giderek zorlaşmaya başlamıştır. Halen çağımızda kabul edildiği şekliyle, eğitim sistemlerinin asıl fonksiyonu, ihtiyaç duyulan alanda istenilen nitelikte ve formasyonda bireylerin eğitimini sağlamaktır. Toplum adına karar vericilerin (hükümetler) en çok proje ürettikleri ve en çok zorlandıkları alan, eğitim sorunları üzerine olmuştur. Gelişmiş ülkelerin seçim kampanyası dönemlerinde bile politikacıların öncelikli iddiaları ve parti programına aldıkları konuların başında "eğitim reformları" gelmektedir. Bu demektir ki, eğitim sorunsalı, sadece gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerin soru-

nu değildir. Eğitim işi, insanlık tarihiyle başlayıp, gelecekte devam edecek ve hiçbir zaman da tam olarak çözülemeyecek, insanlığın en kadim sorunu olarak karşımızda duracaktır.

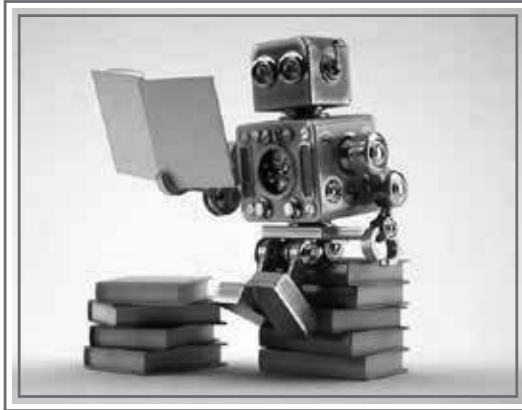
Doksanlı yıllardan itibaren insan hayatını kuşatan, onu etkileyip yön veren en önemli gelişme bilişim teknolojisindeki gelişmelerdir. Tarih boyunca insanın uygarlık serüveninin belli dönemlerinde hayatı kolaylaştıran, geliştiren ve şekillendiren pek çok dönüm noktası olmasına rağmen, bilgisayar teknolojisinin etki derecesi diğerleriyle kıyaslanamayacak düzeyde fazladır. Eğitimin daha etkin ve nitelikli yani bireyi, belirlenen hedeflere ulaştırma noktasında yöntem belirle-

mede teknolojik gelişmeler önemli yer tutmaktadır. Öğretim strateji, yöntem ve teknikleri, çağın ürettiği teknolojilerin gelişimine göre şekillenmektedir. Özellikle son yıllarda, "bilişim teknolojisindeki tanımlanamayacak düzeydeki gelişmelerin, yaşama dair her şeye müdahil olmasının

yanında, "eğitim" işinde nasıl, ne derece kullanılacağı temel bir tartışma konusu olarak gündeme oturmuş bulunmaktadır.

Bilişim Teknolojisi ve Eğitim

Bilişim teknolojisi, bilginin toplanmasında, işlenmesinde, depolanmasında, ağlar aracılığıyla bir yerden bir yere iletilip kullanıcıların hizmetine sunulmasında kullanılan, iletişim ve bilgisayarlar

dâhil bütün ekipmanları kapsayan teknolojilerdir. Bu minvalde eğitimin tanımı, bireyin bilgilendirilmesi / öğretiminin esas alınması durumunda, bilişim teknolojisi en önemli ve vazgeçilmez unsur olarak görülmek durumundadır. Bunun yanında, eğitim daha karmaşık bir özellik taşır. Bilgisayar aygıtının bireysel kullanıma uygun hale getirildiği tarihlerden itibaren, Milli Eğitim Bakanlığı "Bilgisayar Destekli Eğitim" olarak tanımladığı projeler kapsamında öğrencilerin, bilgisayarların ders içeriklerini doğrudan sunmasına, öğrenilenleri tekrar etmesine, problem çözme becerilerinin geliştirilmesine, alıştırmaya yapmalarına, bireysel öğrenmelerine ve benzeri faaliyetlerle, öğrenme-öğretme aracı olarak kullanılmasına katkı sağlamayı amaçlamıştır. Özet olarak; çağdaş insan için bilgisayar okur-yazarlığı temel bir zorunluluk olarak görülmeye başlamıştır.

Ülkemizde bilgisayar destekli eğitim, 1984 yılından beri eğitim kurumlarında uygulamaya çalışılmaktadır. Bu süreçte, karatahtadan, her okula bilgisayara ve her okula bilgisayardan, her sınıfa bir bilgisayara geçiş hedeflenmiş, 1998-2004 yılları arasında uygulanan Dünya Bankası destekli bir proje olan Temel Eğitim Projesi kapsamında, (Örneğin TEP'in I. Faz) 2.802 ilköğretim okulunda 3.188 BT sınıfı kurulmuştur. Her sınıfa bilgisayar aşamasını ise MEB'in eğitimde reform olarak tanımladığı, Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (Fatih) Projesi oluşturmaktadır. Bu Proje kapsamında, tüm okullarda etkileşimli tahta, tablet bilgisayar, internet ağı alt yapısı sağlanması öngörülmüştür. İlk olarak 2010-11 öğretim yılında, ortaöğretim düzeyinde uygulamaya konulan Fatih Projesinin, 2019 yılına kadar, diğer öğretim düzeylerinde de yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Ancak tüm bu projelerin hedeflendiği şekliyle öğrenme ortamları ve öğrenmenin niteliğini arttırmasının ötesinde, eğitimsel açılarından bireye ne gibi fayda sağladığı ayrı bir tartışmayı gündeme taşımıştır.

Fatih projesinde teknolojinin çok amaçlı siyasal, toplumsal, ekonomik ve eğitimsel dönüşü-

rücü etkisi hesaba katılarak yürürlüğe konulmaya çalışılmıştır. Fatih Projesinin, eğitimsel açıdan öğrenme ortamı, öğrenci ve öğretmenlere yönelik birtakım dönüşümleri de içermesi; örneğin, eğitimde kullanılan teknolojik araç-gereçlerin, öğrencilerin derse karşı ilgisini, katılımını artırması ve öğrenmelerini kolaylaştırması hedeflenmiştir. Ancak, yapılan bazı araştırmalarda eğitim teknolojisinin öğrenci başarısı üzerinde olumlu olduğu kadar, olumsuz etkilerinin de olduğu saptanmıştır. Kontrol altına alınamayan bilgi paylaşımı, yaşamın her anını kuşatan avantajları sağlamakla birlikte; bu avantajların yan tesiri olarak, toplumsal çözümlere varan sorunları da ürettiği gözlenmektedir. Bu noktada, teknolojinin kurlsızca

insan hayatına girmesi, eğitimi insanın tanımı, eğitimin nasıl ve hangi yöntemlerle verileceği, eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü mekânların ne/nereler olacağı konularında ciddi tartışmaları gündeme getirmiştir. Bilişim teknolojisinin ortaya koyduğu sı-

nırsız iletişim, peşine yetişilemeyen ve kümülatif artan bilgi ve buna ulaşmanın kolaylığı, gerçekliğin dışında sanal kurgulanan alanlar, bireylerin zihnindeki standartları kaldırmış durumdadır.

Temel Eğitimden Beklenenler ve Teknoloji

Eğitimin tanımı, farklı bakış alanlarına göre değişebilir. Bu tanımlardan en klasik olanı, kültürün, yeni nesle aktarıldığı faaliyetler olarak ifade edilmektedir. Kültür kavramı, daha çok yerelliği, özgünlüğü tanımlar. Yaşanılan coğrafyanın tüm özellikleri kültürün içinde yer alır. İnsan, yaşadığı kültürel çevrenin ürünüdür. Bireyin davranış şekilleri, esprileri, dili, inancı, hayat tasavvuru ve algılayışı bu tanım içinde değerlendirilir. Okullar da bu değerlerin kazanıldığı mekânlar olarak, tüm zamanlarda eğitimin vazgeçilmez unsuru olarak işlevini sürdürmektedir. Kabul gören klasikleşmiş tanımla Eğitim: "Bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla ve istendik yönde davranış değişikliği meydana getirme süreci," olarak ifade edil-

miştir. Bu tanımı biraz açarsak; eğitim bir davranış değiştirme sürecidir. Eğitim, bireyin kendi yaşantısı yoluyla gerçekleşir. Eğitim, istendik yönde bir değişimi öngörür ve eğitim, kasıtlı yapılan bir faaliyettir.

Bu bağlamda okullarda yürütülen eğitim faaliyetlerinde, model belirleyici faktörler olarak, bireyin hangi standartlarda davranış kazanacağı, yaşadığı toplumsal çevre, eğitim politikaları, benimsenen ekonomik model, temel faktörler olarak sıralanabilir. Yaşamın devam ettiği sosyo-ekonomik yapı ile okul programlarında bir paralellik olmalıdır. Günümüz dünyasındaki tüm değişmelerin, evimizin içinde olurcasına yaşanması, eğitim program ve yöntemlerinin temelden sarsılmasına neden olmuştur. Artık yerel gerçeklerin yanında, evrensel gerçeklerin de gündeme gelmesi, her iki kanadın ihmal edilmemesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Dünyanın küçülmesine bağlı olarak, eğitimli insanın da tanımında değişmeler, yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Önceleri eğitimli insanın tanımında ulusal hassasiyetler ağırlık kazanırken; günümüzde bu tanım daha evrensel doğru bir eğilim göstermektedir. İnsan modelimizin inşasında, bir taraftan yerel özelliklerimiz ve bu özelliklerin avantajları dikkate alınırken, diğer taraftan, küresel değer ve gerçeklikler de ortak kanaat olarak benimsenmektedir. Küresel gerçeklik derken, teknolojinin geldiği noktanın, nereye kadar uzanacağını hiçbir zaman kestirilememesi, insan yaşamına ait tüm alanların kuşatılması, "gelişmelerin, insanın faydasına mı, yoksa zararına mı olacağı," sorularını şimdiden temel problem olarak karşımıza çıkarmış durumdadır.

Eğitim sistemimizin atölyesi durumunda olan okullarımızda teknoloji, dönemin özelliği ve imkânları ölçüsünde, etkili öğrenmenin bir yöntemi olarak kullanılmaya devam etmektedir. Genel olarak bilişim teknolojisinin eğitim ortamında kullanılmasının, eğitimin akademik boyutuna katkı sağladığı, geliştirdiği, öğrenmeyi daha kolay bir hale getirdiği rahatlıkla söylenebilir. Teknoloji, her ne kadar öğrenmeyi kolaylaştırır da, okulların akademik öğrenmenin yanında, hayata dair farklı becerilerin kazanıldığı mekânlar olarak, çok yönlü misyon yürüttüğü de yadsınamaz bir gerçektir. Bilişim teknolojisi öyle bir noktaya geldi ki, bireyler artık bu teknoloji ile okula gitmeden de öğrenmeye dair belli kazanımları elde edebilmektedir. Ancak, eğitim için okul ortamının vazgeçile-

mez mekânlar olduğu kabulü, tüm zamanlarda geçerliliğini sürdürecektir. Okulun öğrenmeye dair belli beceri ve kazanımların dışında, birlikte yaşama dair, temel beceri ve kazanımlarının da öğrenildiği, ortak yerler olarak vazgeçilmezliğini devam ettireceği anlaşılmaktadır.

Özellikle, "örgün eğitim"i, birinci ayağı olan ilkokulun, çocuğun eğitiminde apayrı bir önemi vardır. Temel/zorunlu eğitimin amaç ve ilkeleri incelendiğinde, akademik kazanımları, birincil değer olarak görülmez. Eğitim programlarının ekseninde, bu yaş çocuğunun temel özellikleri dikkate alınır. Çocuğun bu yaş özelliğine uygun olarak, hayata dair temel beceri, benlik ve sosyal gelişimleri esas alınarak program belirlenir. Okul öncesi ve ilköğretim, bireyin hayatla, ebeveyni olmadan karşı karşıya kaldığı ve devlet tarafından, çocuğun gelişim özellikleri düşünülerek içeriğinin belirlendiği eğitim kademeleridir. Çocuğun, sosyal ve benlik gelişimi bu dönemlerde şekillenir. Böyle olunca, temel eğitim dönemi (ilkokul/ortaokul) daha bir özenle müdahale edilen (ince ele-nip sık dokunan) alanlardır. Bu dönemde çocuk sosyal bir varlık olduğunun farkına varır. Bu dönemde kendini tanımak için fırsatlar bulur. Kendini, ailesini, çevresini, olup bitenleri öğrenmeye başlar. Kendisinin dışında dünyalar tanır. Dış dünyada yaşayabilmenin şartlarını öğrenir, bu dünyada kendisinin biricik olduğunu fark etmenin yanında, kendisi dışındakilerin de biricikliğini fark etmeyi öğrenir. Oyun oynamak onun için hayatı etkin yaşayabilmedir. Bununla paylaşım kurmayı, duyarlı olmayı, dolayısıyla hoşgörüyü öğrenir. Bu süreçte, aklını nasıl kullanması gerektiği üzerinde faaliyetler ortamında olur. İçinde yaşadığı kültürü tanır. Anadilini en güzel şekilde kullanmasını, meramını gidermeyi, düşüncelerini sözlü/yazılı olarak ifade etmeyi öğrenir. Tabi ki, tüm bunları yaşantı içerisinde gerçekleştirir. Kısacası çocuk, yaşama dair değer yargılarını bu süreçte geliştirip olgunlaştırır. Okul ortamı buna imkân sağlayan, kasıtlı kurgulanan yegâne ortamdır.

Öğrenme ile ilgili olarak (eski bir literatür olsa da) Edgar Dale, öğrenmenin kalıcı olarak sağlanması için tasarladığı model, tüm eğitimcilerce referans olarak kabul görmektedir. Edgar Dale, "Yaşantı Konisi" olarak adlandırdığı modelde, kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesi için, somuttan soyuta, çok sayıda duyu organlarıyla edinilenden, az sayıda duyu organıyla edinilene, kendi kendine edinilenden, başkalarının yardımıyla edinilene

doğru bir sıra izlenmiştir. Öğrenmede öngörülen yaşantıları en etkili olandan en az etkili olana doğru sıralanışına (koninin en tabanından tepesine doğru sıralanışı) bakarsak; 'Doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılar', 'Model ve numunelerle edinilen yaşantılar', 'Dramatizasyonla edinilen yaşantılar', 'Gösteriler yoluyla edinilen yaşantılar', 'Geziler yoluyla edinilen yaşantılar', 'Sergiler yardımıyla edinilen yaşantılar', 'Televizyonla edinilen yaşantılar', 'Hareketli resimlerle edinilen yaşantılar', 'Radyo, plak şerit,(cd), resimlerle edinilen yaşantılar', 'Görsel sembollerle edinilen yaşantılar' ve 'Sözel sembollerle edinilen yaşantılar' şeklinde sıralanmaktadır.

Görüldüğü üzere, öğrenme materyallerinin etkin kullanım amaçları, öğretilecek içeriğin soyuttan somuta doğru sınıflandırılması ve öğrencinin birden fazla duyu organına hitap etmesidir. Çünkü ilköğretim çağı öğrencileri, somut işlemler döneminindedir. Bu dönemdeki çocukların, öğrenmeye yönelik kazanımları için hazırlanan ders içeriği, öğrencilerin bütün duyu organlarına hitap edecek özellikte, somut materyaller ile desteklenmiş olmalıdır. Aynı zamanda, çoklu zekâ kuramı uygulamalarında, çocuğun öğrenme biçimine uygun öğrenme ortamı ve yöntem belirlemede tüm duyu organlarına hitap edilmesi, bu sınıflamaya paralellik gösterir.

Diğer taraftan, okul ortamında çocuk, araştırma ve gözlem yoluyla hayata dair tüm alanlarla ilgili bilgi edinme sürecine katılır. Bilgi edinme, aynı zamanda onun kendi yaşantıları üzerine kurulu gerçeklik algısını oluşturur. Yani çocuğun öğrenmek için okulda olması gerekir. Bu öğrenmenin niteliği ve öğrenmenin hangi aşamada, hangi içerikte ve nasıl gerçekleştirileceği, program geliştirme çalışmaları olarak uzmanların uğraşı vereceği alandır. Özellikle, program geliştirme çalışmalarında, felsefi arka plan olarak en son gelinen nokta olan, "yapılandırmacı yaklaşımı," Millî Eğitim Bakanlığı, 2004 yılından beri, özellikle ilköğretim okullarında uygulamaya koymuştur. Okullarımızda uygulanan eğitim programlarımız "yapılandırmacı öğrenme kuramı," temel alınarak hazırlanmıştır. Yapılandırmacı öğrenme kuramının, kuramsal ilkelerinden ziyade, okul ortamında etkin öğrenmenin ne olduğu ve öğrenmeye ilişkin strateji ve yöntemlerin neler olduğu üzerinde program geliştirme çalışmaları yapılmıştır.

Bu programda, öğrenciler çeşitli etkinlikler yoluyla öğrenme-öğretme sürecinde aktif rol

alırlar ve bilgiyi kendileri yapılandırır. Öğrencinin günlük hayatında kullanabileceği ve kendisine gerekli olan temel bilgiler, kendi deneyimleri sonucunda, yine kendisi tarafından yapılandırılacaktır. Bu kuramda, öğrencilerin temel yaşam becerilerini kazanmaları esastır. Öğrenciler bir yandan bilgileri yapılandırırken, diğer yandan da temel yaşam becerilerini kazanırlar. Bu yüzden esnek bir programdır. Araştırma, inceleme, sorgulama, plan yapma, eleştirel düşünme, karar verme gibi üst düzey zihinsel süreçler vurgulanmaktadır. Sadece ürün değil, süreç de değerlendirilmektedir. Bireysel farklılıklar nedeniyle her öğrencinin farklı zekâ alanlarında ve farklı öğrenme stillerini kullanarak daha iyi öğrenebileceği varsayımı benimsenmiştir. Bireylerde aranan temel değerler ve kişisel nitelikler (empatik düşünebilen, öz saygı ve öz güveni gelişmiş, hoşgörülü, sabırlı, iyiliksever) vurgulanmıştır. Öğrencinin, yaş özelliğine uygun oyun oynama ihtiyacını göz önünde bulundurmaktadır. Eğitim-öğretim sürecine aktif olarak katılmanın, oyun kadar eğlenceli ve keyifli olduğunu öğrencilere yaşatmayı amaçlamaktadır. Her çocuğun "özgün", "biricik" ve "saygıdeğer" bir birey olduğu varsayımına dayanmaktadır. Dolayısıyla da bireyin kendini tanıması ve bireysel farklılıklarını fark etmesi sağlanmaktadır. Yapılandırmacı programda teknoloji, etkin öğrenme, amaçlı öğrenme, özgün öğrenme ve işbirlikçi öğrenme amacıyla kullanılmalıdır. Özetle; yapılandırmacı programda öğrenme, salt bilgi depolamanın ötesinde, farklı bir faaliyet alanıdır. Öğrencilerin öğrenme sürecine öğretim faaliyetlerinin içerisine aktif olarak katılımı sağlanmaya çalışılmaktadır. Teknoloji, burada bir amaç değil, öğrenme sürecinde gerektiğinde kullanılan bir araç özelliği taşır. Salt teknoloji kullanımının programda amaçlanan sosyal, kültürel içerikli ve çocuğun benlik gelişimi ile ilgili kazanımların öğrenilmesine ya da yaşantı olarak benimsenmesine katkı sağlamaya çağrı aşikârdır.

Günümüz dünyasında, yeni neslin zihin kodlarının bilgisayar teknolojisi temelli olması, beraberinde ciddi tartışmaları da gündeme getirmektedir. Yaşamın her alanına giren ve geri dönüşün mümkün olmadığı, bilgisayar teknolojisi eğitim ortamında da bilgiye ulaşmanın en önemli bir aracı olarak görülmektedir. Bilgisayar, eğitim ortamlarında hem araç hem de amaç olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda Bilgisayar okur-yazarlığı, bilgisayarın eğitim ortamında amaç olarak kullanılmasıdır. Bu uygulama, öğrencilere bilgisa-

yarın ne olduğu ne gibi özellikleri ve yeterlilikleri olduğundan, programlama dillerinin öğretimini de kapsayan geniş bir alandır. Özetle; bilgisayar okur-yazarlığı, öğrenme ortamında öğrencinin bilgisayarı, ihtiyacı doğrultusunda etkili kullanabilmesidir. Bilgisayarın araç olarak kullanılması ise bilgisayar destekli eğitimi içermektedir. Bilgisayar destekli eğitimi, bilgisayar teknolojisinin kazandırdığı imkânların, eğitim sürecinde işe koşulması olarak özetleyebiliriz.

Bilgisayar teknolojisinin geliştirdiği uygulamalar (sosyal paylaşım siteleri, iletişim ve haberleşme alanları, data) bireylerin her saniye içinde bulunduğu ve bağımlılık yapan bir nitelik kazanmıştır. Özellikle okullarımızda kendisinden bir araç olarak faydalanmamız gereken bilgisayar teknolojisi, bireyleri alabildiğince kuşatmış durumdadır. Özellikle çocuklarımızın dünyasında, ileri düzeyde bağımlılıkla karşı karşıya kalındığı gerçeğinin farkına henüz varılmaya başlandığı görülmektedir. Okullarımızda öğrenmeye katkı sağlayan bir araç olarak gördüğümüz dijital dünya, çocukları çepçevre kuşatarak kendi yaşamının içinde nesneleştirmiştir. Sonuçta, sanala mahkûm olan ve ondan ayrı bir dünya kurgulayamayan bir topluma doğru evrilmekteyiz. Son dönem eğitim alanındaki alt yapıya yönelik yatırımlara baktığımızda, dijital teknolojisi ekseninde çalışmalar yapılmaktadır. Elbette dünyanın geldiği noktada, bu teknolojinin kullanılması gerekli ve kaçınılmaz bir durumdur, ancak ortaya konulan avantajlı uygulamaların tehditlerini de belirlemek, eğitimcilerin kafa yorması gereken en temel sorun olarak karşımızda durmaktadır. Hastaya verilen ilacın dozajının iyi ayarlanması gerekmektedir. Aksi takdirde, hasta tedavi edilmemiş olacaktır. Bu durumda, şimdi ve yakın gelecekte bizleri bekleyen ve çözümlü yeterince zor bazı problemleri tanımlayıp, çözüm bulmaya çalışmak gerekecektir.

Son Değerlendirme

Gelecek dönemlerde, eğitimin bireysel/toplumsal açıdan değeri ve okulların işlevi akademisyen, bürokrat ve uzmanlar tarafından tartışılır hale gelmiştir. Elindeki cihaza bağımlı olan bireylerin oranı çok yüksektir. Bu, aynı zamanda bir toplumsal bir sorundur. Yeni doğan ve parmak kasları gelişen bebekten yaşlısına kadar herkes ciddi bir bağımlılığın pençesine yakalanmış durumdadır. Eğitimcilerin işi, bu bağımlılıkla da mücadele etmek olmasına rağmen; etkili bir eğitim-

öğretim ortamı ve süreci oluşturmak adına, etkisi ve katkısı önü-sonu düşünülmeden yapılan, ama sonuç olarak, "teknoloji" küçük yaştaki çocuklarımızı köleleştirerek nesne haline dönüştürmüştür. Bilişim teknolojileri ve ona dair üretilen tüm aygıtların, insan neslini nasıl bir niteliğe dönüştüreceği merak edilmektedir. Bazı haber ve makalelerden öğrenildiğine göre; teknolojinin ana vatanı Silikon Vadisi'nin göbeğinde E-Bay, Google, Apple, Yahoo ve Hewlett-Packard gibi teknoloji devlerinin, çocuklarını göndermeyi tercih ettikleri okulda hiçbir teknolojik araç kullanılmadığını belirtmektedir. Bu okulda bilgisayar ekranı ya da akıllı tahtalar yerine karatahta, tebeşir, kağıt ve kalemin olduğu, öğrenmeye dair malzemelerin ise örgü şişi, dikiş iğneleri ve bazen de çamur olduğu, bunun dışında bolca oyun odaklı öğrenme ve hikâye anlatma faaliyetlerinin olduğu belirtilmektedir.

Şimdi durup düşünmek gerekir. Yazı içeriğinde açıklanmaya çalışılan hususların esasında, pedagoji biliminin gerçekleri olması ve bu bağlamda global ölçekteki teknoloji pazarlayan üreticilerin, kendi çocuklarını pazarladıkları ürünlerden uzak tutmaya çalışmaları ne anlama gelmektedir?

Yıllardan beridir, eğitimde kaliteyi artıracak teziyle hareket edilip, pek düşünülmeden ve ciddi finansmanlar aktarılan bilişim aygıtlarının, özellikle temel eğitim dönemi çocuklarına faydadan çok zarar verdiği gerçeğinden hareketle; yönetici ve uzmanların neler yapılması gerektiği hususlarında ortak bir irade/karar göstermeleri gerekir. En son gelişme olarak, Prof. Dr. Ziya Selçuk'un Bakan olmasının bu konuda önemli bir fırsat olarak görülmesi gerekir. Bundan dolayıdır ki, kendilerinin bakanlık makamına getirilmesi her kesim tarafından sevinç ve heyecanla karşılanmıştır. Sayın Bakanın, eğitim hususundaki müktesebatı ve görüşlerine baktığımızda, ümitvar olunmasında haklılık payının olduğunu görürüz.

"Pek yakın gelecekte, robotlardan dolayı çocuklarımız iş hayatına atılamayacaklar. Birçokları da işten atılacaklar. O yüzden okullar, robotların beceremeyeceği alanlara, yani temel insani özelliklerin geliştirilmesine yoğunlaşmalıdır. Karnenin sol tarafı talim, sağ tarafı terbiyedir. Sol tarafa yazılacak notlar için kurulan sistemleri, altyapıyı ve bürokrasiyi düşünün. Bir de sağ tarafı öğretmenlerin ne şekilde doldurduğunu düşünün. Sonra da terbiyeli çocuklar yetiştirme konusunda ne kadar ciddi olduğumuzu. Eğitim emzirmektir. Yani

şefkat, temas ve paylaşım olmadan eğitim olmaz. Şefkatsiz bir emzirme düşünebilir misiniz? Ortalamadan hızlı olmak, ortalamadan zeki olmak anlamına gelmez. Çocuklar sınavlarda bir veya iki dakikalık sürelerle puan kaybediyorlar. Ama gerçek hayatta öyle problemler var ki, bir ömür sürüyor. Birkaç dakika süren problemlere de genelde ihtiyaç molası deniyor. 21. yüzyıl becerilerinden hangisi Da Vinci veya Mimar Sinan'da yoktu? Mesela İşbirlikçi Problem Çözme becerisinin boyutlarından bir tanesi de şu; "Öğrenci ne zaman dinlemek ne zaman konuşmak gerektiğini bilir." Peki 13. yüzyılda yaşayan Sadi Şirazi ne demiş; "İnsan ruhunu iki şey karartır. Susulacak yerde konuşmak, konuşulacak yerde susmak." 800 sene sonra daha tatsız tuzsuz bir cümleyle karşımıza çıkan bu beceri, gerçekten 21. yüzyıla ait mi? Araçları amaç kıldık; sınav kazanmayı, sistemin ana gayesine dönüştürdük. ÖSYM bir dakikada soru çözebilenleri başarılı, iki dakikada çözebilenleri başarısız diye etiketlerken, aslında milyonlarca çocuğumuzun kendine olan güvenini yok eden bir kuruma dönüşmüştür. Türkiye'de başarısız olarak etiketlenen on binlerce çocuğumuz, dünyanın en iyi üniversitelerinde pekâlâ üstün başarılar ortaya koydular. Öğretmen kalitesiyle uğraşmak yerine, bilgisayar alımı, sınav sayısını artırma, öğretmene sınav koyma gibi gereksiz işlere yöneldik." diyerek eğitim sistemimizle ilgili ezber bozan gerçekleri en güzel şekilde ifade etmektedir.

Tüm açıklamalar ekseninde, özellikle bilişim teknolojilerinin eğitim ortamlarına entegre edilmeye çalışılması hususunda genel bir değerlendirme yapmak gerekirse:

1. Öncelikle temel eğitim (ilkokul/ortaokul) döneminde uygulanan etkinlik temelli program içeriğiyle, bilgisayarın (tabletlerin) en temel araç olması arasında problem oluşturabilecek uygulamalar programla (müfredat) teknoloji arasında bir uyumsuzluğa neden olabilir. Bilginin inşa süreci ile tüm bilgilerin hazır ve kolaylıkla çocuğun elinde olması ve bu şekilde öğrenmesi, uygulanan programın (yapılandırıcılık) ilkeleriyle çelişen yönlerinin olabileceğini göz ardı etmemeliyiz.
2. Okullarda yürütülen, öğrenmeye yönelik tüm faaliyetler, salt teknoloji ekseninde yapılması durumunda, okulların öğrenmeye yönelik pozisyonu tartışılır hale gelebilir. Sonuçta her ortamda öğrenme eylemi gerçekleştirilebilir. Tabi ki öğrenme, salt aka-

demik kazanımlardan ibaret değildir. Lakin bilgisayarın fazla cazibe taşıması nedeniyle diğer yöntemleri etkisiz bırakabilir.

3. Eğitimin en temel fonksiyonlarından biri, kültürün yeni nesillere aktarımıdır. Kültür tanımı içerisinde, ortak ülkü, ortak kaygı, değer yargıları inançlar vs. mevcuttur. Hayatı anlamlı kılan bu yargıların kazanımı, eğitimin hedeflerinde belirtilmiş olup, bu alana yönelik kazanımlar yaşantı sonucu oluşan değerlerdir. Bu yaşantıların önüne bilgisayarın geçmesi durumunda, gelecekte toplumsal çözülme ve travmaların oluşacağı da kaçınılmaz olacaktır.
4. Eğitim, aynı zamanda bireyin sosyal ve benlik gelişimine yönelik etkinliklerin amaçlı ve planlı olarak yürütüldüğü mekân (özellikle ilkökul) olarak, bireyin kendini, çevresini tanımasını ve buna yönelik davranışlar geliştirmesini sağlar. Yine bilgisayarlar, bu alana yönelik etkinlikleri aza indirerek, insani olan kazanımlara engel olabilecek niteliktedir. Bu durumda, okullarda uygulanması için nasıl bir program hazırlamalı ve bu programa yönelik olarak bilgisayarın (tabletler) eğitim faaliyetleri içerisinde nereye konulması gerektiği, asıl çözülmesi gereken sorun olarak beklemektedir.

Özet olarak, daha sağlıklı nesiller için tüm bu sorulara cevap bulmamız gerekecektir. Dijital teknolojinin, toplumsal problemlerin de kaynağı olabileceğine dair bilimsel araştırmalar mevcuttur. Okullarımız, arzulanan insan modelini ortaya koymada (ki bu model daha çok 'insani' olmalı) her zamanki biricik mekân olma özelliğini devam ettirmektedir. Geleceğin dünyasında okulların nasıl bir misyon alacağı tartışılırken, teknolojinin tüketeceği insanın kendini keşfetmesi konusunda okulların önemi tekrar gündeme gelecektir. O halde okullarımızın en temel amaçlarından biri de çocuklarımıza teknolojiyi nerede, nasıl ve ne kadar kullanacağını eğitimi vermek olmalıdır. Bundan sonraki süreçte okulların önemli bir misyonu da çocuklarımızın teknolojinin esiri olmadan 'teknolojiyi yönetebilme' becerisi kazandırmak olmalıdır. Bu problemi anlamak ve buna yönelik tedbirler almak, eğitimciler ve karar verme pozisyonundakiler için hayati önem taşımaktadır. Geleceğin dünyasında problemsiz bir toplumun inşası, bireylerin teknoloji ile olan irtibat düzeyine bağlı gibi durmaktadır.

Değişim ve Eğitim

Yakup YILDIZ
Eğitimci-Yazar

Farklı Bakış Açılılarıyla Eğitim

Mevzu "insan ve eğitim" olunca konuyla alakalı farklı bakış açılarından çıkan tanımları gündeme getirmek, içeriğin zenginleştirilmesi açısından faydalı olur. Bu bağlamda insanların dünyaya ve eşyaya dair bakış açılarına göre çok farklı eğitim anlayışları ve tanımları geliştirdiklerini ifade etmek mümkündür. Bu hususta üretilen ne kadar düşünce ve geliştirilen ne kadar bakış açıları varsa eğitim ile alakalı o kadar tanım olduğunu söylemek mümkündür. Bu cümleden olarak farklı zihinlerden çıkan bazı yaklaşımları gündeme getirmeye çalışalım. Şöyle ki:¹

"İnsan karşı çıktığı kadar, itiraz ettiği kadar, mücadele ettiği kadar insandır" diyen F. Başkaya'ya göre "Eğitim kişiyi ehlileştirir, öğretimi ise özgürleştirir."

Rousseau; "Yaradan'ın elinden çıkan her şey iyidir, her şey insanların elinde bozulur" anlayışını ileri sürerek "müdahalesiz ve telkinsiz bir eğitim" anlayışını savunur.

Muhammed İktbal, "Eğitim, canlı bir varlığın şahsiyetini eritip sonra dilediği şekli veren bir asit gibidir. O büyük ve yüksek bir dağın bir toprak kümesi haline sokabilir" der.

Satı Bey'e göre "Eğitim; duygu ile aklın dengelenmesidir." Satı Bey'e göre eğitimin amacı: Ferde safdillik derecesine varmayan samimilik, basiretsizlik derecesine varmayan bir girişimcilik, hayalperestlik derecesine varmayan bir idealcilik, bencillik halini almayan bir tutumluluk temin

¹ İbrahim Gezer. (2012). Değişen Dünyada Eğitim. İstanbul: Bilsam Yayınları, s. 8.

etmektir. Ferdin özel kabiliyetlerini kırmaksızın umumi kabiliyetlerini geliştirmek, duygularını kurutmaksızın muhakeme yeteneğini güçlendirmektir. Kısacası muhtelif kabiliyetleri uzlaştırmak ve dengelemektir.

Eğitimi bireysel açıdan ele alan Kant'a göre "Eğitim, insanın mükemmel hale getirilmesidir."

Schiller'e göre "Eğitim ve kültürün temel amacı, estetik yönden gelişmiş bir insan yaratmaktır." Schiller'in "Bir insanı estetik açıdan geliştirmeden, ahlaki açıdan geliştiremezsiniz." sözü bu yaklaşıma işaret eder.

Eleştirel pedagoji kuramının sahibi Freire ise eğitimin temel amacının, öğrencilerin hatırlamalarını ve kendi ezilmişliklerinin kaynaklarıyla mücadeleye etmelerini sağlayacak olan eleştirel bilincin geliştirilmesi olduğunu ifade etmektedir.

Ziya Gökalp'a göre eğitim "Bir cemiyette yetişmiş neslin henüz yeni yetişmeye başlayan nesle fikirlerini ve hislerinin aktarması sürecidir.

Farabi, öğretim insanlara kurumsal erdemleri, eğitim ise ahlaki erdemleri ve iş sanatlarını kazandırma ameliyesidir, der.

Eğitim, aynı zamanda karşılıklı etkileşim sürecidir, hem eğiten hem de eğitilen bu süreçten etkilenir ve değişime uğrar. Jean Bourjad'ın "Ben beş çocuk yetiştirdim, daha doğrusu onlar tarafından yetiştirildim." sözü buna işaret etmektedir

Hegel'e göre eğitimin amacı bireyi öznellikten kurtarıp, ona devlet içinde nesnellik kazandırmaktır. Eflatun, Hegel'i çağırıştırır tarzda eğitime, çocuk yaşta devşirilen insanların sıkı bir eğitimden geçirilerek devletine karşı sadık, akıllı, uslu ve

koruyucu vatandaşlar haline getirilmesi misyonunu yükler.

Bu bağlamda eğitim ve öğretim bazen birbirlerinin yerlerine kullanılmakla birlikte aralarında bazı farklar vardır. Şöyle ki: Eğitim genel bir mana ifade ederken ve kişiye iyi davranışlar kazandırmaya odaklanırken, öğretim insana bilgi kazandırmak, insanda mevcut pek çok kabiliyetten özellikle akli kabiliyetleri geliştirmek için yapılan çalışmaların adıdır.

Dünyadaki tüm felsefi sistemler de esas aldıkları düşünceye uygun olarak değişik eğitim tanımları yapmışlardır. Şöyle ki: İdealizme göre eğitim, insanın bilinçlice ve özgürce Allah'a ulaşmak için sürdürdüğü sürekli çabalarıdır. Realizme göre eğitim, yeni kuşaklara kültürel mirası aktararak onları toplumsal uyuma hazırlama sürecidir. Pragmatizme göre eğitim, kişiyi yaşantılarını inşa yoluyla yeniden yetiştirme sürecidir. Marksizme göre eğitim, insanı çok yönlü olarak ve üretimde bulunacak şekilde eğitime, onu doğayı denetleyecek ve değiştirecek şekilde yetiştirme sürecidir. Natüralizme göre eğitim, insanı doğal ortamlarda, doğaya uygun bir şekilde yetiştirme ve doğal yeteneklerini geliştirme çabasıdır.

Bir başka açıdan konumuzla alakalı kavramlara bakacak olursak: Bilindiği gibi eğitimin konusu insandır. Bu nedenle eğitim ile insan arasındaki ilişki, eğitim bilimleri açısından varoluşsal bir mana ifade eder. Bu cümleden olarak insan: Ezelden ebede doğru kendini, toplumu, dünyayı, aşkını kısacası hakikati bulma arayışında olan bir hakikat yolcusudur. Yer küre söz konusu yolculuğun başladığı yer, ideal dünya ise varış noktasıdır. Eğitim, hakikat yolcusunun hakikati bulmak için yapacağı yolculukta bazen planlı bazen de plansız olarak yaparak-yaşayarak elde ettiği kazanımlar bütünüdür. Eğitimin nihai amacı: İnsanların, özgür, olgun ve iki cihanda mutlu olmalarını sağlamaktır. Hakikat yolcusu olan insan, öğretimi, temiz fitrat zemininde zihni, ruhu, bedeni güçlendirme ve geliştirme etkinliği; eğitimi ise iyi insan olma vasıflarını kazanma süreci olarak görür. Eğitimciler, insanların fitratlarına uygun bir şekilde gelişmelerine destek veren hakikat yolcularının rehberleridir. Değişim, durdurulamayan bir olgu; gelişim ise insanlar tarafından değişimin okunup anlamlandırılmasıdır.

Bu tanımlamalardan eğitim, kişiliğin gelişimine yardım eden ve onu yetişkin yaşamına hazırlayan, hakikati aramaya teşvik eden, gerekli bilgi, beceri ve davranışlar elde etmesine yarayan bir süreç olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle eğitimi; insanı bedensel, akli, ruhi ve entelektüel yönden geliştirme; bir ilişkiler ağı ortamında sosyalleştirme; millî kültür, evrensel değerler ve ahlaki erdemlerle donatma ve etkin bir hayat sürmesini sağlayacak bilgi ve beceriler kazandırma; hakikati arayışını teşvik etme çabalarının toplamı olarak tanımlayabiliriz.

Eğitimde Amaç-Araç Hiyerarşisi

Eğitim bir amaç mı, Yoksa araç mıdır? Sorusu uzun süre düşünürlerin gündemini meşgul etmiştir. Eğitimin bir araç olduğu kesin. Ama herkesin amacına göre farklı bir araç niteliği kazandığı da bir o kadar kesin. Eğitim, iyi insanlar elinde fitrat geliştirici bir araç olmuş iken, kötü insanlar elinde insanları kendileriyle yabancılaştıran bir aygıt olmuştur.

Bir başka deyişle eğitim, tarih boyunca gerek kavram, gerek olgu ve gerekse bir bilim olarak alabildiğince farklı amaçlar ve sonuçlar için kullanılmıştır. Bir taraftan gerçek eğitimcilerin elinde olarak insanın fitratına uygun şekilde zihinsel, bedensel, duygusal ve entelektüel açıdan geliştirilmesinin bir aracı olmuş, diğer taraftan devletlerin ideolojik aygıtı ve kitleleri savaştan öldürmenin bir yolu olarak işlev görmüştür.

Bu konuda dünyanın gelişim tarihine bakıldığında toplumların her çağın idraki ya da temel alınan paradigmalara göre bir eğitim felsefesi geliştirip, bu temel üzerine eğitim sistemlerini kurdukları söylenebilir. Özellikle devletlerin eğitimi zapturapt altına aldığı, okulun fabrikaya, öğretmenin işçiye, öğrencinin ise ürüne dönüştüğü sanayi döneminin modern ulus devlet uygulamalarında insan, elde edilmek istenen her türlü siyasi ve ideolojik amaçlar için alabildiğine şekillendirilmeye çalışılmıştır.

Bu cümleden olarak dünya tarım ve sanayi döneminden sonra bilgi çağını tecrübe etmektedir. Her alanda hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Başta batıda olmak üzere neredeyse bütün dünyada la-

iklik sekularizme, davranışçılık varoluşçuluğa, evrensellik rölativizme, modernizm postmodernizme, düz mantık bulanık mantığa, merkezîyetçilik adem-i merkezîyetçiliğe, atomizasyon bütüncül yaklaşıma, fisyon füzyona, aşırı uzmanlaşma çok boyutlu gelişime, analiz senteze, ulus millete, tümünden gelim tümevarıma, tabiatı sonuna kadar manipüle etme yaklaşımı kelebek etkisine doğru evrilmektedir. Dünya çapında yaşanan bu değişim başta eğitim olmak üzere bütün alanlarda yeniden düşünmeyi ve yeniden yapılanmayı zorunlu kılmaktadır.²

Değişim ve gelişim yeniden yapılanmayı beraberinde getirmektedir. Ancak her toplumun değişmeyen sabitelerinin olduğunu/olması gerektiğini de vurgulamadan geçmek eksiklik olur. Bilindiği gibi toplumsal dinamiklerimiz ve yaşam felsefemizi inşa eden temel kaynaklar vardır. Bu kaynaklar nelerdir: Bizim toplumumuz için ümet ve milletin inşasını sağlayan dinamiklerin referanslarıdır. Bunlar da Kur'an ve Sünnettir. Bu sabitelerin yerinde durması gerekir. Ancak bunları değişen dünyada yeniden okumak gerekir, diye düşünüyorum. Çünkü değişim ve gelişim yeni okumaları gerektirir. Aynı öz üzerinde yeni okumalar aynı zamanda fitri bir durumdur. Çünkü fitrat *durağanlığı* ölmek olarak görür. Bu bir değişim değil gelişimdir. Bu hususta Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in "İki günü bir geçen zarardadır" sözü sürekli gelişimi adeta bir ibadet gibi görmemizi emrederken; bir düşünürün "Yaratmakla meşgul olmayan ölmekle meşgul olur" sözü de gelişimin olmamasını adeta ölmekle eş değer olarak görmemiz için bizi düşündüren bir bakış açısı getirmektedir. Ancak Kur'an ve Sünnet dışındaki kurumlarımız ise değişen dünyada yeniden yapılandırılmalıdır. Aksi takdirde eğitim

2 İbrahim Gezer. (2012). Değişen Dünyada Eğitim. İstanbul: Bilsam Yayınları, s. 11.

hizmetlerinde mesafe almak çok zor olur. Bu hususta Mevlana'nın o eskimeyen "Dün, dünle gitti cancağızım; bugün, yeni şeyler söylemek lazım." ifadesi eğitimi yeniden düşünme noktasında motivasyon ve değişimimizin itici gücü; eğitime dair değişmeyen sabitelerimizin dayanak noktasını da yine Mevlana'nın "Bir ayağım şeriata basar durur, bir ayağım dünyayı dolaşır durur" veciz sözü olmalıdır.

Eğitim Üzerine Bir Deneme

Dünyanın baş döndürücü bir hızla değiştiği gerçeğinden hareketle, bu değişime uygun olarak kurumların yeniden yapılandırılması gereği zaruret halini almıştır. Yeniden yapılandırmada esas alınacak eğitim felsefemiz, hem bireyin özgürlüğünü garanti altına almalı; hem milletin değer yargılarını ve birlikte yaşama duygusunu korumalı; hem de tüm insanlarla aynı dünyayı paylaşma bilinci kazandıran bir küresel perspektife sahip olmalıdır.

Bu değişim tartışmaları ışığında, yaşadığımız çağda kurgulanacak ve uygulanacak bir eğitim sisteminin felsefi alt yapısını oluşturacak bazı unsurları incelemek faydalı olacaktır.³

* **İnsan:** Bu süreç "nasıl bir eğitim" sorusuyla başlamalıdır. Açıktır ki "nasıl bir eğitim" sorusu ancak "Nasıl bir insan? sorusuna bağlı olarak cevaplanabilir. Bu soruya tartışmasız bir cevap verebilmek için bir yaratılan olan insanı tanımak gerekir. İnsan; konuşan, düşünen, eylemlerinden sorumlu olan, et, kemik, su ve ruhtan oluşmuş bir varlıktır. İnsan, bazı filozofların iddia ettiği gibi ne bilinmeyen bir güç tarafından yeryüzüne fırlatılmış bir yabancı, ne de insandan daha büyük bir yaratık tarafından tasarlanmış bir varlıktır. İnsan, Allah'ın muradı olup, O'nun yeryüzündeki halifesidir. İn-

3 İbrahim Gezer. (2012). Değişen Dünyada Eğitim. İstanbul: Bilsam Yayınları, s. 183.

san yaratılmışların en şerefli olup doğuştan doğal ve iyidir. Sonradan olumsuz bir müdahaleye maruz kalmadığı müddetçe bu iyiliği devam edecektir. Eğitimin temel amacı, insanın bu iyilik durumunu ve fitratını bozmadan, onun gelişimine ve bu dünyada etkin ve anlamlı bir yaşam sürmesine yardımcı olmaktır.

Mevlana, Mesnevisi'nin dördüncü cildinde Hz. Muhammed'in bir hadisini nakleder: "Gerçekten de Yüce Allah melekleri yarattı, onlara akıl verdi; hayvanları yarattı, onlara şehvet verdi; İnsanoğlunu yarattı, onlara akıl da verdi, şehvet de. Kimin aklı şehvetine üstün olursa, meleklerden yücedir; şehveti aklından üstün olanlar ise hayvanlardan daha aşağıdır."

Hakikaten insan bedeni, irade ve nefsin mücadelesi ettiği bir alandır. İnsanın yaratılmışların en şerefli olarak varlığını sürdürebilmesi için, insanın içinde var olan iyi duyguların nefis karşısında süreklilikli olarak güçlü kalmasını sağlamak gerekir. Bu da iradenin, insanın beden ülkesinde iktidara getirilmesiyle mümkündür. Bu durumun tabii bir sonucu olarak insan içerisinde var olan kötü duygular ya da nefis, olması gereken dairede kalır. Yani iradenin kontrolüne geçer. Ters durumda insan "Ah-seni Takvim" olmaktan çıkıp, "Esfele Safilin" durumuna geçer. Eğitimin amacı insanın içindeki iyi duyguları beden ülkesinde iktidara getirmektir. Bu nedenle iradeyi güçlendirme ve nefsi tezkiye etme ilkesini esas alan bir eğitim programı insana çok şey katacak, erdeme ve bilgiye ulaşmasını sağlayacaktır.

* **Odak Noktası:** Eğitimde odak tartışmaları ezelden beri yapılagelmektedir. Geleneksel eğitimde eğitimin odağına öğretmen alınırken, inşaçı eğitim modelinde ise öğrenci merkeze alın-

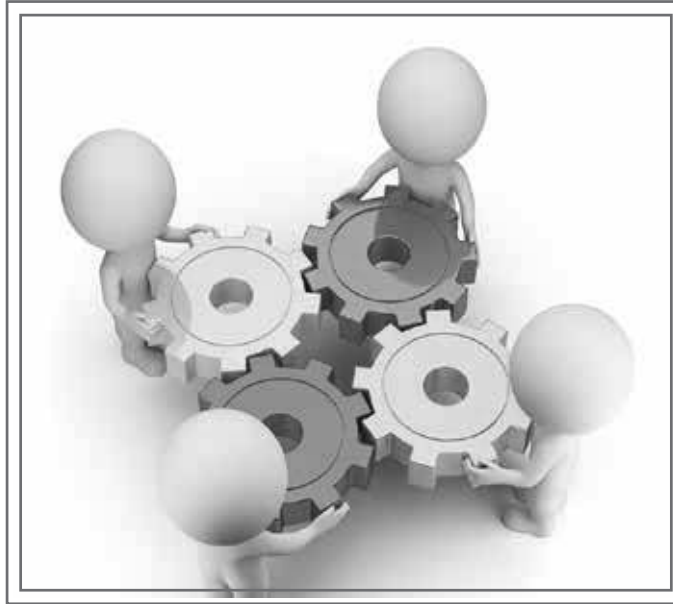
maktadır. Bu modellerin savunucularının tezlerini güçlendirmek için çok derin eleştiriler yaptıkları bilinmektedir. Öğrencilerin öğrenme faaliyetlerini tamamen kendilerinin üstlenmeleri gerektiği tezini savunan inşaçı öğrenme modelinde öğretmenin sorumluluğu sadece rehberlik konumuna çekilirken, aynı zamanda sınıfta öğretmen etkinliğinin azaldığını söylemek mümkündür. Geleneksel eğitim modelinde ise öğretmen merkezde iken öğrenci pasif duruma gelmektedir. Hâlbuki eğitim bir etkileşim süreci ise öğretmeni eğitimin yetişmiş öznesi, öğrencileri ise yetişmekte olan öznesi olarak kabul etmek daha doğru olur diye düşünüyorum.

Tüm bu tartışmalara ve her iki yaklaşım için söylenen olumlu-olumsuz değerlendirmelere bakıldığında ve her iki yaklaşımın da birçok ülkede uygulama alanı bulduğu dikkate alındığında, bi-

rincisinin iddia edildiği gibi hemen terk edilmesi gereken bir yaklaşım olmadığı, ikincisinin de bir kurtarıcı olarak görülmemesi; tam tersine ihtiyatla karşılanması gerektiği açıktır.

Belki de yapılması gereken "ya o ya bu; ya beyaz ya siyah; ya hep ya hiç; ya doğru ya yanlış" yaklaşımını esas alan düz mantıktan vazgeçip, diyalektik mantığın "hem o hem bu" yaklaşımını esas almaktır. Yani her iki yaklaşımın da olumlu yönlerini alıp, olumsuz yönlerini terk etmek ve bu iki yaklaşımı sentezlemek...

* **Bilgi:** İnsan doğuştan, öğrenmeye uygun potansiyel ve yeteneklerle donatılmıştır. Öğrenme süreci ana rahminden başlar ve ölünceye kadar devam eder. Bilgiyi elde etmek için birçok yöntem ve teknikten faydalanılabilir. Bu cümleden olarak insanların değeri bilgileri ve bilgileriyle amel etmeleri oranında artar.

Bilindiği gibi dinin de dünyanın da temeli bilgidir. Din için dünya bilgisi de gerekir; kendini bilmeyen, çevresinde apaçık olup, bitenlerin sırrını bilmeyen Allah'ı nasıl bilebilir? Bu nedenle kendimizi ve Yüce Yaradan'ı bilmek için hakikatin sırlarını bilmek gerekir. Sağlam bir imana ve doğru bir bilgiye deyim yerindeyse ancak "İbrahim'i yöntemle" ulaşılabilir. Gerçek bilgiye ulaşan hamlıktan kurtulup, olgunlaşır ve gerçek özgürlüğü elde eder. Gerçek özgürlüğün üst sınırı da Allah'a kul olma bilincinin doruğuna ulaşmakla mümkündür. Bu nedenle bilgi insanı olgunlaştırıyorsa hakikate ulaşma yolculuğunda istikamet doğru demektir; yoksa seçilen yolda ya da uygulanan eğitim sisteminde arıza var demektir.

"Bir şeye sıkı sıkıya sarılmak hamlıktır, taassuptur" diyen Mevlana, olgunlaşmamış insanların dünyaya sıkı sıkıya yapışmasını ham meyvelerin dallarına sıkı sıkıya yapışmasına benzettir. Nasıl ki olgunlaşan, tatlılaşan meyve ağacı bırakır artık, ondan alacağı bir şey kalmamıştır. Olgunluk insanın bağımsızlığıdır. Nasıl bir meyve, tam olgun haline gelinceye kadar ağacın dalına sımsıkı yapışıyor, onun çeşitli nimetlerinden faydalanıyorsa; insan da olgun hale gelinceye kadar çevresindeki insanlardan, onu besleyen toplumdaki faydalanmalıdır.

İnsanların eğitiminde de amaç sadece bilgi ve hünerlerin inceliklerini onlara öğretmek değildir. Bilgi ve hüner eğitimde bir amaç değil bir araçtır; insan eğitiminde asıl amaç insanın olgunluğunu ve iyiliğini arttırmaktır. Bilgi ve yetenek bu sonuca yol açıyorsa anlamlıdır. Eğer bu aletler amaç yerine geçer de olgunlaşmamış kişilere verilirse, kişiye yalancı bir güçlülük duygusu, boş bir gurur verir ve kısa zamanda onun daha usta kötülükler yapmasına neden olur.

İslam düşünürlerine göre amelin eşlik etmediği bilgi faydasız, bilginin rehberlik etmediği amel ise değersizdir. Zira ilimsiz amel cehalete, amelsiz ilim kibre yol açar. Eğitimde esas amaç olan iyi insana ulaşmak ancak ilim ile amelin beraberliğiyle gerçekleşir.

* **Eğitim:** İnsanı bedensel, zihinsel, duygusal ve entelektüel yönden geliştirme ve olgunlaştırma, bir ilişkiler ağı içerisinde toplumsallaştırma, yerel kültür ve evrensel değerlerle donatma, ha-

kikati arama merakını uyandırma ve doğru bir yaşam sürmesini temin edecek bilgi ve beceriler kazandırma çabalarının toplamıdır.

Bir başka deyişle eğitim, insanın zihnini, duygularını ve bedenini uyumlu haline getirme; ona toplum içerisinde kaliteli yaşam için gerekli olan becerileri kazandırma; hakikati arama bilinci verme ve etkin bir hayat sürmesini sağlayacak bilgi ve becerilerle donatma sürecidir.

Bu bağlamda bir eğitim projesi dar kalıplar içerisine sıkışmış vatandaşlar yetiştirmek değil, potansiyellerini en üst düzeyde geliştirmiş, kendisiyle, mensubu olduğu toplumla barışık, yerel ve evrensel sorumluluklarının farkında, tam donanımlı özgür ve olgun insanlar yetiştirmek olmalıdır.

Eğitim öğrencilere ne düşüneceklerinden çok, nasıl düşüneceklerini öğretmeli, ezbercilikten ziyade, bilgiye ulaşma yollarını göstermeli, cevap vermektense çok, soru sorma yetisi kazandırılmalıdır.

* **Eğitimciler:** Öğretmen, bir eğitim projesinin en önemli unsurudur. Eğitim ve öğretim projesinin uygulama kısmının tamamı öğretmen üzerinden gerçekleşir. Başarı da başarısızlık da öğretmene atfedilen değere bağlıdır.

Öğretmen, öğrencilerin merak ve araştırma duygularını uyandırmalı, alanıyla alakalı insanlığın ortak birikimini bir filozof duyarlılığı ile öğrencilerine aktarmalı ve kendi kanaatlerini oluşturmada öğrencileri serbest bırakmalıdır. Öğretmen öğrencilerine ideoloji dayatmamalıdır.

Öğretmen öğrencilerine sorumluluk bilinci kazandırmalı, bilginin önemini kavratmalı, onlara özgür düşünme yollarını, dayanışmayı, "biz" bilincini ve hoşgörüyü öğretmeli ve sağlıklı bir kişilik inşa etmelerine yardımcı olmalıdır.

Öğretmen, bilgili, birikimli, hayat dolu, seven, fedakâr, evrensel değerlerle donanmış, dürüst, insanları tanımada uzman, dostça davranan, öğrencide öğrenme isteği uyandıran ve merak duygusunu güdüleyen, sürekli kendini yenileyen, okuttuğundan çok okuyan ve öğrettiğinden çok öğrenen olmalıdır.

Öğretmen, pedagoji ilminde üst düzey bir yetkinliğe sahip olmalıdır. Çünkü pedagoji ilmini iyi

bilen bir eğitimci, öğrencilerin eğitiminde son derece başarılı olur.

* **Disiplin:** Otorite boşluğu özgürlük ortamını zedelerken, katı bir disiplin anlayışı ise, insanların özgürce yaşamalarını, yeteneklerini keşfetmelerini ve özerk bir kişilik oluşturmalarını engeller. Her şeyde olduğu gibi burada da önemli olan dozdur. Ne ifrat ne de tefrit. Sınırsız özgürlükle özgürlük, katı disiplinle de disiplin sağlamak mümkün değildir. Hatta denebilir ki, sınırsız özgürlüğün ilk ortadan kaldıracağı şey özgürlük, katı disiplinin ilk ortadan kaldıracağı şey ise disiplindir. Olması gereken insan fitratına ve öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun bir denge oluşturup bu hususta güzel ve düzenli yaşama noktasında norm oluşturmaktır.

Disiplin, güzel ve düzenli yaşama sanatıdır. Okullarda öğretmen ve yöneticiler güzel ve düzenli yaşama noktasında öğrencilere model olma hususunda ısrarcı olurlarsa bir süre sonra okulda oluşan iklimle disiplin tesis edilmiş olur. Böylece disipline dair okulda bir kültür oluşmuş olur. Oluşan bu kültürü bir süre sonra değiştirmek özel bir mücadele gerektirecektir. Bu hususta her okulunun çevresi ve kültürü farklı olduğu için, her zaman her yerde aynı uygulama aynı sonucu getiremez.

* **Eğitimin İçeriği:** Öğrencilere verilecek eğitimin içeriği, onları çok yönlü ve çok boyutlu olarak geliştirecek şekilde düzenlenmelidir. Diğer taraftan eğitim, hayatla iç içe yürütülmeli, hayat başarısını sınav başarısından daha çok önemsemelidir.

Öğrencilere verilen materyallerin kapsamı, pedagojik, toplumun değerleriyle barışık, gerçek hayatta karşılığı olan, öğrencilerin ilgisini çekecek ve nesil yetiştirmeyi özendirecek nitelikte olmalıdır.

Eğitimin içeriği, öğrencilerin eğilim, yetenek ve istidadına göre düzenlenmeli, onun merak duygusunu harekete geçirmeli ve öğrenciyi potansiyelini en üst düzeye kadar geliştirme imkânı sunmalıdır. Bu anlamda, eğitimin amacı, herkesi aynı zirveye taşımak değil, herkesi kendi zirvesine taşımak olmalıdır.

Eğitim aynı zamanda oyunu ve oyunla öğrenmeyi içermelidir. Çocukluğunda alabildiğine ve kendinden geçercesine oyuna yoğunlaşmayan bir çocuk, yetişkinliğinde de ciddi projelere yoğunlaşamayacaktır.

* **Eğitimin ortamı:** Eğitim ortamı öğrencilerin merak duygularını harekete geçirmeli, düşünmeye sevk etmeli, çok değişik tercihler sunarak öğrenciyi çok yönlü ve çok boyutlu olarak geliştiren bir özelliğe sahip olmalıdır. Yine eğitim ortamı özgür düşünmeyi teşvik etmeli, toplum içerisinde yaşamaya kılavuzluk yapmalıdır. Mümkün mertebe hayat ile iç içe ve hayatın reel problemleriyle yüzleşecek şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca insanın, duygusal, zihinsel, bedensel ve estetik yönden gelişebilmesine uygun olmalıdır.

Eğitim ortamı açısından önemli olan diğer bir unsur ise çevredir. Nasıl ki iyi bir tohum yatağı olmadan iyi bir bitki yetiştirilemeyeceği gibi iyi bir çevre olmadan da iyi bir nesil yetiştirilemez.

* **Davranışlar:** Toplumsal yapımız ve yaşadığımız çağın özellikleri dikkate alınarak yeni nesiller dürüst, paylaşımcı, "biz" bilincine sahip, okuyan araştıran, analitik düşünen, üretken, demokrat bir kişiliğe sahip, içinde yaşadığı toplumun değerleriyle barışık, ailesine, ülkesine ve içinde yaşadığı dünyaya karşı sorumluluklarının bilincinde, kendi ayakları üzerinde durabilen fertler yetiştirilmelidir. Ayrıca bir eğitim programının en önemli

amacı; sözlü ve yazılı anlatım yeteneği açısından gelişmiş, okuma alışkanlığı edinmiş, ilim sevgisi ve merak duygusu harekete geçirilmiş ve boş zamanı değerlendirme alışkanlığı kazanılmış öğrenciler yetiştirmek olmalıdır.

* **Ölçme ve değerlendirme:** Ölçme ve değerlendirme ezbere dayandırılmamalıdır. Ölçme ve değerlendirmeler, öğrencinin aklını ve iradesini etkin bir şekilde kullanıp kullanmadığını, analitik ve eleştirel düşünmeyi öğrenip öğrenmediğini, yerel, ulusal ve küresel sorunlar hakkında farkındalık geliştirip geliştirmediğini belirlemeyi esas almalıdır. Ayrıca değerlendirmelerde öğrencinin seçme, yorumlama, üretkenlik ve girişimcilik gibi yetenekleri de ölçülmelidir. Yine ölçme ve değerlendirmelerde öğrencinin birey ve toplum, madde ve mana, yerellik ve evrensellik, disiplin ve özgürlük gibi olgular arasında denge kurup kurmadığı da dikkate alınmalıdır.

* **Yönetim:** Yönetim belirli amaçlara ulaşmak için eldeki tüm kaynakları birbiriyle uyumlu, verimli ve etkin kullanabilecek kararlar alma ve uygulama süreçlerinin toplamıdır. Yönetici ise bu süreci yöneten kişidir.

Bir toplumda eğitim asla statik bir yapıda değildir. Düşünceler, stratejiler, eğitim programları, ders araçları, bilgi teknolojileri, bireyin, ailenin ve toplumun beklentileri sürekli değişim ve gelişim halindedir. Okul yöneticisi, başında bulunduğu kurum, bu değişen talepler doğrultusunda gerektiğinde yeniden yapılandırmak ve bu doğrultuda planlar, stratejiler ve hedefler belirlemek zorundadır.

Günümüzde liderlerden beklenen önemli rollerden biri bilgiyi ve entelektüel sermayeyi yönetme becerisine sahip olmalarıdır. Başında bulunduğu organizasyonun geleceğe taşınmasında ve etkin bir şekilde fonksiyonunu yerine getirmesinde gerekli olan bilginin elde edilmesi, gerekli bilgi kaynaklarının açık tutulması, bu bilginin çalışan herkesin kullanımına sunulması ve insan kaynaklarının geliştirilmesi için etkin liderliğin en önemli unsurlarından biridir. Örnek vermek gerekirse bir okul yöneticisi her öğretmeni bir entelektüel kaynak olarak görmeli ve bir taraftan bu kaynaktan etkin bir şekilde istifade ederken diğer taraftan onun daha da gelişimi için ortam ve vasıtalar hazırlamalıdır.

Özellikle geleceğin eğitim liderinin en önemli eğitim başarısı, öğrenen okul kurmak olmalıdır. Bu bir psikolojik ve sıcak savaş değil, aksine daha önemli olan entelektüel bir savaştır.

Öğrenen liderler, sürekli gelişme ve öğrenme sorumluluğuna sahip kişilerdir. Kendilerini yaşam boyu öğrenmeye adanmışlar. Bu, onları diğer liderlerden ayıran bir özellik olarak ortaya çıkar. Gerçekten bu liderler, yaşam boyu öğrenmeye öncülük eden kişilerdir. Öğrenen liderlerin güçleri, çok büyük karizmaya sahip olmalarından değil, kendilerini yaşam boyu öğrenmeye adanmalarından kaynaklanır.

Sonuç olarak eğitimde, otoriter ve baskıcı anlayıştan uzak, ilişkilerin "biz" bilinci ve güven üzerine kurulduğu, astlara güvenin, ekip çalışmasının, şeffaflığın, katılımın ve inisiyatif kullanmanın esas alındığı bir yönetim anlayışı temel alınmalıdır.

* **Din Eğitimi:** Doğunun batısı ve batının doğusu olan ve iki kıtayı iki boğazla birbirine bağlayan Anadolu coğrafyası, bu özelliklerinden dolayı tarih boyunca bir cazibe ve çekim merkezi olmuştur. Nüfusun büyük çoğunluğu Müslüman olan bu topraklar aynı zamanda diğer iki semavi dinin önemli kutsal mekânlarını da bünyesinde barındırır. Dahası, Türkiye, yüzyıllar boyu İslam medeniyetinin merkez ülkesi olmuştur. Ülkemizin bu özellikleri dikkate alındığında yetişen nesillerin kendi ülkelerine yabancılaşmaması için özelde İslam hakkında genelde de bütün dinler hakkında ciddi bir kültüre ve duyarlılığa sahip olmaları önem arz etmektedir. Bu yüzden eğitim programlarına bunu sağlayacak bir "Din Kültürü" dersi, "Kur'an-ı Kerim" ve "Hz. Muhammed'in Hayatı" gibi derslerin yanında "Uygulamalı Din Dersi" konulması gerekir. Bu derslerde İslam'ın hayat, kâinat, insan ve Allah hakkında telakilerinin toplamından oluşan İslam düşüncesi sistematik bir şekilde öğrencilere verilmelidir.

Bu derslerin temel amacı öğrencilere vicdan ve ahlak duygusunu geliştirmek, insanı kâmilî inşa etmek, dayanışmayı ve sosyal sorumluluğu teşvik etmek, aşırı bencilliğin önüne geçmek ve öğrencilere ahlak, hürmet ve erdem temelli bir Müslümanlık yaklaşımını benimsetmek olmalıdır.

* **Ahlak Eğitimi:** Ahlak, bilgece davranmak, nezaket sahibi olmak, iyilik, güzellik ve doğruluk arayışını devam ettirmek demektir. Hoşgörülü olma, ölçülü ve tutarlı davranma, gelişmeye açık olma, akla, sahip olunan inanca ve evrensel değerlere uygun bir yaşam sürme, hürmet, hizmet ve fedakârlıkta bulunma ahlakın temel ilkelerini oluşturur.

Eğitim kurumlarında yönetici ve öğretmenlerin okullarda geliştirdikleri okul kültürü ve iklim, öğrencileri ahlaklı olmaya sevk etmelidir. Aynı zamanda yönetici ve öğretmenler tutum ve davranışlarıyla öğrencilere model olmalıdır. Müfredat programlarında ahlaklı olmanın önemi vurgulanmalı ve aynı zamanda teşvik edici materyaller içermelidir.

Ahlak eğitiminde en önemli unsurlardan biri de Allah sevgisi ve ahiret inancıdır. Zira Allah'ı seven, O'na şükran duyan, bu dünyada her an gözetim altında olduğuna, yaptıklarından ve yapması gerekirken yapamadıklarından dolayı hesaba çekileceğine inanan insan tavır ve davranışlarında daha dikkatli ve tutarlı olacaktır.

* **İrade ve Sorumluluk Eğitimi:** Günümüz eğitim sistemlerinin temel sorunlarından biri de çocuklara ve gençlere sorumluluk bilinci kazandıramamasıdır. Sorumluluk bilinci gelişmeyen bir kişi, reel hayatta çözümün değil, problemin parçası olur. Bu nedenle insanlara erken yaşlarda sorumluluk bilincinin kazandırılması için eğitim verilmesi gerekir.

Kant "Disipline edilmemiş yani kendi kendini sınırlama becerisi gelişmemiş insanlar gelip geçici her arzuyu, her hevesi takip etmeye yatkındırlar. Bu yüzden çocuklar ve gençler erken yaşlarda aklın buyruklarına boyun eğmeye alıştırılmalıdır. Aksi takdirde, insanın gençliğinde sınırsız engelsiz kendi heveslerini takip etmesine izin verilirse bütün hayatı boyunca kuralızsızlık onun yakasını bırakmayacaktır" der.

İrade eğitimi için her eğitimciler ve eğitim kurumları öğrencilerin buldukları çevrenin sosyo-kültürel durumuna uygun ve dünya gerçekleriyle uyumlu yöntem ve teknikler geliştirerek eğitim yapmalıdırlar.

İrade eğitiminde rol modeller gündeme getirilerek öğrenciler motive edilmelidirler. Örneğin "Güneşi sağ elime, ayı sol elime verseniz, devamdan vaz geçmem" diyen Hz. Muhammed'in kararlılığı; "Ya ben bu İstanbul'u alacağım ya da İstanbul beni alacak." diyen Fatih Sultan Mehmet'in duruşu; "Ya yazar olacağım ya da hiç bir şey." diyen H. Hesse'nin tutumu gibi örnekler, irade eğitimi için öğrencilere örnekler olarak sunulmalıdır.

Çocuklarda ve gençlerde sorumluluk geliştirmede psikolojide "kendini gerçekleştiren kehanet" denen yaklaşımdan da istifade edilebilir. Bu yaklaşıma göre bir kişi hakkında örneğin "Sen iyi bir mühendis olacaksın" şeklinde bir kehanette bulunulur. Bu kişi de kendisi hakkındaki bu kehaneti gerçek kılmak için elinden geleni yapmaya çalışır. Çevre de bu kişiye yapılan kehanete uygun olarak davranır, onu teşvik eder ve ortam da ona göre düzenlenirse ilgili kişi, hakkındaki kehanete uygun davranmak için daha çok çaba sarf eder ve kehanetin gerçekleşmesi ihtimali yükselmiş olur.

Çocukları harekete geçirmenin, onları iyiye yöneltmenin ve sorumluluk sahibi fertler haline getirmenin öncelikli yolu onları eleştirmek değil, bol bol takdir etmek, iyi yönlerini öne çıkarmak ve yanlışlarını süreç içerisinde düzeltmektir.

İrade ve sorumluluk eğitiminde kamp faaliyetleri, nöbet tutturma, gece yürüyüşleri, toplantı yönettirmek, önemli toplantılara davet etmek, kararlara katmak, sembol ve örnek şahsiyetlerle ilgili biyografi okumaları yaptırmak, sosyal sorumluluk projelerinde görev vermek gibi uygulamalardan da istifade edilebilir.

Yazdığım bu makalenin, istifade ettiğim kaynakların sahiplerine de ait olduğunu, emeğe ve eserlerden istifade etme ahlakının bir gereği olarak burada zikretmek istiyorum.

Kaynaklar:

1. YILDIZ, Yakup. (2017). *Nesil Yetiştiren Okul*; Karina Yayınları; Ankara,
2. GEZER, İbrahim (2012). *Değişen Dünyada Eğitim*. Bilsam Yayınları; İstanbul
3. GORDON, Thomas.(1996). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*; İstanbul
4. CÜCELOĞLU, Doğan ve ERDOĞAN, İrfan. (2013). *Öğretmen Olmak*. Final Yayınları; İstanbul
5. SELÇUK, Ziya. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*: Nobel Yayınları; Ankara
6. KAVAKLI, Ali Erkan (2012). *Başarıya Götüren Yol*. Nesil Yayınları; İstanbul

Eğitimin Geleceği İçin Stratejik Eğitim Programı

Faruk YILDIZ
Eğitimci-Yazar

Giriş

Türkiye, imparatorluk tecrübesi yaşayan dünyadaki ender ülkelerden biridir. Devletin kurumsal olarak şekillendiği, toplumun sosyal hayatın bütün evrelerini yaşadığı, sosyo-kültürel, ekonomik, tarihsel ve askeri manada etki alanında bulunan coğrafyalardaki farklı milletleri derinden etkileyen uzun soluklu bir örgütlenme biçimini evreler halinde yaşayarak sonrasında bütün hücreleriyle devletin yüzleştiği tam bir nitelik kaybı, çürüme, değişim ve dönüşüme tam bir gözü kapallılık ve sonrasında yaşanan gelişmelere ve değişimlere kapalı koca imparatorluğun Anadolu'ya hapsedilmesi gerçeği...

Bir örgüt ne kadar küçükse o örgüt o nispette kolay yönetilir ve devinimli bir yetenek kazanır. Bir başka ifadeyle köy kasabaya, kasaba ilçeye, ilçe şehire, şehir büyük şehire, büyükşehir de ülkeye göre daha kolay yönetilir. Daha yalın bir ifadeyle örneğin Finlandiya, Türkiye'ye göre çok daha kolay yönetilir. Çünkü bir örgüt içindeki insan sayısının çokluğu, inanç, düşünce farklılıkları, kültürel çeşitlilik, iklim, coğrafya gibi sosyal hayatımızı doğrudan etkileyen birçok faktör bir yapının kolay, işler ve sürdürülebilir olmasını zorlaştırır. Ancak taşları yerli yerine oturtursanız ve yapıyı sistematik bir şekilde tam bir düzen içinde organize ederseniz, doğru yerde, doğru zamanda ve en önemlisi de doğru adamlarla örgütü yönetirseniz örgüt ne kadar büyük olursa olsun sağlıklı bir şekilde işlemeye devam eder. Yeter ki tam bir değişim dönüşüm ve işlevsel bir devinime sahip olsun.

Bu durum tüm örgütsel yapılar için böyledir. Siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları en önemlisi de devletin resmi kurumları.

Eğitim, sağlık, güvenlik hizmeti veren kurumlar yapısal anlamda ne kadar güçlü, düzenli ve disiplinli olursa o nispette mikro sorunlarla karşılaşılır. Mikro düzeyde sorunların çözümü de her zaman kolaydır.

Ancak bir toplumda her alanda makro düzeyde sorunlar yaşanıyor ve bu sorunlar geçmişten beri devam ediyorsa, çözüm üretilmiyorsa bu sorunların kaynağının nihayetinde gelip eğitim politikalarında yapılan hatalı uygulamalara dayandığını görmek ve anlamak gerekir. Bunun için eğitimin geleceği üzerine politikalar üretilirken çok ince ve ayrıntılı düşünmeli, en önemlisi de sosyal hayatın her aşamasına etki edecek sonuçları hesaplayabilmeliyiz.

Ülke olarak eğitim alanındaki sorunlarımızı çözmek için her dönem çok farklı politikalar geliştiriyoruz. Genel anlamda sorunların bütünü üzerinde geliştirildiği sanılan bu politikaların uygulama sonrasında lokal düzeyde kaldığı ve sorunları kalıcı bir şekilde çözme noktasında yetersiz olduğu geç de olsa anlaşılıyor. Ancak yine de sorunlar tedavi edilmek yerine geçici pansumanlarla hem zaman hem kaynaklar hem de enerji boşa harcanmış oluyor.

Türkiye kendine özgü, milli, modern ve evrensel bir eğitim politikası ve buna bağlı olarak milli, modern ve devinimli bir eğitim müfredatı oluşturmadığı sürece her alanda sorun yaşamaya devam edecektir.

Bu nedenle devletin yönetsel anlamda sistem değişikliği yaşadığı yeni dönemde yöneten erkin kararlı bir şekilde STRATEJİK EĞİTİM PROGRAMI adı altında bütün paydaşları ile birlikte kısa, orta ve uzun vadeli bir eğitim politikasını planlaması gerekiyor.

Onun için bu çalışma ülkemizin gelecekteki eğitim politikalarına yönelik yeni bakış açıları ve çözüm önerileri sunma çabasıyla yapılmıştır. Aşağıda, bu sorunların önemli bölümü başlıklar halinde yeni bakış açıları geliştirilerek anlatılmıştır.

Eğitimde Bürokratik Yapılanma

Devlet, kurumlarını oluştururken her zaman öncelikli olarak işine yarayanı seçer ve değerlendiren. Kalite, nitelik, ehliyet, emniyet, karakter ve sadakat kendi bürokrasisini oluştururken dikkate aldığı kriterlerdir. Bu kural dünyanın bütün ülkelerinde böyledir, böyle de olmak zorundadır.

Ancak bu kriterlere sahip bireyleri keşfetmek pek de kolay değildir. Eğer devletin nitelikli insan yetiştirmeye memur eğitim kurumları arzu edilen normlarda ve standartlarda değillerse o zaman hem bunları seçenler hem de seçilenler ironik bir durumla yüzleşmek zorundadırlar. İstenilen nitelikte ve standartlarda olmayanların, devletin çok önemli görevlerine getirecekleri bireylerde belirlenen standartları araması ne kadar gerçekçi olabilir ki?

Buna istinaden Türkiye’de siyaset kurumu bu olguyu bütünsel anlamda yönettiğine göre yuvarıda değinilen husus üzerinden öncelikle bunu kendi bünyesinde gerçekleştirmek zorundadır.

Gelinen noktaya bakıldığında siyaset kurumu başta olmak üzere devletin kurumlarının genelinde bir nitelik kaybı, ehliyetten yoksunluk, siyaset-tarikat-cemaat hiyerarşisi sarmalında sıkışmış bir bürokratik yapılaşma Türk toplumunun son iki yüz yılına damgasını vurmuş bir realite olarak karşımızda durmaktadır.

Son dönemlerde daha belirgin bir biçimde kronikleşen bu olgu devletin çatı ayakları olan eğitim, sağlık, emniyet, askeri, adli ve ekonomi gibi alanlarda tam anlamıyla egemen oldu. Sonrasında malum bilinen alçak 15 Temmuz ihaneti

ile hainliklerini taçlandıran ve tescilleyen sözde inanç temelli hain bir cemaat güruhu retoriği.

Günümüzde ve yakın gelecekte de devletin bütün kurumlarına sirayet etmiş ve etmeye devam edecek bir cemaat kültürü olgusu üzerinden giden, fark edilmediği sanılan oysaki herkes tarafından bilinen gizli bir kurumsal işgal hareketinin varlığını kabul etmek gerekir.

Devlet var oldukça millet de özgür yaşar. Ancak devletin içinde bir gruba, bir zümreye, bir örgüte ayrıcalıklı davranılırsa bunun bir süre sonra sonuçları çok da arzu edilmeyen noktalara varabilir. Bunun en güzel örneği 15 Temmuz gerçeğidir.

Bu tespitlerden sonra devlet bürokrasisini oluştururken siyaset-tarikat-cemaat sarmalına düşmeden liyakat, ehliyet ve erdem üzerinden hareket etmek zorundadır. Aksi takdirde devlet kurumlarında ve dolayısıyla devletin yapısında bir hantallık, bir çürümüşlük ve tedavisi zor hastalıklı bir bünye nükseder. Böylesine yapısal bir durum devlet bürokrasisini devletin kaynaklarına karşı savurgan bir tutuma sürükler. Tarihimiz her dönemde bu realiteyle yüzleşmiştir. Türkiye’de bu anlayış hiçbir dönemde ortadan kaldırılamamıştır. Devletin yapısını tanıyıp, adapte olan bürokrat bunu kendi ve çevresi için kullanmak adına hiç zaman kaybetmemiştir.

Devlet otoritesini yani iktidarı elinde tutan güç, bulunduğu noktadaki ya da konumdaki görevi çok yabancı, o alanda hiçbir tecrübesi ve uzmanlığı olmayan kişileri bürokrasinin içine almada tereddüt etmeden hareket etmesi cumhuriyet Türkiye’sinin en büyük hastalığı olmuştur. Gelenekselleşen bu anlayış devletin en önemli kurumlarında kökleşen bir yapıya dönüşmüştür. Dışişleri, Silahlı Kuvvetler, üniversiteler buna en güzel örnektir.

Bu anlayış kurumlarda bir tembelliğe, hantallığa, değişime, dönüşüme ve yeniliğe kapalılığa yol açmıştır.

Türkiye ve bugün iktidar olan siyasi hareket bu sorunu en açık şekilde eğitimde yaşamaktadır. Ülkemizin seçilmiş ilk cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN’ın “benim iktidarım eğitim ve kültür alanında başarısız olmuştur” itirafını unutmamak gerekir. En büyük özeleştirisi ve eleştiri-

ri yine Türkiye'yi gerek bulunduğu coğrafyada gerekse dünyada etkili bir role büründüren Cumhuriyet tarihinin en etkili liderinden gelmiştir.

“MEB’in mevcut bürokratik yapısı yukarıda bahsedilen nedenlere bağlı olarak şekillenmiştir.” biçimindeki bir önermede bulunmak sanırım çok da yanlış olmaz.

Eğitimde yaşanan sorunları en iyi gören, yaparak, yaşayarak bu sorunlarla yüzleşen, okulun, sınıfın havasını; öğrencinin, velinin nefesini tenefüs eden öğretmenden başkası olamaz. Dolayısıyla bu sorunlara tanık kim olmuşsa, çözüm önerisini de en güzel ve en kapsayıcı olacak şekilde yine o getirecektir.

Hazırlanan yönetmelikler ve mevzuatlar ne yazık ki sürdürülebilir değildir. Sürekli değiştirilen, yenilenen, uygulamada sorunlarla karşılaşılan yönetmelikler ne yazık ki bu alanda yetkin olmayan kişiler tarafından hazırlandığı için sık sık değişikliklere gidilmektedir.

Eğitim bakanlığının bürokrasisi yoğunluklu olarak kendi alanından oluşmadıktan sonra sorunların çözümünün çok da kolay olmayacağını anlamak gerekir.

Milli, Özgün, Evrensel ve Kuşatıcı Bir Anadolu Müfredatı

Eğitime yapılan yatırımlarda genellikle fiziksel anlamda derslik sayılarının artırılmasına yönelik bina yapılmasına ve teknolojik yeniliklerin kazandırılmasına ağırlık verildiği görülmektedir. Her alanda gerileşimin durdurulması için her zaman fiziksel değişikliklerin yapılması kötü gidişatı durduracağı zannedilir. Oysaki niteliğin ve kalitenin artırılması, değişimin ve dönüşümün meydana gelmesi için reformun temelden yapılması gerekir. Politikaları uygulayanları bırakış açıları değişmediği sürece nitelik ve kalitenin değişmesi de imkânsızlaşır.

Bu nedenle eğitim müfredatları bir milletin geleceğinin inşasında çok önemlidir. Planlı ve içerik olarak iyi hazırlanmış bir eğitim müfredatı eğitim politikalarının uygulanmasını da kolaylaştırır. Analitik düşünmeyi, hayal gücünü geliştirmeyi, yorum yapabilmeyi sağlayan bir eğitim müfredatı programı bir düşüncenin, bir inancın, bir cemaat ya da grubun tekeline bırakılmadan hazırlanmalıdır. Bilginin nasıl kazandırılmasından öte bilginin nasıl elde edileceği, nasıl üretilceği ve en önemlisi de nasıl kullanılacağı üzerine odaklanan bir eğitim müfredatı eğitim politikalarının popülist yaklaşımlarda bulunmasını da önleyecektir.

Mevcut eğitim müfredatı zamana uyum sağlamamakta, yenilikleri ve gelişmeleri takip etmeye dair içeriklerden uzaktır.

Uzun bir zamandan beri bu coğrafyanın insanı mezhep temelli inançların ve ayrıştırıcı ideolojik akımların kuşatmasına hapsolmuştur. İnanç ve fikir ayrılıkları aykırılıklara ve ayrışmalara neden olmuştur. Toplumsal barış bozulmuş, değersiz düşünceler için insanlar ve toplumlar birbirleriyle mücadeleye girmişlerdir. Uygulanan eğitim programları bu olumsuzlukları gidermede yetersiz kalmıştır.

Eğitim müfredatının bu ayrılıkları tetikleyen ve derinleştiren söylemlerden uzak tutulması, alanında uzman kişilerce hazırlanması gerekir.

Etik değerlere önem veren ve en önemlisi de bilimsel düşüncenin kapısını ardına kadar açan bir felsefe, eğitim müfredatının temel çatısı olmalıdır.

Tarihsel gerçeklerle yüzleştirmekten kokmayan, özeleştiriyi yapmada cesaret veren, biat ve teslimiyet yerine sorgulayan, düşündüren ve cesaret veren yaklaşımlar müfredatın ana ilkelerini oluşturmalıdır.

İnsanından ve kültüründen uzak, kopyalanmış, klonlanmış bir eğitim müfredatı ile geldiğimiz nokta bugün tar-

tışma konusudur. Tam anlamıyla yerli, milli, özgün, değişime ve yeniliğe açık kuşatıcı ve evrensel bir Anadolu müfredatına ihtiyaç vardır.

Öğretmen Yetiştirme Politikası

Eğitimdeki nitelik ve kalitenin temel şartı öğretmenin ortaya koyduğu performansla doğru orantılıdır. Bir başka ifadeyle öğretmenin yetiştirilmesi eğitim politikalarının uygulanması açısından çok önemlidir.

Bu anlamda öğretmen yetiştiren üniversitelerdeki fakülteler yerini sadece öğretmen yetiştiren üniversitelerin yapılandırılması daha doğru olacaktır. Yani eğitim fakültelerinden ibaret üniversitelerin yapılandırılması eğitim politikalarındaki çıkmazların çözümüne katkı sunacaktır.

Bu alanda yapılandırılan üniversiteler sadece öğretmen yetiştirilmesine odaklandığı için bu alanda yeni yaklaşımlar, yeni bakış açıları, yeni paradigmalara geliştirilmesine de olumlu yönde etkisi olacaktır.

Daha kapsayıcı, daha özgün, daha estetik ve çarpıcı fikirlerin ortaya çıkması için sadece eğitim bilimlerinden ve eğitim fakültelerinden teşekkül etmiş üniversitelerin kurulması ya da yapılandırılması kalite ve nitelik açısından rekabeti de tetikleyecektir.

Sadece öğretmen yetiştiren üniversiteler belli bir bölgede toplanmalı ve üniversite sadece bu alanda uzmanlaşmalıdır. Bu anlayış beraberinde ülkenin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlarına da ciddi manada katkı sunacaktır. Bu bakış açısı diğer bütün meslek dalları içinde düşünülmelidir. Örneğin A ilindeki bir üniversiteye bütün meslek alanları ile ilgili bölümler açarsanız o ildeki öğrenciler başka bir il yerine kendi ilinde okumak isteyecektir. Doğduğu yerden ayrılmayan bir birey ülkesini, toplumunu, farklı kültürleri, düşünceleri ne kadar tanıyabilir. Yükseköğretimdeki bu kör bakış açısı ve popülüst politikalar bugün milli birlik ve beraberliğimiz zedelemiş, birey yasadışı ve bölücü örgütlerin etkisinde kalarak sadık vatandaş pozisyonunu kaybetmiştir. Üniversiteler belli alanlarda yapılandırılmalı ve sadece ilgili alanlarda uzmanlaşmalıdır.

Bugün Türkiye’de öğretmen yetiştirmede kontrolsüz bir büyümenin olduğu bilinmektedir.

1995-1996’ya kadar otuz üç olan eğitim fakültesi sayısı bugün yüzü aşmış bulunuyor. Buna formasyon eğitimi olarak öğretmen olmalarının önü açılan ve çok düşük puanlarla girilen fen-edebiyat fakültesi mezunları da dahil edildiğinde öğretmen adaylarının sayısının oldukça arttığını ve aynı nispette nitelik ve kalitenin düştüğü gerçeğini görmek gerekir. YÖK ve MEB koordineli bir plan üzerinde çalışarak hem sayısı kontrolsüz bir şekilde artan eğitim fakültelerini kapatıp sadece öğretmen yetiştiren üniversiteler kurmalı ya da mevcutları yapılandırmalıdır.

Bu kontrolsüz büyüme karşısında öğretmen adayının niteliğine dair çok kısıtlı veriler mevcut.

Yapılan gözlemler ve eğitim fakültesi son sınıf öğrencileri ve aday öğretmenlerle yapılan görüşmelerde; üniversitede her şeyi öğrendiklerini ama her şeyin teoride kaldığını ifade etmektedirler.

Özellikle sınıf yönetiminde büyük sorunlar yaşandığı, hizmet yılı fazla olan öğretmenlerin de aynı sıkıntıları yaşadıkları gözlenmektedir.

En önemlisi de 3. ve 4. sınıf öğrencileri için okullarda uygulanan Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması staj çalışmasının gözden geçirilerek yeniden yapılandırılması gerekir.

Ve bu yeniden yapılandırmanın yukarıda sözü edilen sadece öğretmen yetiştiren üniversitelerde işlevsel bir şekilde istisnasız 3. sınıftan itibaren üniversitenin bulunduğu ilde resmi bir okulda bir öğretmenin rehberliğinde eğitimini tamamen toplam iş gününün tamamına tekabül edecek şekilde uygulamalı olarak gerçekleştirmesine dayalı olmalıdır. Bu uygulama eğitimi tam zamanlı olarak gerçekleşmeli ve uygulama öğrencisi aktif, danışman öğretmen tamamen pasif olmalıdır. Bugün bu eğitimlerde uygulama öğrencisi ne yazık ki pasif konumdadır.

Yine Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması eğitimine katılan öğrencilerle yapılan görüşmelerde staj çalışmalarında sınıflarda izleyici olarak kaldıklarını ifade etmektedirler.

Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) Öğretmenlik Alan Bilgisi Testi 2018 yılı Değerlendirme Raporuna göre, öğretmen olarak atanan genç mezunların kendi branşlarından gelen soruların ancak yarısını doğru cevaplayabildiği ortaya çıktı.

Sınava, 308 bin 125 aday başvurdu. 179 bin 519'u kadın, 81 bin 286'sı erkek olmak üzere toplam 260 bin 805'inin sınavı geçerli sayıldı.

11 bin 872 rehber öğretmen adayının yarıştığı sınavda, 34.88 ortalama elde edildi.

Psikolojik danışma ve rehberlik branşını Türkçe takip etti. İki sorunun iptal edildiği Türkçe öğretmenliği alan bilgisi testinde, 15 bin 864 aday ortalama 29 soruya doğru yanıt verdi.

En başarılı olanlardan üçüncü branş ise din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliği oldu. 29 bin 259 öğretmenin ter döktüğü bu sınavda test ortalaması 29.49'a ulaştı.¹

Değerlendirme raporu söz konusu branşların üniversiteye girişte yüksek puanlarla öğrenci alırken mezun öğrencilerinin başarısının düşmesinin fakülte'deki eğitim sisteminden kaynaklandığını göstermektedir. Onun için sadece öğretmen yetiştiren üniversitelerin kurulması ya da mevcutların yapılandırılması gerekir.

Öğretmenin Niteliği

Öğretmen toplumun aynasıdır. Toplum içerisindeki her birey dolaylı olarak öğretmenin eseridir. Henüz üç dört yaşlarında iken kreşlerde başlayan eğitim süreci bir meslek sahibi olana kadar devam ediyor. Master eğitimi de dâhil edilirse yaklaşık 25 yıl devam eden bir eğitim süreci.

Peki, ömrünün en dinamik ve verimli çağında bu eğitim sürecinden geçmesine rağmen birey olarak ve dolayısıyla toplum olarak neden hala her alanda birçok olumsuzlukla iç içeyiz?

Birey neden suç işlemeye meyilli?

Birey neden yasalara uymamak için direniyor?

Birey neden düzene karşı başkaldırıyor?

Birey neden yasadışı örgütlere sempati duyuyor?

Birey neden kendisini geliştirmek için bir çaba içine girmiyor?

Bunlara benzer soruların sayısı çoğaltılabilir.

Özü itibarı ile bireyin yetişme biçimi onun karakterinin ve kişiliğinin oluşmasında çok etkilidir. Eğitim tedrisatından geçen birey aldığı eğitimin niteliği ölçüsünde bir vatandaşlık bilinci ortaya koyar. Bu vatandaşlık bilincinin oluşmasında eğitimcilerin rolü büyüktür. Bu yüzden eğitimcinin niteliği, kimliği, kişiliği, estetik dünyası, dünyaya, insan hak ve özgürlüklerine bakışı, ruh dünyası, her şeyden önemlisi karakteri çok önemlidir.

Öğretmen bütünsel anlamda birçok özelliği kendinde barındırmalıdır. Akademik boyutta yetiştirilmeden önce Türkçeyi doğru ve güzel konuşması, diksiyonu, sanat, spor ve estetikle ilgisi, değişime ve gelişmeye açık bir karakterde olması, insan psikolojisinden anlayan, güçlü bir beden ve ruh dünyasına sahip, hayal dünyası zengin, ülkesiyle barışık, insanlığın evrensel değerlerini içselleştirmiş bir karaktere bütünsel anlamda sahip olmalıdır.

Ne yazık ki eğitim sistemimizin bir çıktısı olan öğretmen arzu edilen karakteri kazanmadan bu çok önemli mesleği icra etmektedir.

Örneğin, Türk Eğitim Sistemi hala yetiştirdiği bir öğretmene, bir doktora ya da sağlık görevlisine sigaranın zararlarına inandıramamışsa ve öğretmen ya da doktor mesleğini icra ederken öğrencisinin ve hastasının gözünün içine baka baka sağlığa zararlı bu maddeyi kullanıyorsa bu ironik durum eğitim sistemimizin çarpıklıklarıyla birlikte çok güzel bir şekilde izah edilebilir.

Öğretmen her yönüyle örnek bir kişi olmalıdır. Öğrettikleriyle çelişen öğretmen ya da doktor, sağlık elemanı; karşısındaki insana kendisini nasıl inandırabilir ki...

Bu nedenle güzel olan birçok özellik öğretmende bulunmalıdır.

Bugünün öğretmeni düşünmesini, hayal gücünü geliştirmesini engelleyen yanlış inanç ve ideolojik bağnazlıklarla kuşatılmış durumdadır. İslam dinini ve düşünce dünyasını algılayamamış, Batının düşünce dünyasını anlayamamış tamamen hurafelerle kuşatılmış bir eğitimci kitlesiyle eğitim sistemimiz ayakta durmaya çalışıyor. Entelektüel birikime sahip bir öğretmen modeli geliştirmek yeni bir stratejik eğitim programıyla gerçekleştirilebilir.

¹ <https://www.yenisafak.com/gundem/yeni-ogretmenler-sinavdan-cakti-3386521>

Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesindeki Ölçütler

Öğrenci başarısının değerlendirilmesine yönelik gerçekleştirilen uygulama nisbi çoğunlukla çoktan seçmeli değerlendirmedir. Daha yalın bir ifadeyle öğrencinin kendini ifade etmediği, düşünmediği, hayal dünyasını yansıtmadığı bir değerlendirme biçiminden söz ediyoruz. Düşünün; öğrencinin kendisini anlatmaya, ifade etmeye ihtiyaç duymadığı bir değerlendirme anlayışı. Bir şey bilmene gerek yok. Seçeneklerden birini işaretleme imkânına sahipsiz. Açıklama yok, yorum yok, düşünme yok, hayal gücü yok. Ama beklenti çok büyük. Bilimde, teknolojiye, üretimde söz sahibi olmak. Düşünmeden, hayal gücünü harekete geçirmeden bunlar mümkün olabilir mi?

Çözüm; yorum, ifadeye, düşünmeye, hayal gücüne dayalı değerlendirme biçiminin öğrenci başarısını değerlendirmede ölçüt olarak tam anlamıyla benimsenmesidir. Düşünce ve hayal dünyası potansiyelimizi ancak bu şekilde harekete geçirebiliriz. Bu hususta bu alanda uzman akademisyenlerle iş birliğine dayalı planlı bir çalışma yapılmalıdır. Açık uçlu, yoruma dayalı bir değerlendirme ölçütü eskiden olduğu gibi yeniden temele alınmalıdır.

Okul Kültürüne Uyum

Eğitim, özü itibariyle eğitim bilimlerinde "istendik yönde davranış değişikliği meydana getirme süreci" olarak ifade edilir.

Okula belirli bir forma ile gelmeme, dış görünüşteki görüntü bozuklukları, devam-devamsızlık problemleri, cep telefonları ve diğer teknoloji unsurlarının okullarda kontrolsüz kullanımı gibi düzen, disiplin ve çalışma barışını bozucu eylemlerin varlığı güvenli ve sağlıklı bir eğitim ortamı oluşturmayı engellemektedir.

Yasalarla ve yönetmeliklerle bu durumların ortadan kaldırılmasına yönelik kararlı adımlar atılmalıdır. Okuldaki öğrencinin dış görünüşünün, hangi davranışlarda bulunup bulunamayacağını standardı belirlenmelidir. Tabii ki kişi hak ve özgürlüklerinin özüne dokunulmadan daha nitelikli, daha kaliteli ve daha kapsayıcı bir anlayışla toplumun mutlu yaşaması hedeflenmelidir. Her ne kadar yönetmeliklerle bu durumlar düzenlenmiş olsa da uygulamada güçlükler yaşanmaktadır. Öğrencinin okul kültürüne uyumunun sağlanması için bütün paydaşlarla kurallar belirlenmeli ve uygulanmalıdır.

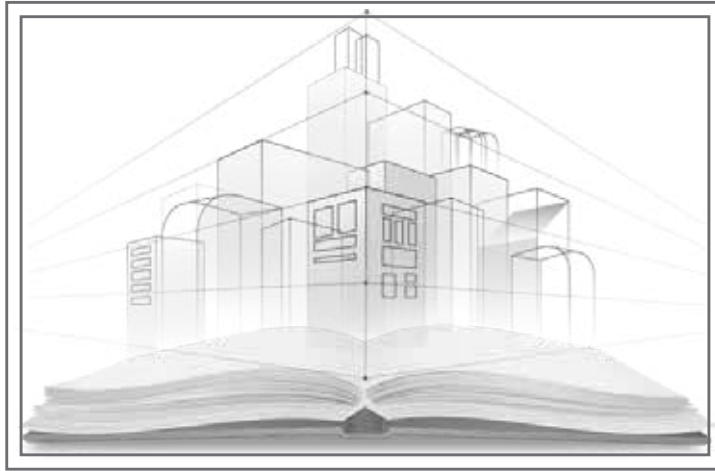
İnternet kullanmaya yönelik yasal sınırlamalar getirilmelidir. Çocuklarımız ve gençlerimiz internetle kontrolsüz bir şekilde temas halindedir. Zararlı içeriklerle istediği zaman yüzleşen nesiller okul kültürüne uyum da sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bunun için yeni yasal düzenlemelere ivedilikle ihtiyaç vardır.

Zaman içerisinde gelişmiş toplumların internet kullanımı konusunda tıpkı sigara yasağı gibi yasal düzenlemeler yapacağına hep birlikte şahit olacağız.

Eğitim Kurumlarının Mimari Yapısı

Eğitim kurumlarının mimari estetiği ve işlevselliği önemlidir. Eğitim kurumlarımız, okullarımız estetikten çok uzak bir mimari tarzda yapılmıştır ve bu anlayış çok fazla değişmeden hala devam etmektedir. Genellikle dikdörtgen bir planda ve en fazla zemin artı iki kat çıkılarak tam anlamıyla estetik bir görüntüden uzak, alçak tavanlı, dar ve uzun koridorlar, çoğunlukla bir ve çok nâdiren iki giriş-çıkışlı (son yıllarda biraz daha dikkat ediliyor giriş çıkış sayılarına), dar merdivenli, işlevsel olmayan bir planla yapılmışlardır.

Eğitim kurumlarına anaokullarından başlamak üzere mutlaka spor salonu plana dâhil edilmeli-

dir. Bugün uluslararası spor organizasyonlarında başarısızlığımızda çocukların küçük yaşlarda spor yapacak alanların olmayışının payı büyüktür. Devletin spora dair politikası eğitime bakışı ile birlikte eşgüdümlü olmalıdır.

Yine aynı şekilde eğitim kurumlarında konferans salonu, bilim laboratuvarları, sanat etkinliği odaları mutlaka ve mutlaka olmalıdır. Eğitim kurumlarının bünyesinde bunları olmazsa olmaz olarak görmeyen bir ülke bilimde, sanatta, edebiyatta, kültürde, sporda ne kadar başarılı olabilir ki...

Eğitim kurumlarımız tam anlamıyla özgün olan, Türk ve İslam mimarisinin en güzel tarzı olan Selçuklu mimarisi ile yapılmalıdır. Hem kendi özgün mimari kültürümüzü yaşatmış hem de yeni nesillere estetik bir bakış açısı kazandırmış oluruz.

Özetle; anaokullarından başlamak üzere yeni yapılacak her eğitim kurumunun bünyesinde mutlaka bir spor salonu, bilim laboratuvarları, sanat etkinlik odası planda olmak zorundadır. Bunun için eğitim kurumlarına tahsis edilen arsaların uygun standartlarda olmasına dikkat edilmeli, popülist politikalardan uzak durulmalıdır.

Bugün birçok eğitim kurumunun sahip olduğu geniş arsalar popülizm uğruna ek bina ilaveleleriyle heba edilmiştir. Bunda hem siyasetçinin hem bürokratin hem de vatandaşın büyük payı vardır. Karşılıklı çıkar ilişkilerine ve memnuniyete dayalı atılan adımlar sonraki eğitim politikalarını işlevsiz kılmaktadır.

Ebeveyn Eğitiminin Önemi

Eğitim yalnızca okul ve eğitim ortamıyla sınırlı değildir. Çocuk ilk deneyimlerini, etkileşimlerini ailede yaşar. En çok temas halinde bulunduğu ortam ailedir. Davranışları, alışkanlıkları, mizacı, hayata bakışı aile ortamında mayasını bulur.

Çocuğun gelişiminde bu denli etkileri olan ailenin çocuk gelişimi ve eğitimi konularında bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve öğrendiklerini davranışa dönüştürebilmesi, eğitim sürecinin etkili ve verimli olabilmesi ailenin bu sürece etkin katılımı son derece önemlidir.

Çünkü çocuklarımız tüm zamanlarında daha çok aileyle olmaktadır. Çocuğun eğitim ve gelişiminde en etkili ve en ekonomik sistem aile eğitimidir. Anne babalar çocuğun yeterli ve yetersiz olduğu yönleri en iyi bilen kişilerdir. Çocuğun gelişiminde etkili olacak ortamların hazırlanmasında ailenin rolü büyüktür. Her öğretim kademesinde çocukların başarıları sadece okulda aldıkları eğitime değil, evde aldıkları destek eğitime ve ailelerin eğitime katılmasına da bağlıdır. Çocuklar aileleri model almaktadır.

Ailenin çocuğunun durumunun kabulünü sağlamak, çocuğu objektif olarak değerlendirebilmesine imkân tanıyarak potansiyelini ve sınırlılıklarını anlamasına yardımcı olabilmek, ailenin haklarını ve sorumluluklarını anlamasını sağlamak, aile ile işbirliği yapmak, eğitim programlarının özelliklerini anlatmak ve programlarının amaçların gerçekleştirmede yardımlaşmayı teşvik etmek, ailenin belli programları uygulayabilmesini sağlayarak, ev ortamını daha verimli bir eğitim ortamı haline getirmek, çocukları ile nasıl ilişki kuracakları, nasıl sürdürecekleri, onu içtenlikle nasıl kabul edecekleri konularında rehberlik etmek, çocukların tüm gelişimsel özelliklerine yönelik bilgilenmelerini sağlamak aile eğitiminin amacıdır.

Aile eğitimleriyle desteklenen bir ev ortamında ilişkiler çok daha sağlıklı ve çocuğun gelişimine yönelik olmaktadır. Çocuğun özel eğitimde kazandığı becerilerin ev ortamında aile ile işbirliği yaparak pekiştirilmesi eğitimin sürekliliği ve yaygınlaştırılması açısından önemlidir. Ailelerin çocuklarının eğitim süreçlerinde ekibe dâhil olmaları kabul sürecine ulaşmalarını hızlandırmakta, çocukların performanslarında da belirgin bir artışa imkân tanımaktadır. Ebeveynlerin farklı tutumları çocukların ruh dünyasında ve okul başarılarında olumsuz etkiler yapmaktadır.

Bunun için eğitim kurumlarımızda aile eğitimini sağlayacak ortamlar oluşturulmalı, belli programlar dâhilinde velilerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Her ne kadar bu tür çalışmaların olduğu ifade edilse de velilerin istekle, heyecanla bu eğitimlere katılmadıkları görülmektedir. Bunun için okullarda küçük gruplar halinde ebeveynlerin katılımı ile karşılıklı diyalog şeklinde sohbet ortamları oluşturularak ebeveyn eğitim-

lerine önem verilmelidir ve bu çalışma sürdürülebilir bir program dâhilinde gerçekleştirilmelidir. Daha açık bir ifadeyle veliye okulun bir öğrencisi olduğu bilinci kazandırılarak bu eğitimi alma zorunluluğu hissettirilmelidir. İlgili okulda çocuğu olan her veli için ebeveyn eğitimi adı altında Milli Eğitim Bakanlığı ile Aile ve Politikalar Bakanlığı işbirliğinde yaygın eğitim kapsamında İdeal Anne ve Baba adında zorunlu eğitim programları uygulanabilir.

Öğretmenin Ekonomik Durumu

Toplumun şekillenmesinde ve devletin temellerinin yapısında dolaylı olarak etkisi olan öğretmenlik mesleği son otuz yılda büyük bir itibar kaybına uğramıştır. Bunda öğretmenin kendi tutumunun yanı sıra devletin uyguladığı hatalı politikalarında payı büyüktür. Öğretmenin aldığı ücretin diğer meslek grupları karşısında yetersiz kaldığı görülmektedir. Bugün bir öğretmen, polis memurundan, vaizden, doktordan, avukattan, mühendisten daha az bir ücretle çalışmaktadır. Öğretmenin aldığı ücretin en yukarda olması bu mesleği tercih edenlerde de bir kalite farkı oluşturacaktır. Bugün üniversite sınavında % 1-2'lik dilime girenlerin tıp, hukuk gibi bölümleri tercih etmelerinin nedeni genellikle ekonomik sebeplerdir. Zeki ve yetenekli gençlerin öğretmenlik mesleğine yönlendirilmesi ve özendirilmesi için öğretmen maaşlarının ortalama 1500 dolar, ek ders saat ücreti de minimum 6 dolar seviyesinde olmalıdır.

Bugün öğretmenliği tercih edenlerin başarı ortalamasına bakıldığında vasatın üzerindeki grupların bu mesleği yoğunlukla tercih ettikleri gözlemlenmiştir.

Eğitime nitelik ve kalite getirilmek isteniyorsa öncelikle bu mesleğe en başarılı olanların özendi-

rilmesi gerekmektedir. Bunun için öğretmene tatmin edici ve doyurucu bir ücret politikası hayata geçirilmelidir.

Böyle bir politika ülkenin en iyi ve kaliteli liselerinden mezun olan en zeki ve yetenekli gençlerimizi bu mesleğe yönlendirecektir.

Sonuç ve Değerlendirme

Bir ülkenin eğitim politikalarının şekillenmesinde eğitim programları çok önemlidir. Bunun için çok iyi hazırlanmış bir eğitim programına ihtiyaç vardır. Bu eğitim programında her şeyin ince ayrıntılarıyla düşünülmesi ve stratejik olması gerekir. Bu stratejik eğitim programı kısa, orta ve uzun vadede iyi sonuçlar alacak niteliklerle donatılmalıdır.

Türk Eğitim Sistemi bugüne kadar yapısal ve uygulama sorunları yaşamıştır. Bu yapısal sorunların başında eğitim bakanlığı bürokrasisinin sorunların birebir tanıdığı olan öğretmenlerden oluşmamasıdır. Bürokrasi; sorunu tespit eden, canlı tanıdığı olan, yaşayan, sonuçlarını gören ve bunlara

ideal ve çözüm odaklı öneriler sunabilen öğretmenlerle şekillenmelidir. Buna bağlı olarak bürokrasi de bu şekilde oluşturulduktan sonra işlevsel bir devinim kazandırmak için yapı alanda aktif bulunmalı; merkeze hapsolmaktan kurtarılmalıdır.

Okullaşma oranının, derslik sayısının ve öğretmen sayısının artırılmasının yaşanan sorunları gidereceği ön görülmüş; ancak buna rağmen nitelik ve kalite anlamında hiçbir şeyin değişmediği anlaşılmıştır. Bu bağlamda eğitim sorunlarının çözümünde bakış açısının temelden değiştirilmesi ve önceliğin nitelikli öğretmen yetiştirilmesine verilmesi gerekmektedir.

Eğitim müfredatına yönelik eleştirilerin karşılık bulmadığı, bu müfredatı hazırlayanların yukarıda bürokrasiye yönelik eleştirilerde olduğu gibi alandan gelmediği, sorunları tanımadığı, birebir yaşamadığı ve neticede teorik anlamda ortaya sonuç alıcı bir müfredatın çıktığı düşünülse bile uygulamada büyük sorunlarla karşılaştığı her dönemde olduğu gibi bu dönemde de görülmüştür. Yeni müfredat için öğretmenler aktif görev almalı ve bütün paydaşların görüşü alınarak toplumun bütün katmanlarını içeren, kuşatıcı, işlevsel, sorgulayıcı ve eleştirel bir yaklaşımla donatılmış, değişim, dönüşüm ve yeniliğe açık, modern ve evrensel değerleri özümsemiş, ezberci yaklaşımdan uzak, Anadolu kokan tam ve bağımsız bir müfredat hazırlanmalıdır.

Eğitim müfredatı bir milletin geleceğinin yol haritasıdır. Çok iyi hazırlanmış bir eğitim müfredatı her alanda problemsiz bir şekilde ülkeyi geleceğe taşır. Nitelikli bireyin yetişmesi iyi hazırlanmış bir müfredata bağlıdır. Eğitim müfredatı çok önemsenmeli ve iyi hazırlanmalıdır.

Sadece öğretmen yetiştiren üniversitelerin belli bir bölgede yapılandırılması, hem sosyal, hem kültürel hem de demografik açıdan çok önemlidir. Sosyal ve kültürel bir kaynaşma ülke birlik ve bütünlüğüne katkı sağlayacak, aynı ortamda bulunmak rekabet duygusunu geliştirecek ve bu da niteliğe yansiyacaktır. Belli bir alanda üniversite yapılanması diğer meslek gruplarında da uygulanmalıdır. Bu yaklaşım beraberinde rekabet, kalite, nitelik ve üretim kapasitesinin artırılmasına katkı sunar.

En önemlisi de bireyler ve topluluklar arasındaki siyasi, sosyal ve kültürel entegrasyon bu şekilde daha kolay sağlanır ve yetenekler daha kolay keşfedilir.

Öğretmenin niteliğindeki olumsuz algıların ve düşüncelerin ortadan kaldırılması için yeni ve sonuç alınabilecek adımların atılması gerekir. Bugün öğretmenin yeterliliğine ve niteliğine yönelik çok ciddi eleştiriler var. Rol model olma yönünden öğretmen profilinde çok ciddi problemlerle karşı karşıya kalınmaktadır. İnsan kaynağı açısından problem olmadığı görülse de öğretmenlik mesleğini seçen bireylerin vasatın biraz üstünde

olan grup içinde olduğu, üstün yetenekli gençlerin daha çok tıp, hukuk gibi mesleklere yönelindikleri görülmektedir. Bu durum irdelendiğinde bu mesleklerin kazancının daha çok olduğu ve bundan dolayı tercih edildiği görülmektedir. Bu yüzden öğretmenlerimizin aldığı ücretler artırılmalı ve üstün yetenekli gençlerimizin bu mesleği tercih etmeleri sağlanmalıdır.

Okul öğrenci başarısının değerlendirilmesinde çoktan seçmeli sınav sistemi aşamalı olarak kaldırılabilir. Bu ölçme sistemi ezbere dayalı ve kolaycı bir anlayış üretmiştir. Yoruma dayalı ve ifade yeteneği kazandıran yöntem başarının değerlendirilmesinde daha kapsayıcıdır.

Eğitim kurumlarının mimari yapısı çocuklarımızın psikolojisi üzerinde olumsuz etkileri var. Standart projeler yıllardır uygulanıyor. Bugün Anadolu'nun birçok yerinde özgün Selçuklu mimarisine yapılmış onlarca eser var. Bu eserleri ve ibadethaneleri ziyaret edenler huzur bulmalarında bu özgün mimarinin çok etkili olduğunu ifade etmektedirler. Buradan hareketle yalnız eğitim kurumları değil bütün devlet kurumlarının Selçuklu mimari tarzında yapılması gerekir. Bu yaklaşım aynı zamanda medeniyetimizi koruma refleksidir de.

Çocukların eğitiminde okul ve aile davranışları arasında uyum olmalıdır. Okulda kültürüne adapte olan bir öğrenci aile ortamında farklı davranıyor. Ebeveynler arasında çocuğun eğitimi üzerine farklı bakış açıları mevcut. Birinin ak dediğine diğeri kara diyebiliyor. Bunun için her okulda ilgili velilere yönelik zorunlu seminerler belli bir program dâhilinde uygulanmalıdır. Bu programın uygulanması için ilgili tarihlerde resmi ve özel kurumlarda mesai tatil edilmeli, ebeveynlerin katılımları sağlanmalıdır.

Daha yetenekli ve zeki gençlerin bu öğretmenlik mesleğini tercih etmelerini sağlamak için mevcut koşullarda öğretmenin ekonomik durumunun iyileştirilmesi kaçınılmaz olmuştur.

Unutmayınız, eğitim politikalarında popülizm geriye dönülmez çıkmazlara yol açar.

Dijital Dünya-Dijital Eğitim

Murat KÜRKÜ

Afşin Anadolu Lisesi Edebiyat Öğretmeni

Giriş

Teknoloji, eğitimde küresel bir denge yaratarak bütün dünyada gelir düzeyi ayrımı yapmaksızın kaliteli bir eğitime erişimi sağlamaktadır. Dünya nüfusunun önemli bir alanı bu dijital dünya ile çok yakından ilgili. Yapılan araştırmalar çocukların ortalama yedi saatini ekran başında geçirdiğini gösteriyor. Teknoloji sayesinde öğrenciler bu zamana kadar hiç olmadığı şekilde, anında yüzlerce bilgiye ulaşabiliyor. Bu durum dijital dünyada, zaman kaybetmeden bilgiyi üretmeyi ve onu işlevsel bir biçimde kullanabilmeyi zorunlu hale getiriyor.

Çocuğun gelişmesine önemli katkısı olan bazı beceriler vardır. Online dünyadaki varlığını koruyabilmesi ve bunu nasıl sürdürebileceğini bilmesi, çocuğun öğrenebileceği becerilerin başında geliyor. Okulların plan ve programlarını gözden geçirmeleri yerinde olacaktır. Her ne kadar öğrenciye bilgi sunumunda online dünya hızlı olsa da kontrollü bir eğitimin okullarda gerçekleştirilebileceği gerçeği unutulmamalıdır.

Geleceğin eğitimini bir günde oluşturmak olanaklı değil. Gelecekte eğitim-öğretimde nitelikli hizmet-ürünler elde etmek ve hak ettiğimiz yere gelebilmek için temel olarak insan ve insan gücümüzü odağa almamız gerekir.¹

Geleceği Doğru Tahmin Edebilmek

Günümüzden yaklaşık olarak üç yüz yıl kadar önce İngiltere’de ortaya çıkan sanayi devrimi (in-

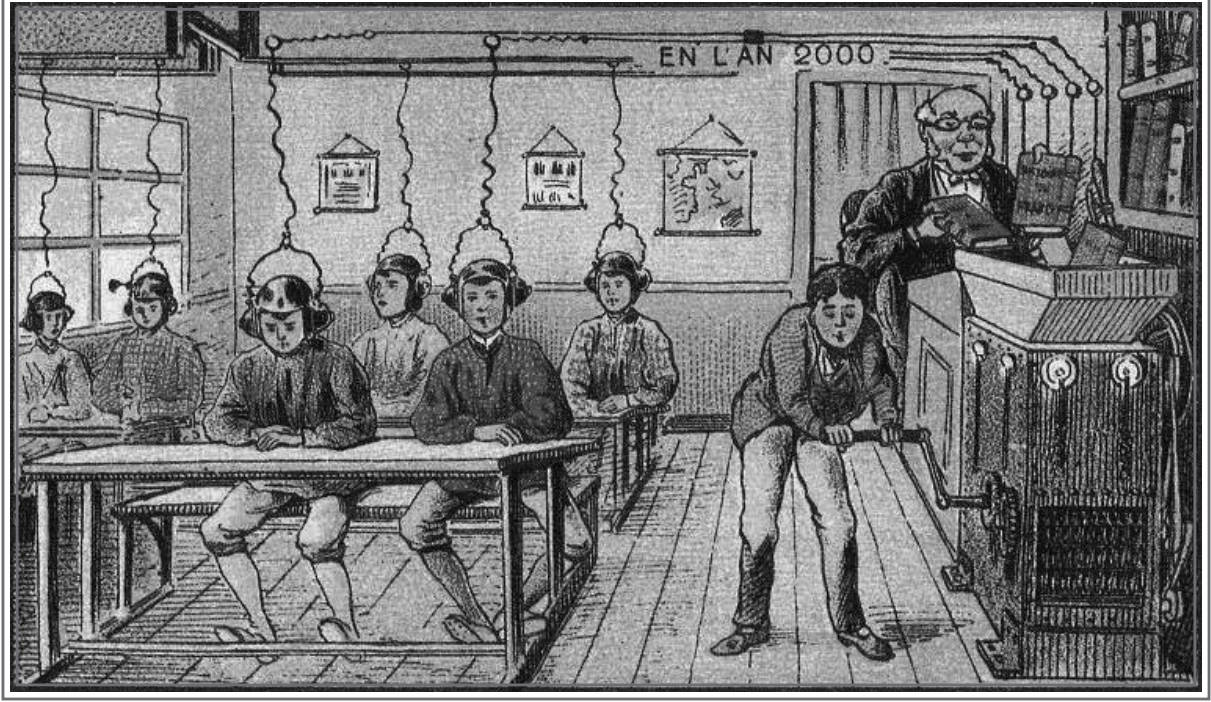
dustrial revolution) ile birlikte insan ve hayvan gücüne dayalı üretim tarzından makine gücünün hakim olduğu üretim modeline geçişler başlamıştır. İlk olarak dokuma sanayisinde başlayan bu gelişme sonraları diğer alanlara yayılmıştır.² İnsan, zekasını kullanarak makinelere hükmetmeye başladığından beri daha nitelikli ürünler ortaya koymuş ve yaşam standardını da giderek yükseltmeye başlamıştır.

Büyük imparatorluklar ve krallıklar içinde halk ekonomik sınıflara ayrılmakla beraber eğitim de maddi gelirle doğru orantılı verilmekteydi. Geleneksel eğitim adını verdiğimiz eğitim modeli daha çok monastik düşüncenin ekseninde gelişmiştir. Klasik dönem İslam eserlerinin Latinceye çevrilmeleriyle başlayan Aydınlanma Dönemi (age of illumination), eğitim açısından da kiliselerin elinde bulunan müfredatı değiştirmeye başlamıştır.

Reform ve rönesans hareketleri sonrası başka bir dünya ile tanışan Avrupalılar, doğunun zenginliklerini keşfetmişler ve sonrasında sanayi devrimi ile birlikte sömürgecilik faaliyetlerine başlamışlardır. Bu arada Avrupa’da yeni bir sınıf (işçi sınıfı) doğmaya başlamış, insan hakları beyannamesi yayımlanmış ve eğitim, pragmatik-pozitivist düşünce üzerine kurulmaya başlanmıştır. Makineleşmeye bağlı olarak değişen eğitim sisteminde, öğrencilerin kurgulama yetileri de gelişmekle beraber gelecek makinelerden ibaret tasavvur edilmiştir.

² Küçükkalay, A.M. (1997). Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi, SDÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, No. 2, s. 51-68

¹ <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/egitimin-gelecegi-ve-gelecekte-egitim>

Bu resimde 2000 yılında eğitimin nasıl olacağı tahmin edilmiş

21. yüzyıla gelindiğinde belki de yüz yıl kadar önce kimsenin aklına gelemeyecek bir şekilde bilim ve teknoloji farklı bir alana yöneldi, bilgisayar çağı ya da diğer adıyla dijital çağ başlamış oldu. Bilim ve teknoloji o kadar hızlı ilerlemeye başladı ki 1990'lı yıllarda ülkemizde henüz bilgisayarlar yeni yeni yayılmaya başlamışken çok geçmeden yerini akıllı telefon (smartphone) ya da tablet pc'lere bıraktı. Önceleri haberleşmenin uçan posta arabalarıyla daha kolay olacağını hayal eden insanoğlu bugün bilgisayarlar aracılığıyla sanal dünyanın kapılarını aralamış ve bilgiye çok hızlı bir şekilde ulaşmaya başlamıştır. Bugüne geldiğimizde ise "makinelere düşünebilir mi?" sorusunun cevabı olarak üzerinde yoğun çalışmalar yürütülen "yapay zeka" dönemi başlamış görünüyor. Akıllı ev, akıllı araç, akıllı tv, akıllı buzdolabı vs. bu durumun başlangıç örnekleri sayılabilir.

Türkiye'de Fatih projesiyle başlayan eğitimi, dijital ortamla buluşturma çalışmaları dünyanın gerisinde değil; hatta öncülük etme bakımından örnek projelerdendir. Bununla beraber gelecekte nelerin olabileceğini doğru tahmin etmeli ve özellikle dijital dünyada yerimizi almak ve bu alanda çalışmaların hızlı bir şekilde yürütülmesi için 'Bilişim Okulları'nın (ortaöğretim düzeyinde) kurulması zorunlu hale gelmektedir.

Gelişmiş-Gelişmekte Olan Ülkelerin Eğitim Politikaları

Dijital çağ tamamıyla değişik bir dünya algısı meydana getirdi. Sürekli değişen dünyaya çocukları farklı bir şekilde hazırlamamız gerekiyor. Bugün beş yaşında olan bir çocuk 2035 yılında son derece karışık bir iş dünyasına giriş yapacak ve git gide karmaşıklığı, rekabeti artan piyasalarda kendine yer edinmeye çalışacaktır. Bu bilince sahip ülkeler çocuklarını henüz küçük yaşlardan itibaren geleceğe hazırlamaktadırlar. Eğitim konusunda ileri olan ve yüksek teknolojiye sahip ülkelerden birkaçının eğitimle ilgili çalışmalarına bakalım.

ABD

Amerika Birleşik Devletleri kurulmadan önce eğitim-öğretim faaliyetleri kilisenin kontrolünde yapılmaktaydı. Dolayısıyla bu yıllarda ne kadar kilise varsa, o kadar farklı eğitim sisteminin var olduğu ifade edilebilir. Bu yıllarda okulun temel işlevi İncil'i öğretmek ve ait olunan mezhebin ilkelerini benimsetmektir.

İlk Amerikan okulu, 13. yüzyılda koloniler zamanında açılmıştır. 1635 yılında açılan Boston

Latin Okulu hem ilk kamu okulu olma hem de ABD'nin en eski okulu olma özelliğini taşımaktadır. Kolonistler, bireyi ailenin, kilisenin ve toplumun geleneksel özellik ve değer yargılarına göre yetiştirmek istemişlerdir.

18. yüzyılın sonlarında köyden kente göç sırasında kentleşmenin artmasıyla birlikte "metropolitan deneyim" yaşanmaya başlanmıştır. Özellikle endüstrinin gelişimiyle mesleki eğitim alanında önemli adımlar atılmıştır.

ABD'nin eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünmeye dayalı eğitim sistemine geçişini SSCB'nin uzaya çıkma başarısına dayandırabiliriz. Zira bu yarışta geri kalmak istemeyen ABD, 1961 yılında Ay'a ilk kez bir uzay mekiği göndermiştir. Bu tarihten sonra Amerikan eğitimi gözle görülebilir bir ivme yakalamıştır. Bugün Amerika Birleşik Devletleri eğitim konusunda söz sahibi olan ülkelerin başında gelmekte ve eğitim konusunda yapılan akademik yayınların yarısından fazlasını üretir durumdadırlar.

1983 yılında yapılan bir araştırmada Amerikalı öğrencilerin %45'nin orta Amerika'nın (ABD) nerede olduğunu bilmedikleri, üçte ikisinin Vietnam'ı ve yarısından çoğunun İngiltere'yi, Fransa'yı ve Japonya'yı haritada bulamadıkları, cebir ve matematik derslerinde OECD ülkeleri arasında çok gerilerde oldukları saptanmıştır. Bunun neticesinde acil köklü değişimlere ihtiyaç duyulduğu anlaşılmış ve "A Nation at Risk" adında bir rapor hazırlanmıştır. Bu rapora göre Amerika'nın akademik standartlarının dünya ile rekabet etmekten uzak olduğu ve ciddi reformlara ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır.

Günümüzde ABD, eğitim politikalarını daha köklü hale getirmiş ve eğitimle ilgili politikaları eyaletlere bırakmakla kalmamış okullara da ayrıcalık tanıyarak, her okulun kendi öğrencisini seçerken kendi belirlemiş olduğu sınav ve standartlara göre seçme yapabilmelerini sağlamıştır. Özellikle yükseköğretime geçişte merkezi herhangi bir sınav yapılmayıp üniversiteler bünyelerinde yaptıkları bazı sınav (GRE, GMAT, SAT) ve değerlendirmeler (referans ve niyet mektupları, kompozisyonlar, sertifikalar, kurslar, seminerler) ile öğrencilerini kendileri seçmektedirler.³

3 BAŞ Gökhan, Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Sistemi

Değişen dünyaya ayak uydurmak ve öğrenme birim sayısını artırmak için diğer ülkelerde olduğu gibi Amerikalı eğitimciler de yeni yöntemler arayışına girmişlerdir. Örneğin yeni teknolojilerle yeni yöntemleri buluşturma fikrinden yola çıkarak oluşturulan "çevrilmiş sınıf modeli ya da tersine sınıf yönetimi" (flipped classroom) Amerika'da yaklaşık 15 bin öğrencinin faydalandığı bir yöntemdir. Buna göre, öğrenciler evde videolarla dersi öğreniyor, okulda ise ödevlerini yapıyor. Öğretmenler sadece onların ödevlerini, çalışmalarını kontrol ederek rehberlik yapmaktadırlar. Bu metod öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlarken sunuş yolunun yerine buluş yoluyla eğitimin kapılarını da açmaktadır. Bir başka yöntem ise öğrenciler matematik dersinin konularını, okuldan sonra kendi videolarını çekip yayınlayarak öğreniyorlar. Örneğin mutlak değer konusunu çalışacak bir öğrenci, konuyu anlatarak videoya çeliyor ve sınıftaki diğer öğrencilerle paylaşıyor. Böylece hem öğretici hem öğrenici konumunda olan öğrenciler derse daha iyi odaklanabilmektedirler (learning world).

Çin

Çin, hızlı gelişen bir ekonomiye sahip olması sayesinde bütün dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır. Genç ve üretken bir nüfusa sahip olan Çin, büyük şirketlerin adeta fabrikası durumuna gelmiştir. Dünya ekonomi dengelerini sarsan Çin, gelecekte yerini iyi bir şekilde koruyabilmesini eğitime olan yatırımına bağlamaktadır. Bu nedenle eğitime ayrılan pay %4 olarak belirlenmiştir.

Önümüzdeki yıllarda da gelişimini sürdürebilmesi için Çin hükümetlerinin, yetişmiş insan gücüne ve bu büyük nüfusun inovasyona olan hızlı bir şekilde adapte olabilmesine ihtiyaç duymaktadır. Zira Çin'de kalabalık bir nüfus var ve bu nüfusu, geleceği doğru tahmin ederek yönlendirmek büyük plan ve proglama istemektedir.

Çin'de eğitim sistemine bakacak olursak aslında o kadar yüksek bir seviyede değil. Genelde PISA (Uluslararası Öğrenci Seviyesi Değerlendirme Sınavı) verilerinde yüksek puan alan okullar ve öğrenciler sosyoekonomik düzeyi yüksek şehir olan Şangay'dan seçilmektedir. Çin'in geneli için

aynı durum söz konusu değildir⁴. Temel eğitim 6 yıl, ortaokul kademesi 3, lise seviyesindeki okullar ise 3 yıl eğitim vermektedir. Temel eğitimden ortaokula geçişler sınavsız olmakla birlikte liselelere geçiş "Yerel Otorite Sınavı" adı verilen sınavlar sonucu yapılmaktadır. Bu sınavlar Çinli öğrenciler için çok önemlidir. Çünkü ülkenin prestijli okulları bu sınavla almaktadır. Bizim ülkemizde de buna benzer bir uygulama hayata geçirilmiştir. Sınav konuları; Matematik, Çince, İngilizce, Fizik, Kimya, Politik Bilim ve Beden Eğitimi derslerinden oluşmaktadır. Bu derslerden başarılı olan öğrenciler iyi bir liseye gidebilmektedir. Yeterli başarıyı elde edemeyenler ise meslek liseleri ağırlıklı olmak üzere diğer okullara kayıt yaptırabilmektedirler. Liseyi bitiren öğrenciler öncelikle ortaöğretim genel yetenek sınavına (general ability test) girerler. Mezun olanlara sertifika verilir. Bu sınavlardan başarılı olanlar ise doğrudan üniversite sınavına başvuru yapabilirler.

Çin'de yükseköğretime baktığımızda yaklaşık 30-40 kadar üniversitesinin her yıl dünya sıralamasında ilk 500 üniversite içinde olması da Çin hükümetinin eğitime-bilime ne kadar önem verdiği göstergesidir.

Eğitim'de program geliştirmenin ilk basamağı, ihtiyaç analizi yapmaktır. Örneğin giderek artan sanal oyunlar gelecekte önemli bir sektör olacağı benziyor. Çin bu konuda da geri kalmak istemiyor Lanxiang Teknik Okulu'nda "e-sporlar ve yönetimi" bölümünü açarak pastadan en fazla payı kapmak istemektedir.

Japonya

Japonlar, Budha ve Konfüçyüs'ün eserlerine ve onların görüşlerine inanmaktadırlar. Eğitim sistemlerini de bu inanç ve düşüncelere dayalı olarak programlamışlardır. Okullar gelecekteki sosyal ekonomik statüyü belirlediğinden eğitim hayatı Japonya'da çok ciddiye alınmaktadır. Japonlar okullarda kazanılan tutum, değer ve alışkanlıkların sadece okul sınırları içinde değil ileride yetişkinlikte de başarı getireceğine inanmaktadırlar.

Türk eğitim sisteminin amaçları ile Japon eğitim sisteminin amaçları birbirine benzemektedir. Her iki eğitim sisteminde de saygılı, bilinçli, ah-

laklı ve demokratik bireyler yetiştirerek toplumun kalkınmasına, refah ve mutluluğuna katkı sağlamak amaçlanmıştır.

20. yüzyıl başlarında, eğitime olan talep hızla büyümeye devam etmiş, fakat bu talebi karşılayacak olanaklar bulunamamıştır. Bu nedenle devletin desteklediği okulların yanı sıra, yerel idarelere bağlı kurumların ve özel kuruluşların verdiği eğitim hizmeti arttırılmıştır. Özellikle Japon sanayisi için gerekli kalifiye eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla devlet ve yerel yönetimler tarafından meslek okulları kurulmuştur. İlkokulu bitirenlerin gidebildikleri bu okullar, 20. yüzyılda Japonya'nın gelişmesinde çok önemli bir rol oynamışlardır.

2. Dünya Savaşı boyunca ülkedeki bütün okullar ordunun denetimine girmiştir. Savaş sonlarına doğru kazanma umudu azalınca ilköğretim dışındaki bütün okullar kapatılarak öğrenciler çalıştırılmak üzere fabrika ve çiftliklere gönderilmiştir (Asa ve Amano, 1986). Savaş sona erdiğinde 200'den çok ilkokul, 38 meslek okulu, 100'ün üzerinde kolej ve üniversite ile 64 öğretmen okulu enkaz yığını haline gelmişti. Eğitime devam edebilecek çok az sayıda okul kalmıştı (Cramer ve Browne, 1974).

Japon eğitimi 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Japonlar'ın "Postdam Deklarasyonu"nu imzalayarak teslim olmaları ile başlayıp büyük ölçüde değişikliğe uğramıştır. 1946 yılında 27 kişilik Amerikan Eğitimciler Delegasyonu, Japonya'da savaş sonrası eğitim reformunu gerçekleştirmek için çalışmaya başlamıştır. Heyet Japon eğitiminin liberalizm ve ferdiyetçiliğe yönelmesi, dilde reform yapılarak Latin harflerinin kabul edilmesi, eğitim yönetiminin yerelleştirilmesi ve bu amaçla seçimle işbaşına gelecek eğitim komisyonlarının kurulması ile müfredatta köklü değişikliklerin yapılması gibi bir takım önerilerde bulunmuştur.⁵

Bugünkü Japon Eğitim Sistemi'nin temel yapısı ve prensipleri 1947'de kabul edilen Temel Eğitim Kanunu ve Okul Eğitim Kanunu ile belirlenmiştir. Eğitim sisteminin esas amacı insan haklarına, sevgi gerçeğine ve barışa saygı duyan, barışçı ve demokratik bir milletin kendine güvenen insanlarını yetiştirmektir (UEM, 1989). Bugün

⁵ Uçar, R. ve Uçar, H.İ. (2004). Japon Eğitim Sistemi Üzerine Bir İnceleme: Çeşitli Açılardan Türk Eğitim Sistemi ile Karşılaştırma. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt:1, Sayı:1

⁴ Ahmet Göncü, <http://www.cinhh.com/doc-dr-ahmet-goncu/>

Japonya'da 6-3-3-4 diye tabir edilen eğitim sistemi uygulanmaktadır. Eğitim, 6 yıllık ilkököl, 3 yıllık ortaokul, 3 yıllık lise ile 4 yıllık üniversitelerde verilmektedir. İlkokul ve ortaokulu kapsayan zorunlu eğitim süresi 9 yıldır. Ülkede ulusal okullar, kamu okulları ve özel okullar olmak üzere üç tür okul bulunmaktadır. Ulusal okulların finansmanı merkezi hükümetçe, kamu okullarının il ve belediye yönetimlerince, özel okulların ise özel kuruluşlarca karşılanmaktadır

Eğitimde modernleşmeye yönelik ilk düzenleme ve geliştirme çalışmalarımız Japonya ile hemen hemen aynı döneme denk gelmesine karşın; eğitim sistemimizin Japonya ile karşılaştırıldığında birçok açıdan geri olduğu görülmektedir.

Bilimsel, teknolojik, ekonomik ve sosyal alanlarda hızlı bir gelişme ve değişimin yaşandığı günümüzde, Türk Eğitim Sistemi'nin kendisinden bekleneni yapabilmesi için yeniden ele alınması ve yapılandırılması gerekmektedir. Bu yapılandırma çalışmalarında Japon eğitim sisteminin bazı özelliklerinden yararlanılmalıdır. Özellikle yerel yönetimlerin eğitime dâhil edilmesi ve özel sektör desteğinin alınması eğitimimizdeki aşırı merkezîyetçi yapıyı ve finansman sıkıntısını azaltacaktır (Van Yüzüncüyıl). Örneğin Japonya'daki Vantan isimli bir özel okul lisede gösterilmek üzere müfredatına Dron ve Robotik Dersi ekliyor. Dron mühendisliği konusunda artan yetişmiş insan kaynağı ihtiyacını karşılayabilmek için Nisan 2017'de eğitime dahil edilecek olan dersin içeriği dron pilotluğu, bakım ve onarım, havacılık, radyo yayını kuralları ve bilgisayar programlama gibi konulardan oluşacak. Üç yıl boyunca gösterilecek olan derste dron ve robotlarla çalışmanın avantaj ve dezavantajları öğretilmesi amaçlanıyor.

Japonya'da liseler zorunlu değildir. Bu sayede, lise eğitimi veren okullar popüler konularda

dersler açma ve öğrencilere daha çekici görünme şansına sahip oluyor. Tasarım, modellik, ses aktör/aktrisliği, bilgisayar oyunu üretimi, Barista eğitimi gibi derslerin artan derecede ilgi gördüğü Japonya'daki eğitim kurumlarında dron derslerinin de büyük ilgi göreceği tahmin ediliyor. Lise eğitimi süresince gösterilecek olan Dron ve Robotik Dersi lise eğitimini tamamlamış kişilerin de ilgisini çekeceği öngörülüyor. Bu nedenle, dersin uyarlanmış bir versiyonu hafta sonu kurslarıyla yetişkinlere de verilebilecek.⁶

Halkın; bilim ve teknolojinin ne anlama geldiğini anlayabilmesi, sadece okullarda verilen fizik ve kimya dersleriyle mümkün değildir. Bilimin ne kadar

anlaşıldığı onun üretime dönüştürülmesiyle mümkün görünmektedir. Japonya için teknolojinin kullanımı değil, üretirliğinin gerçekleştirilmesi eğitimdeki ana unsurlardan biri olmuştur. Teknoloji üreten bir toplum olmak, Japon siyasetçilerin birincil amacı haline gelmiş ve bunun için çalışmalar yapmışlardır.⁷

Güney Kore

Dünya teknoloji devlerini kendine hayran bırakacak bir hızla ilerleyen, birçok ülkenin yakın takibinde olan ve 2025 yılında dünyanın en büyük 6. ekonomisi olma yolunda adeta koşar adımlar atan Güney Kore'nin bu başarısına değinecek olursak karşımıza yine sağlam temeller üzerine oturtulmuş bir eğitim sistemi çıkmaktadır.⁸

Halkının neredeyse % 98'inin okuryazar olan Güney Kore'de eğitim sistemi ilk ikisi zorunlu olmak üzere 6+3+3+4 şeklinde düzenlenmiştir. Okul öncesi eğitimi ile lise eğitimi zorunlu de-

6 Rocketnews24

7 Merter Ortaç, 20. Yıllık Yarısında Japon Sanayisinde Ar-Ge Çalışmaları, Ankara Üniv. Yüksek Lisans Tezi

8 **TÜRKAY, İmdat. <https://vergiialgi.net/ekonomi-maliye/guney-kore-egitim-sistemi-ve-olumune-basarili-cocuklar/>

ğildir. İlkokul herkese ücretsiz olup liseler genel, mesleki ve diğer (yabancı dil, güzel sanatlar vb.) olmak üzere üç farklı alana ayrılmaktadır. Yükseköğretim kurumları ise öğrencilerini kendileri seçerek yedi farklı türde eğitim vermektedirler. Güney Kore'de eğitimin her türlü sorumluluğunu "Eğitim Bakanlığı (MOE)" üstlenmiştir. Bu bakanlık akademik faaliyetler ile bilim ve eğitim alanında politikaların oluşturulması ve uygulanmasından sorumlu devlet organıdır.

Ülkede üniversite sayısı çok fazla, genç nesilde de üniversiteye gitmeyen yok denecek kadar azdır. Koreliler çok fazla ders çalışırlar. Kitap, kırtasiye ürünleri oldukça çeşitlidir. Bir ortaokul veya lise öğrencisi günde yaklaşık 4-5 saat uyur. Sabahdan akşam beşe kadar okula gidip saat dokuz kadar zorunlu etüde kalırlar. Saat dokuzdan on iki, birlere kadar da dershaneye giderler. Üniversite sınavı Türkiye'ye kıyasla kat kat zor olduğundan hepsi iyi üniversitelere girmek için büyük bir rekabet halindedir. Bu yarış daha çocukken başlar. Çocuklar başlıca piyano, İngilizce, el sanatları, tekvandodan oluşan en az 3-4 kursa giderler. Her yıl 15 milyar dolar İngilizce öğretimine para harcanmaktadır.

Robotlarla arası iyi olan milletlerden olan Koreliler, yakında eğitim sistemlerini de bu cihazlara teslim edecekler gibi görünüyor. Robot hizmetçiler, robot klonlar ve hatta robot hamam böceklerinden sonra şimdi de robot öğretmenler ortaya çıkıyor. R-Learning adı verilen proje dahilinde 2012 yılında 500 anaokulunda ve 2013 yılında toplam 8000 eğitim merkezinde robot öğretmenler kullanılmıştır.

İmdat Türkay'ın araştırmalarına göre Güney Kore'de öğretmen olmak çok kazançlı ve popüler bir meslek, özellikle matematik ve teknoloji branşındaki öğretmenler çok para kazanıyor. Ülkede e-öğretim sistemiyle dersler kameralara kaydediliyor; hem CD'lere kopyalanıyor hem de internet ortamında yayınlanıyor. Digital avantajların geliştirilmesiyle birlikte dersler kopyalanabiliyor ve elden ele ulaşıyor. Bununla birlikte internet sınıflarının oluşmasıyla özel ders veren öğretmenlerin popülerliği de artıyor. Güney Kore'de bu sistemle bir öğretmen yılda 4 milyon dolar kazanabiliyor. Özellikle matematik dersleri veren öğretmenler çok meşhur ve öğretmenler web sitesiyle 50 bin dolayında öğrenciye internet üzerinden ders ve-

rebiliyor. Güney Kore'de üniversite hayalleri kuran öğrenciler günde yaklaşık 10 ile 12 saat ders görüyor. Çünkü özel dersler üniversiteye girişte anahtar konumda. Geçen yıl 4 öğrenciden 3'ünün özel ders aldığı Güney Kore'de sektördeki yıllık kazanç 16 milyar doları geçiyor.

Kişi başına düşen milli geliri 28 bin doların üzerinde olan Güney Kore'de işsizlik oranı %3 civarında. Böyle bir başarının arkasında elbette özel sektörün payı göz ardı edilemez. Dünyaca ünlü teknoloji devi olan Güney Koreli şirketler, "geleceği inşa etmenin en önemli yolu eğitimidir." düşüncesiyle hareket ediyor ve eğitim bakanlığı aracılığıyla eğitime büyük destek vermektedirler.

Sonuç

Sanayi inkılabı ile birlikte değişen dünya gereksinim haritasında insanlar teknolojiye daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle çağı yakalamak en başta eğitimle mümkün olabilmektedir. Ülkemizde de bu amaçla FATİH Projesi kapsamında dijital eğitim seferberliği başlatılmış olup giderek bu anlamda daha zengin bir altyapıya sahip okullar inşa edileceği kanaatindeyiz. Tabi bu sistem daha çok öğrencilerin eğlenceli vakit geçirmeleri amacına değil, öğrenmeyi çok yönlü gerçekleştirme amacıyla kullanılmalı.

Milli bilinçle sahip çağın gereksinimlerini karşılayabilecek nitelikli bireyler yetiştirmek istiyorsak dijital dünyayı yakından takip etmeli ve bu amaca hizmet edecek okul sayımızı artırmalıyız. Böylece nitelikli tasvir edilen insan gücünü elde etmemiz, ülkemizi yüksek seviyelere taşıma noktasında daha hızlı ve doğru adımlar atmamızı sağlayacaktır.

Kaynakça

- İBİŞ, Erkan, Eğitimin Geleceği- Gelecekte Eğitim, Hürriyet Gazetesi Küçükkalay, A.M. (1997). Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi, SDÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, No. 2, s. 51-68
- BAŞ, Gökhan, Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Sistemi Learning world, Eğitimde Yeni Yöntemler adlı Belgesel film
- GÖNCÜ, Ahmet, Çin Hakkında Her Şey
- Uçar, R. ve Uçar, H. İ. (2004). Japon Eğitim Sistemi Üzerine Bir İnceleme: Çeşitli Açılardan Türk Eğitim Sistemi İle Karşılaştırma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt:1, Sayı:1*
- TÜRKAY, İmdat, Güney Kore Eğitim Sistemi ve Ölümüne Başarılı Çocuklar
- Merter Ortaç, 20. Yıllık Yarısında Japon Sanayisinde Ar-Ge Çalışmaları, Ankara Üniv. Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Denetiminde Dönüşüm Sancısı

Şener GÖNÜLAÇAR

Son yıllarda Türkiye'nin kamu yönetiminde yaşanan değişim, kısmen dönüşüm¹ çabalarından en fazla etkilenen alanların başında eğitim denetimi gelmektedir. Özellikle 2010-2018 yılları arasında eğitim denetimi kadar üzerinde değişiklik yapılan ve bir türlü dönüştürülemeyen başka bir alan yok gibidir. Zira Türk eğitim sisteminde kaliteye ve niteliğe odaklanan, rehberlik yapan, yol gösteren, değer katan, yardımcı olan, sürekli iyileştirmeyi hedefleyen, geliştiren ve kamu kaynaklarının daha verimli kullanımına katkı sağlayan bir denetim sistemine olan ihtiyaç hâlâ giderilebilmiş değildir.

Eğitim denetimi; okulların niteliğinin öğrenci ve veli ihtiyaçlarını, ulusal ve yerel performans ölçütlerini, kanuni ve mesleki standartları karşılayıp karşılamadığının anlaşılması ve bildirilmesini sağlamak için periyodik ve belirli hedefler doğrultusunda yürütülen bir süreçtir. Eğitim denetiminin birinci amacı eğitimin niteliğini geliştirmektir.² Denetim, yönetim sürecinin önemli bir parçası olduğu kadar yönetime şekil veren bir işleve de sahiptir. Bu nedenle denetimden beklenen sonuçların alınabilmesi için denetimin kurumsal amaçlara uygun olması ve çalışanlarca da kabul görmesi gerekmektedir.³ Konu ile ilgili yapılan akademik çalışmaların bazılarında teftiş ve denetimin farklı anlamlarda kullanıldığı görülmüştür. Bu

çalışmada denetim ve teftiş kavramları eş anlamlı olarak değerlendirilmiştir.

Kapalı sistemden açık sisteme geçmeye çalışan Türk kamu yönetiminde yapısal sorunların yaşandığı alanların başında denetim gelmektedir. Çalışanların inisiyatifinin olmadığı ve herkesin kontrol edildiği bir iklim, ödüllendirme yerine cezalandırma ve hesap verme yerine koruma sistemlerinin yürürlükte olduğu bir model söz konusudur.⁴ 21'inci yüzyılda ulusların zenginliğinin sırrı iklim, kültür ve petrol gibi doğal kaynaklara sahip olmalarında saklı değildir. Devletlerin, tüm kurumlarıyla karar verme süreçlerini demokratik çoğulculuk ilkesiyle geniş bir tabana yayması, yönetenlerin yönetilenlere hesap verme mecburiyetinin olması ve hukukun üstünlüğünün hâkim kılınması kalcınmayı, refahı, barışı ve huzuru getirmektedir. Bu durum tıpkı Kuzey Kore ile Güney Kore veya Venezuela ile Kanada arasındaki fark gibidir.⁵

2003 yılından bu yana bürokraside denetim sisteminin akıbeti büyük bir ciddiyetle tartışılmaktadır. 15 Temmuz 2004 tarihinde TBMM'de kabul edilen ancak yasalaşamayan 5227 sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun'un genel gerekçesinde, kamudaki denetim sistemiyle ilgili olarak: Yönetimin temel fonksiyonları arasında denetimin önemli bir yer tuttuğu, ülkemizde arzu edilen nitelikte bir denetim sisteminin oluşturulamadığı, hedeflerden ve performans göstergelerinden yoksun, kurallara uygunluğa ve geçmişe dönük, fazla sayıda

1 Türk Dil Kurumu sözlüğünde "dönüşüm"; olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma, şekil değiştirme, tahavvül olarak tanımlanmıştır.

2 Ahmet Yurdakul & Türkay Nuri Tok, *Maarif Müfettişlerinin Görev Alanlarına İlişkin Görüşleri*, Journal of Human Sciences, 14, 2, 2017, s. 2.

3 Ahmet Bozak, *Maarif Müfettişlerinin Denetim Sistemi Hakkında Yapılan Yasal Düzenlemelere ve Müfettişlik Mesleğine İlişkin Görüşleri*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 14, Sayı 38, 2017, s. 91.

4 Ömer Dinçer, *Türkiye'de Değişim Yapmak Neden Bu Kadar Zor?* Alfa Basım Yayım, İstanbul, 2016, s. 19, 20.

5 Daron Acemoğlu & James A. Robinson, *Ulusların Düşüşü Güç Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri*, Doğan Kitap, İstanbul, 2013, s. 13, 47, 390, 421.

ama etkisiz denetim biriminin olduğu, hata bulma mantığı ağırlıklı yapılan denetimler sonucunda yöneticilerin iş yapamaz hale getirildiği, israf ve yolsuzluklara da herhangi bir çözüm üretilmediği, şeffaflığa, hesap verme sorumluluğuna, katılımcılığa ve kamuoyu denetimine açık olmayan bir yönetim anlayışının devam ettiği⁶ yönünde görüşlere yer verilmiştir.

Kurumların köklü denetim birimleri olan teftiş kurullarına yönelik yapılan değişim girişimlerine denetim elemanlarından ve onları temsil eden sivil toplum örgütlerinden ciddi bir direniş gelmiştir. Teftiş birimlerinin 1980'lerden başlayarak uygulanan neoliberal politikalar neticesinde etkisiz kılınmaya çalışıldığı, bu değişim çabalarının altında müfettişleri tasfiye etme niyeti olduğu, hesap verebilirlik, şeffaflık, etkinlik, verimlilik gibi kavramların yalnızca kulağa hoş geldiği ancak uygulanabilirliği olmayan boş söylemlerden ibaret olduğu, denetim sisteminin yeniden yapılandırılmasının esas aktörlerinin, denetlenmek istemeyen yöneticiler, belirli ölçüler içinde dahi kendisinden bağımsız hareket eden denetim birimleri istemeyen siyasetçiler ve ülkeyi istekleri doğrultusunda şekillendirmeye çalışan Avrupa Birliği, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) gibi uluslararası kuruluşlar olduğu, Kıta Avrupası denetim sisteminin temel unsuru olan ve 1879 yılından bu yana Türkiye'de var olan teftiş kurulları modelinin ve geleneğinin tüm eksikliklerine rağmen geliştirilerek uygulamada kalması gerektiği yönünde itirazlar yükselmiştir.⁷ Tüm bu itirazlara, kısmen de olsa manipülasyonlara ve karşı çıkışlara rağmen aksak da olsa denetim alanında bir takım değişiklikler yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir.

Klasik anlamda denetimin hâkim olduğu 1980'lerin denetim sistemi 2011 yılında çıkarılan 35 adet Kanun Hükmünde Kararnameyle yeniden düzenlenmiştir. 2011 KHK'ları ile Bakanlıkların denetim sisteminin %73'ünün değişikliğe uğradığı görülmektedir. Bakanlıkların %18'inin teftiş ve kontrolörlük birimleri kaldırılmış, %46'sınının teftiş kurulu başkanlıkları rehberlik, teftiş ve denetim bi-

rimine dönüştürülmüştür. Bakanlıkların %9'unda herhangi bir teftiş ve denetim birimi kurulmamıştır. Geriye kalan %27'sinde ise mevcut yapı sürdürülmüş ve teftiş kurulları ve denetim birimlerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Haziran 2013 tarihi itibarıyla Türkiye'de görev yapan denetim elemanı (Başmüfettiş, müfettiş, müfettiş yardımcısı, iç denetçi, baş kontrolör, kontrolör, kontrolör yardımcısı, stajyer kontrolör, denetmen, denetmen yardımcısı.) sayısı 9.304'tür.⁸

Arayış

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ilan edilen Tanzimat'tan Modern Türkiye Cumhuriyeti'ne uzanan yolda yeni eğitim düzeni devlet eliyle ve tam bir kontrolle yönetilecek şekilde inşa edilmiştir. Ağırlıklı olarak Fransa eğitim sistemi örnek alınmıştır. Merkezi otoriteye bağlı, sıkı bir hiyerarşiye sahip bu modelde eğitim işlerinin idaresine ilişkin merkez ve taşra teşkilatları ve bunları denetleyecek teftiş heyetleri meydana getirilmiştir. Osmanlı'da eğitim bürokrasisinin ilk merkezi sivil örgütü 1838'de kurulan Meclis-i Umûr-ı Nâfia'dır. Eğitim denetimine ilişkin ilk kavram burada karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu birim ülkedeki sıbyan mektepleriyle ilgili rapor hazırlayarak burada görev yapan hocaların/muallimlerin niteliklerini teftiş etmek amacıyla "müfettiş" kavramı yerine kullanılan "muinler"i (yardımcılar) görevlendirmiştir. 17 Mart 1857'de Maârif-i Umûmiye Nezâreti (Eğitim Bakanlığı) kurulmuş nezarete bağlı müfettişler bu tarihten sonra hazırladıkları raporları merkeze göndermeye başlamışlardır. Cumhuriyet dönemi eğitimcileri, Osmanlı eğitim ve denetim tecrübesini "modern ulus devlet" in ihtiyaçları doğrultusunda yeni işlevine kavuşturmuşlardır.⁹

1913-1914 eğitim öğretim yılı istatistiklerine göre Osmanlı Devleti'nde 12.239 okul, 595.329 öğrenci ve 19.542 öğretmen mevcuttur.¹⁰ 2017-2018 istatistiklerine göre de Türkiye'nin resmi ve özel eğitim kurumlarında toplam 17.885.248 öğrenci eğitim ve öğretim görmektedir. Millî

6 Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı'nın Genel Gerekçesi, T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü'nün 29 Aralık 2003 tarihli ve B.02.0.KKG.0.10/101-751/5767 sayılı yazısı, sf. 5.

7 Kamil Karatepe, *Anglosakson Denetim Sistemi Çökerken Türk Denetim Sisteminin "Anglosaksonlaştırılması" Üzerine Bir İnceleme*, Barış Övgün (Ed.) Kamu Yönetimi: Yapı İşleyiş Reform, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yayın No: 598, Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın No: 5, Ankara, 2009, s. 221, 222.

8 Nazmi Küçükyağcı, *2011 Yılında Çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnamelerin Bakanlık Denetim Sistemine Etkileri*, T.C. Başbakanlık, Ankara, 2014, s. 4, 44, 45. <http://www.igb.gov.tr/Kutuphane/Denetim%20Sistemi.pdf> Erişim: 10 Eylül 2018.

9 Mustafa Gündüz, *Maariftin Eğitime Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Eğitim Düşüncesinde Dönüşüm*, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2016, s. 61, 334.

10 Mahfi Eğilmez, *Değişim Sürecinde Türkiye Osmanlı'dan Cumhuriyete Sosyo-Ekonomik Bir Değerlendirme*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 117.

Eğitim Bakanlığı'nın yönetim ve denetimi altında 53.874'ü resmi (4.855 okul öncesi, 23.349 ilkokul, 16.876 ortaokul, 8.794 lise) 11.694'ü özel olmak üzere toplam 65.568 eğitim kurumu hizmet vermektedir. Ayrıca 686.800 derslikte eğitim hizmeti sunan 1.030.130 öğretmen mevcuttur.¹¹ Osmanlı'dan Cumhuriyete sayılar değişmiş ancak eğitim denetiminde nüanslar dışında değişen pek bir şey olmamıştır. Türk eğitim sisteminin ideolojik öğretilmeye meyilli olduğu, bu durumdan kurtulmak için eğitim sisteminin insanlığın köklü felsefelerine, ortak mirasına ve evrenselliğe yönelmesi gerektiği¹² bu sebeple de Türk eğitim sisteminin zamanın ruhuna uygun bir dönüşüme ihtiyaç duyduğunu söylemek mümkündür.

Toplam 9.790 öğretmen üzerinde yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'deki öğretmenlerin %91,7'si teftiş sisteminin rehberlik esasına göre yeniden yapılandırılması gerektiğini, %84,5'i teftiş sisteminin doğru işlemediğini düşünmektedir.¹³ Müfettişlerin görevleri arasında bulunan inceleme, araştırma, teftiş, rehberlik, mesleki yardım, yetiştirme ve soruşturma görevlerinin yeterlilik ve verimlilik düzeyleri ontolojik bir sorun olarak yıllardır araştırılıp tartışılmaktadır. Türk eğitim sisteminde eğitim denetimi ve denetleyenler ile denetlenenler arasındaki ilişki üzerine yapılan araştırmalarda ulaşılan bazı sonuçlar şunlardır:

- Müfettişlerin olumsuz tutumları yasal gücü ön plana çıkarmakta bu da öğretmenlerin motivasyonunu olumsuz etkilemektedir.
- Müfettişlerin tamamının rehberlik görevleri bulunmasına rağmen öğretmenler yönüyle görevlerini yerine getirememektedirler.
- Öğretmenlerin motivasyonu, müfettişler saygı kurallarına uyduklarında yükselmektedir.
- Öğretmenlerin çoğu müfettişler hakkında olumsuz kanaatlere sahiptir.
- Müfettişler hem montör hem de ceza veren kişi olarak

görünmekten dolayı rahatsızlık duymaktadırlar. • Müfettişler denetim sisteminin yapısal olarak sorunlu olduğunu düşünmektedirler. • Soruşturma görevi müfettişlerde rol çatışmasına yol açmakta ve bu durum müfettiş öğretmen iletişimini olumsuz etkilemektedir. Bu tezatlık müfettişliğin farklı algılanmasına neden olmakta, dolayısıyla toplumda müfettişlere yönelik olumlu veya olumsuz yönde farklı algıların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. • Denetlenenler müfettişlerle ilgili daha çok kâbus, eleştiri, yargılama, kontrolcü gibi olumsuz metaforlar kullanmaktadırlar.¹⁴ • Müfettişlerin eğitim yönetimi alanına ilişkin bilimsel gelişmeleri yönetici ve öğretmenlere aktarma düzeyi yeterli değildir. • Müfettişler, okul-çevre işbirliği konusunda ve yönetim sorunlarının çözümüne ilişkin olarak yönetici ve öğretmenlere yeterli düzeyde rehberlik yapamamaktadırlar. • Amirler, yöneticiler ve öğretmenler denetim teori ve uygulamaları konusunda müfettişlerden yeterince yararlanamamaktadırlar. • Müfettişler, yönetici ve öğretmenlerin hatalı davranışlarında yeterli toleransı göstermemektedirler.¹⁵

3797 sayılı Kanun'a¹⁶ göre Millî Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatında doğrudan Bakan'a bağlı çalışan bakanlık müfettişleri bulunmaktaydı. Ülke çapında denetim yetkisine haiz, bakanlık müfettişleri ile il millî eğitim müdürlükleri bünyesinde il müdürüne bağlı çalışan ilköğretim müfettişleri eğitimin denetiminden sorumlu denetim elemanlarıydı. Merkez ve taşra teşkilatında görev yapan denetim elemanlarının toplam norm kadro sayısı 5.000 kişiden ibaretti (500'ü bakanlık müfettişi, 4.500'ü de ilköğretim müfettişi). 2010-2014 yılları arasında, Cumhuriyet tarihi boyunca unvanları "İlköğretim (İlk Tedrisat) Müfettişi" olan denetim elemanlarının sadece dört yıl içerisinde unvanlarında üç defa değişiklik yapılmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Millî Eğitim Bakanlığı Taşra Teşkilatındaki Müfettişlerin Unvan Serüveni (2010-2014)

11 MEB, *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017/18*, Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara, 2018, s. 54.

12 İsmail Kaplan, *Türkiye'de Millî Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplum-sallaşma Üzerindeki Etkisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 394.

13 EĞİTİM-BİR-SEN, *Öğretmen Sorunları Araştırması*, Eğitimciler Birliği Sendikası, Ankara, 2004, s. 160, 161, 195-197. http://www.egitimbirsen.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/99-egitimbirsen.org.tr-99.rar Erişim: 10 Ağustos 2018.

14 Ahmet Yurdakul & Türkay Nuri Tok, 2017, s. 4, 8, 9, 11, 12.

15 Tuncay Özdemir, *Çağdaş ve Demokratik Eğitimde Teftiş*, Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, 2001, s. 218, 219.

16 Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (3797). T. C. Resmi Gazete, 21226, 12 Mayıs 1992.

2010'da 5984 sayılı Kanun¹⁷ kapsamında "il-köğretim müfettişliği" unvanı "eğitim müfettişliği" olarak değiştirilmiştir. İl millî eğitim müdürlükleri emrinde görev yapan müfettişlerin ek göstergeleri 3600'e yükseltilmiştir. İllerde görev yapan müfettişlerin yetkileri artırılarak, daha önce ilköğretim okulları ile sınırlı olan rehberlik, iş başında yetiştirme, teftiş, denetim, değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma yetkileri ilk defa lise ve dengi okulları da kapsamıştır.

2011'de 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararname¹⁸ ile Teftiş Kurulu Başkanlığı kapatılmış, yerine Rehberlik ve Denetim Başkanlığı isminde yeni bir birim oluşturulmuştur. "Bakanlık müfettişi" ve "eğitim müfettişi" unvanları yerine, "bakanlık denetçisi" ve "il eğitim denetmeni" unvanları getirilmiştir.

2014'te, 6528 sayılı Kanun¹⁹ ile Bakanlık merkez teşkilatında ve illerde görev yapan denetim elemanları "maarif müfettişi" unvanı adı altında birleştirilmiştir. Yapılan bu düzenleme ile Millî Eğitim Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatlarında farklı statülerde görev yapan müfettişlerin yetki ve statüleri eşitlenmiştir. Bu süreçte bakanlık merkez teşkilatında görev yapan yaklaşık 300 bakanlık müfettişinin kadrosu önce Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne daha sonra değişik illere kaydırılmıştır. Bu değişikliğin yasal gerekçesinde yer alan ifadeler şöyledir: "Bakanlık merkez teşkilatında yer alan millî eğitim denetçileri ile taşra teşkilatında görev yapan il eğitim denetmenlerinin aynı kadroda birleştirilmesiyle oluşturulan eğitim denetmeni kadro unvanının maarif geleneğine uygun olarak maarif müfettişi, paralelinde eğitim denetmen yardımcısı kadro unvanının maarif müfettiş yardımcısı olarak değiştirilmesidir." Unvanların ve sıfatların değişmesiyle hakikatlerin değişmeyeceğinin ispatı niteliğindeki bu düzenlemenin zaman kaybindan başka bir şey getirmediği iki yıl sonraki yasal düzenlemeyle anlaşılmıştır.

2016'da 6764 sayılı Kanun'la,²⁰ 2011 yılında ismi Rehberlik ve Denetim Başkanlığı yapılmak su-

retiyile kapatılan Teftiş Kurulu Başkanlığı yeniden açılmıştır. Merkez teşkilatında, ülke çapında denetim yetkisine haiz 750 bakanlık maarif müfettişi ve müfettiş yardımcısı kadrosu ihdas edilmiştir. İl millî eğitim müdürlükleri bünyesinde bulunan maarif müfettişleri başkanlıkları kapatılmıştır. İl millî eğitim müdürlüklerine bağlı çalışan maarif müfettişleri şahsa bağlı unvanlarını korumuşlardır. Bunlar il müdürüne bağlı olarak denetim, rehberlik, araştırma, değerlendirme, inceleme, soruşturma ve ön inceleme hizmetleri ile il müdürünün vereceği diğer görevleri yapacaklardır.

2017 yılı Ocak ayında 2.304 maarif müfettişi arasından 500 kişilik bakanlık maarif müfettişliği kadrosuna atama yapılmak üzere mülakat yapılmış ve sadece 431 maarif müfettişinin ataması gerçekleştirilmiştir. Mülakatta başarılı olan birçok maarif müfettişi, kadro yetersizliği gerekçesiyle bakanlık maarif müfettişliğine atanmamışlardır. Yargıya taşınan ve tartışmaların gölgesinde yapılan bu mülakatla eğitim denetimine son şekli verilmeye çalışılmışsa da Danıştay'ın verdiği kararlar²¹ söz konusu maarif müfettişliği mülakatlarının yürütmesi durdurulmuştur.

Konu ile ilgili son on yılda yapılan yasal düzenlemelerde eğitim denetimine ve bu görevin profesyonel üstlenicisi personele ilişkin yapısal ve köklü bir değişime gidilmemiş ve de sistemin kodlarına dokunulmamıştır. Bunun tek istisnası belki de 2014 yılında yapılan ve öğretmenlerin ders başında denetimini düzenleyen yasal değişikliktir. 2011 tarihli Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği'ne²² (mülga) göre müfettişlerin görev ve yetkileri: Rehberlik ve iş başında yetiştirme, teftiş ve denetim, inceleme, soruşturma ve araştırmadan oluşmaktaydı. 2014 yılında ilgili yönetmelikte²³ değişikliğe gidilerek iş başında yetiştirme ifadesi yönetmelikten çıkarılmıştır. 2017 yılında bu yönetmeliği yürürlükten kaldıran Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği²⁴ yayımlanmıştır. Yürürlükteki bu son yönetmelikte de "iş başında yetiştirme" ifadesine

17 Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (5984). T. C. Resmi Gazete, 27610, 13 Haziran 2010.

18 Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (652). T. C. Resmi Gazete, 28054, 14 Eylül 2011.

19 Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (6528). T. C. Resmi Gazete, 28941, 14 Mart 2014.

20 Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (6764). T. C. Resmi Gazete, 29913, 9 Aralık 2016.

21 Danıştay İkinci Dairesi'nin 13 Şubat 2018 tarihli ve 2017/1362 Esas sayılı kararı. (Bu kararın ardından Danıştay tarafından verilmiş olan başka iptal kararları da bulunmaktadır.)

22 Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği. T. C. Resmi Gazete, 27974, 24 Haziran 2011.

23 Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Denetim Başkanlığı ile Maarif Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği. T. C. Resmi Gazete, 29009, 24 Mayıs 2014.

24 Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği. T. C. Resmi Gazete, 30160, 20 Ağustos 2017.

yer verilmemiştir. Ayrıca öğretmenlerin iş başında yetiştirme görevi okul müdürüne verilmiş gibi gözükmektedir. Önceki yönetmelikte (2011) zaten okul müdürü sınıflara girerek ders denetimi yapmaktan sorumluydu. Gelinen aşamada öğretmenlerin denetimi artık eğitim kurumu yöneticileri tarafından yapılacaktır.²⁵ Bu değişiklik, özellikle öğretmenlerce olumlu karşılanmıştır. Belki de yapılan mevzuat değişiklikleri içerisinde en isabetli olanı da bu olmuştur.

2018 yılında yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin²⁶ 320'nci maddesinde bakanlık maarif müfettişlerine verilen görevler şu şekilde sıralanmıştır: "Her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumları ile il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinin • Rehberlik, • İşbaşında yetiştirme, • Denetim, • Değerlendirme, • İnceleme, • Araştırma, • Soruşturma hizmetleri." Bu son düzenlemede "iş başında yetiştirme" ifadesi tekrar geri dönmüştür. Ancak ikincil ve üçüncül düzey mevzuatta "işbaşında yetiştirme" kavramına henüz yer verilmiş değildir.

Teftişte değişim yapmak gayesiyle yürürlüğe sokulan 652 sayılı KHK, 5984, 6528 ve 6764 sayılı Kanunların hiçbirisinin gerekçelerinde yeterli dozda düzenleyici etki analizi veya müfettişlerin iş analizlerine yönelik bir çalışma yapılmamıştır. Söz konusu yasaların birkaç sayfadan ibaret gerekçelerinde yer alan cümlelerin içeriği ise genel ezberlerden ibarettir. Son 10 yılda Millî Eğitim Bakanlığı dışındaki diğer bakanlıkların denetim birimlerinin başına gelmeyen yapbozlar sadece eğitim denetiminde yaşanmıştır. Teftişi yeniden ayağa kaldırma denemeleri de dünün basit bir tekrarıdır. Öteye gidememiştir. Devlette bütünlük esastır ve eğitim denetimi bu bütünün bir parçasıdır. Dönüşümlerin, mesleki unvanları, birimlerin tabelalarını ve örgüt şemalarını değiştirmekle yapılamayacağı görülmüştür. Dönüşüm için tutarlı, bilimsel ve rasyonel değişimlere ihtiyaç vardır. Eğitimin denetiminde yıpranmışlığa karşı yeniden inşaya, ahlaki erozyona karşı yeni meslek ahlak kurallarına, körelen idealizme karşı derinlikli yeni bir felsefeye ihtiyaç vardır.

25 Yılmaz Tonbul & Ercan Baysülen, *Ders Denetimi ile İlgili Yönetmelik Değişikliğinin Maarif Müfettişlerinin, Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi*, 2017, s. 301, 302. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ilkonline/article/view/5000186323> Erişim: 5 Ağustos 2018.

26 Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (1). T. C. Resmi Gazete, 30474, 10 Temmuz 2018.

Zamanın Ruhü

Eğitim günümüzde küresel bir sorun olmakla beraber tüm uluslar için en iyi umut kaynağıdır. Dünyanın önde gelen düşünürleri arasında yer alan eğitim aktivisti Andy Hargreaves, eğitim anlayışı bakımından bir çağın kapanıp yepyeni -ve eskiye nazaran bambaşka- bir çağın açıldığını öne sürmektedir. Şu an bir geçiş sürecinde olduğumuzu belirten düşünürce göre kapanmakta olan çağı niteleyen özellikler şunlar: Daha büyük başarılar için daha fazla çaba, işleri daha hızlı tamamlama ve bunun sonucunda ortaya çıkan daha vasat işler, daha zayıf performanslar. Küresel eğitim ligi tablolarını oluşturmak amacıyla kullanılan performans ölçütleri, başarı hedefleri ve uluslararası öğrenci değerlendirmeleri 2000 yılı civarında başlayan bu dönemin tezahürleri arasında yer alıyor. Yükselmekte olan yeni dönemin özelliği ise öğrencinin ruh ve beden sağlığına, mutluluğuna, aidiyet duygusuna ve kimliğine odaklanmaktır. Dünyanın neresinde yaşıyor olursak olalım, girmekte olduğumuz bu yeni dönem eğitime dair yeni bir yaklaşım geliştirmemizi gerektiriyor.²⁷

John Stuart Mill'e göre geleneğin baskısı her yerde insanlığın ilerlemesinin önündeki engeldir. İbn Haldun Mukaddime isimli eserinde gelenek ve gerçeklik arasındaki ilişkiyi şöyle izah eder: Geleceğe körü körüne güvenmek insanoğlunun miras yoluyla edindiği bir özelliğidir. Gizlenmiş gerçeği fark edebilmek için eleştirel bir sezgi ve bilgiye ihtiyaç vardır.²⁸ Amerika kıtasının keşfi için Christopher Columbus'un yaptığı şey, o güne kadar tüm Avrupalı denizciler hep kıyıya paralel seyrederken onun kıyıya dikey hareket etmiş olmasıdır. Çıkmazlardan kurtulmanın en etkili yollarından birisi alışkanlıklardan kurtulmak için farklı davranışlar göstermekten geçiyor.²⁹

Eğitim sistemleri doğaları gereği muhafazakârdırlar. Değişime kapalı oluşunu sadece Türkiye'ye has bir durum da değildir. 1989'de yapılan bir araştırmaya göre 1893-1979 döneminde yani 86 yılda Amerika'nın devlet okullarında öğretim yöntemlerinin aşağı yukarı aynı kaldığı sonucuna varılmıştır. 1979'dan sonra da

27 Pasi Sahlberg, *Eğitimde Finlandiya Modeli Küçük Bir Kuzey Ülkesini Eğitimde Zirveye Taşıyan Temel İlkeler ve Uygulamalar*, Metropolis Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 48, 49.

28 A. M. Celâl Şengör, *Hasan-Âli Yücel ve Türk Aydınlanması*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016, s. 61.

29 Erol Mütercimler, *Geleceği Yönetmek ve Kazanmak İçin Stratejik Düşünme*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2017, s. 22.

ana akım modelde kayda değer bir değişimin olmadığı belirtilmektedir.³⁰

Eğitim yönetimi ve denetimi alanının doğup geliştiği Amerika'da eğitim denetiminin kaynağı, devlet okullarında eğitim verilmeye başlanmasına kadar dayandırılmakla birlikte, 1642 yılında çıkarılan "Massachusetts Okul Yasası" (Massachusetts School Laws) okullarda eğitim denetiminin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde denetçiler daha çok kontrol etme ile uğraşmışlardır ve eğitim denetçilerinin temel işlevi, sınıf içinde öğretmenlerin yanlış yaptığı her şeyi ortaya çıkarmaya dayalıdır. Eğitim denetiminde Frederick Winslow Taylor'un (1856-1915) bilimsel yönetim ilkeleri, bilimsel denetim modeli adıyla (sıkı kurallara bağlı denetim) uzun yıllar uygulanmıştır. 1930'lu yıllardan sonra eğitimciler Taylor'un yaklaşımının daha fazla sürdürülemeyeceğine inanmaya başlamışlardır. Eğitimde bilimsel denetimden sonra zaman içerisinde sanatsal, öğretimsel, klinik, gelişimsel ve farklılaştırılmış denetim başta olmak üzere değişik denetim modelleri uygulanmıştır.³¹ Singapur, Kanada, Güney Kore ve Finlandiya gibi eğitim alanında başarılı uygulamaların altına imza atan ülkelerin, eğitim sorunlarını bir türlü çözemeyen ülkelere ayrılan yanlarının temelinde 1990 sonrasında geliştirdikleri yeni stratejiler ve ilkeler yatmaktadır. Bu ülkeler: • Eğitimde eşitlik yerine hakkaniyeti, • Cezai hesap verebilirlikten ziyade öğretmenlere güveni, • Rekabet yerine işbirliğini, • Standartlaştırma yerine esnekliği, • Uyumlaştırma yerine yaratıcılığı benimsemiş ve tereddütsüz hayata geçirmişlerdir.³²

Okulların ihtiyaçlarını en iyi tespit eden, eğitim öğretim süreçlerinin kalitesini yükselten eğitim lideridir. Ancak eğitim liderini teşvik eden, bürokratik denetim mekanizmaları değil eğitsel rehberlik yapan kurumsal destektir. Denetim meselesinin çözümünde doğrusal yaklaşımlarla, basit sebep sonuç çıkarımlarıyla ve tekil önermelerle bir yere varılamaz. Mikrosistemden meta-makrosisteme tüm katmanları göz önüne alan bütüncül bir yaklaşımla olay ele alınmalıdır. Teftiş kurulu ve müfettişler, eğitimin tüm sorunlarını kendilerini merkeze alarak çözmeye çalışırlarsa bu yükün altında kalır ve dağılırlar. Millî Eğitim Bakanlığı

30 Salman Khan, *Dünya Okulu Eğitimi Yeniden Düşünmek*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2016, s. 40.

31 İnalet Aydın, *Öğretimde Denetim Durum Saptama Değerlendirme ve Geliştirme*, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 6, 15, 23, 36, 38, 60.

32 Pasi Sahlberg, 2018, s. 120.

Bakanlık müfettişliği örneği bunun bir kanıtıdır.³³ Katılaştırılmış denetim uygulamaları klasik otoriter denetim felsefesini temsil etmektedir. Özellikle öğretmenlik gibi yaratıcılık, insan ilişkileri, duygu ve algıların son derece etkili olduğu bir alanda öğretmenliği sıkıcı ve anlamsız bir meslek haline getirebilir.³⁴

Ülkedeki kamu yönetimi ve onun bir parçası olan eğitim sistemi "geleneksel teftiş" in kodlarıyla denetim ihtiyacını karşılayacak şekilde kurgulanmıştır. Fransa örnek alınarak geliştirilen Türk teftiş sistemi, daha çok düzenlilik ve uygunluk denetimi şeklinde yapılandırılmıştır. Söz konusu modelde, faaliyetler yürütülürken mevzuata uygun hareket edilip edilmediği kontrol edilmekte, sapsular mevcut ise sorumluların bulunup cezalandırılması yoluna gidilmektedir.³⁵ Eğer Millî Eğitim Bakanlığı'nın kurumsal yapısında ve eğitim sisteminin felsefesinde bir dönüşüme gidilmeyecekse, 1930'lu yılların metotları ile eğitim yönetimi ve eğitim öğretim faaliyetleri sürdürülecek, Teftiş Kurulu Başkanlığı ve müfettişler Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde olduğu gibi tekrar aktif hale getirilecek ve Millî Eğitim Bakanlığı, en az 5.000 müfettişle (bu sayı eski mevzuatta yer alan müfettişlerin toplam norm kadro sayısıdır.) 65.568 okul ve 1.030.130 öğretmeni 95 yıl önce nasıl denetliyorsa aynı usul ve zihniyetle denetlemeye devam edecektir. Türk eğitim sisteminin "geleneksel denetim" kodları ise özetle şunlardır: • Binlerce müfettişle dışarıdan ve halka kapalı denetim yapılır. • Müfettişler mevzuata uygunluk ararlar, ders ve öğretmen denetimi yaparlar. • Eğitim bürokrasisinde otokratik tutumlar yaygındır, kapalılık esastır. • Rehberlik ve iyileştirmeden ziyade soruşturmacılık ve sorguçluk yaygındır. • Sistemdeki zayıf ve dezavantajlı okullar desteklenmez bilakis cezalandırılır. • Kurum dışından gelen müfettişler "gizlilikle" belirlenmiş kontrollerini yaparlar. • Denetim raporları kamuoyu ile paylaşılmaz ve rapor sonuçları izlenmez. • Denetim bir yardım işlevi olmaktan ziyade kontrol sürecinden ibarettir.

Millî Eğitim Bakanlığı, geleneksel denetimden vazgeçebilme cesareti gösterebilirse önündeki

33 Ziya Selçuk, *Geçmişten Geleceğe Eğitim Denetimi ve Müfettişlik Paneli*, Bilkent Üniversitesi, 18 Aralık 2014, Ankara, <http://www.vitaminogretmen.com/vidolar/1323> Erişim: 1 Eylül 2018.

34 İnalet Aydın, 2005, s. 33.

35 Yusuf Soyupek, *Türk Kamu Yönetiminde Teftiş Sistemi ve Gelişimi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015, s. 108, 112.

optimal yol, yeni kamu yönetiminin gereklerini Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi vesilesiyle hayata geçirmek ve eğitim denetiminde gerçekleştirilecek reformun yönünü, son yirmi yılda eğitimde başarılı performanslarıyla öne çıkan ülkelerin geliştirdikleri stratejiler ve ilkelere doğru sevk etmek şeklinde olmalıdır. Söz konusu ülkelerin bahse konu ilke ve stratejileri şunlardır: • Öğretmenlere güvenen bir eğitim sistemi vardır. • Ders ve öğretmen denetimini okul müdürü ve diğer paydaşlar yapar. • Öğrencilere bireyselleştirilmiş eğitim uygulanır. • Denetim, cezalandırmak yerine kaliteyi ve niteliği artırmak amacıyla yapılır. • Denetimler rehberlik ve iyileştirme esaslıdır. • Hesap verebilirlik, şeffaflık, meslektaş denetimi ve öz değerlendirme sistemin tümüne hâkimdir. • Başarısız okullar iyileştirilmek üzere desteklenir. • Okulu ve öğretmeni uzaktakiler değil yakındakiler denetler.

1970'li yıllardan başlayarak eğitimde hakkaniyet ve adalet merkezli reform faaliyetlerine girişen Finlandiya, 1990'a kadar eğitim yönetimi ve denetimini geleneksel metotlarla ve müfettişler eliyle merkezden ve dışarıdan yapmış ancak değişen bir şey olmayınca bundan vazgeçmiştir. Bunun yerine eğitimi esir alan "güvensizlik kısır döngüsünden" kurtulmayı tercih ederek okullara, okul idarecilerine ve öğretmenlere daha fazla sorumluluk ve yetki vermenin tıkanan sistemin önünü açtığını görmüş ve öğretmenler, sağlık uzmanları, danışmanlar ve okul yöneticilerinden oluşan "öğrenci refah ekibi" ile okulları denetlemeyi tercih etmişlerdir. Çoğu okulda haftalık olmak üzere düzenli aralıklarla toplanan bu ekipler, öğrencilerin ruh ve beden sağlığı, davranışları ve öğrenim durumları hakkında sınıf öğretmenlerince sağlanan bilgileri tek tek her öğrenci özelinde tartışıp değerlendirmektedirler. Kolektif olarak birinci elden toplanan bu küçük veriler sayesinde sorun yaşayabilecek öğrencilere nasıl yardım edileceğine, hangi önlemlerin alınıp nasıl müdahale edileceğine karar verilmektedir.³⁶

Eğitimde prangaya dönüşen zihin kalıplarını kırmayı başaran Finlandiya, denetim ve okul gelişimi konularında müfettişlik sistemine 1990'ların başında son vermiş ve sorumluluğu okullara devretmiştir. Eğitim sisteminin genel performansının izlenmesini de "öğrenci tabanlı değerlendirme" sistemi ile güçlendirilmiştir. Türkiye'de müfettişler

okullara giderek öğretmen, idareci ve diğer personelin birebir denetimlerini gerçekleştirmekteyken, Finlandiya'da kurum denetimi yoktur ve okulların kendi denetimlerini kendilerinin yapması sağlanmıştır. Eğitim-öğretim yılı sonunda yapılan değerlendirmeler halka duyurulmakta ve velilerin de denetime aktif olarak katılmaları sağlanmaktadır.³⁷ 2012 yılı Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı'nda (PISA - Programme for International Student Assessment) alınan sonuçlar göz önünde bulundurularak Çin-Şanghay, Singapur, Güney Kore ve Japonya okul denetimi/değerlendirmesi uygulamaları incelendiğinde, okulların eğitim yılı içerisinde kendilerine verilen sorumluluğun bir gereği olarak hedeflerini belirledikleri, eğitim yılı sonunda ise tüm paydaşların işbirliğiyle öz değerlendirmelerini yaparak, gelişim düzeylerini ortaya koydukları görülmektedir.³⁸

Bugünün dünyasında bir dizi gizemli kelime heyecanla telaffuz ediliyor: Blok zincir, biyomühendislik, yapay zekâ, makine öğrenmesi, büyük veri algoritmaları, vb. Bilim adamları da tarihin doğru tarafında konumlanacak olan milletlerin ancak belirtilen alanlarda mesafe kat etmeleri durumunda ayakta kalabileceklerini söylüyorlar. Ömür boyu tek meslek veya ömür boyu tek uzmanlık kavramlarının tarih olma ihtimalinden bahsedilmektedir.³⁹ Standartlaştırılmış eğitimin monoton doğası nedeniyle günümüz ekonomisinin dayandığı yaratıcılık ve yenilik yapma niteliklerini mahvettiği⁴⁰, Taylorizmin mirası olan standartlaştırımcı "ortalamacılığın" tiranlığından öğrencilerin kurtarılıp özgürleştirilmesi gerektiği, mevcut yapının insan elementinin bir aracına dönüştüğü, farklılığı ve özgünlüğü bastırdığı, bunun için oluşturulan bürokrasinin hiyerarşik yapılarına ve müfettişlere kritik görevler verildiği gibi hususlar eğitimciler tarafından son dönemde güçlü ve yüksek bir sesle dillendirilmektedir.⁴¹

37 İlknur Çakırer, *Türkiye Eğitim Denetimi Sistemi ile Finlandiya Eğitim Denetimi Sisteminin Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2010, s. ii, 100.

38 Asuman Yılmaz, *Eğitim Denetimi Sistemleri Bakımından Türkiye ile PISA'da Başarı Gösteren Bazı Ülkelerin Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale, 2017, s. 109, 110.

39 Yuval Noah Harari, *21. Yüzyıl için 21 Ders*, İstanbul, Kolektif Kitap, 2018, s. 25, 46.

40 Ken Robinson & Lou Aronica, *Yaratıcı Öğrenciler*, Sola Yayınları, İstanbul, 2017, s. 41-43.

41 Todd Rose, *Ortalamanın Sonu Aynı Olmaya Değer Veren Bir Dünyada Başarılı Olmanın Yolu*, Paloma Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 25, 60, 74.

36 Pasi Sahlberg, 2018, s. 62, 72, 78.

Eğitimde başarılı sonuçlar alan ülkelerin uygulamaları incelendiğinde, okula dışarıdan müdahale eden denetim mekanizmaları bulunmakla birlikte, eksikleri saptama, nedenlerini ortaya koyma (değerlendirme) ve buna dayalı öğretmeni, okulu geliştirme işinden sorumlu makamın ağırlıklı olarak okul yönetimleri olduğu anlaşılmaktadır.⁴²

Geleneksel denetim sistemlerinde kamu personelinin görevini yerine getirmede müfettişlerin üstlendiği rolü tarif eden kavram sorgu yargıçlığıdır. Müfettişlerin üstlendiği soruşturma görevi arttıkça rehberlik gibi diğer hayati yükümlülükler azalmakta, öğretmenler, öğrenciler ve okul müdürleri için gerilimli bir eğitim iklimi hâkim olmaktadır. Örneğin İsveç'te okul denetimleri öğretmenler için stresli bir süreç değildir. Çünkü değerlendirmeye, denetime gelen müfettişler, öğretmenleri asla "yargılamazlar". Denetim tüm okula bakılarak genel bir gözlem şeklinde yapılır. Bireysel bir değerlendirme söz konusu değildir. Öğretmenler, müfettişlerin raporlarını dikkate almada oldukça özgürdürler. Denetim yargılama değil, genel olarak profesyonel tartışmalar üzerinde kurulmuştur. Müfettişler öğretmenlere ne yapacaklarını söyleyemezler, ancak gösterebilirler.⁴³

2016'da tekrar geri getirilen Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı neredeyse sadece soruşturma yapmak üzere tasarlanmıştır. Eğitim denetimini soruşturma amacıyla elde tutmak; postmodern bilgi çağında cilalı taş devrinin yöntem ve metotlarını kullanmak veya ilk icat edildikleri dönemlerde pusulayı büyü ve sihirde, buhar makinesini sirklerde bir eğlence aracı olarak veya matbaayı sadece muska ve oyun kartlarının basılmasında kullanmaktan farksızdır.⁴⁴ 2011'de yapılan bir araştırmada ülkelerin (Türkiye, İngiltere, Fransa, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Güney Afrika Cumhuriyeti, Rusya ve İran) eğitim denetimleri karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve eğitim denetimi yapanların bütüncül bir yaklaşımla sistemi değerlendirmek, geliştirilmek ve eğitim personeline rehberlik ve danışmanlık yapmak misyonuyla hareket ettikleri ve de bu ülkelerden yalnızca Türk eğitim sistemindeki müfettişlerin "soruşturma" görevi olduğu tespit edilmiştir.⁴⁵

42 Yılmaz Tonbul & Ercan Baysülen, 2017, s. 301.

43 Serkan Yaşar Güney, *İsveç Eğitim Sistemi*, (Ed.) Sefer Ada & Z. Nurdan Baysal, Eğitim Yapıları ve Yöntemleri Açısından Çeşitli Ülkelere Bir Bakış, Pegem Akademi, 2009, s. 328.

44 Eric Hoffer, *Değişim Sancısı*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017, s. 62.

45 Nihan Demirkasimoğlu, *Türk Eğitim Sisteminde Bir Alt Sistem*

Eğitimde rehberlik ve değerlendirme görevini üstlenmiş olanlar, polis ve jandarma olmadıklarını, okulda öğretmenle iletişime geçerken, denetimlerde vergi mükellefini denetleyen maliye müfettişi veya belediyelerde vesayet denetimi yapan mülkiye müfettişi tutumuyla hareket edemeyeceklerini unutmamaları gerekmektedir. Çünkü eğitim denetimi, Osmanlı'da ilk uygulanmaya başladığı zaman diliminde bile "rehberlik" ve "yardımcı" olma misyonu ile hareket etmiştir. Eğitim denetiminin bugün yaşadığı kısır döngünün Türk eğitim sisteminin mevcut yapı ve felsefesiyle doğrudan bağlantısı vardır. Farklı paradigmlar doğayı, neredeyse farklı dünyalardan söz edecek kadar bağdaşmaz tarzlarda görmekte ve açıklamaktadırlar. Örneğin Newton yasalarının geçerli olduğu bir dünya ile Einstein yasalarının geçerli olduğu bir fiziksel dünya asla özdeş olamazlar. Birinin doğru olması için diğerinin yanlış olması gerekir yahut da bambaşka bir dünyadan söz ettiği kabul edilmelidir.⁴⁶

Sonuç

Denetimde değişime değil dönüşüme ihtiyaç vardır. Bunun için de reform yapmaya yönetimin kendisinden başlanmalıdır. Bu sebeple: • Devlet yönetiminde karar verme süreçlerinin demokratik çoğulculuk ilkesiyle geniş bir tabana yayılması, • Yönetişim ilkesi gereği sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğine, diyaloga girilmesi ve sivil toplumun gelişmesinin önünün açılması, • Saydamlık, açıklık, katılımcılık, hesap verebilirlik, esneklik, kamu kaynaklarının kullanımında etkililik ve verimliliğin yükselen değerler olarak yerini alması, • Bağımsız işleyen bir yargı düzenine sahip olunması, • Teknolojideki gelişmelerle uyumlu ekonomik ve siyasi bir düzenin kurulması, • Merkezi otoritenin yukarıdan aşağıya doğru hâkimiyetini esas alan klasik hiyerarşik yönetim anlayışının son bulması, • Korku yerine güvene dayalı bir yönetim kültürünün geliştirilmesi, • Liyakatli yöneticilerin özellikle eğitim sistemine kazandırılması önem arz etmektedir. Kısacası yönetimin kodlarında herhangi bir değişime gitmeden yeni bir denetim modelini sisteme kazandırmaya çalışmanın beyhude olduğu görülmelidir.

Olan Denetim Sisteminin Seçilmiş Bazı Ülkelerin Denetim Sistemleri ile Karşılaştırılması, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 2, Sayı 23, 2011, s. 46.

46 Thomas Samuel Kuhn, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2018, s. 17.

Eğitim denetiminde yapılan değişikliklerin görünürdeki sebebi geleneksel teftişin miadı dolmuş cezalandırıcı kalıplarını yıkarak rehberlik yaklaşımını ön plana çıkarmaktır. 2011 yılında teftiş isminin yerini rehberlik ve denetim almış ancak 2016 yılında teftiş kavramına tekrar geri dönmüştür. Okul, öğrenci ve öğretmenlerin yönetsel, eğitsel ve mesleki ihtiyaçlarını karşılamak yerine, ağırlıklı olarak müfettişlik mesleğinin bürokrasideki otoritesini güçlendirmeyi hedefleyen niyetler yüzünden eğitim denetiminde yapısal reformlar gerçekleştirilememiştir. Bu itibarla Ankara'dan 500 müfettişle ve yürürlükteki geleneksel teftiş anlayışıyla on binlerce eğitim kurumunu verimli olarak denetlemek ve bir milyon öğretmene rehberlik yapmak imkânının olmadığı gözlemlenmektedir. Esasında eğitim denetiminde 2011 yılı sonrasında yaşananlar, teftiş kurulunun ve müfettişlerin ismini, kadro sayısını değiştirmekle sınırlı kalmıştır. Unvanların; denetmen, denetçi, maarif müfettişi veya bakanlık maarif müfettişi olmasının artık bir önemi yoktur. Öğretmenler ve okullar üzerinde teftiş korkusuyla, müfettiş baskısıyla hâkim olmaya çalışmak eski Türkiye'den kalma bir alışkanlıktır. Eğitimcilerin ne korkuya ne de kaygıya ihtiyaçları vardır. Kendilerine sorumluluk verilmesi yanında eğitimin kalitesinin artırılması yönünde gösterdikleri çabalara maddi ve manevi destek verilmesi yeterlidir.

Türk eğitim tarihinden alınacak derslerden biri, soruşturmacılık ve sorguçluk müessesesi yüzünden eğitim denetimi fonksiyonunun icra edilemez hale gelmiş olmasıdır. Eğitim çalışanlarını ilgilendiren gerek idari soruşturmalar, gerekse 4483 sayılı Kanun'dan⁴⁷ kaynaklanan ön incelemelerin müfettişlerce değil, menfaat çatışması yaşama potansiyeli bulunmayan muhakkiklerce yürütülmesi önerilmektedir. Denetim fonksiyonu, genellikle birbirini yemekle meşgul bürokrasi oligarklarının bir soruşturma silahı olmaktan öteye geçmemektedir. Türkiye'deki gerçeklik de sürekli olarak bu durumu doğruluyor. Öğretmenleri denetleyen, ölçen, rehberlik eden, iyileştiren, gerektiğinde performanslarını değerlendirecek olanların mesleğinin müfettiş olması zorunluluğu da ortadan kaldırılmalıdır. Müfettişler yerine eğitim

47 Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun (4483). T. C. Resmi Gazete, 23896, 4 Aralık 1999. [Madde 5. Ön inceleme, izin vermeye yetkili merci tarafından bizzat yapılabileceği gibi, görevlendireceği bir veya birkaç denetim elemanı veya hakkında inceleme yapılanın üstü konumundaki memur ve kamu görevlilerinden biri veya birkaçı eliyle de yaptırılabilir.]

kurumu yöneticisi, meslektaş, uzmanlar ve diğer paydaşların dâhil olduğu çoklu değerlendirmelerle denetim fonksiyonu layıkıyla yerine getirebilir. Türkiye'de eğitimin denetimi kapalı devre bir sistem halinde işlemektedir ve denetim süreçleri bağından sonuna kadar halka kapalıdır.

Geleneksel teftişe dayalı denetimler, öğretmenlerin iş performansını olumlu etkilemediği gibi başlı başına stres ve gerilim kaynağıdır. Eğitim denetimi geçmişe dönük, sadece niceliksel başarıyı ve sonucu değerlendiren sıkı kontrolcü ve cezalandırıcı yaklaşımlardan kurtulmak zorundadır. Bunun yerine okulu iyileştirmeye odaklanan, sistemin güçlü yönlerini tanımlayıp bunların daha da güçlenmesine, gelişmesine ve zayıflıkların iyileştirilmesine yardımcı olan, araştırmacı, yapıcı bir tutum geliştirilmelidir. Önümüzdeki dönemde eğer aşırı merkezîyetçilikten vazgeçilmez, okulu merkeze alan, öğretmenlere yetki ve sorumluluğun verildiği güven esaslı yeni bir kamu yönetimi inşa edilemez ise eski Türkiye'de olduğu gibi en az binlerce müfettişten oluşan yeni bir müfettiş ordusu tekrar kurulmak zorunda kalacaktır. Güven, ortak ahlaki normlar veya değerlere dayalı, kökü çok eskilere giden toplulukların ürünüdür.⁴⁸ Bu itibarla Türk kamu yönetimi için "öğretmene güven" bir sorun olarak görülmemeli ve ülke insanına şüpheyle yaklaşmaktan vazgeçilmelidir.

Güçlü geleneğe ve mesleki dayanışmaya sahip müfettişlik sisteminin kendi varlığını koruma refleksi, eğitim denetiminde reformun önündeki en büyük engeldir. Bunun doğal sonuçlarından bir tanesi, rehberlik ve soruşturma görevinin birlikte yürütülmesindeki tutarsızlığın dahi fark edilememiş olmasıdır. Eğitim denetimindeki sorun müfettişlerin statüsü, imaj ve itibarı değil eğitiminin ta kendisidir. Denetimi yapacak olanların problemlerinden ziyade denetim ve değerlendirmelerin nasıl yapılacağı, hangi felsefeyle ve hangi metodolojiyle ele alınacağı hususları üzerinde durulması gerekiyor. Eğitim denetiminde meslek taassubu ve nostaljik hayaller yerine günümüz İskandinav ülkelerindeki "meslekleri değil çalışanları korumak"⁴⁹ prensibiyle hareket edilmiş olsaydı çıkış yolunu bulmak daha kolaylaşacaktı. Bu itibarla Türkiye'de eğitimin denetiminin, kaliteyi/niteliği yükseltme ve eğitim danışmanlığı gibi konulara

48 Francis Fukuyama, *Güven Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, s. 351.

49 Yuval Noah Harari, 2018, s. 48.

odaklanamadığı ve de kendi iç dinamikleriyle değişme ihtimalinin mümkün olmadığı görülmeli ve dünyadaki iyi uygulama örnekleri göz önünde bulundurularak sivil toplum örgütleri ve bilim insanları ile yapılacak uygun işbirliği ile bu alanda gerekli reformlar geniş tabanlı bir katılımı hayata geçirilmelidir.

Kaynakça

- Acemoğlu, D. & Robinson, J. A. (2013). *Ulusların Düşüşü Güç Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Aydın, İ. (2005). Öğretimde Denetim Durum Saptama Değerlendirme ve Geliştirme. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bozak, A. (2017). *Maarif Müfettişlerinin Denetim Sistemi Hakkında Yapılan Yasal Düzenlemelere ve Müfettişlik Mesleğine İlişkin Görüşleri*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 14, Sayı 38.
- Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (1). T. C. Resmi Gazete, 30474, 10 Temmuz 2018.
- Çakırer, İ. (2010). *Türkiye Eğitim Denetimi Sistemi ile Finlandiya Eğitim Denetimi Sisteminin Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Demirkasimoğlu, N. (2011). *Türk Eğitim Sisteminde Bir Alt Sistem Olan Denetim Sisteminin Seçilmiş Bazı Ülkelerin Denetim Sistemleri ile Karşılaştırılması*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 2, Sayı 23.
- Diñcer, Ö. (2016). *Türkiye’de Değişim Yapmak Neden Bu Kadar Zor?* İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Eğilmez, M. (2018). *Değişim Sürecinde Türkiye Osmanlı’dan Cumhuriyete Sosyo-Ekonomik Bir Değerlendirme*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- EĞİTİM-BİR-SEN. (2004). Öğretmen Sorunları Araştırması, Ankara: Eğitimciler Birliği Sendikası. http://www.egitimbirsen.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/99-egitimbirsen.org.tr-99.rar Erişim: 15 Ağustos 2018.
- Fukuyama, F. (2005). *Güven Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gündüz, M. (2016). *Maariftten Eğitime Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Eğitim Düşüncesinde Dönüşüm*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Güney, S. Y. (2009). İsveç Eğitim Sistemi, (Ed.) Sefer Ada & Z. Nurdan Baysal, Eğitim Yapıları ve Yöntemleri Açısından Çeşitli Ülkelere Bir Bakış. Ankara: Pegem Akademi.
- Harari, Y. N. (2018). *21. Yüzyıl için 21 Ders*. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Hoffer, E. (2017). *Değişim Sancısı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı'nın Genel Gereçesi, T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü'nün 29 Aralık 2003 tarihli ve B.02.0.KKG.0.10/101-751/5767 sayılı yazısı.
- Kaplan, İ. (2002). *Türkiye’de Millî Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplum-sallaşma Üzerindeki Etkisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karatepe, K. (2009). *Anglosakson Denetim Sistemi Çökerken Türk Denetim Sisteminin “Anglosaksonlaştırılması” Üzerine Bir İnceleme*. Barış Övgün (Ed.) Kamu Yönetimi: Yapı İşleyiş Reform, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yayın No: 598, Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın No: 5, Ankara.
- Khan, S. (2016). *Dünya Okulu Eğitimi Yeniden Düşünmek*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kuhn, T. S. (2018). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Küçükyağcı, N. (2014). *2011 Yılında Çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnamelerin Bakanlık Denetim Sistemine Etkileri*. Ankara: T.C. Başbakanlık. <http://www.igb.gov.tr/Kutuphane/Denetim%20Sistemi.pdf> Erişim: 10 Eylül 2018.
- MEB. (2018). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017/18*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, s. 54.
- Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun (4483). T. C. Resmi Gazete, 23896, 4 Aralık 1999.
- Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (3797). T. C. Resmi Gazete, 21226, 12 Mayıs 1992.
- Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (5984). T. C. Resmi Gazete, 27610, 13 Haziran 2010.
- Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği. T. C. Resmi Gazete, 27974, 24 Haziran 2011.
- Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (652). T. C. Resmi Gazete, 28054, 14 Eylül 2011.
- Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Denetim Başkanlığı ile Maarif Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği. T. C. Resmi Gazete, 29009, 24 Mayıs 2014.
- Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (6528). T. C. Resmi Gazete, 28941, 14 Mart 2014.
- Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (6764). T. C. Resmi Gazete, 29913, 9 Aralık 2016.
- Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği. T. C. Resmi Gazete, 30160, 20 Ağustos 2017.
- Mütercimler, E. (2017). *Geleceği Yönetmek ve Kazanmak İçin Stratejik Düşünme*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Özdemir, T. (2001). Çağdaş ve Demokratik Eğitimde Teftiş. Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Robinson, K. & Aronica, L. (2017). *Yaratıcı Öğrenciler*. İstanbul: Sola Yayınları.
- Rose, T. (2017). *Ortalamanın Sonu Aynı Olmaya Değer Veren Bir Dünyada Başarılı Olmanın Yolu*. İstanbul: Paloma Yayınevi.
- Sahlberg, P. (2018). *Eğitimde Finlandiya Modeli Küçük Bir Kuzey Ülkesini Eğitimde Zirveye Taşıyan Temel İlkeler ve Uygulamalar*. İstanbul: Metropolis Yayıncılık.
- Selçuk, Z. (2014). *Geçmişten Geleceğe Eğitim Denetimi ve Müfettişlik Paneli*. Bilkent Üniversitesi, 18 Aralık 2014, Ankara. <http://www.vitaminogretmen.com/videolar/1323> Erişim: 1 Eylül 2018.
- Soyupek, Y. (2015). *Türk Kamu Yönetiminde Teftiş Sistemi ve Gelişimi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şengör, A. M. C. (2016). *Hasan-Âli Yücel ve Türk Aydınlanması*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- TEDMEM. (2015). *Ulusal Eğitim Programı 2015-2022*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Tonbul, Y. & Baysülen, E. (2017). *Ders Denetimi ile İlgili Yönetmelik Değişikliğinin Maarif Müfettişlerinin, Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi*. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ilkonline/article/view/5000186323> Erişim: 5 Ağustos 2018.
- Yılmaz, A. (2017). *Eğitim Denetimi Sistemleri Bakımından Türkiye ile PISA’da Başarı Gösteren Bazı Ülkelerin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Yurdakul, A. & Tok, T. N. (2017). *Maarif Müfettişlerinin Görev Alanlarına İlişkin Görüşleri*. Journal of Human Sciences, 14, 2.

Her şeye rağmen yetişen veya pratikte düşe kalka alanda uzmanlaşmaya çalışan sınırlı sayıdaki bu öğretmenler, genellikle tamamı yabancılardan oluşan gruplarda Türkçe öğretme tecrübesine sahiptir. Muhatap oldukları öğrenci kitlesi, genellikle yetişkinlerden oluşur ve çoğu zaman aynı ana dile sahip homojen gruplar niteliğindedir.

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okul ve sınıflarda, Türkçe konuşan akranlarıyla birlikte eğitim gören yabancı öğrenciler ise bambaşka şartlara sahip, kendine özgü yöntemlerle yaklaşılması gereken 'özel' bir grubu oluşturuyor. Onlar, sadece Türkçe öğrenmek için bir araya gelmiyorlar üstelik Türkçe konuşan akranlarıyla aynı sınıflara devam ediyorlar. Ayrıca yetişkin değiller. Öğretmenliklerini ise yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanıyla ilişkilendirilemeyecek sınıf öğretmenleri veya branş öğretmenleri yapıyor.

Bu öğretmenlerin birincil amacı Türkçe öğretmek değil, şu veya bu dersin kazanımlarıyla öğrencilerini yetiştirmektir. Şimdiye kadar öngörülememiş bu ağır sorumluluğu omuzlamak zorunda kalan bu öğretmenlerin istifade edebileceği akademik kaynak da, başkalarına ait mesleki tecrübe de bulunmuyor. Çünkü alanın yeni yeni oluşan akademik literatürü de uygulama deneyimleri de 'yetişkinler' ve 'Türkçe öğrenmek için bir araya gelmiş genellikle homojen yabancı öğrenciler' ekseninde oluşmuştur.

Sözünü ettiğimiz özel şartlarda Türkçe öğrenecek yabancı öğrenciler için spesifik öğretim yöntemleri geliştirilmesi gerektiği açıktır.

Bu yazının amacı, hem bu özel grubun kendine özgü şartlarını dikkate sunmak hem de bu gruba öğretmenlik yapan/yapacak başta sınıf öğretmenleri olmak üzere sair branş öğretmenlerine Türkçe öğretimi konusunda bazı önerilerde bulunarak bu özel gruba yönelik öğretim metodunun gelişmesine katkı sunmaktır.

B. İmkânlar/Öneriler

İlkokulda sınıf öğretmenisiniz, ortaokulda matematik veya sosyal bilgiler öğretmenisiniz, hatta Türkçe öğretmenisiniz ve sınıfınızda birkaç yabancı öğrenci bulunuyor. Unutmamanız gereken ilk şey, yabancılara Türkçe öğretmeni olmadığınız gerçeğidir.

Siz derslerinizde hayat bilgisi, fen bilgisi, matematik veya müzik konularını işleyeceksiniz. İş gücü bırakıp sınıftaki üç yabancı öğrenciye Türkçe öğretme lüksünüz yok. Bu öğrencilere Türkçe öğretecek durumda değilsiniz. Hatta daha da ileri giderek söyleyelim: Siz onlara Türkçe öğretemezsiniz! Sizin bir öğretim programınız ve 30 civarında öğrenciniz var. Zaten yabancılara Türkçe öğretmenliği alanının uzmanı da değilsiniz.

Bu cümlelerin anlatmak istediği, yabancı öğrencinizi yok sayıp taşı tarağı toplamak değil. Hiç kimsenin yüklenmek istemeyeceği o ağır sorumluluk hâlâ sizin omuzlarınızda. O halde neyi ima ediyoruz?

Şunu: Yabancı öğrencilerinize Türkçe öğretmeyeceksiniz. Bunun yerine onların Türkçe öğrenmesini organize edecek; onların yanı başlarındaki çok sayıda 'Türkçe öğreticisinden' faydalanmasını sağlayacaksınız. Evet, siz öğretmeyeceksiniz ama onlar Türkçe öğrenecekler. Bisiklete binmeyi veya sokak aralarında oynadıkları futbolun kurallarını öğrendikleri gibi... Bu, sandığınızdan çok daha mümkün, düşündüğünüzden çok daha kolay! Çünkü her şeye rağmen büyük imkânlarınız var.

Sizin öğrencileriniz, bir yabancı dili öğrenmek isteyenlerin hayal edebileceği en önemli avantaja sahipler: Hedef dilin konuşulduğu ülkede yaşamak. Yabancı öğrencileriniz Türkiye'de yaşıyor. İsteseler de istemeseler de her gün Türkçeye maruz kalıyor, taşmak üzere doluyorlar. Bundan büyük avantaj düşünülemez.

İkincisi, öğrencileriniz çocuk. Çocuklar, bir dili yetişkinlerden çok daha kolay öğrenirler. Üstelik sizin öğrencilerinizin bir şansı daha var: Türkçe konuşan akranlarıyla birlikte okuyorlar. Yabancı öğrencilerinizin esas Türkçe öğretmenleri birlikte oyun oynadıkları veya kavga ettikleri o akranları işte. Üstelik başka öğretmenleri de olacak: mahalenin bakkal amcası, sokaktan geçen simitçi, "Erikler daha olmadı, koparma!" diyecek komşu teyzeler, iletişim hâlinde olduğu herkes...

Peki, siz ne yapacaksınız? Size düşen ne?

Bir: Onları sevin. Sizi seveceklerdir, size ve yönlendirmelerinize değer vereceklerdir.

İki: Nerdeyse tamamının savaş ve şiddet mağduru olduklarını, bu nedenle suça eğilimli olabileceklerini; hoşgörünüze ve merhametinize muhtaç olduklarını unutmayın.

Üç: Dışlanıp içe kapanmalarını engelleyin. Onları birbirleriyle baş başa bırakıp birbirlerine mahkûm etmeyin. Türk çocuklarla aynı sıralara oturtun. Onlara Suriyeli, Iraklı, Özbek, Arap veya yabancı dedirtmeyin; mutlaka adlarıyla bilinmelerini sağlayın. Onlara karşı nefret suçu işlenmesine, ayrımcılığa uğramalarına, ötekileştirilmelerine izin vermeyin. Türkçe konuşan arkadaşlarıyla iletişim içinde olmalarını, birlikte oynamalarını, birlikte vakit geçirmelerini sağlayın. Onları kuşatıp devrede tutun. Onları 'kapsayın'.

Dört: Unutmayın, yabancı bir ülkede kalabalık kitleler hâlinde yaşamak zorunda kalan göçmenlerin, neredeyse önlenemez bir eğilimi vardır: gettolaşmak. Kendilerini ait hissetmedikleri bir yerde kendi mahallesini, o mahallede kendi dünyasını kurmak; kendine ait o küçük ve izole edilmiş dünyada, kendi diliyle, kendi kültürüyle, kendi hayat tarzıyla varlığını sürdürmek... Unutmayın; getto, bir çeşit hapishanedir. Öğrencinizi o hapishaneden çıkarın.

Ailesiyle iletişim kurun. Onları ziyaret edin. Dilini, kültürünü, hayat tarzını muhterem gördüğünüzü, bütün bunlara değer verdiğinizi hissettirin. Velilere yönelik etkinliklerde yabancı velilerinin görevler verin.

Beş: Televizyonun iyi bir dil öğretmeni olduğunu unutmayın. Öğrencinizin ve ailesinin Türkçe televizyon seyretmesini sağlayın. Bunun takipçisi olmaya çalışın. Uygun bulduğunuz bir diziyi izlemesini sağlayın. Dizilerin seyirciyi kendine bağlayan, bir sonraki bölümü merakla bekleten bir dinamiği var; bundan faydalanın.

Altı: Sınıflarınızın bildik düzenini değiştirin. Gruplar oluşturun. Yabancı öğrencilerinizi mutlaka farklı gruplara dağıtın. Grup çalışmalarında seviyelerine ve mizaçlarına uygun roller almaları için yönlendirmeler yapın. Bu yönlendirmeleri yaptığınızı sezdirmemeye özen gösterin.

Yedi: Sınıfta ders işlemek adına konferans vermeyin. Bunu Türkçe konuşan öğrencilerinize de yapmamalısınız ama yabancı öğrenciniz varsa bu hataya asla düşmeyin.

Oyun, çocukların en iyi öğrenme yollarından biridir. Derslerinizi oyunlaştırın. Etkinlikler yapın. Her oyunda, her etkinlikte yabancı öğrencilerini-

ze uygun roller, görevler olacaktır. Yoksa da ihdas edin.

Sekiz: Onlarla iletişim kurarken, herhangi bir konunun teorik bilgilerini aktarırken; konuşma hızınızı kontrol edin, kurduğunuz cümlelerin kısa ve seviyeye uygun kalıplardan oluşmasına dikkat edin. Konuyu somutlaştırın; beden dilini, işaret dilini, drama tekniklerini kullanın. Bilgisayar teknolojisinden, tahtadan, resimlerden, görsellerden, çevredeki eşyalardan faydalanın. Tahta kalemini tarak, silgiyi ayna gibi kullanmak sizi de eğlendirecektir.

Dokuz: Türkçe adına sakın dil bilgisi öğretmeye kalkmayın. Unutmayın ki, yabancı dil öğretiminde dil bilgisi diye bir beceri alanı yoktur. Beceri alanları bellidir: dinlemek, konuşmak, okumak, yazmak.

Büyük ve küçük harflerin kullanım yerlerini mi öğretmek istiyorsunuz? Tahtaya yazdığınızda, öğrenciye verilecek bir materyal hazırladığınızda siz doğru yazın; öğrenecektir.

Emir kipini mi öğretmek istiyorsunuz? Ona göstere göstere 'Gel!' deyin, 'Git!' deyin, 'Cemile, kapıyı aç! Muaz, pencereyi kapat!' deyin. Sınıfta 'Bana Bir Masal Anlat Baba' şarkısını dinletin. Sesi de güzelse bu şarkıyı öğrenip sınıfta söylemesini sağlayın; öğrenecektir.

On: Özellikle Arap öğrencilerinizin yazdıklarını sık sık kontrol edin. Sağdan sola yazılan, ünlü harflerin kullanılmadığı bir Türkçe icat etmiş olabilirler.

Sanırım işinizin Türkçe öğretmek olmadığını söylerken kastedilen şey anlaşılmıştır, yine de tekrar edelim: Sizin işiniz, yabancı öğrencilerinizin Türkçe öğrenmesine zemin hazırlamak için onların Türkçe konuşan akranlarıyla iletişimini sağlamak ve sınıf grubu içinde onları da kapsamak stratejisine dayalı bir süreç organizasyonu.

Bunu yapmanın öğretme yaklaşımlarınızı ve özellikle sınıf içindeki iletişim tarzınızı tümüyle etkileyecek ağır bir sorumluluk yüklediği açık. Ancak, bu sorumluluğu ifa eder, biraz da sabırlı olursanız; birkaç ayda Türkçe sorununu büyük oranda çözmüş yabancı öğrencilerinizle iftihar edecek, bütünüyle emeğinizin ürünü olan tarifsiz mutluluğun tadını çıkaracaksınız.

Muhtelif Eğitim Sorunları ve Olası Çözüm Yolları

Neşet ERGİN

Denizli Hilmi Özcan Anadolu Lisesi, Matematik Öğretmeni

Okul, bireyin kendinden beklenen olumlu davranışları edindiği ve ihtiyacı olan temel bilgileri öğrendiği yerdir. Dolayısıyla okula giden her öğrencinin kendisinden beklenen görev ve sorumlulukları en iyi şekilde yerine getirmesi gerekmektedir. Yani derslerini iyi dinlemeli iyi çalışmalı öğretmenlerinin kendisine verdiği görev ve sorumlulukları yerine getirmelidir. Bütün bunlar için iyi bir disiplin gerekmektedir. Peki, okullarımızda biz bu disiplini sağlayabiliyor muyuz? Ne yazık ki pek çok okulda sağlayamıyoruz. Bunun başlıca nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz.

Aileden Kaynaklanan Nedenler

Hepimizin çocuğu çok kıymetli, onları çok seviyoruz. Öyle ki her birimiz çocuklarımızı birer prens prenses gibi yetiştiriyoruz. Ama bunu öyle abartıyoruz ki onlara arada sırada birer görev verip sorumluluk sahibi birer insan yapamıyoruz. Çok korumacıyız. Çocuklarımızın tek başına bir şeyler yapmasına izin vermiyoruz. Çocuklarımız yere düştüğünde kendi kalkmayı bilmiyor. Birakin canı yansın ağlasın. Hayat dikensiz bir gül bahçesi değil. Bunu öğrensin. Gülü severken dikenine katlanmayı bilsin. Fakat pek çok aile ne yapacağını nasıl yapacağını bilmiyor. Peki, bunun için ne yapılabilir?

Tüm ailelerin eğitilmesi elbette çok zordur. Ancak en azında yeni evlenen çiftler çocuk bakımı ve eğitimi konusunda eğitilebilir. Çocuk bakımı ve eğitimi konusunda uzmanlarca yazılan kitap ve broşürler ailelere dağıtılabılır. Öğretmenlerimiz eğitim fakültelerinde bu konularda iyi bir şekilde eğitilerek ailelere yardımcı olmaları sağlanabilir.

Aileden kaynaklanan diğer bir sorun parçalanmış aile çocukları. Ne yazık ki okullarımızda anne baba ayrı, öksüz, yetim pek çok çocuk var. Bu ço-

cuklarımızın her yönüyle desteklenmesi gerekiyor. Bunun için de okullarımızın PDR servislerinin güçlendirilmesi ve konularında uzman pedagoğ ve psikologların okullarımızda yer alması gerekiyor.

Teknoloji Kullanımından Kaynaklanan Sorunlar

Teknoloji öyle baş döndürücü bir hızla gelişiyor ki bu gelişime doğru bir şekilde ayak uydurmak nimetlerinden olumlu ve güzel bir şekilde yararlanmak oldukça zorlaşıyor. Özellikle internetin ve cep telefonlarının yaygınlaşmasıyla iş çok daha zorlaştı. Çocuklarımızı ve kendimizi bu teknoloji bağımlılığından kurtarmamız gerekiyor. Bunun için velilerimizin çocuklarımızın bu konuda eğitilmesi bilinçli bir tüketici haline getirilmesi gerekiyor. Bu konuda özellikle velilerimize çok iş düşüyor. Çocuklarımızı çok seviyoruz o halde küçük yaşlarda onlara cep telefonu alarak onları hayattan koparmayın. Akşam eve geldiğinizde elinize cep telefonu alıp oynamayın.

Bununla ilgili geçtiğimiz günlerde Fransa'da çok güzel bir kararla öğrencilerin 18 yaşına kadar okula telefon getirmesi yasaklandı. Bizim de bir an önce böyle bir adım atıp çocuklarımızın çok küçük yaşlarda cep telefonu sahibi olup hayattan kopmalarını engellememiz gerekiyor. Bazen yasak koymak doğru yola ulaşmanın en etkili yolu olabiliyor.

Öğretmenlerimizden Kaynaklanan Sorunlar

Disiplin konusundaki bir diğer eksiklik ne yazık ki öğretmenlerimizden kaynaklanıyor. Biz öğ-

retmenlerin de çocuklarımızın eğitimi konusunda eksikleri var. Çağın gereklerine göre kendimizi yenileyip geliştiremiyoruz. Şu an tüm ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki öğrenciler Z kuşağı olarak adlandırdığımız yeni nesilden oluşuyor. Yani neredeyse her biri iki işi aynı anda yapabilen teknoloji çağı çocukları! Biz öğretmenlerin bu yeni nesle göre kendimizi yenilememiz geliştirmemiz gerekiyor. Pek çoğumuz hâlâ işin öğrenme kısmıyla ilgileniyoruz. Çünkü öyle eğitim aldık. Pek çok öğretmen arkadaşımız çocukların psikolojisini anlamada, onlara bu yönde destek olmada yetersiz kalıyor. Öğretmenlerimizin bu konudaki eksikliklerinin giderilmesi için öğretmen adaylarımızın Eğitim Fakültelerinde çok iyi yetiştirilmesi, eğitim fakültelerindeki eğitim sisteminin gözden geçirilip çağın gereklerine ve toplumun ihtiyaçlarına göre tekrar düzenlenmesi gerekiyor. Bu konudaki eksikliklerin giderilmesi için tüm psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümleri pedagoğ ve psikolog yetiştiren eğitim kurumları haline getirilmelidir. Eğitim fakülteleri beş yıla çıkarılarak birinci sınıfta psikoloji, sosyoloji gibi insanı ve toplumu anlamaya yönelik dersler konulmalı öğretmen adaylarının bu konulardaki eksiklikleri giderilmelidir. Ayrıca birinci sınıfta öğretmen adayları iyi gözlemlenerek bu mesleği yapamayacak adaylar elenmelidir. Bunların dışında okullarda yaptıkları staj çalışmaları uzatılmalı, ders anlatımlarının yanında öğrencilerle ilgili gözlem yapmaları ve gördükleri problemlerle ilgili çözüm önerileri sunmaları sağlanmalıdır.

Yönetimden Kaynaklanan Sorunlar

Son yıllarda ülkemizde eğitime ayrılan payın artırılması, müfredatların yenilenip sadeleştirilmesi çok güzel ve olumlu gelişmeler. Bunun için devletimize ve Milli Eğitim Bakanlığımıza sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz. Ancak öğretmenlerimize güven ve onların arkasında durma konusunda Bakanlığımız sınıfta kalıyor. Veli ve öğrencileri destekleyici yöndeki açıklamalarla, öğrencileri disipline etmek için yaptığımız çalışmalarla ilgili olarak öğretmenlerin yanında değil de veli ve öğrencinin yanında yer almasıyla veli ve öğrencilerin öğretmenlere performans notu vermesi gibi çalışmalarla biz öğretmenleri çok zor durumda bırakıyor. Elbette yaptığımız tüm işlerin doğru olduğunu savunmuyoruz, bizim de içimizde çürük elmalar var bunlar dikkatli bir şekilde ayıklanabilir. Öğretmenlerimizin çok büyük bir kısmı çocuklarımızı en iyi şekilde yetiştirmek için var gücüyle

çalışıyor. Bizler de birer insanız öyle öğrenci ve velilerle karşılaşıyoruz ki istemeden de olsa hata yapabiliyoruz. Ancak yaptığımız hatalardan ders alıp telafi etmek için çok çalışıyoruz. Eğer Bakanlığımız bize biraz daha güvenir ve yanımızda olursa her şeyi düzeltebiliriz.

Ayrıca müfredatın uygulanması konusunda sıkıntılar var. Her öğrenci her okula aynı eğitim ve öğretim seviyesinde gelmiyor. Bu nedenle müfredatın uygulanması konusunda esneklik gösterilmeli öğretmen gerekli gördüğü konuları ekleyebilmelidir.

Bütün bunların dışında ders saati sayısının çok fazla olması, teneffüs ve öğle arasının çok az olması bu nedenle öğrencinin okulda nefes alacak halinin kalmıyor olması, Resim, Müzik, Beden Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Proje, Astronomi ve Uzay Bilimleri gibi derslerden bile not alıyor olması öğrencileri okuldan nefret ettiren nedenler olarak karşımıza çıkmakta okuldan ve bulunduğu ortamdan nefret eden insanları disipline etmek neredeyse imkânsız hale gelmektedir.

Elbette burada değindiğimiz pek çok konunun çözümü kavuşması çok büyük bir kaynak ve zaman gerektirmektedir. Ancak bu ülke bütün bu zorlukların üstesinden gelecek güce sahiptir. Devletiyle, öğretmeniyle, velisiyle, öğrencisiyle birbirimize inanır ve güvenirse çok kısa bir sürede tüm zorlukları yener ülkemizin ihtiyacı olan eğitimi tüm çocuklarımıza sağlayabiliriz.

Öğretime Karşılık Eğitim

Eğitim; bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla istedik davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşıldığı gibi eğitim belli bir süre içinde başlayıp biten bir olgu değil ömür boyu süren bir süreçtir. Dolayısıyla iyi bir eğitim bireyin tüm yaşantısına yaşamı boyunca olumlu etkiler yapacak bu durum topluma da olumlu yansıtacaktır. O halde iyi bir eğitim mutlu, huzurlu, çalışkan ve üretken bir toplumun olmazsa olmazıdır. Gelişmiş, modern, demokratik birbirine saygılı, üretken ve çalışkan bir ülke olmanın yolu iyi bir eğitimden geçer.

Peki... Ne yapıyoruz ya da ne yapamıyoruz da ülkenin ihtiyacı olan iyi eğitilmiş bireyler yetiştiremiyoruz? Bunun önündeki en büyük engel nedir?

Temel sorunlardan bir tanesi hem okulda hem de ailede eğitim ile öğretimi karıştırıyor olmamız.

Ailelerimizin pek çoğunun eğitimden anladığı çocuğa Türkçe, Matematik, Fen gibi dersleri öğretmek. Okullarımızda da yapılan aynı şekilde eğitimden anlaşılan eldeki müfredatı öğrenciye aktarmak. Bu nedenle öncelikli olarak tüm topluma eğitim ile öğretim arasındaki farklar ve eğitimin bir birey için ne kadar önemli olduğu anlatılmaktadır.

Burada en büyük sorumluluk okullarımıza dolayısıyla biz öğretmenlere düşmektedir. O halde bir okulun amacı ne olmalıdır? Eğitim mi? Öğretim mi?

Elbette bir okulun amacı, öğrencileri kuru bilgilerle donatmak olmamalıdır. Okulun asıl amacı öğrencileri eğitmek olmalıdır. Bunu yaparken öğrencileri hayata hazırlamalı; öğrencileri insanı insan yapan temel değerleri benimsemiş, ülkesini, milletini seven, çevresindeki olaylara karşı duyarlı, benmerkezcilikten uzak, paylaşmayı, yardımlaşmayı seven mutlu insanlar olarak yetiştirmeyi öncelik edinmelidir. Öğrencileri merak eden, sorgulayan, düşünen, üreten bireyler olarak yetiştirmeyi hedeflemelidir.

Çünkü eğitilmemiş, sadece öğretim odaklı yetişmiş bir birey kendisine öğretilen bilgileri kendi amacına ulaşmak için kullanan, düşüncesiz, ben merkezli, antisosyal bir birey olur. Nitekim yetiştirdiğimiz yeni gençliğin pek çoğu hazırcı, üretmeyen düşünmeyen, bencil, cahil insan sevgisinden yoksun olduğu ortadadır.

Bunun en önemli nedenlerinden biri okullarımızın ta anaokulundan başlayarak sadece öğretime önem vermesi, eğitim kısmı ile neredeyse hiç ilgilenmemesidir. Oysa ki daha 5-6 yaşlarında okul öncesi eğitime başlayan bu çocukların okullarda görevlendirilecek pedagoğ ve psikologlar yardımıyla eğitime başlamaları gerekmektedir. İyi eğitilmiş birey daha çabuk öğrenir, öğrendiklerini uygulayarak üretime katkıda bulunabilir ve yukarıda belirttiğim insanı insan yapan temel değerleri bir yaşam tarzı haline getirebilir.

Bu nedenlerle acil olarak okullarımız öğretim kurumu olmaktan çıkarılıp bir eğitim kurumu haline getirilmelidir. Tüm öğretmenlerimiz bu konuda eğitilmeli ve desteklenmelidir. Okullarımızda öncelikle okul öncesi ve ilkokullarda uzman pedagoğ ve psikologlar görevlendirilmelidir. Bu konudaki eksikliklerin giderilmesi için tüm psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümleri pedagoğ ve

psikolog yetiştiren eğitim kurumları haline getirilmelidir. Bunun için de öncelikle sınıf öğretmeni ve okul öncesi öğretmeni yetiştiren Eğitim Fakültelerinden başlayarak köklü değişiklikler yapmak gerekmektedir. Eğitim Fakülteleri beş yıla çıkarılarak birinci sınıfta psikoloji, sosyoloji gibi insanı ve toplumu anlamaya yönelik dersler konulmalı öğretmen adaylarının bu konulardaki eksiklikleri giderilmelidir. Ayrıca birinci sınıfta öğretmen adayları iyi gözlemlenerek bu mesleği yapamayacak adaylar elenmelidir. Bunların dışında okullarda yaptıkları staj çalışmaları uzatılmalı, ders anlatımlarının yanında öğrencilerle ilgili gözlem yapmaları ve gördükleri problemlerle ilgili çözüm önerileri sunmaları sağlanmalıdır.

Eğer okul öncesi ve ilkokullarda gerçekten eğitilmiş bireyler yetiştirebilirsek bu hem ortaöğretim hem de üniversiteyi olumlu etkileyecektir.

Okullarımızı bir an önce bir eğitim kurumu haline getirmenin ülkemizin ihtiyacı olan, düşünen, üreten, sorgulayan, dürüst ve çalışkan bireylerin yetişmesini sağlayacağı açıktır.

Arzulanan Okul

Sabah saat 8.00'da uykumu almış bir şekilde uyanıp kahvaltımı yaptım. Saat 9.00'da başlayacak olan okuluma ulaşmak için yola çıktım. Okulun diğer kurumlardan geç bir saatte başlaması trafik yoğunluğunu yaşamadan okula zamanından önce ulaşmamıza neden oluyor. Servisten iner inmez yemyeşil ve genişçe bir bahçe karşılıyor beni. İçindeki rengârenk çiçeklerin kokusu bir anda bambaşka bir dünyanın kapılarını aralıyor bana. Uzun teneffüs ve öğle arasında yaş grubum için tasarlanmış oyun parkında arkadaşlarımla eğleniyor derslerin yorgunluğunu üzerimden atıyorum. Okul binasından girer girmez geniş koridorlar ve duvarlarında fen bilimlerinde ilginç, öğrenilmesi, bilinmesi gereken gelişmelerin, edebi eserlerden seçilen yazı ve şiirlerin, Türk ve dünya tarihinde bilmemiz gereken "tarihin tekerrür etmemesine" yönelik bilgilerin bulunduğu panolar karşılıyor bizi. Okulumda fen laboratuvarları, tarih-coğrafya ve bilişim sınıfları, her türlü araç ve gerece sahip resim atölyesi ve nerdeyse her türlü müzik aletinin bulunduğu bir stüdyo, tam donanımlı bir kütüphane ve yabancı dillerin günlük kullanımlarının desteklediği dil dersliği var. Hepsini öğrencilerin kullanımına açık istediğim şekilde geniş öğle aralarında ve ders sonrası okulun kapanış saatine kadar olan zaman diliminde bunların tamamından

yararlanabiliyorum. Sınıfıma girip eşyalarımı özel dolabıma koyup ilgili dersin materyallerini çıkarıp derse hazırlıyorum. Okulumu seviyorum.

İdeal Bir Eğitim

Ders ziliyle birlikte merakla dersime giriyorum. Çağın gereklerine göre düzenlenmiş yeni müfredatla ve öğretim metotlarıyla eğitiliyorum. Çünkü ben yeni kuşağım Z kuşağıym beni eski yöntemlerle eğitemezsiniz. Tüm öğretmenlerim bu konuda bilgili ve becerikli bir birey olarak beni seviyor ve değer veriyorlar. Derslerdeki ilgi ve yeteneklerimiz okulumuzdaki uzman psikolog ve pedagoglarca belirleniyor. Hangi konuda ne kadar başarılı olabileceğim okul pedagoğu tarafından yapılan çeşitli etkinlik ve testlerle belirlenerek ben ve ailem bu konuda bilgilendiriliyoruz. Bu doğrultuda 9. sınıfta hangi dersleri almak istediğimi okuluma bildirdim ve ona göre bir ders programı verildi. Artık hedeflerimi daha rahat belirleyebiliyorum.

Derslerim fen laboratuvarlarında deney yaparak, tarih-coğrafya sınıflarında simülasyonlarla doğa gezileri ve müze ziyaretleriyle geçiyor.

Yabancı dil derslerinde dil dersliğinde pratik yapmamıza uygun çalışmalar yapıyoruz. Konuşma ve anlama konusundaki eksiklerimizi gideriyoruz.

Bilişim dersinde basit bilgisayar kullanımını, bazı grafik çizim programlarını kullanmayı ve hatta basit programlama yapmayı öğreniyoruz. Bizi esir alan teknolojidenden nasıl olumlu bir şekilde yararlanabileceğimi öğreniyorum. Bilinçli bir tüketici olarak teknolojiyi kendimi geliştirmek ve bana faydalı olacak doğru bilgilere ulaşmak için kullanıyorum.

Edebiyat derslerinde şiir yazmayı, makale yazmayı, eleştiri yapmayı öğreniyorum. Münazaralarla toplum karşısında konuşmayı, karşı düşüncelere saygı göstermeyi ve demokratik yollarla aykırı düşüncelere karşı kendi düşüncemi savunmayı öğreniyorum. Türk ve Dünya Edebiyatının önde gelen sanatçılarının eserlerini okuyarak tanıyorum.

Matematik dersinde önce matematiğin ne olduğunu neden matematiğe ihtiyacım olduğunu matematiği nasıl öğreneceğimi öğreniyorum. Matematiğin öcü olmadığını bu dersi öğrenebileceğime inanıyorum. Matematik derslerinde öğretmenimiz bizlere sorular hazırlıyor. Problem yazmayı ve çözmeyi, temel bazı teoremlerin nasıl ispatlandığını öğreniyoruz. "Matematik dersi hayatın içinde nerelerde ne kadar kullanılır?" birebir yaşamla bağdaştırarak ortaya konuyor.

Her ders öğrenme odaklı olduğu için not kaygısı da taşıyorum. Dönem sonlarında her dersten birer tane yazılı sınav oluyorum ama önemli notlarımı yaptığım projelerle alıyorum. Resim, Müzik, Beden Eğitimi derslerim öyle güzel planlanmış ki bu derslerde hem yeteneklerimi geliştiriyor hem de yaptığımız aktivitelerle günün yorgunluğunu üzerimden atıyorum. Yeteneklerim notla değerlendirilmediği için daha bağımsız ve cesurum.

Din Kültürü ve Ahlak bilgisi dersinde dinimizi başka dinleri ve inanç biçimlerini öğreniyor bunlar üzerine tartışıyoruz. Böylelikle başka din ve inançlara saygı duymayı onlarla birlikte yaşamayı öğreniyorum. Ülkemin örf ve adetlerini öğreniyorum. Bunların hiçbirini için not almıyorum.

Okulumda öğretim ne kadar önemiyse eğitim iki kat daha önem taşıyor. Toplumumuzun değerlerini, insanı insan yapan temel vasıfları yaşam biçimi haline getirmeyi öğreniyorum. Yaşlılar Yurduna, Çocuk Esirgeme Kurumuna, Hasta Bakım Evlerine yaptığımız gezilerle elimdeki kıymetini bilmeyi sahip olduklarımızla yetinmeyi öğreniyorum.

Okulumuzdaki ve çevremizdeki öksüz, yetim, fakir ve engelli insanlara ve bunların bağlı oldukları yardım kuruluşlarına düzenlediğimiz yardım kampanyaları ile yardımlaşmayı öğreniyorum. Engelli bireylerin hayatını kolaylaştırabilmek için atılan her adımı destekleyerek sosyalleşmeyi öğreniyorum. Bu şekilde onların yüzünde açan gülcüklerle gülmeyi onların mutluluğu ile mutlu olmayı öğreniyorum.

Okulumun bu güzel tablosu ailemce de destekleniyor. Onlar da artık sık sık okuluma gelip okul aile işbirliğinde kendilerine düşen görevleri yerine getirmeye çalışıyorlar. Okulumuzun pedagoğu ve psikologları her konuda onlara rehber oluyorlar. Artık eve gittiğimde ailemle çok daha fazla şey paylaşabiliyorum.

Gencim, hata yapabiliyorum. Yaptığım hatalar yüzünden ceza almıyorum, gerek öğretmenlerim gerekse ailem yaptığım hataları düzeltmem için fırsat veriyor gerektiğinde doğruyu bulmam için rehber oluyorlar. Hatalarımın sonuçlarına katlanmayı da öğrendim. Artık hata yapmaktan korkmuyorum, hata yapmaktan korkmadığım için yalanı, riyayı unuttum. Çok daha dürüst bir birey olarak yetişiyorum.

Hemen her şeyi yaparak ve yaşayarak öğrendiğim için artık derslerimi, ülkemi çok seviyorum. Her şeyden öte yaşamayı seviyorum.

Öğrenciye Sorumluluk Vererek Önemli Olduğunu Hissettiren Öğretmen

Lise yıllarında sınıfımızda Hakan diye bir arkadaşımız vardı. Hakan küçük yaşta anne babasını kaybetmenin ezikliğini her zaman içinde hem beden dili ile hem de davranışları ile gösteriyordu. Anne babasını kaybettikten sonra yetiştirme yurduna verilmiş, başka şehirlerde değişik yurtlarda kalmıştı. Aslında ben onu yakından tanımıyordum. Zannedildiği gibi kötü bir çocuk değildi; iyi olmak, diğer öğrenciler gibi derslerle ilgilenmek ve başarılı olmak istiyordu. Bunu her fırsatta konuşmalarında ifade ediyordu. Fakat bunda bir türlü başarılı olamıyordu. Sınıfta en küçük bir olayda, kavgacılığıyla ön plana çıkıyordu. Kendisiyle ilgili olmayan olayların içine girip bir şekilde idareye gidiyor ve uyarılar alıyordu. Aslında yetiştiği ortamların etkisiyle olsa gerek, hep onda bir üstün olma gayreti vardı. Bunu da fiziksel güçle ortaya koymaya çalışıyordu. Bu durum da doğal olarak, çeşitli sorunları beraberinde getiriyordu.

Hakan'ın sınıf içindeki saldırgan davranışları, kavgaları, öğretmenlere çıkışmaları artık dayanılmaz bir hal almıştı. En sonunda olan olmuş, arkadaşımız beden eğitimi hocasını tartaklamış ve okuldan uzaklaştırma cezası almıştı.

Aslında benim de dikkatimi çeken, öğretmenlerin de diğer öğrenciler gibi, Hakan'a hep farklı bir varlıkmiş gibi davranmalarıydı. Ona normal bir insanmış gibi davranıldığında çok da güzel şeyler ortaya çıkabiliyordu.

Sonunda bunu başaran okulumuzda göreve başlayan felsefe öğretmenimiz olmuştu. Felsefe

öğretmenimiz, Hakan'ın bu davranışlarına kayıtsız kalmamıştı; Hakan'ı o kadar da sorunlu bir öğrenciymiş gibi görmemişti. Bu durum onun biraz da olsa durulmasını sağlamıştı. Daha sonra öğretmen, ona yazılı paralarının toplanması görevini verdi. Daha önce bu görevi yapan arkadaşlarımız, düzenli bir şekilde para toplayamazken Hakan, bu görevi çok istekli bir şekilde yerine getirebiliyordu. Ön plana çıkma duygusunu bu görevlendirme ile sergileyebiliyordu. Bu küçük görevlendirme bir nebze de olsa onu sakinleştirmiş ve kavgalardan alıkoymuştu.

Yazarın Değerlendirmesi: Bu olayda, hayatın çeşitli zorlukları ile karşı karşıya gelmiş ve "olumsuzluk" damgasını yemiş bir öğrenciye, olumlu yaklaşarak, onun da "insan" olduğunu hissettiren bir öğretmenin liderce öğretmen davranışı açıkça görülmektedir. Öğretmen, sürekli horlanan bir öğrenciye, herkesin aksine olumlu yaklaşıp, ona bir sorumluluk vererek, onu "adam" yerine koymuş ve onun da iyi insan olabileceğinin duygusunu yaşatmıştır. Böylece bu öğrencinin de diğer öğrenciler gibi iyi davranışlar gösterebileceğini ispat etmiştir. Hiçbir öğrenci için "asla düzelmez" yargısının geçerli olmadığını ispat eden bu öğretmenin böylesi davranışı, sınıf yönetiminde profesyonelce bir yönetimin ne kadar işe yarayabileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Ben de olsaydım böyle davranır, öğrencinin kendini önemli hissetmesini sağlayacak yollar denerdim.

Siz olsaydınız ne yapardınız?

EĞİTİM 5 TEMALİ KISA FİLM YARIŞMASI

www.ebsyarisma.org

SON BAŞVURU TARİHİ
1 MART 2019

1'İNCİYE
15.000 ₺

2'NCİYE
10.000 ₺

3'ÜNCÜYE
7.000 ₺

M. Akif İNAN
ÖZEL ÖDÜLÜ
5.000 ₺

Erol BATTAL
TEŞVİK ÖDÜLÜ
3.000 ₺

www.ebsyarisma.org

[ebskisafilm](https://twitter.com/ebskisafilm)

[ebskisafilm](https://facebook.com/ebskisafilm)

